

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İBRAHİM ZEKİ BURDURLU’NUN ESERLERİNDE ÇOCUK
EĞİTİMİ İLE İLGİLİ EVRENSEL DEĞERLER

Derya ÇİNTAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Halim SERARSLAN

Konya–2009

Derya ÇİNTAŞ

İBRAHİM ZEKİ BURDURLU'NUN
ESERLERİNDE ÇOCUK EĞİTİMİ İLE
İLGİLİ EVRENSEL DEĞERLER

Yüksek 2009
Lisans
Tezi

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Bilimsel Etik Sayfası.....	ii
Tez Kabul Formu.....	iii
Ön Söz.....	iv
Özet.....	v
Abstract.....	vi
GİRİŞ	1
1. ÇOCUK EDEBİYATI	1
1.1. Çocuk Edebiyatının Amacı ve Kapsamı.....	1
1.2. Çocuk Edebiyatının Edebi Türleri ve Çocukların Eğitimindeki Yeri.....	2
1.2.1. Şiir.....	2
1.2.2. Masal.....	3
1.2.3. Destan.....	4
1.2.4.Öykü.....	5
1.2.5 Roman.....	5
1.2.6. Biyografi.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

2. İBRAHİM ZEKİ BURDURLU’NUN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ	7
2.1. Hayatı	7
2.2. Sanatı	7
2.3. Eserleri	11
2.3.1 Şiir Kitapları	11
2.3.1.1. Toprak İnsanları.....	11
2.3.1.2. Toprağın İçindeki Toprak.....	11
2.3.1.3. Burdur’daki Mahallemiz.....	11
2.3.1.4. Keloğlan.....	11
2.3.1.5. Basık Tavan.....	12
2.3.1.6. Bir Köyden Bir İnsan.....	12
2.3.1.7. Lefkoşa.....	12
2.3.1.8. Minnacık Ada	12
2.3.1.9. Günaydın Yavru Kıbrıs.....	12

2.3.1.10. Atatürk'üm.....	12
2.3.1.11. Sev Beni	12
2.3.1.12. Günaydın Anneciğim	13
2.3.1.13. İzmir'in Mor Atları.....	13
2.3.2. Masallar ve Masal Derlemeleri.....	13
2.3.2.1. Nar Güzeli	13
2.3.2.2. Sihirli Gül	13
2.3.2.3. Güllü Padişah	13
2.3.2.4. Dileği Gerçekleşmeyen Kız	13
2.3.2.5. Üç Yumukla Üç Yumak	13
2.3.2.6. Mavi Pullu Balık	13
2.3.2.7. Pamuk Bacı	13
2.3.2.8. Altınlı Yılan	13
2.3.2.9. Yarım Horoz	13
2.3.2.10. Altın Perçem Sırma Saç	13
2.3.2.11. Sümbül Çocuk	13
2.3.2.12. Keloğlan Masalları	13
2.3.2.13. Leylek Dadı	13
2.3.2.14. Kendi Bir Karış Sakalı Üç Karış	13
2.3.2.15. Bürge İle İrge	13
2.3.2.16. Üç Elma	13
2.3.2.17. Akça Kız İle Gökçe Yiğit.....	13
2.3.3. Efsane.....	14
2.3.3. 1. Ülkemin Efsaneleri.....	14
2.3.4. Öykü ve Roman.....	14
2.3.4.1. Memiş Can.....	14
2.3.4.2. Anılardan Öyküler.....	14
2.3.5. Destan.....	15
2.3.5.1. Üç Destan.....	15
2.3.6. İnceleme- Araştırma.....	15
2.3.6.1. Ömürsün Nasrettin Hocam.....	15
2.3.6.2. Uygulamalı Yeni Kompozisyon	16
2.3.6.3. Uygulamalı Cümle Çözümleme.....	16
2.3.6.4. Romanlarıyla Reşat Nuri Güntekin.....	16

2.3.6.5. Dilbilgisi Açısından Yapıtlarımız.....	16
2.3.7. Antolojiler.....	16
2.3.7.1.Şiirlerimizde Öğretmen	16
2.3.7.2. Öğretmen Şairler Antolojisi	16
2.3.7.3.Atatürk Şiirleri Antolojisi.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

3. EVRENSEL DEĞERLER.....	17
3.1. Sevgi.....	17
3.1.1. Anne- Baba Sevgisi.....	21
3.1.2. Vatan Sevgisi.....	29
3.1.3. Kardeş Sevgisi.....	39
3.1.4. Hayvan Sevgisi.....	41
3.1.5. Doğa Sevgisi.....	44
3.1.6. Toprak Sevgisi.....	56
3.1.7. Çocuk Sevgisi.....	64
3.1.8. Yaşam Sevgisi.....	67
3.2. Saygı.....	71
3.3. Mutluluğa ve Acıya Ortak Olma.....	74
3.4. Dürüstlük.....	79
3.5. İyilik Etme.....	82
3.6. İyi Huylu Olma	84
3.7. İnanç.....	93
3.8. Aile.....	96
3.9. Aşk	100
3.10. Çalışkanlık	104
3.11. Arkadaşlık.....	110
3.12. Estetik	113
3.13. Yardımseverlik ..	116
3.14. Merhamet	119
3.15. Cesaret.....	121
3.16. Sabır.....	123
3.17. Umut.....	125
3.18. Şükran Duyma.....	128

3.19. Bağışlama ve Özür Dileme.....	131
3.20. Özgürlük	132
3.21. Misafîrperverlik	137
3.22. Barış	139
3.23. Kanaatkârlık.....	142
3.24. Emek	146
3.25. Kültüre Sahip Çıkma	149
3.26. Özlem	159
3.27. İşbirliği	164
3.28. Komşuluk.....	165
3.29. Eşitlik	170
3.30. Duyarlı Olma.....	173
3.31. Mantık Yürütme.....	177
3.32. Eğitim.....	180
3.33. Sorumluluk.....	186
3.34. Takdir Etme.....	189
SONUÇ.....	191
KAYNAKÇA.....	192
ÖZ GEÇMİŞ.....	196

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Derya ÇİNTAŞ

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Derya Çintaş tarafından hazırlanan “İbrahim Zeki Burdurlu’nun Eserlerinde Çocuk Eğitimi İle İlgili Evrensel Değerler” başlıklı bu çalışma/...../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Halim SERARSLAN	Başkan
Yrd. Doç. Dr. Osman UYANIK	Üye
Yrd. Doç. Dr. Zehra GÖRE	Üye

ÖN SÖZ

Çocuk eğitimi üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Çocuklar için okudukları kitaplardaki kahramanların söz ve davranışları model teşkil etmektedir. Kişiliğin oluşumunda en önemli dönemin çocukluk olduğu gerçeği göz önüne alındığında çocuklara doğru modeller sunmanın gerekliliği de kendiliğinden ortaya çıkar. Bu modeller, çocuklara toplumların hayatında önemli yeri olan değerleri aktararak onların doğru davranışları kazanmalarını sağlamalıdır. Değerlerin aktarımında edebiyatın önemi yadsınamaz. Bu bakımdan yazar ve şairler, çocuklarda doğru değerleri oluşturabilmek ve onlara kültürel değerleri kavratılabilmek gibi bir sorumluluğa sahiptirler.

Türk edebiyatının şair ve yazarlarından olan İbrahim Zeki Burdurlu aynı zamanda öğretmen ve eğitimcidir. Burdurlu, çocuklar için eğitimcilik yönü ağır basan öyküler, efsaneler, masallar, şiirler ve bir roman yazmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin çeşitli yörelerinden derlediği efsaneleri ve bazı Türk destanlarını da yeniden kaleme alarak çocukların zevkle okuyacakları biçimde yayımlamıştır.

Burdurlu'nun söz konusu eserlerine dayanan bu çalışma giriş, iki bölüm, sonuç ve kaynakçadan oluşmaktadır.

Girişte, çocuk edebiyatının amacı ve kapsamı üzerinde durulduktan sonra edebî türlerin çocuk eğitimindeki yeri ve önemine değinilmiştir.

Birinci bölümde, İbrahim Zeki Burdurlu'nun hayatı, sanatı ve eserleri ile kısaca Türk edebiyatındaki yeri tanıtılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, Burdurlu'nun eserlerinde çocuk eğitimi ile ilgili olarak işlediği evrensel değerler incelenmiştir.

Sonuç bölümünde ise, tezin genel bir değerlendirilmesi özet hâlinde verilmiştir.

Kaynakçada sadece yararlanılan kaynaklar sıralanmıştır.

Çalışma birinci elden kaynaklara dayanmaktadır.

Bu çalışmanın her aşamasında benden yardımlarını esirgemeyen Dr. Dilek CERAN'a ve tezimi yönetip yönlendiren, fikir ve tecrübeleriyle bana yardımcı olan danışmanım Prof. Dr. Halim SERARSLAN'a teşekkür ederim.

Konya, 2009

Derya ÇİNTAŞ

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Derya ÇİNTAŞ	Numarası 064213011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı/ Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı	
	Danışmanı	Prof. Dr. Halim SERARSLAN	
Tezin Adı		İbrahim Zeki Burdurlu'nun Eserlerinde Çocuk Eğitimi İle İlgili Evrensel Değerler	

ÖZET

Çocukların doğru değer ve davranışları kazanmalarında edebiyatın özellikle de çocuk edebiyatının önemli bir yeri vardır. Bu görev ise yazarlara ve şairlere düşmektedir. Türk edebiyatında söz konusu değer ve davranışları eserlerinde işleyen pek çok şair ve yazar vardır. Bunlardan biri de İbrahim Zeki Burdurlu'dur.

“İbrahim Zeki Burdurlu'nun Eserlerinde Çocuk Eğitimi İle İlgili Evrensel Değerler” adını taşıyan bu tezde İbrahim Zeki Burdurlu'nun kısaca hayatı ve sanatından bahsedildikten sonra onun eserlerinde işlediği evrensel değerler üzerinde durulmaktadır. Bunlar; sevgi, anne-baba sevgisi, vatan sevgisi, kardeş sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, toprak sevgisi, çocuk toprak sevgisi, yaşam toprak sevgisi, saygı, mutluluğa ve acıya ortak olma, dürüstlük, iyilik etme, iyi huylu olma, inanç, aile, aşk, çalışkanlık, arkadaşlık, estetik, yardımseverlik, merhamet, cesaret, sabır, umut, şükran duyma, bağışlama ve özür dileme, özgürlük, misafirperverlik, barış, kanaatkârlık, emek, kültüre sahip çıkma, özlem, işbirliği, komşuluk, eşitlik, duyarlı olma, mantık yürütme, eğitim, sorumluluk ve takdir etmedir.

Anahtar Kelimeler: Evrensel değerler, çocuk eğitimi, İbrahim Zeki Burdurlu.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Derya Çintaş	Numarası 064213011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı/ Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı	
	Danışmanı	Prof. Dr. Halim Serarşlan	
Tezin İngilizce Adı		Universal Values Related To Child Education at Ibrahim Zeki Burdurlu's Works	

ABSTRACT

Literature, especially literature of child takes up an important place to gain true values and true behaviors for children. Authors and poets should share this mission. There are a lot of poets and authors who have mentioned these values and behaviors in their works. One of these poets is Ibrahim Zeki Burdurlu.

At the thesis whose name is “Universal Values Related to Child Education at Ibrahim Zeki Burdurlu’s Works”, the life and art of Ibrahim Zeki Burdurlu were discoursed briefly and then the universal values which he had mentioned in his works were emphasized. These universal values are love, affection to parents, country love, affection to sibling, affection to soil, love of child-soil, love of child-life, respect, intercommunity of happiness and distress, integrity, charitableness, mercy, having a good temper, faith, family, love, diligence, friendliness, esthetic, courage, patience, expectation, thankfulness, forgiveness and apology, freedom, hospitality, peace, frugality, exertion, culture claiming, missing, cooperation, neighbourhood, egalitarianism, sensitiveness, reasoning, education, responsibility and appreciation.

Keywords: Universal values, child education, Ibrahim Zeki Burdurlu.

GİRİŞ

1. ÇOCUK EDEBİYATI

1.1. Çocuk Edebiyatının Amacı ve Kapsamı

Çocuk edebiyatının amacını ve kapsamını belirlemek için öncelikle çocuk ve çocuk edebiyatı kavramlarının açıklanması gerekmektedir.

“Çocuk, iki yaşından ergenlik yaşına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek yahut bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan olarak tanımlanmaktadır”(Oğuzkan, 1997: 11).

İnsanların çocukluk çağları yaklaşık olarak on dört yaşında biter. Bu bilgilere göre 2–14 yaşındaki bireylere çocuk denilir.

Çocukların özellikleri yetişkinlerden farklı olduğu için onların gelişimlerini sağlayacak düzeyde eserlerden oluşan bir edebiyata ihtiyaç vardır. Bu edebiyatın amacı ve kapsamı ne olmalıdır, sorusuna araştırmacılar birbirine yakın cevaplar vermişlerdir. Bunlardan birkaçı şöyledir:

“Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır”(Şirin, 2000: 9).

“Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır”(Yalçın ve Aytaş, 2005: 17).

“Çocuk edebiyatı, çocukluğun ilk dönemlerinden başlayarak bütün çocukluk dönemlerini ele alır. Duyarlılıklarını ve deneyimlerini tartışarak, çocuğu bir bütün halinde kucaklar. Dolayısıyla çocuk edebiyatı, yazarının “Neleri yazmalıyım?” yerine “Nasıl?”, “Ne kadarını?” ve “Niçin yazmalıyım?” diye düşündüğü ve kendisini sorguladığı bir yazma sürecidir.

Çocuk edebiyatı, edebiyatın bütün alanlarında ve söz sanatlarında bulunan niteliklerin tamamını içinde barındıran bir alandır. Hayata, ahlaka ve yüksek değerlerle çocuğun gelişimine ait değerlere daha çok önem vererek, bunların ön plana çıkmasına dayanan bir alandır”(Yalçın ve Aytaş, 2005: 17–18).

“Çocuk edebiyatı, bireyin önemini ortaya koymak, dahası yaratıcılığını geliştirmek için ortak bir kültürel çerçeve oluşturur. Gelişmiş bireylerden oluşan toplum, büyük uygarlıklar kurabilir ve daha mutlu bir dünya oluşturabilir. Bu anlamda her toplumun bireyi korumaya, yaratıcılığını ve girişimciliğini geliştirmeye özen göstermesi gerektiği söylenebilir” (Güleryüz, 2006: 37).

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatı amaç ve kapsam olarak çocukların bütün çocukluk dönemlerini içine alan, onların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce, yetenek, zevk ve duyarlılıklarına katkıda bulunan bir yazma sürecidir.

1.2. Çocuk Edebiyatının Edebî Türleri ve Çocukların Eğitimindeki Yeri

Çocuk edebiyatının belli başlı türleri şiir, masal, destan, öykü, roman ve biyografilerdir. Şimdi sırasıyla söz konusu türlerin çocukların eğitimindeki yerlerine bakalım.

1.2.1. Şiir

Şiirler çocukların hayata açılan kapıdır. Masallarla hayal dünyaları zenginleşen çocukların, şiirlerle de duygu dünyası gelişmektedir. Şiirler toplumların dilini, duyuş ve düşünüş şeklini yansıtır. Bu sebeple şiir, çocuklara hem edebî zevk hem de doğru düşünceleri kazandırmada en etkin yollardan biridir.

“Çocuklara daha küçük yaşlarda iken şiir okuma, şiir dinleme ve şiir üzerinde görüşme alışkanlıkları kazandırmanın önemi eğitimciler tarafından kabul edilmiştir.

Böyle alışkanlıkları kazanmış bir çocuğun önüne bir yandan kendi kültürünün edebî ve estetik değerlerini öğrenme, öbür yandan da yaratıcı faaliyetler için zengin imkânlar açmış olunur”(Gökşen, 1980: 141).

Şiirlerin lirik özelliği sayesinde işlenen temaların çocukların üzerinde etkisi daha çok olmaktadır. Çocuklar için şiir yazan şairler vermek istedikleri mesajı şiirlerin ahengiyle birleştirerek etkili bir anlatım oluştururlar.

“Çocuğa güzellik ve insanlık duyguları ile ulus ve yurt sevgisi kazandırmada şiirin etkisi çok önemlidir. Anadilini sevdirmeye ve onun zenginliğini tanıtmaya, bir duygu, düşünce ve izlenimin sanatlı biçimde nasıl anlatılabileceğini öğretme bakımından da şiirin çocukların eğitiminde büyük bir işlevi vardır” (Oğuzkan: 1987: 212).

1.2.2. Masal

Toplumların değer yargılarını geleceğe taşıyan verimlerden olan masallar çocuk eğitiminde önemli yere sahiptir. Masallar, çocuk duyarlılığını en iyi yansıtan türlerin başında gelir. Masalın olağanüstü özelliklerle kurulu dünyası çocuğu kendine çeker ve çocuk eğlenirken farkında olmadan pek çok değeri de öğrenmiş olur.

“Çocuğa ana dilinin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşamayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştıracı duyguyu-ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında, ama herhalde onlardan daha geniş ölçüde aşıl原因an masaldır” (Boratav, 1987: 113).

Masalların bu özelliği onu çocukların tanıştığı ilk tür yapar. Masal dünyasının çekiciliğine kapılan çocuklar olağanüstü varlık ve olaylarla hayal dünyalarını zenginleştirirken farkında olmadan yaşamın değişik yönlerini de tanımış olurlar.

“İnsanoğlu yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve yüzyıllar boyu bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donanımlı kılmaya çalışmıştır. Çünkü masal kahramanlarının karşılaştıkları sorunların hemen hepsiyle, yaşam gerçekleri arasında koşutluk kurulabilir ve o masallardan ait

oldukları toplumun yaşam gerçeğine ulaşılabilir. Çünkü o toplumu eğiten temel öğelerden biri de masaldır”(Yavuz, 1997: 15).

Masallarda kahramanların iyiler ve kötüler olarak basit biçimde ayrılması çocukların masaldaki olayları kolayca anlamalarını sağlar. Dil ve anlatımlarının yalınlığı bakımından da masallar çocukların eğitim sürecinde önemli bir yere sahiptir.

“Eğitim tarihinde çocuğun masal okuması ve dinlemesinin önemi milattan önce 1400’den itibaren ele alınmıştır. Büyüme çağında olan çocuğun olgunluğa erişinceye kadar kendini tanımasında, çalışan, iyi yürekli, adil, yardımsever, sosyal ve kültürel çevreye uyum sağlayan bir birey olarak yetişmesinde masallar çok önemli birer araç olarak karşımıza çıkarlar”(Enginün, 1987: 15).

Masallarda her zaman iyilerin kazanması, çocuklara yalan söylemenin ve başkalarının kötülüğünü istemenin yanlışlığını gösterir ve onları iyi davranışlara yönlendirir.

“İnsanları etkileyen masal, aynı zamanda okulöncesinden yüksek öğretime kadar eğitimin her aşamasında kullanılabilen, eğitici ve öğretici bir gereçtir. Onun aracılığıyla evrensel değerler kolayca öğrenilebilir ve temalar güncelleştirilerek eğitimde rahatça kullanılabilir. Çünkü masallar düş yanının zenginliği kadar içinde barındırdığı öğretiler, konular açısından her çağa uyarlanabilen özelliğiyle güncelliğini devam ettirebilen, hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap edebilen yazınsal bir türdür” (Dilidüzgün, 1997: 31).

1.2.3. Destan

Toplumların kültürel birikimlerini içinde barındıran destanlardan da çocuk eğitiminde faydalanmak çocukların millî benliklerinin farkında olmalarını sağlar.

“Bilindiği gibi destanlar, millet olma bilincini yansıtan eserler arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında çocukların dolaylı toplumsal kişilik ve

kimliğini edindirmede destanların katkısı büyük olacaktır”(Yalçın ve Aytaş, 2005: 101).

1.2.4. Öykü

Öyküler ve romanlar yaşamın gerçeklerini yansıttığı için çocukların hayata hazırlanmasında önemlidir. Çocuklar, öyküyü daha kısa ve olaylarının daha yalın olması sebebiyle romana kıyasla daha rahat okurlar. Öyküler, hayattan kesitleri yansıttığı için çocukların eğitiminde kullanılmaya çok uygundur.

“Öykü, her yaştan insan için çok önemlidir. Ancak çocuk için vazgeçilmez bir olgudur. Bu gerçekten hareketle, çocuğun öykü yoluyla eğitimini sağlamak, onlara istenilen davranışları kazandırmak en kestirme yoldur. Batılı eğitimciler bunun önemini çok önceden keşfetmiş, eğitim programlarını bu gerçek ışığında düzenlemişlerdir”(Yalçın ve Aytaş, 2005: 47).

1.2.5. Roman

Her roman çocuklar için uygun değildir. Bu sebeple çocuklara hitap edecek düzeyde bir roman yazmak gerekir. Çocuk romanlarında kişilerin seçimi ve olayların kurgulanması çocukların anlama düzeylerine uygun bir biçimde yapılmalıdır. Ayrıca romanda işlenen konular çocukların düşünce dünyasını geliştirici türde olmalıdır.

“Günümüzde çocuk romanlarının çocukların ihtiyaçlarına cevap vermeye başladığı gözlenmektedir. Romanlar, onlara bilgi veriyor, hayal gücünü genişletmeye yöneliyor, sevgi duygusunu pekiştirmeyi, arkadaşlık kavramını sevdirmeyi, başarı duygusunu kamçulamayı, bağımsızlık duygusunu geliştirmeyi amaçlıyor denebilir. Kısacası, mutlu, gülen, bağımsız, kendi kendine karar verebilen, arkadaşlarıyla geçinebilen çocuklar örnekleniyor” (Alpöge, 1997: 299).

Çocuklar, romanlarda okudukları durumlarla kendi hayatlarını karşılaştırırlar. Edindikleri bilgiler ışığında nasıl tepki verebileceklerini öğrenirler. Hayatla ilgili deneyimlerini artırırlar.

1.2.6. Biyografi

Bilimde, devlet yönetmede, askerlikte, sanatta, siyasette ve benzeri alanlarda başarılı olmuş insanların hayatları çocuklara örnek olur. Onun için biyografik romanlar ve eserler çocukların eğitiminde önemli rol oynar.

İnci Enginün, bu gerçeği şöyle dile getirmektedir:

“Biyografi belirli bir kişinin hayat hikâyesidir. Bu bakımdan ilk anda çocuğu masalların semboller dünyasından çıkararak gerçeğe yaklaştırır. Biyografiler vasıtasıyla çocuklara hayal mahsulü eserlerden daha tesirli olmak mümkündür.

... Sadece hükümdarlar, siyasiler değil, bütün başarılı meslek sahiplerinin hayatları, hikâyeler şeklide çocuklara anlatılabilir. Bunda da en önemli görev belki de yine öğretmen yazarlara düşmektedir”(Şirin, 2000: 132).

BİRİNCİ BÖLÜM

2. İBRAHİM ZEKİ BURDURLU’NUN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

2.1. Hayatı

İbrahim Zeki Burdurlu 1922 yılında Burdur’da, kendi deyimiyle “iki göz odalı bir evde” (Burdurlu, 1947a: 73) dünyaya gelmiştir. Babası ilkokul öğretmenidir. İlkokulu ve ortaokulu Burdur’da okuduktan sonra İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’na başlar. Öğretmen olduktan sonra ilk görev yeri Ceyhan’ın Mustafabeyli köyüdür. Burdurlu, 1942’de Gazi Eğitim Enstitüsü’ne kaydolur. 1943’te Sivas’ta Türkçe öğretmeni olan Burdurlu, İkinci Dünya Savaşı’nda askeredir. 1946’da terhis olur ve Burdur’a döner. 1946- 1950 yılları arasında Burdur Lisesi’nde öğretmenlik yapar.

1950- 1954’te Lefkoşa, Lefke ve Magosa Liseleri’nde görev yapar. 1955- 1962’de yeniden Burdur Lisesi’ne döner ve 1963’te İzmir Buca Eğitim Enstitüsü’nde Edebiyat öğretmenliği görevine atanır. İki yıl Türk Dil Kurumu yönetim kurulu üyeliği de yapan Burdurlu, 33 yıllık öğretmenlik hayatından sonra 1976’da emekliye ayrılır. İbrahim Zeki Burdurlu 1984 yılında vefat eder. Karşıyaka Örnekköy Mezarlığı’na defnedilir.

2.2. Sanatı

İbrahim Zeki Burdurlu’nun eserleri tür bakımından oldukça zengindir. Şiir, masal, destan, efsane, roman ve öykü bunların en belli başlılarıdır.

Burdurlu, söz konusu türlerdeki eserlerinde sade bir anlatımı seçmiştir. Cümleleri kısa ve sağlamdır.

Şair, şiirlerinde modern şiirle Türk halk şiirini kaynaştırmaya çalışmıştır. Bu şiirlerde kişisel duygularının yanı sıra sosyal temaları da işler. İlk yayımladığı şiir kitaplarında daha çok anılarına yer vermiştir. Atatürk, vatan, toprak sevgisi, doğal güzellikler, Kıbrıs özlemi ve memleket meseleleri diğer önemli temalardır.

Ayrıca, şiirlerinde doğup büyüdüğü yerlerin yöresel renkleriyle yaşantılarını, Türk halk şiirinin geleneksel yapısından yararlanarak kendine özgü bir deyişle anlatır.

Burdurlu, eserlerinin yanında çeşitli dergilerde yazdığı yazılarıyla da edebiyat dünyasına katkıda bulunmuştur. Bu yazılarında Türk edebiyatına emek vermiş insanları ve eserlerini okuyucularına özenle tanıtır. Kendi sanat anlayışıyla ilgili olarak da okuyucularını bilgilendirir.

“Bugünkü Şiirimizin Ana Konuları” başlığı altında yazdığı yazılarından birinde Yeni Türk şiiri hakkında şöyle demektedir:

“Yeni şiirimizin geniş, konu bolluğunda her ele alınan temanın iyi bir sanatçılıkla işlendiğini açık olarak görüyoruz. Böylesi şiirler, bir ruh durumunun görülen yankısıdır. Çevremizi bir an için unutup, hoş bir duygu akıntısına dalmak, saatlerimizin geçici sertliğinden hiçbir iz bıraktırmıyor”(Burdurlu, 1947b: 19).

Burdurlu için şiir: “Sesi, sözü, imgeyi, oluşan yaşantıları apayrı bir dil örgüsü içinde verme sanatıdır.”(Köklügiller ve Minnetoğlu, 1974: 15).

Burdurlu, “Zamanın Değişik Anları” yazısında da Türk şiirinin geçirdiği zaman değişikliğinden hareketle kendi şiirine dair açıklamalarda bulunur:

“Şiir kendi hürlüğüyle beraber tema seçmekteki hürlüğüne elde ettikten sonra, insanlığın geçirdiği zamana büyük önem ve büyük yer vermiştir. Bizim şiirimizde, zamanın değişik anlarına dair şiir söyleme, son şiirlerde değişmeyen bir yüz almıştır. Halk şiirinin bize samimi gelen dili, akşamı, sabahı, kışı, yazı, öğleyi, gerçek bir duygulanma içinde söylemiştir. Tanzimat sonrasının şiir mahsullerinde kartpostal tekniğini hatırlatan bir akşam, sabah tasviri vardır ki, bunlarda şairin kişiliğini bulmak güçtür”(Burdurlu, 1948: 14).

Şairin, özellikle şiirlerinde işlediği temalardan biri hürriyettir. Şiirlerinde Türk insanının hürriyetini kazanmak için çektiği sıkıntıları dile getirir ve Türk milletinin hürriyete verdiği kıymeti belirtir. Şair, hürriyet kavramının çocuklara öğretilmesi gereğini ise:

“İnsanın kalp ve vicdan hürriyeti, sosyal çevrelerde bir bilim zihniyetiyle sağlanan yaşama unsurlarının başında gelir. Bu özellik bizim gibi hür yaşayan

milletlerde daha belirli bir olaydır. Ana davaların başında gelen hürriyet olayı, bir milletin çocuklarına bıraktığı en kutsal miraslardan biridir” (Burdurlu, 1947b: 16). sözleriyle ifade etmiştir.

Burdurlu’nun eserlerinde üzerinde durduğu konulardan biri de ailedir. Aile olmanın güzelliğini ve gerekliliğini kendi hayatından örneklerle de dile getiren yazar, “Bugünkü Şiirimizin Ana Konuları” yazı dizisinden biri olan “Aile Saadeti ve Ev İçi Bahtıyarlığı” yazısında ailenin toplum hayatındaki önemine değinir:

“Bizde, Türk sosyal hayatında, sıkı gelenek örgüleriyle örülmüş bir aile vardır ki bu örgü içinde her fert, ortak yaşamının karşılıklı sevgi ve saygının meydana getirdiği berrak samimiyetin sembolüdür. Aile, sosyal kurumların en başı ve en sonu olduğu için, bir memleketin temel taşı ödevini görür. Onda baba, anne, büyükbaba, büyükannelerin oynadığı rol hayatî bir gerçektir. Çocuklarına verdikleri eğitim, vatan için faydalı sonuçlar sağlar. Bu ödev, yüzyıllardır, tabii bir gelişme içinde devam edip gitmektedir. Ev içinde görülen iş bölümünün, sosyal hayatın kökü olduğunu herkes bilir. Babanın sıkı otoritesi, şefkatli samimiyeti, annenin bir hayat sağlayan ev içi çalışmaları, diğer fertlerin bunlara yardımları hayatın inkişafını kolaylaştırmakta gecikmez.

Edebiyatımızda, geniş ana konu üzerinde yazılan şiirler az değildir. Bu, hepimizin yetişmesini sağlayan ailenin, yetişenler üstünde bıraktığı müspet veya menfi izlenimler edebiyatımızın her dalında yankılar bırakmıştır. Bilhassa şiirimizde bu tema uzun zamandır işlenmiş, başarılı şiirleri altında toplanmıştır.

Türk sosyal hayatında yeri ve temeli esaslı olan ailenin, sanat eserlerimizde yer alması tabii bir sonuçtur” (Burdurlu, 1947b: 22).

Şairin aşkı anlatan şiirleri de oldukça fazladır. Burdurlu bu şiirlerde aşkın insana verdiği mutluluğu ön plana çıkarmıştır. Şair, “Yeni Şiirimizin Ana Konuları ‘Aşk’ ” isimli yazısında aşk ile ilgili olarak;

“Dünya edebiyatının en rağbet gösterdiği bir tema olan aşk, insanlığın en coşkun beşeri özelliklerinden biridir. İnsan ömrünün, üzerinde fazla olarak durduğu bu fizyolojik ve psikolojik özellik; yüzyıllar içinden, ölmez eserlerin üstünden

sesleniyor. Bu hareket, dünya durdukça, böyle, aynı tazelikte sürüp gidecek.” (Burdurlu, 1948: 23).

demektedir.

Burdurlu şöyle devam ediyor:

“Halk Edebiyatının aşk teması başka bir özellik gösterir. Türkçenin gümrak anlam pınarından akan her kelime, halk şairinin ağzında, gönlünün duygularını billurlaştırmıştı. En küçüğünden en ünlüsüne kadar her halk şairinde bu tema, bir canlı renk olmuştur. Aşkın şiirlerde böyle hararetle söylenmesinde birçok sosyal sebepler aranabilir. Biz en çok, tabiatın ve ruh güzelliğinin etkisinin bulunduğunu söyleyeceğiz. Başka bir sebep de, insanlığın insan güzelliğine karşı duyduğu sarsılmaz bağıdır, hayranlıktır” (Burdurlu, 1948: 23).

İbrahim Zeki Burdurlu’nun eserlerinde işlediği en önemli temalardan bazıları çocuk ve vatan sevgisidir. Yazar, bunu yazılarında açıkça vurgular:

“Bugünkü şiirimizin belli başlı özelliklerinde biri de, geçmişe karşı duyulan özlem ve bu konu içinde mütalaa edilecek olan çocukluk dünyasının şiirinin yazılmasıdır. Son yılların şiirinde esaslı bir vuzuh kazanan bu temalar, hemen her şairimizde ele alınmış bulunuyor” (Burdurlu, 1947b: 12).

“Çocukluk yıllarının saf ve temiz dünyası gerçekten imrenilecek, özenilecek bir hayatı taşır. Hayata atılma yıllarının insana verdiği ürkeklik, hayatla savaşmanın zorluğu, geçim derdinin bir çığ gibi büyüyüp göz korkuttuğu zamanda, düşünce, çocukluk yıllarının kaygusuz günlerine dönmek istiyor. Bu da bir çeşit yaşanan zamandan kaçıştır. Nasıl, şair, imgesinde yaşattığı bir ülkenin özlemini duyup ona kavuşmak istiyorsa, çocukluğa ait duyusu da aynı özelliği taşır. Bazı şairler bun altın dünya diyorlar. Doğru. Hiçbir maddi üzüntüye kulak asmayan o yılların tekrar dönmesini kim istemez. O zamana ait olayların en üzüntülü olanı bile şimdi bir tat verir. Zengin hülyalar, masalların hafızalarda bıraktığı cazibeli ve pırıltılı izleminler sokak oyunlarının maceralı, zevkli, eğlenceleri, oyuncuların getirdiği yeni hayat, çocuk üzerinde birtakım parçalarla yıkılmaz bir dünya kurar. Artık çocuk bu dünyadadır. Onu kendi dünyasından ayırmak mümkün değildir”(Burdurlu, 1947b: 13).

“Sanatın öz ülkülerinden biri de sanatçının gözlemle incelediği konusunu okuyucuya duyurabilmesidir. Önce çevremizi tanımak ve onu anlatmak gelir. Çevremiz, bu vatan, bu memleket olduğuna göre, önce onu sanat eserlerimize konu yapmamız gerek.” (Burdurlu, 1947b: 21).

“Memleket deyince, bazı belli unsurlar göze çarpmalıdır. Her şehri kesin hatlarla birbirinden ayıracak özellikler vardır. Bilhassa o şehrin insanlarıyla ilgisi, o şehrin sosyal ruhu, hayat kıvranımları, günlük dertleri; şehrin genel görünüşünde sivrilen açık özellikler böylesi şiirlerin ana temalarını teşkil etmelidir.”(Burdurlu, 1947b: 21).

2.3. Eserleri

2.3.1. Şiir Kitapları

2.3.1.1. Toprak İnsanları (1945)

Kırk bir şiirden oluşan bu kitap “Bizim Köy” ve “Burdur’daki Evimiz” bölümlerinden oluşmaktadır. Burdurlu, bu kitabında köy insanların düşünce ve yaşam tarzlarını anlatmaktadır.

2.3.1.2. Toprağın İçindeki Toprak (1946)

Otuz dokuz şiirin yer aldığı bu kitapta şair, hayatı şiirlerle sorgulamaktadır.

2.3.1.3. Burdur’daki Mahallemiz (1947)

Şair bu kitabında çocukluğunun geçtiği yer olan Burdur’a ait şiirlere yer vermiştir. Bu şiirler şairin anılarından oluşmaktadır.

2.3.1.4. Keloğlan (1949)

Keloğlan bir halk tipidir. Burdurlu, bu tipten hareketle çocuklara yönelik bir tarzda, içtenlikten, akıllılıktan, zekilikten, hazır cevap olmaktan, dürüstlükten ve benzeri bahsetmektedir.

2.3.1.5. Basık Tavan (1950)

Elli şiirden oluşan bu kitap Burdurlu'nun aşk, sevgi, hürriyet, vatan ve insana dair değişik temalardaki şiirlerinden oluşmaktadır.

2.3.1.6. Bir Köyden Bir İnsan (1951)

Burdurlu toprağa çok önem verir. Bu ve diğer eserlerinde sık sık geçen Toprak Ana'nın kim olduğunu o, şöyle açıklamaktadır:

“Toprak, bir kadının adıdır. Bir köylü kadınının. Bütün deyişler, bu kadının ağzından onun dünya görüşünün ne olduğunu ortaya koyabilmek isteğiyle yazılmıştır. Adı, ömrünü uğrunda harcadığı, en çok sevdiği, cefasını çektiği bir varlığın adıdır.”(Burdurlu, 1950b: 75)

2.3.1.7. Lefkoşa (1953)

Kıbrıs'ın başkenti olan Lefkoşa'yı değişik yönleriyle anlatan bir şiir kitabıdır.

2.3.1.8. Minnacık Ada (1954)

Burdurlu'nun Kıbrıs'ta bulunduğu yıllarda yayımladığı bu kitabında Kıbrıs'ın Türk toplumu için ifade ettiklerinin yanında bölgenin doğal ve tarihi güzelliklerini de işlemiştir.

2.3.1.9. Günaydın Yavru Kıbrıs (1959)

Şairin, Kıbrıs'ta görev yaptığı yıllarda yazdığı eserlerden biri olan kitapta kırk dört şiir yer almaktadır.

2.3.1.10. Atatürk'üm (1959)

Adından da anlaşılacağı gibi bu kitapta Burdurlu'nun Atatürk'le ilgili şiirleri bulunmaktadır. Bu şiirlerde Burdurlu, Atatürk'ün öne çıkan yönlerini şiirleştirmiştir.

2.3.1.11. Sev Beni (1966)

Burdurlu'nun bu kitabında aşk ve sevgi konulu kırk iki şiir yer almaktadır.

2.3.1.12. Günaydın Anneciğim (1966)

Burdurlu, ağırlıklı olarak anne sevgisini işlediği bu kitapta çocuk duyarlılığıyla yazılmış şiirlerine yer vermiştir.

2.3.1.13. İzmir'in Mor Atları (1976)

Kırk sekiz şiirden oluşan kitapta şair, Ege yöresine ait hissettiklerini şiirleştirmiştir.

2.3.2. Masallar ve Masal Derlemeleri

2.3.2. 1. Nar Güzeli (1963)

2.3.2. 2. Sihirli Gül (1963)

2.3.2. 3. Güllü Padişah (1963)

2.3.2. 4. Dileği Gerçekleşmeyen Kız (1963)

2.3.2. 5. Üç Yumukla Üç Yumak (1964)

2.3.2. 6. Mavi Pullu Balık (1964)

2.3.2. 7. Pamuk Bacı (1965)

2.3.2. 8. Altınlı Yılan (1966)

2.3.2. 9. Yarım Horoz (1966)

2.3.2. 10. Altın Perçem Sırma Saç (1966):

2.3.2. 11. Sümbül Çocuk (1966)

2.3.2. 12. Keloğlan Masalları (1966)

2.3.2. 13. Leylek Dadı (1967)

2.3.2. 14. Kendi Bir Karış Sakalı Üç Karış (1972)

2.3.2. 15. Bürge İle İrge (1977)

2.3.2. 16. Üç Elma (1978)

2.3.2. 17. Akça Kız İle Gökçe Yiğit (1978)

Yukarıda da bahsedildiği gibi İbrahim Zeki Burdurlu, kitap haline getirdiği masallar ve masal derlemeleri için şu bilgiyi vermektedir:

“Burdur Lisesi’nde çalıştığım yıllarda, Burdur’dan ve dolayları olan Tefenni, Yeşilova, Bucak ilçelerinden derlediğim masallarla, çocukluk yıllarımda, komşumuz

Ayşe Teyze’den dinlediklerimi, konularını, planlarını, kişilerini ve içerik ayrıntılarını hiç değiştirmeden kendi anlatımımla yazdım. Bunlar, bir bakıma, derleme bölgesine özgü masallardır, bunun için de bir bakıma özgündürler” (Burdurlu, 1972: 7).

Söz konusu masal kitaplarından “Akça Kız İle Gökçe Yiğit” daha önce yayımladığı yedi masalın bir araya getirilmesiyle oluşan bir eserdir.

2.3.3. Efsane

2.3.3. 1. Ülkemin Efsaneleri (1966, 2007)

Kitap, Türkiye’nin çeşitli yörelerine ait on bir efsaneden oluşmaktadır. İlköğretim için belirlenen 100 temel eser içinde yer almaktadır. Bu kitabın 2007 yılında yapılan baskısının editörlüğünü Hülya Soyşekerci yapmış, Prof. Dr. Şadan Gökovalı ön sözünü kaleme almıştır. Sedat Girgin de kitabı yeniden resimlemiştir.

2.3.4. Öykü ve Roman

2.3.4.1. Memiş Can (1978)

Kitabın ilk baskısı 1978 yılında Milliyet Çocuk Yayınları tarafından yapılmıştır.

Burdurlu, bu romanda, kendi öz yaşamından yola çıkarak kimsesiz olduğu için yengesinin yanında büyümüş, ilkokulu güçlükle bitirmiş bir çocuğun yaşam öyküsünü anlatır. Romanın kahramanı Memiş Can, çalışmayı seven, okuyup vatanına hizmet etmeyi kendine amaç edinmiş bir köy çocuğudur.

Memiş Can ilkokul öğretmeninin yardımı ile yetiştirme yurduna yerleştirilmiş, sonra orada ortaokulu okumuş, bir yandan da çiraklık yapmıştır. Daha sonra İstanbul Öğretmen Okulu’nu bitirmiş, Adana’da bir köy okulunda bir yıl çalıştıktan sonra öğretmenlikten ayrılarak lise sınavlarını vermiş ve inşaat mühendisi olmuştur.

2.3.4.2. Anılardan Öyküler (1979)

Yazar, bu kitabını 1979 Çocuk Yılı sebebiyle Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları arasında çıkarmıştır. Kitapta otuz üç öykü vardır. Eğitici, öğretici yönü ağır

basan bu öyküler gerçek hayatın birer kesitidir. Kitap, ilköğretim için belirlenen yüz temel eser içinde yer almaktadır.

2.3.5. Destan

2.3.5.1. Üç Destan (1969)

Burdurlu, bu kitabında Koroğlu, Karacaoğlu ve Oğuz Destanı'nı yeniden kaleme almıştır.

2.3.6. İnceleme- Araştırma

2.3.6.1. Ömürsün Nasrettin Hocam (1965)

Burdurlu, kitabın başında “Nasrettin Hoca Üzerine” isimli yazısında şunları söyler:

“Hoca, bir halk adamıdır. Halkın yaşamasına uygun bir yaşam içindedir. Halk içinde yetişmiş, toplumun içinden ayrılmamıştır. Bu yüzden fıkraları hep halkla ilgilidir. Bu ilgi, onu hiç unutturmamıştır. Hoca'nın fıkralarında insan hayatı vardır. Güldürür, düşündürür, iğneler. Zekâ oyunları dinleyenlere gülüşler sunarken bir yandan da iğneler, öğüt verir. Hoca, halktan ayrılmayan bir kişi olduğu için Türkçemizin içinde yüreğimizden, düşüncemizden gelen bir sevgiyle yer almaktadır.”

Kitapta Nasrettin Hoca'nın kırk fıkrası yer almaktadır. Burdurlu, kitabın sonunda yer alan “Son Söz” şiirinde Nasrettin Hoca'nın geçmişten geleceğe seslendiğinin altını çizer. Hoca'nın fıkraları Türkçeyi usta kullanışı sayesinde geleceğe taşınmaktadır. Bu fıkralar insanların yüzlerini güldürdüğü için ayrıca önemlidir. Böylece çocuklara hayatın zevkli yanları da gösterilerek onların yaşama bağlılıkları arttırılmaya çalışılmıştır:

“Hocam yüzyılların ses ses ünüsün

Türkçe, sende bulmuş kıvrak bir akış

Halkçısın, haktansın, halk tütüyorsun

Sana fıkra fıkra yüzyıllar akış.”(Burdurlu, 1965a: 47)

2.3.6.2. Uygulamalı Yeni Kompozisyon (1965)

2.3.6.3. Uygulamalı Cümle Çözümleme (1967)

Adı geçen bu iki kitap İbrahim Zeki Burdurlu'nun İzmir Buca Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenlik yaptığı sırada okuttuğu kompozisyon ve cümle bilgisi dersleri için hazırlanmış ders kitaplarıdır.

2.3.6.4. Romanlarıyla Reşat Nuri Güntekin (1971)

Burdurlu, bu kitabını yayımlama sebebini şöyle açıklar:

“Edebiyat çalışmalarında gereğince yerine oturtulamayan ve değeri tam saptanmayan Reşat Nuri'ye romanlarıyla bakmak, onunla ilgili çalışmalara yardım etmek amacıyla yaptığımız bu hazırlık, bir yandan genel edebiyat ortamına, bir yandan da bu konuda çalışanlara yarar sağlar düşüncesindeyiz”(Burdurlu, 1971: 5).

Yazar, kitapta Reşat Nuri'nin yaşamı ve yapıtlarına, romanlarının özetlerine, baş kişilerine, romanlarda işlenen sosyal sorunlara, yer betimlemelerine ve dil yapıtlarına yer vermiştir.

2.3.6.5. Dilbilgisi Açısından Yapıtlarımız (1975)

Bu eserde dilbilgisi açısından Türk edebiyatının bazı eserleri değerlendirilmektedir.

2.3.7. Antolojiler

2.3.7.1.Şiirlerimizde Öğretmen (1965)

2.3.7.2. Öğretmen Şairler Antolojisi (1966)

2.3.7.3.Atatürk Şiirleri Antolojisi (1971)

Antolojiler, hazırlayıcısının şiir zevkini ve ilgi alanını göstermesi bakımından önemlidir. Bu üç antoloji, Burdurlu'nun öğretmene, öğretmen şairlere ve Atatürk'e verdiği önemi göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

3. EVRENSEL DEĞERLER

3.1. Sevgi

Sevgi, bütün insani ilişkilerde herkesçe benimsenmesi gereken, insanların birbirlerine güven duymalarını, ilişkilerini geliştirmelerini ve böylece hayattan zevk almalarını sağlayan bir değerdir. Çocukların sevgi değerini benimsemeleri ancak etraflarındaki insanlardan sevgi görmeleriyle mümkündür. Bunun yanında, çocukların hayata sevgiyle bakabilmelerini sağlamak için okudukları kitaplarda da onlara sevgi değerinin önemi kavratılmalıdır. Sevgiden yoksun insanların her zaman mutsuz olacaklarını bilen İbrahim Zeki Burdurlu, eserlerinde sevginin güzelliğini ön plana çıkarmış ve sevgi dolu insanların yaşamlarına yer verirken sevgisiz insanların çektikleri sıkıntıları da gözler önüne sermiştir.

İbrahim Zeki Burdurlu, “Memiş Can” romanında kimsesiz Memiş’in hayatını anlatır. Memiş’in babası askerde, annesi ise o çok küçükken ölmüştür. Memiş’e önce ninesi, ninesi ölünce amcasının eşi Ayşe Yengesi bakar. Memiş, Ayşe Yengesini çok sever:

“Ninemi yitirdikten sonra Ayşe Yengeme sarılmıştım. Onu, bir tek can varlığım olarak biliyordum. Yengem iyiydi. Mustafa’yla ikimizi hiç ayrı tutmazdı”(Burdurlu, 2007: 15).

Memiş, anne ve babasız olduğu için sevildiğini tam olarak hissetmemiş bir çocuktur. Bu sebeple, köyde bazı insanların onunla konuşmalarından, onu sevmelerinden çok mutlu olur:

“Öksüzlüğüme acısınlar istemezdim. Köyde benimle ilgilenenler vardı. Ara sıra beni çağırırlar, nasıl olduğumu sorarlardı. Onlara olumlu yanıtlar verir, Ayşe Yengemin bana iyi baktığını söylerdim. Bu adamlar bana ne demek isterler, benim neyimle, nasıl bir ilişki kurduklarını anlatma yoluna giderler bilemezdim. Ama onların yüzümü okşamaları, sırtımı sıvazlamaları hoşuma giderdi. Sevincim artardı”(Burdurlu, 2007: 20).

Memiş, Ayşe Yengesi evlenince Murat Ağa'nın yanında sığırtmaç olarak çalışmaya başlar. Bir gece Ayşe Yengesi onu çağırır. Memiş, oraya vardığında Mustafa ve yengesiyle sarılır, ağlaşır. Onu unutmadıklarını görünce çok sevinir. Çünkü Memiş, Ayşe Yengesini anne, Mustafa'yı da kardeşi kadar sevmektedir:

“Onun sesi... Onun sözleri... Onun okşayışları ve onu ana gibi benimsemem... İnsan günün birçok saatinde bir eş, bir kardeş, bir sığınacak kucak arıyor. Bu çok gerçek. Demek beni unutmamışlardı. Demek bu evrende anam yerinde bir kadını vardı. Sonra Mustafa benim kardeşimdi”(Burdurlu, 2007: 45).

Memiş, Murat Ağa'nın yanında zor günler geçirir. Orda geçirdiği günlerde kimse ona iyi davranmaz. Memiş, şiddetle de karşılaşınca Murat Ağa'nın konağını terk eder ve bir daha oraya dönmeyi hiç istemez. Ayşe Yengesi ve Mustafa'nın yanında geçirdiği sevgi dolu günleri özlemle anan Memiş, sevdiği insanların arasında olmaktan duyduğu mutluluğu:

“İnsan acı soğan, kuru yavan yemeli ama sevdiklerinin arasında olmalı. Ayşe Yengemin işlerini koşarak, didinerek yaptığım halde hiç yorulmuyordum. Onların sıcak sevgileri Murat Ağa'nın tulum peynirinden çok daha iyiydi”(Burdurlu, 2007: 59).
sözleriyle belirtir.

Sevgi paylaşıldıkça artan bir değerdir. Sevgi dolu bir ortamda büyüyen çocuklar çevrelerindeki insanları sevdikçe mutluluklarının artacağını bilirler. Burdurlu, “Ağaçtan Oyma Su Tası” öyküsünde, öykü kahramanı Esen'in, dedesi ve ninesiyle beraber sürekli artan sevgisini kaleme almıştır. Esen'in dedesi okuma yazma bilmez ama ona çok güzel masallar anlatır, türküler söyler:

“Dedem beni çok seviyordu. Ninem de öyle. Onlarla, bu orman köyünde mutlu yıllar geçirdim. Bu, iki yaşlı insanın tek umutları bendim”(Burdurlu, 1979: 206).

Esen, bir gün, dedesiyle beraber ormana yürüyüşe çıkar. Dedesi ona ağaçtan oyma bir su tası yapar. Bu tasla ona su içirir. O gece dedesi vefat eder. Esen, o tası dedesinin yadigârı olarak hep saklar:

“Şimdi, belki herkese anlamsız görünecek bu su tasında iç içe girmiş üç anım var. Bu üç insansal sevgiyi her zaman yüreğimde taşıyacağım: dedemin bana karşı sevgisi, dedemin ağaç sevgisi, dedemin sanat sevgisi”(Burdurlu, 1979: 207).

“Delipınar” efsanesinde, sevgi uğruna her şeyi göze alan bir gelinin başından geçenler anlatılır. Bu gelinin eşi amansız bir hastalığa yakalanmış ve yıllardır acılar içinde kıvrınmaktadır. Gelin kocasını çok sevdiği için onun çektiği acılara son vermek ister. Bunun için Kemaliye’de bulunan Delipınar’ın suyunu kocasına içirmesi gerekir. Çünkü Delipınar’ın suyu dertlileri dertlerinden, hastaları hastalıklarından kurtaran bir özelliğe sahiptir. Ancak, Delipınar’dan su almak için suyun başındaki deviyi uyutmak gerekir. Gelin eline aldığı defî çalıp türküler söyleyerek mağaraya girer ve pınardan suyu alır. Ancak gelin mağaradan çıkmayı başaramaz ve kocasına duyduğu sevgi uğrunda can verir:

“Tam o testiyi alıp yukarı tırmanmaya başladığı sırada mağaranın derinliğinden uğultular gelmeye başlamış. Genç, güzel gelin korkmuş. Ürpermiş. Hızla koşmağa başlamış. Feneri geçip mağaranın kapısına varacağı sırada ayağı küçük bir kaya parçasına takılarak düşmüş, testi kırılmış, su dökülmüş ve gelin yatıp kaldığı yerde can vermiş”(Burdurlu, 1966c: 14).

“Allı Gelin ve Kızılırmak” efsanesinde ise, bir bey kızı ve çobanın sevgisi vardır. Bey, kızını çobana vermek istemeyince çoban sevginin her şeyden üstün olduğunu söyler:

“Ey beylerin beyi, kızma bize, atma ikimizi denize!.. Param pulum yok ama hiçbir yüreğin parayla elde edemeyeceği yüce bir sevgim var. Huyum tatlıdır, göklere değin sığmayan bir sevincim var. Kızınla mutlu olacağım, bizi sevindir, gönendir bizi”(Burdurlu, 1966c: 36).

Burdurlu, kendi hayatında sevdiği ve değer verdiği pek çok unsuru da şiirlerinde dile getirmiştir. Şair, Burdur’da çocukluğunun geçtiği mahalleye ait her varlığı özlemle hatırlar. Bu varlıklardan biri olan mezarlık, mahalle hayatında yer alan önemli unsurlardan biridir. Şair de buna duyarsız kalmaz ve sevdikleri insanların bu ebedi mekânına şiirlerinde yer verir:

“Bu büyük mezarlık mahallemizden

En sevgilileri almış gibidir
 Geçmiştir o büyük korku içimizden
 Ölüm, boş sevdaya dalmış gibidir.”(Burdurlu, 1947a: 34)

İnsan, sevdiklerini kaybetme korkusunu içinde taşır. Şair, yukarıdaki mısralarda, sevdikleri ebedi istirahatgahlarında oldukları için artık onları kaybetme korkusu taşımadığını belirtir. İslam inancında ölenin arkasından onun iyi özellikleri konuşulur. Bu sebeple o insanlar ölmüş bile olsalar hâlâ mahallede sevgiyle anılırlar:

“O erken ölenler, doymamış canlar
 Geçerler kol kola mahallemizde;
 O günah bilmeyen temiz insanlar
 Bir melek gibidir gözlerimizde”(Burdurlu, 1947a: 34)

Şair, mahallesini eski evleri, yıkık mescidi ve fakir ama sevgi dolu insanlarıyla anar:

“Şu yıkık mescit
 Tozlu yoluyla
 Harap evleri
 Yeşil dalıyla
 Her içe bağdaş kuran
 O ortalık yasıyla
 Anası ve babası
 Usluca kardaşıyla
 Günsüz fakir evlerinin
 Ballaşan bulgur aşıyla
 Tığ gibi delikanlılar
 Yüz yıllık ihtiyarlarıyla
 Velhasıl bütün insanlarıyla”(Burdurlu, 1947a: 48)

3.1.1. Anne – Baba Sevgisi

Çocukların anne ve babalarına karşı duydukları sevgi evrensel bir değerdir. İbrahim Zeki Burdurlu, bu sevgiyi, özellikle anne ve babasından hareketle eserlerinde dile getirmektedir. Şair, anne sevgisini, şiirlerinde, annesine duyduğu sevgi ve annenin insan hayatındaki önemi üzerinde durarak işler. Bu şiirlerde ön plana çıkan annenin sevgi dolu ve fedakâr olmasıdır. Burdurlu, anne ve baba sevgisini işlediği öykülerde ise çocuklara, daha çok anne ve babasızlığın zorluklarını göstererek onların değerini belirtmeyi amaçlamıştır. Şair, annesinin sevgi dolu olmasının yanında onu hayata hazırlayan ve ona doğruları öğreten kişi olduğunu da bilir ve annesinin bu sevgi dolu kişiliğini ve eğitici yönünü:

“Eşsiz bir sarışla kucaklıyorsun
Eşsiz bir sevgiyle yanarken özün
Kulağıma küpe olur her işte
Eğiten, öğreten her güzel sözün”(Burdurlu, 1966b: 5)

mısralarında çocuksu bir duyarlılıkla dile getirir.

Burdurlu, “Bir Yol Var” şiirinde samimi bir dil kullanarak bütün çocukların kendi anneleri için hissettiklerini şiirleştirmiştir. Şair, annesinin fedakârlığını ve şefkat dolu olmasını dile getirerek hayatın zorluklarında annesinin her zaman yanında olmasından duyduğu güveni belirtmiştir. Genel olarak şairin anne sevgisini işleyen şiirlerine baktığımızda, Burdurlu’nun annesinin özelliklerine şiirlerinde yer verdiğini görürüz. Bunlar; annesinin mavi gözlü ve melek yüzlü olması, oğluyla sevgi bağı kurup acıları unutturmasıdır:

“Eğilir kalbime melek yüzüyle
Bir şefkat yaratır mavi gözüyle,
Gelir hür türküler hür gündüzüyle
Annemin gönlünden benim gönlüme

Bir yol salkım salkım hayat sevgisi,
Hayatın acısız bir musikisi
Sanki bir gül açar baharın sesi

Annemin gönlünden benim gönlüme”(Burdurlu, 1947a: 59)

“Annemin Mavi Gözleri” şiirinde şair, annesini “dünyasının bitmeyen renk aydınlığı” olarak görür. Bu şiirde şairin, çocukların yaptığı gibi duygularını doğayla somutlaştırarak anlattığını görürüz. Şair, annesinin sevgisini cennete benzetir ve bu sevgi sayesinde baharın saçlarını okşadığını düşünür:

“Okşar saçlarımı ses ses tek bahar
Bir gülüş goncası göz bebekleri
Sonsuz cennet, sevgi dolu özgür can
Annemin o mavi, mavi gözleri”(Burdurlu, 1966b: 24)

Burdurlu, ailesinin zor zamanlarında en büyük destekçilerinin annesi olduğunu bilir ve bu sebeple annesini “insan peri” şeklinde niteler. Çocuklar masallarda yer alan olağanüstülüklerden çok hoşlandıkları için şair, annesini masalların bu iyi kahramanına benzetmiştir:

”Derdimizi çeken geniş bir yürek
Acımıza koşan o insan peri
Ballaşan, bollaşan, bitmez bir petek
Annemin o mavi, mavi gözleri”(Burdurlu, 1966b: 24)

Şair, “Ballaşan, bollaşan, bitmez bir petek” mısrasında ise anne sevgisini tadı gittikçe artan bir petek olarak görür.

Burdurlu, şiirlerinde annelerin fedakâr yönünü işleyerek çocuklarda vefa duygusunu geliştirmeyi amaçlamıştır. Şair, annesinin, dertlerine ortak olduğunun ve her zaman yanında olduğunun farkındadır. Aşağıdaki şu mısralar bu farkındalığın göstergesidir.

“Derdimizi çeken o geniş yürek,
Tanrı’dan şifalı o insan peri;
Bal veren, can veren şifalı petek
Annemin o mavi, mavi gözleri.”(Burdurlu, 1947a: 67)

İbrahim Zeki Burdurlu’nun çocukluğu zor şartlar altında geçmiştir. Şair, annesinin gülen gözleri sayesinde o zor yılları çok acı çekmeden atlatır. Burdurlu,

kendi hayatını anlattığı bu şiirlerde çocukların ne kadar küçük olsalar da etraflarında olanların farkında olduklarını belirtmiştir. Şair, maddi açıdan sıkıntıda olduklarını bilir ama annesinin ona bu durumu hissettirmemek için verdiği uğraşlar sonucu mutlu bir çocukluk geçirir. Zaten annesini seven her çocuk kuru lokmaları bile onun sevgisiyle yer ve mutlu olur:

“Oyunlarla doymak ne güzel tattı
Anneciğim sendin yemek zamanı
Kuru lokmaları sevginle yedim
Yalnız mutluluktan evin dört yanı”(Burdurlu, 1966b: 43)

Bu şiirde verilmek istenen, sevginin bütün zorlukların üstesinden geleceği mesajıdır. Mısraların samimi bir üslûpla yazılmış olması, çocukları sevginin güzelliğiyle buluşturmaktadır.

Burdurlu’nun şiirlerinden, ailesinin maddî olarak kötü durumda olsalar da manevî bakımdan zengin bir aile oldukları anlaşılmaktadır. Şair, annesinin ona masal anlattığı geceleri “ak geceler” olarak görür ve o mutlu günleri unutamaz:

“Zengindik masallı ak gecelerde
Doyardım sevgine dudaklarından
Nasıl unutturum anneciğim
Gülerek uyurdum yumuşak dizinde
Bir yürek sunardın her şeyden önce
Ekmek değil sevgim vardı gözünde”(Burdurlu, 1966b: 43)

Burdurlu ve ailesi her ne kadar maddî sıkıntılar içinde de olsa, şairin annesinin çocuklarını sevgiyle büyüttiği; “Ekmek değil sevgim vardı gözünde” mısrasından anlaşılmaktadır. Zorluklar içinde olsalar da annesi, sevgisiyle olumsuzlukların üstünü örter. Şair, o günlere ait sıkıntılardan çok annesinin özverisini hatırlar. Burdurlu, annesinin yaptığı fedakârlıkların her zaman farkındadır ve annesinin onu sevdiğini sadece sözlerinden değil aynı zamanda bütün hareketlerinden de anlar. Annenin çocuklarına ekmek verir gibi kalbini de vermesi çocuklarını hem fiziken hem de ruhen beslediğinin göstergesidir:

“Nasıl unutulur anneciğim nasıl

Sözlerinle, gözlerinle öperdin,
Küçük tencereden verirdin asıl,
Ekmek gibi kalbini de verirdin

Peynir yok dediğin o günler nerde?
Gönlünü alırdım parmaklarından;
Ayı kıskandıran ak gecelerde
Dinlerdim zamanı dudaklarından (Burdurlu, 1947a: 56)

Bu mısralar, hem çocukların anne sevgisini yansıtmakta hem de çocuklara sevginin her şeyden önce geldiğini anlatması bakımından önem taşımaktadır.

Anneler çocukları acı içinde olduğu zaman onlardan daha çok üzürlüler. Şair, üzgün olduğu vakitlerde annesinin de acı çektiğini ama ona hissettirmemek için yüzünün güldüğünü bilir. Aşağıdaki şu mısralar annelerin ne kadar fedakâr olduklarını göstermektedir:

“Anne bazen sen de hiç gülemezdin
Donardı gözlerin, kalbin titrerdi;
Yalnız benim her acımı sezerdin,
Gönlün ağlıyorken yüzün gülerdi.”(Burdurlu, 1947a: 64)

“Şefkat Ateşi” şiirinde, şairin bütün hatıralarında annesini bulduğu görülür. Annesi, bütün sevgisini çocuklarına verdiği için şairin çocukluğu mutlu geçmiştir. Burdurlu, annesinin sayesinde hep güzel anılarla dolu olan çocukluğunu özlemle anar:

“Saklıyorum avucumda eriyen şekerleri
Geçiyor tatlı renkler bir türküyle içimden;
Annem, yalnız gönlümün hayat veren bir yeri,
Günlerine gün alır şakıyan sevincimden”(Burdurlu, 1947a: 62)

Burdurlu, benzer şekilde “Bir Çocuk” şiirinde de çocukluğunu anar. Çocukluğundan en çok özlediği varlık annesidir. Şiirde annesini anlatsa da, şair, bunun sadece bir anma olduğunu bilir ve gerçeği kabullenir:

“Hep bunlar bir anış, hep bunlar geçmiş
Kim bilir anacım hangi renkte nem
Alır mı kolları tatlı ve ılık
Bir kucak sevgiyle beni al desem”(Burdurlu, 1946: 20)

“Anne Türküsü” şiirinde de Burdurlu’nun annesini “çiçek gönüllü, toprak ömürlü ve gökyüzü sesli” şeklinde nitelediğini görülür. Şair, içtenlikle kaleme aldığı bu şiirde annesinin kendisi için ifade ettiklerini şiirleştirmiştir:

“Çiçek gönüllüsün, meyven tükenmez
Toprak ömürlüsün varlığın sönmez
Gökyüzü seslisin ninnin hiç dinmez”(Burdurlu, 1966b: 18)

Şairin söz konusu şiirin tamamında annesini, “güneş, vatan, tan, ocak, ateş ve nur” a benzetmesi doğanın şairin hayatındaki önemini gösterir. Zaten çocuklar da duygu ve düşüncelerini ifade etmede öncelikle çevrelerinde ilk gördükleri varlıkları kullanırlar. Çocukların kendi hislerini şiirde bulmaları onların hem okuma isteklerini artıracak hem de duygusal ve bilişsel bakımdan gelişmelerine yardımcı olacaktır.

Burdurlu, “Annemin Gönlünden” şiirinde ise annesini “melek, çiçek ve bahar” a benzetir. Şair, annesinin gönlünden kendi gönlüne bilinmeyen bir yol olduğunu düşünür. Aslında bu, çocukların anneleriyle aralarındaki kuvvetli bir bağıdır. Anneler çocuklarının her zaman mutlu olmalarını istedikleri için şair annesinin sesini aydınlık bir yere benzetmiştir:

“Çağırın ses veren, aydınlık bir yer
“Sabah akşam gül” der, “Gül, gül bana” der
Tanrım yalnız yalnız mutluluğu ver
Annemin gönlünden benim gönlüme”(Burdurlu, 1966b: 20)

Burdurlu, bu şiirde Tanrı'ya dua eder. İsteği, her çocuğun dilediği gibi annesiyle beraber olmaktır. Şairin annesi onu mutlu etmek için elinden geleni yaptığı için şair, kendi mutluluğunun annesine bağlı olduğunu bilir ve Tanrı'dan öncelikle annesinin mutlu olmasını ister.

“Atasözleri” şiirinde “Öfkeyle kalkan zararlar oturur, orak biçmez yürek biçer, bir ipte iki cambaz oynamaz, kendi düşen ağlamaz, keskin sirke küpüne zarardır, bal tutan parmağını yalar, ere er gerek, gün doğmadan neler doğar, akarsu mermeri oyar, iki söylenince sen bir söyle, annenin ak sütü hayattır, anneyi dinleyen yaşar, anaya uymayan şaşar” gibi Türk toplumunun tecrübeleriyle oluşmuş ve çocuk eğitimi açısından çok önemli olan atasözleri yer alır. Nasihat verici bu şiirde son bölümün tamamen anneye ilgili olması şairin annesine verdiği değeri gösterir. Şair, bu bölümde annesi için “başa taç, derde ilaç” benzetmesini yapar. Anneler çocuklarını iyiliklerini istedikleri için şair, bütün çocuklardan annelerinin sözlerine uymalarını ister:

“Annenin ak sütü her zaman hayat
Anneyi dinleyen yaşar çocuğum
Başımıza taçtır, derde ilaçtır
Anaya uymayan şaşar çocuğum”(Burdurlu, 1966b: 21)

“Pamuk Bacı” masalında dört kişilik bir aile mutlu yaşamlarını sürerken günün birinde anne ölür. Baba yeniden evlenmek istediğinde, çocuklar mutlu olurlar. Çünkü anne, hem aile birlikteliğini sağlayacak hem de onları sevecektir:

“Ana anadır, evin ocağını yakar, yuvasının düzenine bakar; evin her yeri ana kokar” (Burdurlu, 1965: 2).

Çocuklar üvey annelerini sevinçle karşılarlar. Ama aynı sevgiyi onda bulamazlar:

“Üvey ana gelmiş. İlk günlerde evin içi değişmiş, çocuklara ses çıkarmamış. İki yavru ona sevgiyle bakmışlar, gönlünü kırarak bir davranışta bulunmamışlar. Onun sevgisini kazanmaya çalışmışlar ama bir türlü başarıya ulaşamamışlar” (Burdurlu, 1965: 3).

“Papatya’nın Anneler Günü” öyküsü yedi yaşında, anne ve babası ayrılmış, anneannesinin yanında zor günler geçiren Papatya isimli bir kızın yaşamını anlatır. Papatya annesizliği yüzünden çektiği sıkıntıyı bir anneler gününde şöyle anlatır:

“-Annemi öyle göreceğim geldi ki!.. Evimizin yanındaki evlerin çocukları annelerine armağanlar aldılar. Ben de anneme çiçekler topladım. Demin onun için ağlıyordum. Çiçekleri anneme veremedim. Onları masanın üstüne atarak kendimi dışarıya attım”(Burdurlu, 1979: 13).

“Kâğıtçı Çocuklar” öyküsünde de anne-babasızlığın zorlukları işlenir. Öyküde, Zekeriya ve İlhan isimli iki çocuğun yaşamı anlatılır. Çocuklar, saat beşten önce işe başlarlar, buldukları kâğıtları toplar, satarlar. Bir gün bir lağım temizleme işine girerler. Lağımdan pek çok eşyanın yanında bir de bilezik çıkar. Çocuklar bu bileziği alınca kapıcı onları polise şikâyet eder. Çocuklar kaçak oldukları için polisten çok korkarlar. Hayatları boyunca polisten kaçırmaya çalışmışlardır. Çocuklar polise şunları söylerler:

“Neden kaçtın diye soruyorlar bana. Şimdi siz de soracaksınız. Kaçtım işte. Dayanamadım amcamın dayacağına. Anam da yok, babam da. Kalmışım böyle yapayalnız. Amcam bakmış bana. Okutmadı beni. Sonra yetiştirme yurdu denen yere verdi. Orası iyiydi ama usta yanında çalışmak çok zor geldi bana. Bilirsiniz yetiştirme yurtlarında yoksul çocuklar var. Orası, tüm çocukları ya okutuyor ya da işe, çıraklığa veriyor. Önce bir terzi yanında çalıştım. İkinci yerim marangozdu. Üçüncüsü bir tüccar mağazası. Üçüne de alışamadım. Bir gün içimden bir ses, git, kaç, uzaklaş...”(Burdurlu, 1979: 52).

Bu satırlar, çocuklara anne ve babalarının değerini göstermesi bakımından önemlidir. Çocukların anne ve babalarıyla beraber sevgi dolu bir ortamda büyümeleri onların kişiliklerini olumlu yönde etkileyecektir. Burdurlu, öykülerinde işlediği anne ve baba sevgiyle aslında aile kavramının gerekliliğini vurgulamıştır.

“Ayakkabım” öyküsünde, anne ve babası Almanya’da yaşayan kız, onlara kavuştuğu günü coşkuyla anlatır. Kız, artık kendini yalnız hissetmeyecek, çok sevdiği anne ve babasıyla beraber mutluluk içinde yaşayacaktır:

“Çok sevinçliydim. Küçük köyümüzün her şeyi bir başka görünüyordu gözüme. Evler, sokaklar, alanlar, bağlar ve bahçeler bir başka olmuşlardı. Koyunlar

bir başka sesle yaklaşıyorlardı birbirlerine. Sevmediğim tüm şeyler, insanlar bir ayrı canla gülüyorlardı bana. Gerçekten bir başka gündü, bu Şubatın ilk günü”(Burdurlu, 1979: 153).

Kız, anne ve babasının yokluğunda çektiği sıkıntıların artık biteceğinden emindir. Hem anne ve babasına duyduğu özlem bitecek hem de kendini güvende hissedecektir:

“Herkes benimle eğlenemeyecekti artık. Köyün en yoksul çocuğu olmaktan kurtulacaktım. Bir de kimsesizliği silkip atacaktım bugün”(Burdurlu, 1979: 154).

İbrahim Zeki Burdurlu’nun eserlerinde baba sevgisi, anne sevgisi kadar yer almaz. Anne çocuğa daha yakın olduğu için genellikle annesine duyduğu sevgiyi dile getiren Burdurlu, masallarda padişah olarak yer alan babayı, otoriter bir hava içinde vermiştir.

“Bülbüllü Padişahın Oğlu” masalında, neşesiz olan babasının haline dayanamayan kız babasına bu durumun nedenini sorar:

“-Baba, baba, can baba, insan baba... Han babam, evren babam, nedir bu senin dalıp gitmelerin? Deyiver bana can babam, hakan babam, eğer söylemezsen, kuşkudan çat diye çatlayacağım”(Burdurlu, 1974: 172) .

Başka bir gün diğer kardeşlerden biri babalarının halinin nedenini sorar:

“-Babam benim, gönlüm, gülüm benim. Düşünme derin derin. Yorulmasın gül kurusu gözlerin. Tasalanma artık”(Burdurlu, 1974: 173).

Burdurlu, kendi hayatını anlattığı “Burdur’daki Mahallemiz” kitabında anne ve baba sevgisine sık sık yer vermiştir. Şair, anne ve babasının hayatındaki önemini şiirleştirmiştir. Baba günün yorgunluğunu atmak için dinlenirken evde ses çıkmaz. Ancak yemekten sonra ailecek sohbet edilir:

“Babam düşünen bir sesle anlatır

Doğar gönüllere vefa güneşi;

İçler zengin bir ırmağa ulaşır

Renk verir hayatın kutlu ateşi.”(Burdurlu, 1947a: 52)

Burdurlu, bu mısralarda anne- baba sevgisinin ve aile olmanın verdiği mutluluğu yansıtır. Şair, babasının vefakâr olduğunu ve ailenin mutluluğu için uğraştığını söyler. Çünkü baba, aileye nasihat veren ve doğru yolu gösterendir.

3.1.2. Vatan Sevgisi

Vatanı bir toprak parçası olmaktan çıkarıp ona kutsal bir değer verilmesi tarih ve kültürle ilgilidir. Bu sebeple çocuklara öncelikle tarih ve kültür bilinci verilmelidir. Vatanını seven bireylerden oluşan toplumlar daha çok çalışır ve sahip olduklarının kıymetini daha çok bilirler. Türk insanı için vatan çok ayrı bir yere sahip olduğu için İbrahim Zeki Burdurlu, pek çok şiirinde, efsanesinde ve romanında Türk insanının vatan, bayrak ve Atatürk sevgisini mısralarına taşıyarak çocukların bilinçlenmesini amaçlamıştır. Şairin, coşkuyla ifade ettiği:

“Bayrakta al kanım yürüyor”

Mehmetçik içinde aslanım yürüyor

Yürüyor durmadan vatanım yürüyor”(Burdurlu, 1950b: 38)

mısraları onun vatan sevgisini göstermektedir.

Burdurlu, “Toprak İnsanları” kitabında yer alan “Bizim Köye Gelen” mektuplar şiirinde, askerdeki bir gencin annesine ve yavuklusuna yazdığı mektupla okuyucularına Türk gencinin vatan, anne ve yâr sevgisini göstermiştir:

“Yavuklum sana

Tüfeğim kadar bağlıyım

Tüfek namustur

Sen de sözümüzü namus bil

Sakin kendini bir el uşağa

Sattırma ‘bir’im.

Sattırma ‘bir’im.”(Burdurlu, 1945: 33)

Askerin sevdiğine tüfek kadar bağlı olması, Türk insanının vatanına ne denli bağlı olduğunu gösterir. Türk genci merttir, sözünün eridir. Vatan borcunu ödedikten sonra yavuklusuna kavuşacaktır. Bu sebeple yavuklusundan da aynı sadakati bekler.

Vatan, hayatta her şeyden önce gelir. Şiirde geçen “Yeter, vatan sağ olsun” mısrası bunu kanıtlamaktadır.

Şair, aynı kitaptaki bir diğer şiiri “Bir Düşün Getirdiği Sesler” de yer alan:

“Şehit düştüm, kanlı allar giyindim,

Bu bayrak rengini öptüm sevindim,

Tanrı katlarında ruhla gezindim

Seni anan bir hayat bu cansız canda.”(Burdurlu, 1945: 79)

mısralarıyla köy insanlarının bayrak ve vatan sevgisiyle beraber şehitlik mertebesine verdikleri değeri belirtmiştir.

Burdurlu sadece şiirlerinde değil roman ve efsanelerinde de vatan sevgisini işlemiştir. Erzurum yöresine ait olan “Yaralı Top” efsanesinde, vatan sevgisi ve askerlik görevini yerine getirmenin kutsallığı vardır. Askerde bir Mehmetçik nöbette uyurken kontrole gelen Binbaşı toplardan birinin eksik olduğunu görür. Top, nereye gittiğini kendi anlatır:

“Ben uçup gittim. Kanatlandım uçtum, illerden illere göçtüm; dağlar, ırmaklar geçtim, vardım Balkan’a... Baktım Türk askerleri bunalmışlar, topları tüfekleri eksilmiş. Oturuverdim yanlarına, başladım ateş etmeye. Öyle bir savaş ettim ki... Düşmanların canlarına vurdum, yüreklerini deldim. Tam on iki düşman topunu tuzla buz ettim. Yardımına çok sevindiler. İşimi bitirince hemen yerime döndüm”(Burdurlu, 1966c: 5).

Bir topun dilinden yazılan bu satırlar, yazarın vatanına duyduğu kutsal sevginin göstergesidir.

Burdurlu, “Gazlı Göl” efsanesinde ise vatan sevgisini ülkesinin doğal güzelliklerini ön plana çıkararak verir. Yazar, vatanını dağı, bağı, toprağı kısacası her unsuruyla sever:

“Yurdumuzun neresi güzel değil; neresi allı pullu, güllü, dallı görünmez!.. Dağı da güzel, bağı da güzel. Çatlak, susuz toprağı da güzel; uykusuz sarı yaprağı da güzel. Irmakları tatlı, gölleri ince, denizleri derindir; hele ormanları, koyu yeşiller içinde pek serindir. Orta Anadolu’ya inerseniz, çıplak bir tatlılık sarar içinizi. Uzanıp

giden apak ovalar, tepeler ardında Akdeniz vardır. Vardır ama yeşilsizlik içinizi yorar; Karadeniz'in ormanlarını, Ege'nin yeşil tarlalarını, Akdeniz'in çeşit çeşit yapraklarla coşan görünümelerini ararsınız”(Burdurlu, 1966c: 15).

Burdurlu, “Vatan” şiirinde samimi duygularla Türkiye’yi anlatmıştır. “Türkiye’m büyüsun, güzelsin, teksin” mısrası bu duyguların ifadesidir. Şair, ilk bölümde Türkiye’nin doğal güzelliklerini, ikinci bölümde Türkiye’nin manevi değerini, son bölümde de her Türk’ün yapması gereken görevleri dile getirir:

“Şehitlerle mutlu toprakların var
Özgürlük türkülü dudakların var
Türklüğü yücelten bayrakların var
Türkiye’m vatansın, canımsın, teksin.”(Burdurlu, 1966b: 4)

Şair, Türk bayrağına duyduğu sevgiye de şiirlerinde yer verir. Bayrak özgürlüğün simgesi olduğu için Burdurlu bayrağını çok sever. Şair, göğü bayrağıyla zenginleşmiş, yaşamı onunla güzelleşmiş olarak kabul eder:

“Ey Türk doğanlara ilk güneş
Senin yolun bütün emeğim
Ey alların en güzelinden
Örölmüş utku emeğim”(Burdurlu, 1966b: 10)

Burdurlu, “Kardeşlik Türküsü” şiirinde “nisan yağmuru” olarak nitelediği Türk insanlarını aynı ölkünün etrafında toplanmaya çağırır. Bu ölkü, bütün milletin vatana aynı sevgiyle bağlanması ve vatanları için çalışmasıdır:

“Neden ayrı düşünelim?
Niçin ölkü tek olmasın?
Tüm hepimiz, milyonlarca
Hepimiz nisan yağmuru”(Burdurlu, 1966b: 28)

Şair, acıda, sevinçte, bayramda bir olmak gereğini Van’dan İzmir’e herkesin aynı göğün altında, aynı toprağın üstünde yani aynı vatanda yaşamasıyla el ele

kardeşlik halkası oluşacağını söyleyerek ifade eder. Bu halkadaki her insanın ülküsü bir olmalıdır:

“Sevgisiyle yandığımız bir tan var
Hepimize tek ocak
Utkularla yükselttiğimiz
Otuz milyona tek bayrak”(Burdurlu, 1966b: 28)

Burdurlu, “19 Mayıs” şiirinde seçtiği “Destan-gemi, destan-bayrak, destan-adam, destan- komutan, destan-gazi, destan-kurtarıcı, destan-asker, destan-vatan, destan-ordu, destan-plan” kelimeleriyle Milli Mücadele ruhunu yansıtmıştır. Destan-asker, Türk askeri; destan-vatan, Türkiye; destan-ordu, Türk ordusu; destan-plan, Milli Mücadele’nin planı; destan-bayrak; Türk bayrağı, destan-gemi, Bandırma vapuru; destan-komutan, destan- adam, destan-gazi ve destan-kurtarıcı da Atatürk’tür:

“Bayrağın alından görünür
Sarmaş dolaş bir vatan
Şehitler, gaziler, yeni kuşaklar
Destan-adamla selam dururlar can can

Destan-komutan
Ana toprakta bir daha destanlaşır
Türkiye’ın derlenip tek baş olur da
Destan-gaziye ulaşır.”(Burdurlu, 1966b: 40)

Bu mısralar vatanın tek ülkü etrafında toplandığını gösterir. Şair, bu şiirde 19 Mayıs hakkında düşündüklerini ve 19 Mayıs’ın önemini vurgulamıştır.

İbrahim Zeki Burdurlu’nun şiirlerine genel olarak baktığımız zaman, pek çok şiirinde vatani anne olarak gördüğünü ve ona annesine verdiği değeri verdiğini görürüz. Çünkü vatan bir anne kadar kucaklayıcı ve fedakârdır. Burdurlu vatani, “anne” den sonra en çok “kalp”e benzemiştir. Bu kalbin içi renk ve ahenkle doludur. Bu kalbin sınırlarında hürriyet, topraklarında güneş ve şehrinde en ulu Gazi’ye en büyük değer verildiği bir yer vardır:

“Bir renk al olur, bir renk al olur
 Ufuklarda gülümseyen hürriyet içinde
 Kardeşçe bir ahenk olur;
 Renk birleşir, renk birleşir, ahenk birleşir,
 Büyük alınmaz bir bayrak olur;
 Bayrak fethedilmez bir can olur,
 Hayat saçan o yer, bayrak altında
 Türklüğün yaşadığı hür vatan olur.”(Burdurlu, 1950a: 54)

“Camda Doğan Vatan” şiirinde ise şair, hür olarak vatanında yaşamaktan duyduğu mutluluğu mısralarına taşımıştır. Bu hür topraklar şehitlerin kanlarıyla sulanmıştır:

“Şehidin ölmeyen gözleri
 Bu meyveyi böler, parçalar
 Camın üstünde parıldar
 Meyvenin içinden büyüyen
 Mayası Türklük olan bir vatan...
 Bu vatan kadar büyük bir bayrak”(Burdurlu, 1950a: 55)

Burdurlu, Türkiye’yi güneyden kuzeye, doğudan batıya bütün unsurlarıyla sever. “Kader buğdaylarım varlığıyla hür” mısrası şairin kendini harmanla bir tuttuğunu gösterir. Türk halkının harmanla bütünleşmesini şu mısralar dile getirir:

“Uzun havalarımın renk veren nefes,
 Ağıtlarımda dona kalan kadersin;
 Adımlarımız can evinden geçer
 Şavkınla sarı bak ellerimiz
 Bak, zenginliğine altın gönüllerimiz”(Burdurlu, 1954: 18)

Şair, uzun yıllar memleketinden uzakta yaşadıkdan sonra Burdur’a döner ve hemşerileriyle beraber olmanın, kendi memleketinde olmanın hazzını “Burdur’da” şiirinde dile getirir. Burdur insanlarına, memleketine kavuşmak şairi çok mutlu eder:

“Ne güzel hayat, konu komşu tanıdık,

Caddeler güzel, insanlar hep güler yüz;
 Olgun sevgide bahtıyarım artık,
 Gece gecedir, gündüz bildiğim gündüz
 Olgun sevgide bahtıyarım artık.”

Burdurlu, Akdeniz’i de çok sevmektedir. Şair, bu sevgisini:

“O bende, onda ben
 Su oluruz, insan oluruz
 An olur, ikimiz şu kubbede
 Bir çiy gibi yok oluruz.”(Burdurlu, 1959: 14)

mısralarında şiirleştirmiştir. Şair, Akdeniz’le bir olmuştur. Kendini onun bir parçası olarak kabul eder. Kimi zaman Akdeniz ona dar gelir, kimi zaman bir damla yeter. Bazen, Akdeniz şairin yerine dünyaya bakar, bazen de sulara şair doğar. Şair kendini Akdeniz’le öyle bütün kabul eder ki onunla beraber yok olmaya bile hazırdır.

Burdurlu, vatanını çok sever ve Kıbrıs’ta yaşadığı yıllarda bu sevgisi özlemle yoğrulup daha da artar. Şair bu özlemi “Nar Ağacı” şiirinde bir nar ağacının vasıtasıyla anlatır. Çünkü nar ağacının yeşilliği Türkiye’ye, al çiçekleri Türk bayrağına benzemektedir. Şair, nar ağacının gölgesinde hasret oduyla yanıp Anadolu’yu özler. Şair, dağlaşan hasretini nar ağacının al çiçekleriyle eritir, gözbebeklerine al bir bayrak gibi ağacın güzelliğini çeker. Burdurlu bu şiirde, nar ağacıyla konuşur ve ona vatanına duyduğu sevgiyi anlatır:

“Nar ağacı nar ağacı
 Bayrak nedir bilir misin?
 Hürriyet için hürriyet için
 Nar ağacı ölür müsün?
 Benim memleketimde
 Canım, ciğerim Türkiye’nde
 Can için, vatan için
 Vatanda yatan için
 Düşünmeden ölünür,
 Ölürken de gülünür,

Hatta hatta nar ağacı
 İnsan vatan için
 Bölük bölük bölünür.”(Burdurlu, 1959: 18)

İbrahim Zeki Burdurlu, vatan toprağının önemini çok iyi bilmektedir. Toprağın bütün zenginliğiyle insana hayat bağışladığının farkında olan şair, vatanında özgür ve onurlu bir biçimde yaşamamanın mutluluğunu:

“Güzelsin, cennetsin
 Hürriyetim senin sütünden
 Şu kalbimde pır pır uçan onur
 Senin ruhundan emer
 Senin koynunda büyür büyür de
 Nabzımdan kalbime bir çıkar, bir iner.”(Burdurlu, 1959: 48)

mısralarıyla dile getirir.

“Memiş Can” romanında vatanına samimi duygularla bağlı olan Memiş’in hayatı anlatılmaktadır. Memiş, kendi köyüne öğretmen olup vatanına hizmet etmek ister. Fakat öğretmeni, ona liseye gitse daha büyük adam olacağını söyleyince Memiş çok üzülür:

“Daha yüksek adam ne demek? Öğretmenden yüksek başka ne var? Ben öğretmen olarak çalışsam ne var? Öğretmenlikle yüksek olunmaz mı? Ben öğretmen olacaktım ve köyüme gidip çalışacaktım”(Burdurlu, 2007: 135).

Okuldaki bazı arkadaşları ilkokul öğretmeni olunca az para kazanacaklarını, köyde zor şartlarda çalışacaklarını söyleyince onlara birkaç arkadaşıyla beraber karşı çıkar:

“-Neden bu okula geldiniz? Niçin başka okullara gitmediniz? Buradaki parasız öğretime karşılık elbette zorunlu bir zaman öğretmenlik yapacağız. Böyle olmasa oralara kimler gidecek öğretmen olarak”(Burdurlu, 2007: 137).

Okulda öğretmenleri onlara şunları söyler:

“Ülkemizin sizin gibi gençlere çok gereksinimi var. Köylerimiz, kasabalarımız öğretmen bekliyor. Burada amaçladığınız meslekle ilgili bilgileri alıyorsunuz. Bu bilgilerle oralardaki denemelerinizi birleştirerek, ülkemizin

çocuklarını okutacaksınız. Öğretmenlik kadar insanlara yararlı başka bir meslek yoktur. Yeni insanlar yaratacaksınız. Öğrencilerinizin yetiştiklerini gördükçe büyük bir onur duyacaksınız, sonra da mutlu olacaksınız”(Burdurlu, 2007: 138).

Memiş, vatanına hizmet etmeyi kendine amaç edinmiştir:

“Bu paralı lisenin içinde okuyan çocukların durumlarıyla köyümün çocuklarını karşılaştırıyorum. Onlar, orada bir küçük ilkokulla yetiniyorlar. Bunlar, burada geniş olanaklarla okuyorlar. Ben de onlar arasından çıkıp gelmiş biriyim. Bundan sonra, ben onlara yardıma koşacağım, elimden geldiğince onlara yardım edeceğim. Bu benim öz görevlerimden biri. Sınıfımda bunları, vatan için çalışmanın ne demek olduğunu anlatıyorum öğrencilerime. İnsanların birbirlerine yardım ellerini uzatmalarını, bilenlerin bilmeyenlere pek çok bilgiyi aktarmalarını öğütüyorum”(Burdurlu, 2007: 187).

Burdurlu, Türkiye’nin pek çok yerinde öğretmenlik yaptığı gibi Kıbrıs’ta da görev yapmıştır. Şair, “Kıbrıs” şiirinde, Kıbrıs’ın kendinde uyandırdığı izlenimi şiirleştirmiştir:

“Küçücük bir tarih
Bir noktacı sanki
Bak, Toroslardan Akdeniz’e.

Yanan bir kitap var orada
Her satırı bir ateş
Her mana bir yığın kor (Burdurlu, 1954: 2)

Şair, uzun yıllar Kıbrıs’ta yaşadıkdan sonra memleketine dönmenin mutluluğunu yaşar. Yıllarca gurbette yaşamak şairi yormuştur. Gurbette herkes birbirine yabancıdır, şair bu durumdan çok rahatsız olmuştur. Yıllarca çiçekleri solmuş yorganların olduğu otel odasında her eşyaya yabancı yaşamıştır. Burdurlu, memleketine kavuşmanın sevincini:

“Başkadır benim doğduğum bu memleket” ve “Kurtuldum artık gurbette yaşamaktan” mısralarıyla belirtmiştir.

Şair, Kıbrıs'ta bulunduğu yıllarda Türkiye'ye büyük bir özlem duyduğu için radyoda haberleri sunan spikeri dinlerken çok mutlu olur, böylece spikerin diliyle memleketine kavuşmuş olur:

“SİKERE

Öp kelimelerle alnından

Gaziantep'in Adana'nın

Karac'oğlan, Karac'oğlan

Gel Mevlana'ya, Konya'ya

Bekle bir kalp cenneti selamımdan” (Burdurlu, 1954: 3)

Şair, spikerin memleketin dört bir yanından haber vermesini ister:

“Söyle canım kardeşim

Haber ver haberlerin içinde

Giydir hasretini sözlerinle

Ben de gezeyim şehir şehir

Bitmesin haberler n olur spiker”(Burdurlu, 1954: 3)

Burdurlu, Kıbrıs'ta Türk şehitliğinde hissettiği duygularla “Bayraktar” şiirini oluşturmuştur. Bayraktar'ın mezarının başında Lefkoşa'nın fethedildiği günleri düşünür. “Türk şehitlerle mesut Kıbrıs toprağı” mısrası şairin duygularını açık bir şekilde dile getirir. Şair, fetihteki önemli kişilerden olan Bayraktar'a şöyle seslenir:

“Bayraktar, Bayraktar

Ey adsız kahramanların adsızı,

Ey Lefkoşa'yı dize getiren yiğit

Büyük ümit, büyük şehit,

Ve büyük destan,

Ve büyük...

Hey, hey...”(Burdurlu, 1959: 32)

Şair Bayraktar'la kendini özdeşleştirir ve onunla beraber kaleye tırmanır, ilk zafer rüzgârıyla dalgalanır, tarihi onun ellerinden okur:

“Başladı mezarından bir destan

Destan içre özlerin,
 Bayrak göklere ilk ferman
 İlk kurşunla ilk ölüm, ne güzel
 Toprak alkış tutar alnından,
 Şehitliği yazar alnına ilk kan”(Burdurlu, 1959: 32)

Burdurlu, “Üç Destan” kitabında yer alan “Oğuz Han” destanının sonunda, ülkesini adil bir şekilde yöneten ve insanların mutluluk içinde yaşamasını sağlayan Oğuz Han’ın son sözlerine yer verir. Oğuz Han, vatanı için çalışmış, milletin özgür olması için mücadele vermiştir ve şimdi isteği oğullarının vatanlarını adilce yönetip Türk soyunu devam ettirmeleridir:

“Ey benim oğullarım
 Genç dallarım, kollarım
 Yaşım geldi en sona
 Şaşmayın sakın buna
 Düşmanlarım ağladı
 Dostlar sevinç çağıladı
 Yurdum sizlerin olsun
 Her yan utkuyla dolsun
 Soyumuz kalsın gür soy
 Türkler olsun özgür soy
 Silinmesin adımız
 Eksilmesin tadımız
 Yürekler özgür özgür
 Sürsün hep tatlı ömür
 Alın, işte yönetim
 Ruh olmaktır niyetim.”(Burdurlu, 1969: 65)

3.1.3. Kardeş Sevgisi

Kardeşe sahip olma çocuklara hem paylaşmayı öğretir hem de onları yalnızlıktan kurtarır. Kardeşlerin küçükken aynı evde yaşamayı öğrenmeleri zor da

olsa, kardeş, hayata karşı beraberce mücadele edilen kişidir. İbrahim Zeki Burdurlu, masal ve öykülerinde kardeşten ayrı düşmenin acısını, kardeşe kavuşmanın verdiği mutluluğu ve kardeşle beraber vakit geçirmenin verdiği sevinci işlemiştir.

Abla ve ağabey olan çocukların kardeşlerini korumaya çalışmaları birbirlerine duydukları sevginin kanıtıdır. Burdurlu, “Pamuk Bacı” masalında iki kardeşin başından geçenleri anlatmıştır. Masalda, peşlerindeki kötü adamlardan kaçan iki kardeş çok yorulurlar. Dinlenmek için durdukları yerde küçük kardeş sudan içmek isteyince abla Pamuk Bacı onu uyarır:

“İçme kardeşim içme!... Bu su geyik kokuyor, tılsımlıdır, geyik olursun”(Burdurlu, 1965b: 7).

Pamuk Bacı’nın uyarmasına rağmen kardeşi tılsımlı sudan içip geyik olur. Pamuk Bacı, kardeşinin arkasından çok üzülür:

“Pamuk Bacı kardeşinin geyikleştiğini görünce başlamış ağlamaya” (Burdurlu, 1965b: 7).

Benzer şekilde “Apak Bacı” masalında da masal kahramanı olan Apak Bacı’nın kardeşi geyikleşir. Apak Bacı, kardeşinden ayrılmanın acısıyla çok ağlar:

“Apak Bacı, kardeşinin geyikleştiğini görünce öyle üzölmüş ki, oturmuş bir taşın üstüne, hıçkıra hıçkıra ağlamış. Ne yapacağını şaşırarak Apak Bacı, yalnız kaldığına mı, kardeşinden ayrıldığına mı yansın” (Burdurlu, 1974: 126).

Masalın sonu bütün masallarda olduğu gibi mutlu sonla biter ve geyiğe dönüşen kardeşinin normale döndüğünü gören Apak Bacı kardeşine kavuşmanın sevincini yaşar:

“O, dışarıya çıkar çıkmaz, geyiğin de tılsımı bozulmuş, hemen bir insan olmuş. İki kardeş birbirlerine sarılarak ağlaşmışlar”(Burdurlu, 1974: 140).

“Sihirli Gül” masalında üç kardeş padişah babalarının istediği sihirli gülü bulmak için yola çıkarlar. Yolları üçe ayrılınca nereye gideceklerini bilemezler. Küçük kardeş yolların ağzında yazan yazılara göre gidilecek yolları belirler ve kardeşlerinin sıkıntı çekmemeleri için onlara zor olmayan yolları verir:

“Büyük ağabeyim ‘hem gidilir hem gelinir yola’, ortanca ağabeyim ‘ya gelinir ya gelinmez’ yola, gidiniz. Hiç gelinmez yola ben gideceğim’ diyerek

birbirlerine sarılmışlar, ağlaşmışlar, öpüşmüşler ve yollara bakıp kaybolmuşlar”(Burdurlu, 1963b: 19).

“Kendi Bir Karış, Sakalı Üç Karış” masalında kötü huylu olarak bilinen devin bile kardeş sevgisine değer verdiği görülür. Dev, eşinin kardeşleri için şunları söyler:

“Kardeşlerin benim akrabam, onlara kötülük eder miyim? Gelsinler, başımın üstünde yerleri var”(Burdurlu, 1972: 19).

Aynı masalda, iki kardeşin kavuşmasının coşkusu şöyle verilmiştir:

“-Kardeşim, diye koşmuş sokağa, ikisi sarmaş dolaş olmuşlar, ağlaşmışlar, gülüşmüşler, sevinç yelleri yatıştıktan sonra, Küçük Oğlan başından geçenleri bir bir sayıp dökmüş. Kardeşi, dinlemiş onu, üzölmüş”(Burdurlu, 1972: 19).

Aynı evde yaşamının verdiği yakınlık ve aynı anne- babaya sahip olma kardeşler arasında güçlü bağların oluşmasına sebep olur. Bu sebeple her çocuğun ilk arkadaşı öncelikle kardeşidir. “Tahta Kızak” öyküsünde, kardeşlerin birbirleriyle olan yakınlıkları ve beraberce oynadıkları oyunlar yer alır. Bu özellikler öykünün çocuklar tarafından keyifle okunmasını sağlayacak türdedir:

“Kardeşimle ikimiz, özellikle kar yağdığı günlerde, odamızda hiç durmazdık. Kar topu oynamak, kardan adam yapmak, tüneller açmak, sırtüstü uzanıp boylarımızı ölçmek... Sonra pekmezden kar helvası yapmak ve iştahla yemek”(Burdurlu, 1979: 136).

“Memiş Can” romanında annesiz ve babasız olan Memiş’in, yengesinin yanında geçirdiği yaşamı anlatılır. Memiş, Ayşe Yenge’sine “ana” der. Yengesinin oğlu Mustafa’yla kardeş gibi geçinir:

“Mustafa kardeşten de ileriymi benim için. Köyümüzde tüm kardeşler birbirleriyle kavga ediyorlar, küsüşüyorlardı. Biz, Mustafa’yla hiç kavga etmiyoruz, birbirimize kötü söz söylemiyorduk”(Burdurlu, 2007: 22).

3.1.4. Hayvan Sevgisi

Çocukların hayatında hayvanların yeri büyüktür. Çocuklar, çevreleriyle etkileşime girmeye başladıkları andan itibaren etraflarındaki hayvanlara karşı sevgi duymaya başlarlar. Onlara hayvanları sevdirmede kitapların da rolü yadsınamaz. Çocuklar, özellikle okudukları öykü ve romanlardaki kahramanlardan etkilenmektedirler. Burdurlu, çocukların hayvanlarla olan dostluğuna pek çok eserinde yer vermiştir.

“Toros” öyküsü, adını, öykü kahramanının köpeğinden alır. Çocuk, köpeğini çok sever:

“Hayvanlara karşı büyük bir ilgim olduğu için babam, bana gittiği köylerden birinden bir köpek getirmişti. Köpeğim bana o kadar alışmıştı ki, her gün hemen her yerde birlikte olurduk. Çok anlayışlıydı. Ne söylesem anlar, ne istesem yapardı. Üzüntümü, sevincimi birbirinden ayırır, ona göre davranırdı”(Burdurlu, 1979: 190).

Çocuk, bir gün, arkadaşlarıyla beraber Eğirdir Gölü’nün civarında balık tutmaya giderler. Balık tutarken çocuğun ayağı birden kayar ve çocuk göle düşer:

“Çevremi göremiyordum. Biri omzumdan yakalamaya çalışıyordu. Şöyle bir yarı dönüşte Toros’u görüverdim yanımda. Oydu beni kurtarmaya çalışan. Ben balık tutarken, o beni gözlüyormuş. Uyumamıştı. Zübeyde bağırınca ilk yardıma koşan Toros olmuştu. O günden sonra Toros’a daha çok bağlandım. Annem:

—Bu hayvanlar, insanlardan daha duygulu herhalde, diyordu”(Burdurlu, 1979: 192).

Çocuk, bu candan arkadaşından ayrılırken çok üzülür:

“Belediyenin görevlileri, sahihsiz köpekleri zehirlerken, benimkine de kıyıverdiler. Zavallı Toros, kıvranarak öldü, gitti. Biz, ailece günlerce yas tuttuk, bağırдық, çağırdık ama Belediyenin görevlilerine bir şey yapamadık. Olan benim Toros’uma olmuştu”(Burdurlu, 1979: 192).

“O Bir Al Attı” öyküsünde, atlarla ilgili pek çok bilgi vardır. Öyküde, atların duyarlılıkları ön plandadır:

“At üstünde, bahçeler, bağlar arasında dolaşmak, onları koşturmak çok güzeldi. Gerçekten atların huyları birbirlerine benzemiyordu. Bindiğimiz atları her gün değiştiriyor, onların huylarının ayrı ayrı olduğunu görüyorduk”(Burdurlu, 1979: 118).

Çocuklar bir gün atlara binip yarışmaya başlarlar. Yarış sırasında öykü kahramanının al atı çok hızlanır ve çocuk bir anda attan düşer:

“Sonraki olanları hiç unutamıyorum. O iyi al at, geldi, benim yanımda durdu. Başıyla beni ayağa kaldırmaya çalışıyordu. Başını bir ileriye, bir geriye götürüp getirerek beni canlandırmak istiyordu” (Burdurlu, 1979: 123).

Çocuk, kendisini kaldırmak için atının başıyla yaptığı yardımı hiç unutmaz.

Çocukların hayvanları sevmeleri hem onlardaki sevgi değerini geliştirmekte hem de iletişim becerilerini artırmaktadır. “Acımasızlar” öyküsünde hayvanların sevimliliği ve duyarlı olmaları işlenmiştir.

“Bu benim biricik arkadaşımdı. Ak tüylü, yeşil gözlüydü. Bir tavşana benziyordu daha çok. Her sabah, ayaklarımın ucunda dolaşır, kuyruğunu kıvrarak bana güneydi, derdi. Konuşamıyordu ama tüm devinimlerimi, üzünçlerimi anlıyor, ona göre davranıyordu. Sonra aç gözlü değildi”(Burdurlu, 1979: 195).

Bu kedinin adı Kartopu’dur. Çocuk, bir gün Kartopu’yu bir çukurda öldürülmüş olarak bulur ve bu acımasızlığa isyan eder:

“İşte bu sırada ağlamaya başladım. Kardeşimin gözyaşları da boşanmıştı. Nasıl da kıymışlardı Kartopumuza! İnsanlar, ne kadar acımasız olabiliyorlardı”(Burdurlu, 1979: 198).

“Köroğlu” destanında da Köroğlu’nun kır atına duyduğu sevgi çocukların ilgisini çekecek niteliktedir. Köroğlu, atıyla konuşur, onu arkadaşı olarak görür:

“Canım kır at dinle beni! Şimdi seni Bolu Beyi’ne yolluyorum. Orada bir süre kalacaksın. Bir gün seni o insan olmayan adamın elinden kurtaracağım. Gönلün kırılmasın kır at. Sakın bana gücenme. Orada bensiz yaşa. Bir gün kavuşacağız, buna inanıyorum”(Burdurlu, 1969: 27).

“Üç Yumukla Yumak” masalında, masalın kahramanı olan kadın odanın içinde sevimli kedileri görünce duyduğu sevinci içtenlikle belirtir:

“-Oh, oh, oh!... Siz ne hoş, ne güzel kedilersiniz, ne tatlısınız, ne alımlısınız” (Burdurlu, 1964b: 15).

“Kedimi Uğurlarken” öyküsünde ise hayvanlarla iç içe yaşamının verdiği mutluluk işlenmiştir. Öykünün kahramanı olan çocuk, etrafındaki hayvanlarla kurduğu arkadaşlıktan çok memnundur:

“Hayvanları çok severim. Küçüklüğümün geçtiği evimizin tatlı olması, dört yönünde bahçe bulunması, benim evin içinden çok dışarıda yaşamama neden olmuştur. Bahçenin ağaçları, çimenleri, çiçekleri ve bunların üstündeki kuşlar, renkli böcekler ve çeşit çeşit arılar... Topraktaki solucanlar, tırtıllar, kaplumbağalar, köstebekler. Sonra kümesteki tavuklarımız. En çok civcivleri severdim. Babam, tarımcı olduğu için, her zaman sarı sarı civcivler getirir, onlara bakar, büyütürdü. En güzel saatlerim, bu civcivleri izlerken geçerdi. Onarın susam, ekmek kırıntısı yiyişleri, su içişleri, dolaşmaları, birbirlerinin önünden yem kapmaları hoşuma giderdi”(Burdurlu, 1979: 112).

Çocuğun babası ona, tavşan, ördek, hindi, kuzu ve dana alır. Çocuk günlerini bunları beslemekle geçirir, onlarla beraber olmaktan çok mutludur:

“Bu hayvanlarla kalabalıklaşan bir evrenim vardı”(Burdurlu, 1979: 113).

“Ak Güvercin” öyküsünde, öykünün kahramanı olan kız, Mustafa Dayı’nın ona hediye ettiği güvercini, daha önce jandarmalarda gördüğü gibi kesmeye kalkar. Kesmeyi başaramayınca kuşun kafasını koparır. Ancak, daha sonra bu olaydan çok etkilenir ve pişman olur:

“O gece düşte gördüm. Güvercin bir insan gibi konuşuyor, benden öç alacağını söylüyordu. Şimdi sık sık bu olayı anımsıyor, bir kuşu yok yere öldürdüğüm için kendimi bağışlayamıyorum”(Burdurlu, 1979: 104).

“Kuşumu Öldüren El” öyküsünde, öykü kahramanı çocuğun babası avcılığa meraklıdır. Çocuk, bir gün babası avdan döndüğünde av çantasının içinde canlı bir kuş görür, onu beslemek ister:

“Bir anda acımaya başladım kuşa. Yüreği yavaş yavaş atıyordu. Hemen koştum annemin odasına, biraz krem aldım, yaranın üstüne sürdüm”(Burdurlu, 1979: 142).

Çocuk, babasının eski kafesini temizler, kuşu beslemeye başlar. Amacı onu iyileştirmektir. Böylece kendine yeni bir arkadaş edinecektir:

“Ertesi sabah coşkuyla uyandım, hemen gidip kafese baktım, kuşum canlıydı. Aldım onu, yarasını temizledim yeniden, merhem sürdüm, sardım. Yemini, suyunu koydum. Çok sevimli bir kuştı. Öyle tatlı bakıyordu ki!...İçimde kuşa yardım etmek duygusu vardı. Onu yaşatmak istiyordum. Birkaç gün sonra kuşum ötmeye başladı. Yepyeni bir arkadaş bulmanın sevinci içindeydim. Ona bakıyor, yarasını gün gün iyileştirmeye çalışıyor, kimi kez de onunla konuşuyordum ”(Burdurlu, 1979: 143).

3.1.5. Doğa Sevgisi

İbrahim Zeki Burdurlu, eserlerinde doğa sevgisine, doğanın güzellikleri ve doğa düzenini işleyerek yer verir. Burdurlu, öğretmenlik yaptığı Kıbrıs’ın, Ege’nin ve aslen Burdurlu olması sebebiyle de Burdur’un doğasını şiirlerinde dile getirmiştir. Çocuklar için doğa, keşfedilecek güzelliklerle dolu bir mekândır. Burdurlu bunu bildiği için çocukların doğayla iç içe yaşamaları gerektiğine eserlerinde yer vermiştir. Zaten çocuklar sadece doğada özgürce oyunlarını oynayabildikleri için toprak, gökyüzü, ağaçlar ve çiçekler çocukların hayatındaki önemli varlıklardandır.

Burdurlu, “Ak Güvercin” öyküsünde, doğayla iç içe yaşamının güzelliğini anlatmıştır. Çocuklara küçük yaşlardan itibaren doğa sevgisini aşılamak için onlara öncelikle doğayı tanıtmak gerekir. Çocuklar ağaçların gölgesinde oynayarak ve çiçeklerin kokularını duyarak kendilerini daha mutlu hissedeceklerdir:

“Babam, çok güzel bir Karadeniz kasabasının posta dağıtıcısıydı. Bu yeşil, dağları, bağları her zaman çiçekli kasabanın denizi ile evimiz arasında geçti çocukluğum. Kardeşimle ve arkadaşarımla, her gün denizle bahçemiz arasında oynardık. Gür çimenler, fındık, çam dallarının gölgeleri bizim geniş evimizdi sanki. Çevremizdeki koyunlarla, kuzularla büyüyorduk. Benim en çok sevdiğim, ıhlamurların çevreye sinen kokusuydu. Her yerde vardı geniş yapraklı ıhlamur ağaçları. Fidan ıhlamurlar, genç ıhlamurlar ve yaşlı ıhlamurlar. Kocaman ıhlamurların gölgeleri çok serin oluyordu. Hele hele onların dallarında dolaşan güvercinler...”(Burdurlu, 1979: 99).

Yazar, “Elektrik Akımı” öyküsünde, öykü kahramanının dilinden doğanın çocuklara yaşattığı güzellikleri belirtir:

“Evimizin önünün geniş alanlara açılması, arkamızda ağaçlıklı bahçelerin bulunması, beni her gün evin dışına çeken kır havasının etkisi, içimde doğaya karşı yıkılmaz bir sevgi yaratmıştır”(Burdurlu, 1979: 179).

Çocukların doğada kendilerini özgür hissetmeleri “Ağaçtan Oyma Su Tası” öyküsünde de yer alır. Çocuklar doğadaki varlıklar sayesinde yalnız kalmaz, aksine ağaçlarla ve hayvanlarla yakın arkadaşlıklar kurarlar:

“Burada bana dallar, çiçekler, hayvanlar arkadaşı. Dağa, ormana, akarsulara ve bahçemizdeki hayvanlara çok alışmışım. Artık ağaçlara tırmanabiliyor, kalın dallar üstünde ata biner gibi oturabiliyordum. Armutlar, elmalar, üzümler hep benimdi. Kocaman ceviz ağaçlarının kovuklarında sincaplar vardı. Onlarla bile arkadaşlık kurmuştum”(Burdurlu, 1979: 208).

Bahar gelince tabiatın uyanması gibi insanın duyguları da canlanır. Özellikle çocuklar baharda daha da neşeli olup doğaya koşarlar. Bahar gelince hava ısınır ve her yer yemyeşil olur. Bunlar çocukların artık evden kurtulup oyunlarını dışarıda oynayacakları anlamına geldiği için bütün çocuklar baharı sever. Burdurlu, “Büyümek” şiirinde çocukların bahar gelince hissettikleri coşkuyu dile getirmiştir.

“Bahardan yana talihim açık
En yeşil, en mavi bana gülüyor
Hafif türkülerin can veren sesi
Ağaçlardan gönlüme dökülüyor”(Burdurlu, 1950a: 39)

Burdurlu, bahar gelince kendini dağların, denizlerin sahibi olarak görür. Aslında bu düşünce içindeki acılardan kendini uzaklaştırmak içindir. Böylece acılar azalırken mutluluk ve şair büyüyecektir. Baharın gelişini bayrama benzeten Burdurlu, “Yayla” şiirinde kullandığı “ağaç, böcek, dal, su, gök, dağ, deniz ve yayla” kelimeleriyle içindeki doğa sevgisini bütünüyle yansıtır:

“Yeşillik!... Musikin çekiyor yeri,
Arkanda gök kubbe çılgın enginlik;
O sihrin içinde ağaç gözleri,
Gönlünde bir bayram sesi; delilik

Böceğin, dalın, suyun ve her şeyinle
 Efsane dinler gibi hayatı dinle,
 Şu alın yazısı, her an seninle,
 Sensin son hastalığın kutlu ilacı.

Ey Sivas, Erzurum, şark yaylaları!...
 Ey Türk illerine yakışan dağlar!...
 Ey Türk denizlerinin şen dalgaları!..
 İçimde yankılar gibi yaylalar”(Burdurlu, 1950a: 76)

Burdurlu için mayıs ayının önemi büyüktür. Mayıs bahar, bahar bereket demektir. Baharda toprak uyanır, insanlar çalışmaya başlar ve üretim hızlanır. Bu sebeple bahar, gönlün dert ortağıdır:

“İşte dostluklara ulaşan tek iz
 İşte mayısların nur ışıkları;
 Bir yeşil kıyıda bekliyor deniz,
 Mayıs bağıslıyor aydınlıkları.”(Burdurlu, 1947a: 69)

Şair, doğanın cennetten renk aldığına inanır. Bu tertemiz ufka bakarak kendini özgür ve mutlu hisseder.

Şair, “Bir Köyden Bir İnsan” kitabında bir köy kadını olan Toprak Ana’nın hayatını okuyucularına sunmaktadır. Toprak Ana, yaşama büyük bir olgunlukla yaklaşır. O, gündelik koşuşturmalardan uzak, sade bir hayatı arzulamaktadır. Toprak Ana için tabiattaki her nesnenin bir anlamı ve insan hayatında önemli bir yeri vardır. Çocuklar hayatı keşfetmeye önce çevrelerinden başladıkları için şairin tabiattaki varlıklara karşı duyduğu sevgi onları olumlu yönde etkileyecektir:

“Gökyüzü benimsin, yer canımsın
 Çimenler, ağaçlar hep eşimsiniz
 Güzel ay, sen de altın çardağımsın
 Yıldızlar, sizler de kardeşimsiniz.”(Burdurlu, 1950b: 54)

Toprak Ana'nın yaşamının ana unsuru doğadır. O doğayla baş başa olmakla mutludur. İnsanın gökle yer arasında ihtiyacı olan her şeye sahip olduğunu düşünen Toprak Ana bu sade yaşamdan çok keyif almaktadır:

“Gök uzaktan kardeş gibi
Yer, yakından bir eş gibi
İkisi de güneş gibi
Bu hayatın düşünüydim.”(Burdurlu, 1950b: 55)

İbrahim Zeki Burdurlu, doğanın uyumuna hayrandır. Tabiattaki her varlık bu düzen içinde var olma amacına uygun olarak hareket eder. Şair, çocukların ilgisini bu düzene çekerek onların bu uyumun farkına varmalarını ister. Böylece çocuklar hem doğayı daha çok sevecek hem de görevlerini aşkla yerine getiren varlıkları kendilerine örnek alacaklardır. “Bir Ağaç” şiirindeki şu mısralar, ağacın, doğanın düzeni içindeki yerini belirtir:

“Âşık vücut bende, bende âşık can,
Toprağın, güneşin aşığı benim;
Mevsimle gülüşüp sevişen dalı,
Her bahar yeşertir âşık bedenim.”(Burdurlu, 1945: 25)

Burdurlu, “Bir Tarla Bir Sabana Söylüyor” şiirinde, bir tarlayı kişileştirmiş, onun dilinden doğanın düzenine duyduğu hayranlığı dile getirmiştir.

“Bin bir köşk kuşandı güzelliğimden,
Bin bir kuş ses aldı toprak ‘ney’imden;
Bin bir hal bulunan ak gömleğimden
Soy sabanım, soy bu sabah tenimi.” (Burdurlu, 1945: 27)

Tarla, her mevsim insanoğluna ürün vermekten mutludur. Emeğin değerini bilir. Aynı şiirdeki:

“Filizle bir olup Tanrı’ya varam
İyilik bilmezsem, ak sütten haram”(Burdurlu, 1945: 28)

mısraları, Tanrı inancı ve helal kazancı belirtmektedir. Şair, bu şiirde, tarlanın dilinden doğada tohum, tarla ve filiz arasındaki düzeni anlatır.

“Toprak Kokusu” şiirinde, yağmurdan sonra toprağın kokmasını şiirleştiren şair, yağmurun toprağı daha da güzelleştirdiğini söyler.

“Açıldı kat kat gök, yer güzelliğı

Bu dernekte her şey, her şey güzellikten” (Burdurlu, 1945: 37)

diyerek doğanın uyumunun güzelliğini belirtir. Şair, yağmurla toprağın buluşmasını şöyle betimler:

“Damlalar dil oldu, konuştu toprak,

Konuştu toprağın zerresi bile;

Bir cümbüş havası esti çok uzak,

Çok uzak diyardan gelen sevgiyle.” (Burdurlu, 1945: 37)

Kaynak başındaki bir ağacın dilinden yazılan “Kaynak Başı Su Başı” şiirinde, ağacın suya özlemi ve aşkı dile getirilir. Ağaç, doğanın önemli bir parçası olarak suya âşık ve rüzgârı uyum içindedir, hayata umutla bakar, suya özlem çeker:

“Damlalar içinde ayrı dünyalar,

Ayrı türkülerle benim avucumda,

Gözbebeğı gibi kayan damlalar,

Dalıyorlar, dalmak istiyorum da.”(Burdurlu, 1945: 61)

Şair, bu şiirde, su-ağaç- rüzgâr gibi varlıkların uyum içinde olduklarını ve doğada var oluş amaçlarına uygun olarak görevlerini aşkla yerine getirdiklerini söyleyerek doğanın düzenine duyduğu hayranlığı belirtir.

Şair, doğaya ve köy hayatına ait bütün unsurları çok sevmektedir. Sürüyü betimlediğı:

“Ova şenliğinden dağ şenliğine,

Bir beyaz köpüktür akar bu sürü;

Gecenin bağrından gün eteğine

Bir kır seferiyle çıkar bu sürü.” (Burdurlu, 1945: 64)

mısraları şairin köy hayatına bakışını da göstermektedir. Şair, köy hayatına sevgi dolu gözlerle bakar:

“Bu sürü dağların her çiçeğinde,

Bulur diyar diyar ötelere renk;

Getirir her koyun gözbebeğinde
Dağ havası yüklü taze bir çiçek

Her kuzu yününde nane kokusu,
Ayak izlerinde hür sulardan nem;
Sallanıp gelişte bir kır uykusu,
Dalgalı gelişte saklı bir âlem.(Burdurlu, 1945: 66)

Burdurlu, diğer şiirlerini sade bir üslupla kaleme alırken bu şiirde sanatkârane bir üslup kullanmıştır. Şair, doğada istediği aşkı bulur:

“Bir yayık sesini emziren türkü,
Yükselir mehtabın altın tahtına;
Bir çift göz ve yürek, bir top saç örgü
Bırakır aşkını ses dalgasına.”(Burdurlu, 1945: 68)

Şair doğayla kendini öyle bütünleştirmiştir ki, onsuz aşkı bile istemez:

“Ey Türkmen çadırı içimde kurul,
Yayla hasretiyle sana göçeyim;
Ey ünlü tabiat, bu can sana kul,
Sensiz yaşamayı, aşkı neyleyim...”(Burdurlu, 1945: 68)

“Bir Sebze Kökü” şiirinde, sebze kökü bir mevsimlik ömrünü okuyucuya anlatır:

“Burada saf saf komşu kökler
Her birinde bir hız bekler
Açınca ellerini yer
Bir istek boy atar, renk renk.”(Burdurlu, 1946: 14)

Amacı sebze vermek olan kök, ömrü kısa da olsa hayatından memnundur. Gün gelip gözü sızlar, çiçek açar ve sebze verip topraktan uzaklaşır. Ancak yine de kök, hayata olan bağlılığını kaybetmez.

Toprak, ağacın bütününe yayılmıştır. Dallar yaprakla bütünleşmiş, yaprak da güneşten gelen öpüşleri toprağa iletmiştir. Böylece doğanın kusursuz döngüsü oluşur.

Doğa insana yaşam alanı olduğu gibi dert ortağı da olmuştur. Ağaçların gölgesinde nice insanlar oturmuş, ağaçlar nice dertlere ortaklık etmiştir:

“Beni bilir sıladan gurbete giden
Beni tanır gurbetten düşlere giren,
Beni sorar gölgemde düşlere giren,
Gölgemde kökümde neticeler var.”(Burdurlu, 1946: 16)

Suların dünyasını okuyucuya açan şair, suyu kişileştirerek onların doğadaki yerlerini ve yaşamlarını anlatır:

“Kimisi ormandan uğultuludur
Kimisi bir dağın yanık efesi
Birinde olmayan var diğerinde
Hepsi de varlığın canlı bestesi”(Burdurlu, 1946: 18)

Şair suları “Başka diyarlardan renk veren ayna, Bir dudağın ateşten, alevden rengi” şeklinde tanımlar. Şair, suların bu düzenine ve güzelliğine bakarak doğaya bir kez daha hayran olur.

Toprak, sularla buluşup çiçek, dal ve yaprağa can verirken duyduğu coşkuyu şöyle anlatır:

“İşte dalga dalga renklenen sular
Bir hızda göz açan yapraklar işte
Çiçekle göz göze gelen ışıklar
Dallarla iç içe bu hür sevinçte”(Burdurlu, 1946: 25)

Burdurlu, doğadaki her varlığı çok sever. Bütün varlıkların amaçlarına uygun davrandıkları için doğanın düzeninin sağlandığını bilir. “Su Yollara Düşüyor” şiirinde su, doğadaki yerini anlatır:

“Yutkunan köke doğru,
Sevimli bir çehre gibi yaşamak
Oradan dallara kadar

Nebat damarlarında zevkle dolaşmak” (Burdurlu, 1946: 38)

Bitkilere can veren su görevini aşkla yapmaktadır. Su, bu aşk sayesinde doğanın muhteşem düzeninin bir parçasıdır:

“Akıyorum güzel

Ahenginde eşsiz, içli bestenin”(Burdurlu, 1946: 40)

Şair, suyun ağaca duyduğu sevgiyi “Nelerden Sonra Su Ağaca Kavuşuyor” şiirinde anlatır:

“Tutup dallarından giydirsem seni

Güzel yeşillerle kış ortasında;

Mevsim olup gezsem dal uçlarında

Duysam ılık ılık beni öpmeni.”(Burdurlu, 1946: 41)

Su ağaçla buluşup hem dünyayı güzelleştirecek hem de aşkla var oluş görevini yerine getirecektir. Bahar gelince sular çoğalır ve su özlediği ağacına kavuşur. Bu sebeple bahar şair için düğündür. Suyun bu mutlu gününe bütün doğa ortak olur:

“Soyunmuş gökyüzü mavinin atlasından,

Bahtiyar dillerden kutlu türküler sevmiş;

Yer sevinçten çılgın yarılmış ortasından,

Yaprak her tohumu o gün kutlamış, övmüş.

İşte budur demiş hayatın özü

Budur tabiata yaraşan sevgi

Bakin nasıl gülmüş toprağın yüzü

Budur sonsuzluğa yaklaşan sevgi”(Burdurlu, 1946: 47)

Doğanın düzeni bütün varlıkları birbirine bağlar ve hayatı anlamlandırır. Varlıklar, görevlerini aşkla yapıp barış içinde bir ortam oluştururlar:

“En vahşi canlıdan uysal böceğe

Bir kardeş selamı getirmiş düğün

Dolmuş bütün aşklar bu hür peteğe,
Şen baharla ağaç yeşerdiği gün”(Burdurlu, 1946: 47)

Burdurlu, doğaya duyduğu sevgiyi dile getirdiği “Toprağın İçindeki Toprak ve Toprağın Masalı” kitabını bir masal havası içinde oluşturmuştur. Bütün masallarda olduğu gibi bu kitap da mutlu sonla biter. Su ağaca kavuşur ve doğa baharla tazelenir:

“Onlar ermiş muradına
Yeşil saraylar içinde
Altın gözlü, hayat sözlü
Böceklerin çiçeklerin
Bir bayram şöleni gibi
Aşkla coşan sevincinde.”(Burdurlu, 1946: 51)

Şair, Burdurlu olması sebebiyle memleketinin doğal güzelliklerine ve doğa sevdalısı insanlarına da şiirlerinde yer vermiştir. “Burdur” şiirinde, şair, Burdur’da dokunan tezgâhları, işlenen toprakları, yetiştirilen üzümleri mısralarına taşımıştır. Gölü ve gülü meşhur olan Burdur’da insanlar doğayla bütünleşmiştir:

“Göl ince, kıvraktır, gül katmer katmer,
Üzümler asmadan lezzeti emer,
Genç kızda bir çift göz yemyeşil güler
Yemyeşil gözleri yeşil yapraktan.”(Burdurlu, 1945: 90)

Baharda doğanın çiçeklenmesini kalplerin çiçeklenmesi olarak gören şair, “Nasıl Şenlenmesin Gönüller” şiirinde Burdur insanlarının baharın gelişiyle beraber mutlu olmalarını belirtir:

“Ayşe Abla, Fatma Bacı bu sabah
Kalpler çiçeklenir Tanrım demişler;
Barış renklerini işlemiş bahar
Doğmuş uykulara masmavi düşler”(Burdurlu, 1947a: 40)

Baharla beraber hayat yeniden canlanır ve insanlar çalışmaya başlarlar. Burdurlu, “Mahallemize Gelen Bahar” şiirinde, baharın gelişini aydınlığa açılan kapı şeklinde ifade eder. Bu aydınlık insanların çalışmaları için yol gösterir:

“Bir kapı açılır aydınlıklara
Bir göz rüya görür, bir göz uyanır
Çıkar yorgun dizler sarhoş bahara
Bir diz derdi söyler, bir diz uyanır.”(Burdurlu, 1947a: 41)

Bahar gelince her yer ısınır, toprak ürün vermeye başlar ve böylece insanlar mutlu olurlar. Şair, doğanın insana sunduğu nimetleri “Şifa cennetinden ılık yağmuru” mısrasıyla ifade eder:

“Güneş ellerimde altın bir tepsi,
Geliyor kapımdan önüme doğru;
Al diyor senindir, senindir hepsi,
—Şifa cennetinden ılık yağmuru”(Burdurlu, 1947a: 52)

Doğa öyle bir düzene sahiptir ki bir anlamda insana “veren el”dir. Şair, baharın gelişiyile berekete kavuşmanın mutluluğunu duyar. Burdurlu’nun doğa sevgisi neredeyse her şiirinde görülür. Baharı çok seven şair, Lefkoşa’da yaşadığı yıllarda kaleme aldığı “Kış Ortasında” şiirinde doğanın bahara kavuşmasını anlatır:

“Lefkoşa Millet Bahçesinde
Kış aylarından beri
Süzüldü içine yeşil yeşil
Donandım birdenbire...
Gönülcüğüm bahar,
Bahar şimdi alabildiğine...”(Burdurlu, 1959: 12)

Burdurlu, Akdeniz’e duyduğu sevgiyi “Mavi Tad” şiirinde anlatır. Şair, Akdeniz’in en çok mavisini sever. Çünkü mavi, huzur ve sonsuzluk demektir. Bu şiirde Akdeniz kişileştirilir ve onun hayata renk katması anlatılır:

“Renginden renksizlere can verir
Öyle candan gülümser

Öyle candan sarılır ki
 Meydanlar maviyle taşar
 Derinleşir sokaklar
 Bahçeler maviyle gerinir
 Maviye kanat verir hür kuşlar
 Deniz ten olur, can olur
 Yüzlerimizi içten okuyan kan olur”(Burdurlu, 1959: 58)

İbrahim Zeki Burdurlu uzun yıllar İzmir’de bulunmuştur. İzmir’in güzelliğine hayran olan şair, İzmir’e duyduğu sevgiyi şiirlerinde de işlemiştir. “İzmir’in Mor Atları” kitabı bu sevgiyle örülmüş şiirlerden oluşmaktadır. Şair, İzmir’in denizinin, güneşinin, yeşilinin güzelliğiyle kendinden geçmiştir. “Maviler Aldım Kemeraltı’ndan” şiirinde yirmi beş kez geçen “mavi” kelimesi şairin hayata umutla baktığını gösterir. Çünkü mavi, huzurun, özgürlüğün kısacası yaşamın tadına varmanın rengidir. Şair bu rengi en çok İzmir’de bulur:

“Mavi mavi nefes alıyor Kemeraltı
 Ege, tüm gözlerden mavi bakıyor
 Çantalar, yürekler hep mavi dolu
 Çarşı denizleşmiş
 Mavi akıyor”(Burdurlu, 1976: 14)

Şair için Ege’de her şey başkadır. Mavi, suyun yüzünü aralayıp da ışığa çıkınca sanki bütün evren onu izler:

“Rengin çiftetellisi
 Yaprığın derisini aralar
 Çıkar ortaya
 Bir halay çeker ki
 Çıldırır evren
 Artık çekip gidemezsin
 Bu yaşatan Ege’den”(Burdurlu, 1976: 51)

Burdurlu, insanın doğayla iç içe olması gerektiğine inanır. İzmir'in güzelliğiyle kendinden geçen şair, "Yitik Gündüz" şiirinde doğadaki renk kavramını vurgular:

"Sendeki renk sözlüklere sığmaz
Hele sularının renkgözü
Hangi dile çevirsem boş İzmir
Yeşillerindeki yitik gündüzü"(Burdurlu, 1976: 50)

Burdurlu için gündüz vakitleri yitiktir, çünkü o, gündüzleri İzmir'in güzelliğinin etkisiyle başka bir şey göremez:

"İnsan doğalaşmasa
Yaşayamaz
Hani o çiçeklerin bakışı var ya
O deniz içinin yanışı var ya hani
İşte oyum ben şimdi
O güzellik, şu güzellik, bu güzellik
Su güzellik."(Burdurlu, 1976: 50)

Marmaris'te ozanlarla beraber şiirler okuyan şair çok mutludur:

"Önce Hamer, Yunus dedi
Sonra Emrah, Veysel dedi
Karacaoğlan da geldi
Tel tel sonsuzlar bölüştük

Erdik desem yalan olmaz
Görkemli ruh renkte kalmaz
Şiir göksüz soluk almaz
Ozan ozan doğalaştık"(Burdurlu, 1976: 53)

3.1.6. Toprak Sevgisi

Toprak, köy insanlarının en önemli varlığıdır. Köyde insanlar, kazançlarını topraktan kazanırlar. Yaşamlarını devam ettirmeleri için onlara nimet sunan bu ‘veren el’ köy insanları için kutsaldır. Günümüzde yaşam, insanları topraktan ne yazık ki uzaklaştırmıştır. Oysa çocuklar için toprakla iç içe olmak hem onların kendilerini özgür hissetmelerini sağlayacak hem de insan yaşamının vazgeçilmezi olan toprağı yakından tanıyıp onun değerini anlamalarını sağlayacaktır. İbrahim Zeki Burdurlu, eserlerinde, toprak sevgisini köy insanlarının dilinden vermiştir.

Çekirdekten meyveye kadar her unsur varlığını toprağı borçludur ve hepsi aşkla meyveye can verirler. Bu düzen şairi kendinden geçirir. “Toprak İnsanları” şiirinde yer alan şu mısralar şairin toprak sevgisini dile getirir:

“Bildiğimiz gönlü tarlayla dost etmek

Düşündüğümüz ambar ambar ekebilmek”(Burdurlu, 1945: 8)

Burdurlu, “Toprak İnsanlarının Bir Sözü” şiirinde köy insanları için toprağın ifade ettiklerini anlatmıştır. Toprak, köy insanlarının her şeyidir. O insanlar toprağı çok sever ve toprağı manevi bir değer verirler. Onlar için toprağı sevmeyen insan yeterince olgunlaşmamış demektir:

Berimiz gerimiz toprak,

Gözümüz ferimiz toprak

Toprağı sevmeyen dudak

Ham olma mı, ham olma mı.”(Burdurlu, 1945: 10)

Şair, bir çadırın dilinden yazdığı şu mısralarda da toprağın değerini ifade eder:

“Var olmuş Tanrı’ya göre

Seyran eylediğim diyarlar

Hepsinde de gözleri çocuk insanlar

Hepsinde de ‘toprak nimet’ diyorlar”(Burdurlu, 1945: 20)

Burdurlu, bu mısralarda köy insanlarının samimi toprak sevgilerini “gözleri çocuk insanlar” şeklinde betimleyerek köydeki içten ilişkileri yansıtmıştır.

“Bu Adam Toprağa Gönlünü Verdi” şiirinde ise şair, toprakla uğraşan bir insanın hayatını anlatır, toprağın köy insanları için önemini bir kez daha vurgular:

“Bu adam toprağa gönlünü verdi
Bu adam toprağın kulu kölesi”(Burdurlu, 1945: 29)

Köylü kadınların toprak sevgisini dile getiren “Analar Söylüyor” şiiri, köy insanlarının hayatında toprağın yerini belirtir. Bu insanlar evlerini topraktan yapar, yiyeceklerini topraktan elde ederler:

“Gömlek dedik seni giydik.
Evsin diye sana girdik.
Bu ömre armağan verdik
A toprak seni, a toprak.”(Burdurlu, 1945: 53)

Toprak sevgisiyle dolu olan bu insanlar, günlerinin büyük bir kısmı toprakla meşgul olarak geçtiği için onunla dertleşir, onunla gülerler. Burdurlu, köy insanları için toprağın adeta kutsal olmasını:

“Görünmemiş bir uğurdan
Yerin altındaki nurdan
Yerden, güneşten, yağmurdan
Azda gel, azda gel toprak.”(Burdurlu, 1945: 56)

mısralarıyla verir.

“Bir Düşün Getirdiği Sesler” şiiri, masal tarzında yazılmış nazım- nesir karışık bir anlatımdır. Bu şiirde toprak insanlarının hayata bakışları anlatılmıştır. Masallarda olduğu gibi bu şiirde de tezatlardan ve deyimlerden bolca faydalanılarak anlatım etkileyici hale getirilmiştir:

“Karaçay ak ak akar, karadere ak ak köpürür, bacalar ak ak duman savurur.”(Burdurlu, 1945: 74)

Burdurlu, ayrıca “Kara Ali, ak koyun, ak taş, ak toz, Karaçay” tezatlarını da kullanarak anlatımı daha etkileyici hale getirmiştir. Bu şiirde anlatılan toprak insanı hayata umutla bakar, geleceğin güzel olmasını diler.”Benim için ömür toprakta gerçek” mısrası onun hayatında toprağın önemini gösterir. Bu şiirden, köy

insanlarının yaşamlarında önemli yer tutan “çarık, bakraç, ocak, hasır, çul, sıvalı dam, tahta kapı” gibi eşyaları da öğreniriz.

Köy insanları için toprak her şeydir. Toprağın dilinden yazılan şu mısralar, köy insanlarıyla toprağın yakınlıklarını ve birbirlerine gösterdikleri itina ve sevgiyi belirtir:

“Su verdim, elimden suyumu içtin,
Kapım açık dedim, kaç kere geçtin,
Bol verdim, kendine yeteni seçtin
Kovanda bir petek seçilir gibi.”(Burdurlu, 1945: 78)

Türk halkı toprakla iç içe yaşadığı için bütün duygularını harmanlara işler. Harman hem üretim demektir hem de Türk insanının hislerini içinde taşır:

“Sarılar, sarılar!
Harmanlarımızda şiir, türkü vefa
Açığında, koyusunda aynı tad
Aynı zenginlik sarı toprağında
Aynı doygun şevk güz yaprağında”(Burdurlu, 1954: 18)

Şair toprak sevgisini, “Ana Toprak” şiirinde toprağın kendi için ifade ettiklerini somutlaştırarak anlatır. Toprak, şair için her şeyden önce yaşamın kaynağıdır:

“Ekmeğimsin ondan önce buğdayım
Meyvemsin, bostanım, kelebeğim
Senden tüter yaşamının buğusu,
Bir otunla bir âlemsin ömrüme;
Bir yandan hayat bağışlar
Bütün zenginliğin ömrüme.” (Burdurlu, 1954: 28)

Bu şiirde kastedilen toprak Türkiye’dir. Şair, Kıbrıs’ta bulunduğu yıllarda vatan toprağına duyduğu özlemi mısralarına taşır:

“Şimdi senden uzakta, sana yakın

Senin içindeyim toprağım,
 Hasretim şahit olsun,
 Her gün nefesim tıkanıyor da
 Kollarımı açıyor, bir rüzgâr bekliyorum,
 Ufuk bayrağımın rengine bürünüyor da...”(Burdurlu, 1954: 28)

Burdurlu, kendi hayatından izler taşıyan “Burdur’daki Mahallemiz” kitabında Burdur insanlarının hayata bakışını da anlatır. Burdurlular, bahar gelince toprakla uğraştıkları zaman emeklerinin karşılıklarını alacaklarını bilirler. Şair, bu kitapta yer alan “Mahallemize Gelen Bahar” şiirinde toprağın insanlara ekmek kapısı olduğunu belirtir:

“Günlük ekmeğini bulamayanlar
 Baharda toprağın sesini anlar
 Bir doyma aşkıyla yolcudur onlar
 Ruhta yemiş veren bir öz uyanır.”(Burdurlu, 1947a: 41)

Şair, “Toprağın İçindeki Toprak ve Toprağın Masalı” kitabının girişinde doğanın sunduğu bütün güzellikleri, başta toprak olmak üzere selamlar. Toprak, su, hava, güneş, yıldız, kurtlar ve kuşlar şairin selamını alır. Çalışan insanın sevgiyle yoğrulmuş emeğini, toprak asla boş çevirmez. Şair bunu:

“Yazık olmaz her insanın emeği,
 Bir tohum bin baş verir yüreği,
 Var yaradan var bu kula gereği
 Dışı nakış, içi sırlı toprağın.” (Burdurlu, 1946: 5)

mısralarıyla belirtir. “Gülsün toprak, oynasın toprak” mısrası şairin, şiirin bütününe yayılmış olan toprak sevgisini özetler.

“Bu Meydan Boyu” şiirinde ise, şair, toprağı kişileştirir ve pek çok varlığın topraksız yaşayamayacağını belirtir:

“Tohum, mevsimlerden mevsime gebe
 Tohum, baharları yaşatan gelin
 Tohum, kundağında aşka düşünce
 Toprağa en güzel haberi verir.”(Burdurlu, 1946: 7)

Şiirde geçen “toprak, güneşi çiçek, tohum, mevsim, bahar, meyve, çekirdek, böcek, ağaç, kök, dal, sabah” kelimeleri şairin doğa aşkını şiirlerine taşımasıdır. Doğadaki varlıkların uyumuna şair, “ahenk” der. “Gelmiş bu ahenkten doğan bu ahenk” mısrası, şairin doğadaki ahengi yaşam sevinci olarak görmesidir.

Hayat köy insanları için toprakla iç içe devam eder. Topraktan geçimlerini sağlayan insanlar ona çok şey borçludur. Bu borçlarını onu çok severek ve ona çok emek vererek ödemeye çalışırlar. Şairin hayranlığı toprağın varlıklara can vermesinedir. Şair, toprağın düzenine duyduğu bu hayranlığı şöyle anlatır:

“Burada gözden başka her şey görüyor
Burada vücut hayran, uzuvlar hayran
Burada gökten garı erler görüyor,
Uğultu mahşeri koskoca meydan”(Burdurlu, 1946: 10)

“Bir Vücutta Böcekler Derneği” şiiri, toprakta barınan böcekleri anlatır. Şair bunu:

“Toprağın memesinden süt emenlerin
Hepsi de bu derneğin içinde
Hepsi de bir güzel hatıranın
Bilinmeyen zincirinde.”(Burdurlu, 1946: 12)

mısralarıyla betimler. Şairin dernek dediği, toprakta barınıp emek üretenlerin topluluğudur. “Köklerde oynaşan, güneşi sırtında taşıyan, bir meyveyi zevkle dişleyen” böcekler, hayatın onlara yüklediği göreve uygun olarak hareket ederler ve doğanın düzeninde erlerini alırlar.

Şair, kardeşlik, iyilik, aydınlık ve sevincin toprakla geldiğini söyler:

“Yazık olmaz bu insanın emeği
Bir tohuma bin baş verir yüreği
Var yaradan var bu kula gereği
Dışı nakış, içi sırlı toprağın

Bir deli kahkahada geziyor doygun yüzler
Ses ve renk geniş hülya, uzar dallar boyunca

Hayat, sonsuz dünyalar ve gecesiz gündüzler

Bir insanı seviyor şu toprağın avucunda”(Burdurlu, 1946: 25)

Bu dörtlükler dallar büyürken yaşanan coşkuyu anlatır. Toprak üretirken hayat kendini belli eder. Bu belli ediş ses ve renk dolu bir hülyadır. Hayat, toprağın avucunda yaşayan, ancak onunla yaşama tutunan insanı sever. Şiirdeki “su, yaprak, dal, çiçek, toprak, çimen, bağ, arı, meyve, tabiat, ırmak, hayat, petek, salkım, yağmur, bahar, el, tohum, asma, akşam, sabah, gece, gündüz” kelimeleri şairin şiirini tamamen doğaya atfettiğini gösterir.

Şair “Toprağın Masalı” şiirinde toprağı:

“Toprağın içi saray

Toprağın altı geniş

Sanki kökten bir orman” (Burdurlu, 1946: 31)

mısralarıyla betimler. Su ise, toprağın damarında bir bahar türküsüyle akarak çoğalmaktadır:

“Gümüş sesle konuşan

Ak dudaklı, ak sözlü

Toprağın öz oğlu su

Köpük çiçekli taçla

Aşkının peşindedir.”(Burdurlu, 1946: 31)

Burdurlu, şiirde “uzak diyarlar, kuş, kervan, ak dudaklı, ak sözlü, sihir, saray, kat kat yerin altı, yedi iklim, evvel zaman içinde” kelime ve kelime gruplarıyla bir masal havası oluşturmuştur. Çocuklar bu mısralar vasıtasıyla kendilerini, doğanın masal kadar güzel olan düzeninin içinde bulacaklardır.

Şair, toprakla uğraşmanın insanları olgunlaştıracaklarını düşünür. Çünkü topraktan elde edilen kazanca uzun süren emek ve sabrın sonucunda ulaşılmaktadır. Bu sebeple toprağı ayrı bir değer vermek gerekmektedir:

“Oturtur dizine öğüt dinletir

Tadının yaktığını, kaynağı serinletir,

Beşikten uyarır ömre iletir

Toprak başkadır başka”(Burdurlu, 1950b: 23)

Şair için toprak, yük yük nimet veren, vatan, bayrak, memleket verendir.

“Ne var söyleyin, ne var, buğdaydan güzel

Undan iyi, ekmekten şifalı, nimete bedel

Ne var, ne var, yapısı buğdaydan mükemmel

Sarıdan altına doğru bir hız.”(Burdurlu, 1950b: 35)

Bu mısralarda şairin buğdayın değerine dikkat çektiği görülür. Tabiata, köy hayatına, toprağa âşık olan şairin buğdayı yüceltmesi çok anlamlıdır. Buğdayı “altın” olarak niteleyen şair, insanın özünün de ondan oluştuğunu belirtir.

Burdurlu, toprağın insana hayatını devam ettirmek için gerekenleri verdiğini söyler. Çalışmanın önemini vurgulayan şu mısralar, çalışarak hayatın güzelleşeceği mesajını vermektedir:

“İşle toprak peteğini

İşin varsa çıkar aşın

Umudu bir gelin yap sen

Düğün olsun karanlık gecen”(Burdurlu, 1950b: 56)

Şair, toprağa duyduğu sevgiyi Toprak Ana’nın dilinden pek çok şiirinde işler. Toprak Ana, şairin kafasında canlandırdığı, toprağına âşık, çalışmayı seven son derece olgun bir köylü kadındır. Toprak Ana, toprağın insanın hayatındaki önemini:

“Tadı olur civana toprak demenin

Olmaz insan hayatta topraktan öksüz”(Burdurlu, 1950b: 66)

mısralarıyla dile getirir. Toprak Ana, toprağı canlı olarak görür ve insanlara topraktan daha yakın bir canlının olmayacağına inanır:

“Toprak nasıl gülüyor hem dost hem şefkat

Hem de toprak canlı gem dinleyen bir at

Sırları bizde olan sonsuz bir hayat

Toprak harman dolu, kış olmayan güz.”(Burdurlu, 1950b: 66)

Toprak Ana, toprağın kendi hayatındaki yerini şu mısralarla anlatır:

“Bir odam var damı büsbütün toprak

Altı, kardeş gibi süzgün toprak
 Gecem toprak, düşüm toprak, gün toprak
 Topraklar içinde bir bülbül öter”(Burdurlu, 1950b: 69)

Toprak Ana için toprak veren eldir. Toprak ve kuzu onun yalnızlığına ortak olurlar. Toprak Ana hayatı “ömür bir cümbüş gibi bir çeşit oyun” şeklinde tanımlar ve kendini “çınar” olarak niteler. Çünkü çok sevdiği toprağında yetişmiştir.

Burdurlu, toprağa çok güvenir. İnsan toprağı kucaklarsa, emek verirse verim alır. Bu yüzden baharın gelişi renk ve ahenk demektir:

“Bir umut toprağın içindedir
 Toprağın bereketlenecek sevincindedir
 Eğer tohum kabarmışsa özünden,
 Eğer filiz can almışsa gözünden
 Eğer kökler yürümüşse derinlere
 İşin iştir, sevincin sevinçtir.”(Burdurlu, 1950a: 70)

Şair, “Sen Toprak İnsanı” şiirinde okuyucularına seslenir. Onu bir Türk anasının doğurduğunu, bu yüzden mayasının toprakla, güneşle yoğrulduğunu belirtir ve insanlardan, toprağı ekip verim almalarını ister. Böyle bir anadan doğan her gencin “Türk dağları, ırmakları ve toprakları kadar güçlü olması gereğini ifade eden Burdurlu, “Her Türk gönüllü asker olmalıdır” der:

“Urbanda Türk meyveleri kokuyor,
 Avuçlarında toprak çizgileri var
 Bu toprak gibi bereketli, dayanıklısın,
 Bu toprak gibi yenilmez, dayanıklısın,
 Anlısın, şanlısın
 Onun için, onun için toprak insanı
 Hürriyetle nişanlısın”(Burdurlu, 1950a: 67)

3.1.7. Çocuk Sevgisi

“İstanbul Erkek Öğretmen Okulu

Çocuk eğitimi ilk aşkım,

Evet, çocuklarla başlar hayatım”(Burdurlu, 1947a: 74)

mısraları İbrahim Zeki Burdurlu’nun çocuk sevgisini ve çocuk eğitimine verdiği önemi belirtmektedir. Burdurlu, öğretmen olmasının verdiği duyarlılıkla çocuklara karşı çok hassastır. Çocukların çok iyi bir eğitim almaları gerektiğine inanan Burdurlu, pek çok eserinde çocuk sevgisine ve çocuklara nasıl davranılması gerektiğine değinmiştir.

Çocuklara küçük yaşlardan itibaren sevgiyle yaklaşılması gereğini yazar, “Memiş Can” romanında işler. Memiş, anne ve babasız, yoksulluk içinde hayata mücadele veren bir köy çocuğudur. Memiş, köyde Murat Ağa’nın yanında çalışır, onun her işine koşar. Ancak insanlar ona kötü davranınca Memiş onları sevmekten vazgeçer:

“Yalnız Murat Ağa mı? Ya oğulları? Onlar da birer ateş dalgası vuruyorlar bana” (Burdurlu, 2007: 54).

Memiş, bir gün saman dolu arabayı devirince Murat Ağa Memiş’in kulağını iki parmağını arasında ezer. Memiş de evi terk eder. Murat Ağa, Memiş’in kaval çalmasını, arkadaş tutmasını, oyun oynamasını yasakladığı için Memiş onun yanında çok mutsuz günler geçirmiştir. Onun yanından ayrılınca Memiş, bütün arkadaşlarıyla oynar, kavalını özgürce çalar:

“Kavalımı bol bol çalmak da yasak değildi. Dilediğimce oynuyor, dilediğimce türkü çağırıyordum”(Burdurlu, 2007: 59).

Memiş, bu zorlu hayattan ancak okuyarak kurtulabileceğini anlayınca okula yazılır ve derslerine sıkıca sarılır. Hayatta tek başına olduğunu bilen Memiş, çok çalışmasının karşılığını alır ve öğretmen olur. Memiş, öğretmen olarak çalışmaya başladıktan sonra mühendislik sınavlarına girer. O süre zarfında zengin bir ailenin oğlu olan Necdet’e ders verir. Necdet, çok zengin ancak yapayalnız bir çocuktur:

“Necdet, büyük apartmanların arasında kendi kendine yetişmiş bir çocuk. Zararlı alışkanlıkları yok; ama okumaya, yazmaya pek önem vermiyor. Sanıyorum hizmetçilerin elinde büyümüş. Anne, baba Necdet’ten çok uzakta duruyorlar. Ağabeyleri ve ablasıyla aralarında çok yaş farkı var. Kafa gücü pek kötü değil. Yemek zamanları da düzenli değil Necdet’in. Dilediği zaman yiyor. Ona hiç karışan yok. Anne bir yanda, baba bir yanda. Evde eşyalar düzenli; ama hava düzenli değil.

Necdet yalnız kalmış bir çocuk. Ona anne ve baba sevgisi gösterilmemiş derinlerden”(Burdurlu, 2007: 177).

Memiş, Necdet’in sorumluluğunu üzerine alır. “Memiş Can” romanı hem bir çocuğun dilinden yazılmış olması hem de başta eğitim olmak üzere, sevgi, saygı, dürüstlük gibi daha pek çok değeri vurgulaması sebebiyle çocuklar için çok yararlı bir eserdir. Çocuklar hayata tek başına tutuna Memiş’in hikâyesi vasıtasıyla insanlara nasıl davranılması gerektiğini kavrayacaklardır.

“Pembe Yel Değirmeni” öyküsü ise, bir babanın yeteri kadar parası olmamasına rağmen oğlunun çok istediği değirmeni ona veresiye olarak almasını anlatır. Çocuk değirmeni görünce çok mutlu olur:

“En sonunda babam, pembe yel değirmenimi aldı bana. Dışarı çıktık, koşuyordum. Ayaklarım açılmıştı. Gülüyordum. Öyle sevinçliydim ki... Artık hem Ahmet’e, hem öteki arkadaşlarıma gösterebilirdim değirmenimi”(Burdurlu, 1979: 7).

“Papatya’nın Anneler Günü” isimli öyküde, uzun zaman kızını göremeyen anneyle kızının buluşmaları anlatılır. Bu buluşma anne ve çocuğun birbirlerine duyduğu sevginin göstergesidir:

“Onların kavuşmalarına baktım uzun uzun. Kadıncağız, Papatya’yı kucaklamış, fırıldak gibi dönüyor, öpüyor, saçlarını kokluyordu”(Burdurlu, 1979: 16).

Burdurlu anne-babaların evlat sevgisini efsanelerinde de işlemiştir. “Gazlı Göl” efsanesinde, Kral Midas, vücudunun her yeri çıbanlarla dolu olduğu için acılar içinde olan kızı için tarif edilemez bir üzüntü içindedir:

“Kral Midas, sarayında dertlerle baş başa, acılar içinde; iğneli beşikte sallanır gibi kızını düşünür düşünür solmuş, mutsuz bir can olmuş”(Burdurlu, 1966c: 17).

Kral, kızının derdine derman olması için dört bir yana haber salar ama bir çare bulunamaz. Sonunda kız bir gün Gazlı Göl’e tesadüfen girer ve çıbanları geçer.

“Kazdağı’nın Sarı Kızı” efsanesi çocuk özlemi üzerine kuruludur:

“Edremit dolaylarında yaşayan bir aile varmış. Çocuk özlemiyle yanıp tutuşan anne ve babanın acıları pek derinmiş. Nur topu, gül goncası, sümbül hevengi gibi bir kızları olsa!.. çocuklarıyla birlikte yaşasalar!.. Günler, aylar, yıllar geçmiş aradan. Tanrı, bu ana, babaya bir çocuk vermiş. Öyle sevinmişler, öyle sevinmişler ki... Küçük yuvaları tatla dolmuş, yürekleri şeker duygularla coşmuş. Biricik, güzel yavrularına bakmışlar, bakmışlar gülmüşler; sevmişler sevmişler, sevinçle dolmuşlar. Beslemişler; gecelerce ninni ninni, gündüzleri türkü türkü heyecanlarla yavrunun gözbebeklerinin içine bakmışlar. Yememişler, yedirmişler; giymemişler, giydirmişler.”(Burdurlu, 1966c: 44).

Bu efsaneye benzer şekilde çocuk özlemi Burdurlu’nun masallarında vardır. “Dileği Gerçekleşmeyen Kız” masalında fakir ama huzurlu bir yaşam süren aile çocuklarının olmasını çok ister:

“Çocukları yokmuş ama bir çocukları olması için Tanrı’ya yakarırları çokmuş. Bu dünyada çocuk sevgisini tatmadan, çocuk acısıyla doğup batmadan geçen ömre ömür mü denir?..”(Burdurlu, 1963c: 34).

Bu ailenin bir gün çocukları olur ve böylece mutluluğa kavuşurlar:

“Günlerden bir gün, kadın, tombul tombulcuk, sanki bir tatlı tomurcuk olan kızını eline alınca, kocasıyla dört göz olup sevinç gözyaşlarına dalınca sıgmamışlar kulübeye. O dar, basık tavan, bir masal bahçesine dönmüş, yalancı yıldızlar sönererek gerçek ışıklar yanmış. Kucaklarında çocukları, gönüllerinde tatlı mutlulukları durmadan sevinmişler. Sevinç ağaçları öyle büyümüş, öyle büyümüş ki, bin bir dalı meyve dolmuş; yoksulluk, acı, sıkıntı çevrelerinden yok olmuş” (Burdurlu, 1963c: 35).

Bu çocuğun adı Dileği Gerçekleşmeyen Kız’dır. Dileği Gerçekleşmeyen Kız evlenirken anne ve babası ondan ayrılacakları için çok üzülürler:

“Sabah olmuş, tanyeri horozların sesleriyle gülerken, gerçeğin gerçeği ayrılık, ana babayı kızlarından bölerken tatlı tatlı gözyaşları dökmüşler” (Burdurlu, 1963c: 38).

Burdurlu, “Bir Köyden Bir İnsan” kitabında hayatını anlattığı Toprak Ana’nın çocuk özlemini:

“Yıllar yılı besleyecek

Ana deyi sesleyecek

Evi damı süsleyecek

Çocuksuz ana mı olur hiç” (Burdurlu, 1950b: 59)

mırsalarıyla belirtir. Çünkü çocuk, hayata renk ve neşe katandır.

“Mavi Pullu Balık” masalında ise, oğullarından uzun süre haber alamayan padişah ve karısı delikanlının saraya geri döndüğünü görünce çok sevinirler:

“Padişah, hemen koşarak oğlunu kucaklamış, ikisi sarmaşmışlar, sevinç gözyaşları dökmüşler. Bu sırada, anne sultan içeriye girmiş, oğlunu orada görünce bir çığlık atmış ve koşarak onu bağrına basmış”(Burdurlu, 1974: 114).

“Apak Bacı” masalında, baba, üvey anneleri yüzünden mutlu olmayan çocuklarını gördükçe üzülür:

“İyi yürekli baba, gün geçtikçe çocuklarının solup sarardıklarını görüp, eriyormuş içten içe”(Burdurlu, 1974: 117).

3.1.8. Yaşam Sevgisi

Yaşam sevgisi insanları hayata bağlar ve insanların ne kadar zor günler geçirseler de hayata tutunmalarını sağlar. Hayat, acı ve mutlu günleriyle bir bütündür. Çocukları hayata hazırlarken onlara hayatın sadece zorlukları ya da güzel yönleri gösterilmemeli, onların gerçekçi bir bakış açısıyla yaşama olumlu yönde bakmaları sağlanmalıdır. Bu bakımdan çocuklar için yazılan eserler onların hayata olan bağlılıkları artırmalarının yanında onlara zorluklarla mücadele etmeyi de öğretmelidir. İbrahim Zeki Burdurlu eserlerinde hayata olumlu bakan, yaşamın zevkini çıkarmaya çalışan insanlara yer vermiştir.

“Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalında mutluluk gülüne ulaşmaya çalışan delikanlının yapması gereken iş gülü tutan kızın bulunduğu kalenin anahtarını taşıyan kartalı vurmaktır. İlk otu attığında atı taş kesilir. İkinci okta beline kadar taş

olur. Delikanlı, üçüncü okta da vuramazsa tamamen taş kesileceğini bilir ama hayata olan bağlılığıyla cesaretini toplar oku atar:

“Küçük oğlan korkmamış ama kendisi de yarı beline değin taş kesilmiş. Tüm gücünü toplayarak, yaşama sevgisinin verdiği hızla okunu üçüncü kez de germiş. İyice bir nişan alıp okunu salmış. Kartal bulunduğu daldan düşüvermiş” (Burdurlu, 1974: 72).

“İyimser Toprak İnsanı Söylüyor” şiirinde, köy insanlarının doğayla iç içe olmaları sebebiyle doğanın kıymetini bilmeleri işlenmiştir. Şair, bu şiirde yaşam sevgisiyle doludur. Tabiattaki her varlığın kendisi için olduğunu bilir ve hepsini sever. Burdurlu, bunu kendine hayat görüşü olarak benimsemiştir:

“Benim desem benim dokunduğum el,
Benim için dünya bir başak güzel,
İşte dostlar işte bağlıyorum bel,
Böylece bu dünya benim düşüncem.”(Burdurlu, 1945: 36)

Çocuklar, kendi hayatlarından izler taşıyan eserleri ilgiyle okurlar. Çocukların kara karşı ilgilerini şiirine taşıyan şair, karı, çocuk duyarlılığıyla anlatır. Kar beyazdır ve beyaz saflığın ifadesidir. Şair, karın beyazlığını annesinin temizliğine benzetir ve bu sebeple kışı çok sever:

“Tut elimden kış ana
Tatlı sevgim var sana
Her yerim çelik gibi soğuşunla baksana”(Burdurlu, 1966b: 26)

Çocuklar kışın kardan adam yaparak ve kızaklarla kayarak hem eğlenir hem arkadaşlıklarını pekiştirir hem de yaratıcılıklarını geliştirirler:

“Ellerimde eldiven
Karın efesiyim ben
Uçan kızak üstünden
Dinle kahkahamı sen

Yaptık kardan bir heykel

Burnu, karnı ne güzel

Keyfine diyecek yok

Apak saçları tel tel”(Burdurlu, 1966b: 26)

Şair, böylece kendini rüzgâr gibi hisseder. Çocuğun oyunda kendini özgür hissetmesi önemlidir.

“Gökyüzü” şiirinin sonunda yer alan

“Ne o, sabah mı olmuş?

“Kalk” diyor başucumda annem” mısralarıyla bir rüyanın anlatıldığını öğrendiğimiz şiirde şair, gökyüzünde gezer, sonsuzluğun tadını çıkarır:

“Bir uçtan bir uca gökler...

Benim serin kucağım

Ömür boyunca hep

Göklerde kalacağım.”(Burdurlu, 1966b: 34)

Şair maviyi çok sever. Mavi hem göğün hem de huzurun rengidir. Doğayı çok seven şair, ay, güneş, bulut ve yıldızlarla beraber gökyüzünde dolaşır, özgürlüğü tadar:

“Bir gün yıldız, bir gün ay

Başka bir gün güneş olacağım

Mavi yağmur olup renk renk

Yeryüzü çiçeklerine dolacağım”(Burdurlu, 1966b: 34)

Gökyüzündeki bu özgürlük şaire masal dünyasının kapılarını açar:

“Yıldız salıncaklarında

Sallanarak uçacağım

Ak kuşların kanatlarında

Masal dünyasına yollanacağım”(Burdurlu, 1966b: 34)

Şair, Toprak Ana’nın hayatını anlattığı “Bir Köyden bir İnsan” kitabındaki “İyimserdir” şiirinde hayata umutla bakar. Hayatın çok kısa olduğunu bu sebeple de yaşamın zevklerinden faydalanmak gerektiğini belirtir. Hayata olan bağlılığını baharla, tabiatla özdeşleştirerek anlatır:

“Bakın bahara çıkıyoruz gene
Hız aldı toprak anasından her tane
Girelim gelin şu toprağın içine
Bayramlar edelim halay çekerek.”(Burdurlu, 1950b: 9)

Burdurlu, yaşamın zorlukları yerine mutluluklarını görmeyi tercih eder. Ona göre yaşam, dostlarla sohbet etmek ve hayata umutla bakmaktır. Şair; “Günler, hayat veren güneşimsiniz” mısrasıyla bu fikrini özetler. Toprak Ana şairin hayata bakışını yansıtan bir kahramandır. Şair, Toprak Ana’nın yaşam sevgisini mısralarına şöyle taşır:

“Varlığın sevilmeyen bir tarafı yok
Bazen içi var da bir etrafı yok
Bazen her şey her istenenden çok
Canlılar, cansızlar kardeşimsiniz”(Burdurlu, 1950b: 54)

Köyde yaşayan insanların içi yaşam sevgisiyle doludur. Bu insanların sade ve mutlu yaşamları Burdurlu’nun hep istediği türdedir:

“Oğlumuz, kızımız yirmisine dek
Gülüşe gülüşe çiçek oluptur
Tanrım senelerin can evimizde
Örüle örüle petek oluptur.” (Burdurlu, 1945: 9)

Bu mısralarda yaşamın hem güzelliklerle dolu olması hem de insanı olgunlaştırması vurgulanır. Tecrübeler, bir petek haline gelerek yaşamı anlamlandırır.

Acılar hayatın kaçınılmazlarındandır. Şair bunu bildiği için hayatı acılarıyla da sever. Şair, hayat karşısındaki aciziyetini bilir, ancak yine de hayata sıkı sıkıya tutunur. Çocuklara hayatı bütün yönleriyle göstermek bakımından bu mısralar önemlidir:

“Ben, toprak aşkıyla dal dal yeşeren
Benim bahar bahar, dal dal yeşeren
Ben olurum renklerle dal dal yeşeren

Şol gönlümdür düşlerle dal dal yeşeren”(Burdurlu, 1950b: 70)

Nasrettin Hoca Türk edebiyatında fıkralarıyla yer etmiş önemli bir isimdir. Hoca'nın hayata her zaman olumlu bakması çocuklara örnek oluşturmaktadır. Burdurlu, “Ömürsün Nasrettin Hocam” kitabında Nasrettin Hoca'nın hayata olumlu bakan yönünü ön plana çıkarmıştır. Bir gün hırsızlar Hoca'nın evine girip Hoca'nın her şeyini alınca Hoca da onların peşine takılır ve hırsızlar onu görüp şaşırınca onlara hayata güzel tarafından baktığını gösteren sözler söyler:

“Şaşıarak hırsızlar: -Hayrola Hocam

Sen de bizimlesin tuhaf değil mi?

Hoca, sessiz, uysal:

—Neden tuhaf olsun, taşınıyoruz

Güzel mi gösterin yeni yerimi”(Burdurlu, 1965a: 35)

3.2. Saygı

Saygı, toplum düzeninin sağlanmasında çok önemlidir. İnsanlar arasında saygı oldukça, karmaşadan uzak bir yaşam sağlanacaktır. Bu sebeple saygı değerinin önemi çocuklara küçük yaşlardan itibaren kavratılmalıdır. Birbirlerine saygı duyan insanlar, hoşgörü çerçevesinde davranışlar sergiler ve kırılganlıkları, kavgaları bir tarafa bırakarak yaşamın tadına varırlar. Bir insana sevgi besleyebilmenin ilk şartı ona saygı duymak olduğu için İbrahim Zeki Burdurlu, saygı değerine masal, roman, öykü, şiir ve efsanelerinde geniş biçimde yer vermiştir. Burdurlu, saygı değerini, büyüklere saygı duyma, nasihat ve tecrübelerden faydalanma şeklinde işlemiştir.

“Ağrı Dağı” efsanesinde, padişah olan Kafdağı ölünce, Büyük Ağrı Dağı'nın padişah olması gerekirken, genç Kafdağı, Büyük Ağrı Dağı'nın seferde olmasını fırsat bilir ve padişahlık tahtına oturur. Büyük Ağrı Dağı, seferden dönüp de genç Kafdağı'nı padişah bulunca kız kardeşi Küçük Ağrı Dağı'nı da alır ve başka bir yerde yaşamaya gider. Ancak Küçük Ağrı Dağı, genç Kafdağı'nın beşik kertme nişanlısıdır ve Kafdağı nişanlısına kavuşmak için Büyük Ağrı Dağı'yla savaşa girer. Kafdağı, ne kadar uğraşsa da hiçbir savaşı kazanamaz. Böylece Büyük Ağrı Dağı'na yaptığı saygısızlığın bedelini ödemeye mahkûm olur:

“Kafdağı, Ağrı Dağının padişahlık sırasının aldığı için nişanlısına kavuşamamış. İki seven yürek, birinin bu yersiz davranışı yüzünden birbirini mutlu kılamamışlar. Küçük Ağrı Dağı, ne zaman kımıldanmak istese Büyük Ağrı, öksürüp yer sarsıntıları yaratıyormuş hemen”(Burdurlu, 1966c: 27).

“Yangın” öyküsünde saygı duyma, tecrübelerden faydalanma ve nasihat dinlemeyle beraber verilir:

“Ninem, bütün köylülerin akıl danıştığı bir yaman kadındı. Öyle öğütler verirdi ki herkese... Varsıl ağalar bile babama değil de nineme danışarlardı ne yapacaklarını. Sözü dinlenir bir anaydı ninem”(Burdurlu, 1979: 43).

Benzer şekilde “Memiş Can” romanında Memiş, bütün köyün ninesine gösterdiği saygıyı şöyle ifade eder:

“Ninem elinde bastonu tüm köyü dolaşır, herkese akıl verirdi. Köyün akıl hocasıydı. Birçokları, yapacakları işi ondan sorarlardı. Kız istemeler, düzenlikleri kaçanların barıştırılması ve birbirlerine hile yapanların sorunlarının çözülmesi...”(Burdurlu, 2007: 115).

Memiş, okumak için köyünden ayrılmış ve şehirdeki okula yazılmıştır. Okul açılmadan önce köyüne giden Memiş, köyde yengesini ve tanıdıklarını ziyaret eder, onlara saygısını belli eder:

“Gölgede, yaşlılar oturuyorlardı. Hepsinin ellerini öptüm”(Burdurlu, 2007: 100).

Saygı, sevgiyle birleştiği zaman çok daha anlamlı hale gelir. “Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalında Gökçe Yiğit’in padişah olan babasına bütün ülke halkı saygı ve sevgi duyar. Gökçe Yiğit de babasına karşı son derece saygılıdır:

“Gökçe Yiğit, üstüne başına bir düzen verdikten sonra, atını sürmüş doğruca saraya varmış. Padişah, güzel, geniş odasında, bir aşağı bir yukarı geziniyormuş. Gökçe Yiğit, babasına saygılı bir ‘günaydın’ demiş ve beklemiş”(Burdurlu, 1974: 21).

“Nar Güzeli” kitabında ise, yine saygın bir padişah vardır. Halkın saygı ve sevgisini kazanmış olan padişah ölünce halk çok üzülür:

“Gün gelmiş, yaşlı padişah ölmüş. Saray, karalara bürünmüş. Bir ulu gömme töreni yapmışlar oğulları. Tüm memleket yas etmiş, ağlamış, gözyaşları dereleri boylamış”(Burdurlu, 1963d: 24).

Burdurlu, saygı değerini sadece yaşça büyük insanlara değil, bütün insanlara yönelik olarak düşünür ve eserlerinde böyle işler. Yazar, “Sönük Lastik” öyküsünde, eşlerin birbirlerine saygılı olmaları gereğini belirtir:

“Babamın anneme saygısı çoktur. Her zaman onun sözünü dinler. Çoğu kez, pek çok konuyu anneme danışır, sorar”(Burdurlu, 1979: 166).

“Sihirli Gül” masalında padişah oğulları için büyük bir saray yaptırmaya karar verir. Padişah, bu kararını yardımcılara açıklayınca, yardımcılar padişahın vereceği her karara uyacaklarını belirtirler:

“-Akıl da, düşünce de sizin” derler.(Burdurlu, 1963b: 17).

Eşlerin birbirlerin fikirlerine önem vermeleri gibi padişah da yardımcılarının fikirlerine önem verir. Padişah oğulları için çok güzel ve görkemli bir saray yaptırır. Ancak, saray çok güzel olsa da mutlaka bir eksiği olabileceğini düşünen padişah habercilerine şöyle der:

“Her yere duyurulsun, sarayda bir eksik bulan olursa, önüme getirin” (Burdurlu, 1963b: 17).

Sarayın önünde geçen herkes bu sarayı çok beğenirken ak saçlı bir ihtiyar sarayının önünden “Ah” diyerek geçince haberciler bunu padişaha bildirirler ve padişah sarayı yıktırıp yeniden yaptırır. Bu durum tekrarlanınca padişah bu ak saçlı ihtiyarın bir bildiği olduğunu düşünür ve onun tecrübelerinden faydalanarak çok daha güzel bir saray yaptırır.

Burdurlu, “Leylek Dadı” masalında saygının ödüllendirilmesine yer verir:

“-Kızım benim biricik kızım. Seni bugüne dek denedim, sınavlardan geçirdim. Bana karşı büyük saygın olduğunu anladım. Artık bundan sonra bahçelerim, sarayım senindir. Bak beni oğlum uzak ülkelerden döndü. Seni onunla

evlendireceğim. Anneni ve babanı da buraya getirttim. Onlarla birlikte güzel günler geçireceksin”(Burdurlu, 1967b: 19).

3.3. Mutluluğa ve Acıya Ortak Olma

Mutlu olmayı isteme her insanın en doğal hakkıdır. Aslında hayatın amacı mutlu olmaktır. Çocukların mutlu bir ortamda büyümeleri kişiliklerini olumlu yönde etkileyecektir. İbrahim Zeki Burdurlu eserlerinde çocuklara kendi mutluluklarının yanında başkalarının mutluluğunu da isteme ve çevrelerindeki insanların acılı ve mutlu günlerinde onların yanlarında olmaları gereğini çocuklara kavratmayı amaçlamıştır.

“Pamuk Bacı” masalının sonunda yapılan Beyoğlu ve Pamuk Bacı’nın düğününe yedi ülke davet edilir:

“Gelenler gelmiş. Pamuk Bacı’yı görenler şaşmış, öyle güzel bir düğün yapmışlar ki sormayın. Ormanın ağaçları, kırların yamaçları düğünün sevincine katılmışlar, geyikler, kurtlar, kuşlar hep bayram etmişler” (Burdurlu, 1965b: 10).

“Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalındaki padişahın üç oğlu vardır. Bu oğullar zamanla büyürler ve bunların evlenme zamanları gelir. Padişahın yardımcıları bu konuyu padişaha açarlar. Bu masaldan insanların birbirlerinin mutluluğunu istediği görülür:

“-Padişahımız, üç oğlanın düğün, dernek zamanı geldi, geçiyor. Bunların iyi günlerini görelim, sevinçlerini yüreklerine verelim, onlarla biz de mutluluğa erelim”(Burdurlu, 1963b:16).

Gökçe Yiğit ve Akça Kız masalın sonunda birbirlerine kavuşurlar. Bu kavuşma düğünle neticelenir ve herkes bu mutluluğa ortak olur:

“Onları bekleyenlerin tümü, kendilerini görünce bayram etmişler. Padişah sevinçten yerinde duramayarak, hemen kesin buyruklarını vermiş ve hiç o güne dek görülmemiş bir düğünün gerçekleşmesini istemiş”(Burdurlu, 1974: 50).

“Mavi Pullu Balık” masalında padişahın oğlu hasta olan babası için mavi pullu balığı yakalamaya çalışır. Delikanlı uzun uğraşlardan sonra balığı yakalayınca herkes sevinir:

“Hemen bir kez daha daldırmış elini suya, mavi pullu balığı tutmuş. Toplanmışlar onun başına. Hemen, kalın bir cam kavanoza koymuşlar. Oğlanda, balıkçılarda bir sevinç, bir sevinç... Sabaha değin bayram etmişler”(Burdurlu, 1964a: 12).

“Mutluluk Gülü” masalında halk, cinler padişahının elinden sağ salim kurtulmayı başaran gençleri görünce çok mutlu olur:

“Bütün kent halkı, iki gencin öldürülmediğini öğrenince, cinlerin sarayı bırakıp kaçtıklarını anlamışlar. Onlar da çok sevinmiş gençleri aralarına alarak bayram etmişler”(Burdurlu, 1974: 110).

“Apak Bacı” masalında yapılan düğünde sevince herkes ortak olur:

“Bir gün düğün başlamış. Dört bir yönden çağrılı konuklar gelmiş. Ülkenin bütün halkı eğlenmiş. Şölenler verilmiş. Törenler yapılmış. Beyoğlu’yla apak kız, mutluluğun sevinci içinde yaşamışlar” (Burdurlu, 1974: 132).

“Yer Dinleyen, Deniz İçen, Ağaç Göçüren, Un Yiyen” masalı diğer masalarda olduğu gibi mutluluğa ulaşmayla biter:

“Sultanoğlu’yla peri kızı, kırk gün, kırk gece düğünle mutluluklarına ermişler. Peri kızı sultanoğlu’na kavuşunca daha da güzelleşmiş. Sultanoğlu, peri kızının sevgisiyle daha alımlı bir delikanlı olmuş. İkisi, yıllarca mutluluk, esenlik içinde yaşayıp gitmişler”(Burdurlu, 1974: 211).

“Nar Güzeli” masalında, yaşlı nine ve nar güzeli, birlikte mutlu bir yaşam sürerler:

“İkisi gül gibi yaşayıp gitmişler. Birlikte çalışmışlar, birlikte yemişler ve birlikte gezmişler”(Burdurlu, 1963d: 16).

Burdurlu, “Döndü’nün Bohçası” şiirinde, Döndü isimli çok güzel bir köy kızını anlatmıştır. Döndü, her köylü kızı gibi çeyiz bohçasını hazırlar ve gün gelir

evlenir. Ancak, mutluluğu uzun sürmez ve eşini kaybeder. Şair, Döndü'nün bu acısını şiirine taşıyarak ona desteğini belirtir:

“Burdurlu der içim sızı,
Döndü bacı yetim kızı,
Günsüz boğulmuş avazı
Tek filizi gitmiş dona

Muradı süyerken aldan

Felek onu dul eylemiş

Dul eylemiş.”(Burdurlu, 1945: 48)

“Papatya'nın Anneler Günü” isimli öyküde, uzun zaman sonra annesiyle buluşan Papatya'nın mutluluğuna yazar da ortak olur:

“Bir de baktım ki köşeden bir kadın koşuyor Papatya'ya doğru. İçimde yepyeni bir ışık yanıvermişti. Papatyacığım gözün aydın bak annen yanında, belki ondan hiç ayrılmayacaksın bir daha!.. Sil gözyaşlarını artık”(Burdurlu, 1979: 16).

Burdur'da en çok yetiştirilen meyvelerin başında üzüm gelir. Bu sebeple bağ bozumu Burdur insanları için önemli bir dönemdir. Şair bu dönemi:

“Ağaçların yollar boyu gölgesi,
Işık düğümleri tatlı ve yumuşak;
Her dilde güz adlı şiirin bestesi
Her içte sevincin gülümsemesi,
Her başta parlayan bir altın başak

Asmalar içinde geziyor eller,
Ruhlar ürperiyor, uçuyor gönül;
Baküs bayramları; o sarhoş diller,
Delilik çağında mesut güzeller
Eylül türküsünü şakıyan bülbül”(Burdurlu, 1947a: 9)

mısralarıyla verir.

Şair, bağbozumunu eski Yunan dönemine ait unsurlarla verir. Eylül gözlü dilberin elinden sıra içer, üzüm yer, kendinden geçer.

“Ne Hoş Olur” şiirinde bir mahalle düğününü buluruz:

“Kadınların sesi, kuşların cıvıltısı,
Defler çalar, renkli elbiseler uçar,
Şekerciler, simitçiler bekler
Gelin gider bir gül daha uçar.”(Burdurlu, 1947a: 42)

“Memiş Can” romanında köyde yapılan düğüne bütün köy halkının ortak olduğunu görürüz:

“Düğünlerde davullar, zurnalar çalınırdı. Oynardık. Ben de oynadım. Tüm köylü oynardı düğünlerde. Biz oynarken tüm köy oynuyor gibi gelirdi bana. El ele tutuşur, kol kola girer, ellerimizde mendiller sallayarak, dalgalanarak durmadan oynardık”(Burdurlu, 2007: 20).

Memiş’in karnesini aldığı günkü sevincine bütün yetiştirme yurdu katılır:

“Birinci karneyi aldığım zaman, yurttan bayram vardı. Sınıfın birincisi olmam tüm yurdu sevince boğmuştu. Müdür Bey, beni kutlamış, saçlarımı okşamıştı”(Burdurlu, 2007: 105).

Köylerde acılar da mutluluklar da paylaşılır. “Bir Köyden Bir İnsan” kitabında bir köy kadını olan Toprak Ana’nın yaşamı anlatıldığı için bu kitapta köy hayatına ait pek çok bilgiyi buluruz. Toprak Ana, köy insanlarının beraberliğini:

“Eş dost bayram eder, gençler uğraşır
Bulut açar, toprak güler, kımıldar
Çimen kalkar, yaprak gelir, gün doğar
Kuzular meleşir, öter turnalar

Geçilmiş yıllar birden doğrulur sanki”(Burdurlu, 1950b: 62)

mısralarıyla verir. Bu beraberliğe doğanın da ortak olması şairin doğa sevgisinden kaynaklanmaktadır.

Bir köy düğününün anlatıldığı şu mısralarda da köy insanlarının birlik ve beraberliğini buluruz:

“Oğlan-kız verir el ele
Davul, zurnalar vurulur
Türküyle gelir, dil dile”(Burdurlu, 1950b: 71)

Köy insanların düğünlerindeki bu eğlenceleri onların birbirlerine duydukları sevginin de göstergesidir:

“Yetmiş yaş, yedi yaş birden
Çıkarlar gömleklerinden
Neşeyle geçerler serden
Oyunda tutar, bel bele”(Burdurlu, 1950b: 71)

Burdurlu, mutluluğa ortak olma değerini Köroğlu Destanı'yla bir kez daha dile getirmiştir. Köroğlu'nun oğlu Hasan, Kara Vezir'in kızı Benli Hanım'a âşıktır. Zorlu mücadelelerden sonra onunla evlenir.

“Tüm Bolu çevresini düğüne çağırılmışlar. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Bolu'nun, Bolu Beyi'nin çektiirdiği acılardan kurtulan halkı, Köroğlu'nun düğününde özgürlük mutluluğunu kutlamışlar. Köroğlu sevinmiş, hepsi mutluluklarına ererek güzel günler geçirmişler”(Burdurlu, 1969: 35).

“Oğuz Han” hikâyesinde ise Oğuz Han'ın halkının mutluluğu için verdiği uğraş yer almaktadır:

“Oğuz Han, ülkeyi renk renk bezemiş
Mutluluk, dört yanda hep bayram bayram
Yurdun yeşilliği, olmuş bir bolluk
Taşmış Türkeli'nden görkemli yaşam

Uzun yıllar böyle uygarca geçmiş
Kin, dert, acı nedir bilmemiş Türkler
Ülkeler tasasız yaşamış böyle
Sevinçsiz hiçbir yıl kalmamış Türkler.”(Burdurlu, 1969: 63)

Bütün masalların mutlu ve iyi dileklerle biter. Burdurlu, “Altın Perçem Sırma Saç” masalını da bir padişahın ülkesindeki herkesin mutluluğunu dilemesiyle bitirir:

“-Gül sen, kentimiz, ülkemiz gül olsun; sevinçlerle dol, memleketimiz sevinçlerle dolsun! İşte kızım ve oğlum, Tanrı hepinizi kara yalandan, kara yaşamlardan kurtarsın!”(Burdurlu, 1967a: 20).

İbrahim Zeki Burdurlu “Mutluluk Dedikleri” şiirinin bütününde, mutluluğun anlamını arar. Okuyucuyla konuşur tarzda yazdığı bu şiirde şair, mutluluğun anlamını bilenlere sorar ve nihayetinde mutluluğun insanın içinde olduğunu görür:

“Söyle minik kuzu, sen söyle
Nedir şu mutluluk dedikleri?
Kuzu, öyle bir meleyiş meledi ki mutluluğunu
Dokundu içimize söyledikleri

Vardık bir karınca yuvasına
Bir dernek bir düğün...
Gözlerine eğildik hepsinin
Yaşıyorlardı tadıyla ölümsüzlüğün

Peki, dedik, yok mu bilen şu mutluluğu?
Danışın sözlüklere deniyordu.
Baş başa eğildik yapraklara
Anlamın parmakları bizi gösteriyordu.”(Burdurlu, 1966d: 54)

3.4. Dürüstlük

Dürüstlük, toplum hayatının temelini oluşturan evrensel değerlerden biridir. Çocukların ilerdeki yaşamlarında insanlara güven duygusu besleyebilmeleri için dürüst insanların arasında yetişmeleri gerekir. Çocuklar, çevrelerindeki doğru örneklerden başka, izledikleri filmler ve okudukları kitaplar sayesinde de dürüst olmaya teşvik edilmelidir. İbrahim Zeki Burdurlu, şiir ve masallarında dürüstlük değerini çocukların ilgisini çekecek şekilde işlemiştir. Burdurlu, “Bir Köydeyim” isimli şiirinde, bir köydeki insanları anlatır. Bu insanlar, alın teriyle kazançlarını sağlar, kendi ayakları üzerinde dururlar. Bu insanların en önemli özelliği doğru sözlü olmalarıdır:

“Bir köydeyim dinç efeler,
Türk’e has şan yaymadadır;
Bir köydeyim doğru beller,
Doğru söze uymadadır.”(Burdurlu, 1945: 72)

Burdurlu, eşyalarını sever, onlara ilgiyle yaklaşır. Aynası için yazdığı şiirinde, aynayı kişileştirmiş ve ona manevi bir anlam yüklemiştir. Şair, insanların dürüst olması gereğini bir aynayı sembol kullanarak anlatır:

“Kırık aynam yankılar toprakları
Onu bu toprak yüzlü sahibi
İçindeki yalansız hayatından bilir.”(Burdurlu, 1950b: 30)

Şair, dürüstlüğü vurguladığı bu mısralarda çocuklara her zaman açık olmaları mesajını vermiştir. Burdurlu, masalarında da dürüst ve açık sözlü olmayı işlemiştir. “Sihirli Gül” masasında sihirli gülü arayan şehzadenin yolu bir saraya düşer. Şehzade bu sarayda kalmak istediğini sarayın kapısındaki kıza söyleyince, kız oğlanın bu açık sözünü beğenir:

“Kalmayı diliyorsan kal, konuğum ol. Yalnız burası devlerin ülkesidir, bu konak devlerin konağıdır. Seni onlardan gizlemem gerek.” der. (Burdurlu, 1963b: 20).

Söylenen yalanlar ve yapılan haksızlıkların bir gün mutlaka anlaşılabacağı Burdurlu’nun masalarında en çok verdiği mesajlardandır. Aynı masalda küçük kardeşlerinin cesaretini ve yiğitliğini kıskanan ağabeylerinin yaptığı haksızlıklar ve kötülükler bir gün ortaya çıkınca haklı ve haksız ayırt edilir:

“Kızlar ortaya çıkmışlar. Halk kulak kesilmiş, birinci kız anlatıp bitirdikten sonra ikinci kız olanı biteni olduğu gibi anlatmış. Küçük kız, başlarından geçenleri, haklılarla haksızları belirte belirte sayıp dökmüş. Ağabeylerin dilleri tutulmuş. Bacaklarının gittiğine mi yansınlar, yalanlarının ortaya döküldüğüne mi?.. Padişahı tutan adamlar, onu bir kenara çekmişler, o da utancından yerlere geçiyormuş. Küçük oğlan, yine haykırmış:

—Ey benim gerçekleri bilen, haklıyı haksızdan ayıran halkım, şimdi de ağabeylerimi dinleyin.

Ağabeyler sırayla korkular içinde anlatmışlar olanı biteni. Herkes, küçük oğlanın sabrına şaşarken, iyiliğini alkışlamış” (Burdurlu, 1963b: 32–33).

“Nar Güzeli” masalında, bir Arap kızı masal kahramanı olan kızı yerine geçmek için delikanlıya yalan söyler:

“-Ey güzel neden karardın böyle?

—Güneş yaktı beni delikanlım.

—Saçların ne oldu?

—Rüzgâr aldı delikanlım.

—Gözlerin neden başka?

—Seni bekliye bekliye ağladım da...”(Burdurlu, 1963d: 11).

Masalın sonunda Arap Kızın söylediği yalan ortaya çıkar ve ona kırk satır mı, kırk katır mı istediği sorulur.

“Kömür Kedi” masalında hastalanan padişah küçük oğlunu yanına çağırır ve ona dürüst olması nasihatini verir:

“Sözlerimi kulaklarına küpe yap, unutma; gönlünü yalan- dolanla avutma”(Burdurlu, 1963d: 23).

“Nar Güzeli” masalında yalan söyleyerek delikanlıyı kandırıp Nar Güzeli’nin yerine geçen Arap Kız, masalın sonunda kırk katırın ardına bağlanarak cezasını bulur.(Burdurlu, 1963d: 18)

3.5. İyilik Etme

Çocukların yetiştiği aile ortamı onların kişiliklerinin oluşumunda birinci dereceden etkilidir. Anne ve babalar çocuklarının olumlu bir kişilik oluşturmaları için onlara model olma durumundadırlar. Bu sebeple anne ve babaların her zaman dikkatli davranmaları, çocukları iyi davranışlara yönleltmeleri ve böylece toplum

tarafından kabul gören bireyler yetiştirmeleri gerekir. Çocuklar, etraflarında birbirlerine iyilik eden insanlar gördükçe toplumun huzurunun sağlanmasında güven ve birbirine destek olmanın önemini kavrayacaklardır. Bu bağlamda, çocuklar, etraflarındaki insanlar ve okudukları öykü ve masallardaki kahramanlar vasıtasıyla iyilik etmeyi içselleştirip sürekli bir davranış haline getireceklerdir. İbrahim Zeki Burdurlu, özellikle masallarında her zaman iyilik edenlerin ne kadar zorluklarla da karşılaşsalar bir gün mutlaka mutluluğa kavuşacaklarını vurgulamıştır.

“Sihirli Gül” masalında, sihirli gülü arayan şehzade yolda karşılaştığı eşek ve köpeğin yanlış verilmiş olan yemeklerini değiştirmiştir. Daha sonra şehzade yoluna devam eder ve bir gün bir kör kuyuya düşer. Şehzade, eşek ve köpeğe yaptığı iyiliğin karşılığını burada alır:

“Oğlan, derin kuyuda düşünüp dururken eşekle köpek onun suyunu, yiyeceğini yukarıdan atmaya, o da orada bu yiyeceklerle gününü gün etmeye başlamış”(Burdurlu, 1963b: 27).

Şehzade başka bir ülkeye varınca ona eşlik eden köpek ve eşekten ayrılır. Bu sırada eşek, şehzadenin kendilerine yaptığı yardımın karşılığı olarak ona şunları söyler:

“Senin çok iyiliğini gördüm, yelemden iki kıl al, başın dara gelince birbirine sür, o an olmayacak işler olur, gönlün aradığını bulur”(Burdurlu, 1963b: 28).

“Kömür Kedi” masalında ise, delikanlı padişahın hasta olan kızını iyileştirince padişah bu iyiliğin altında kalmayarak oğlana her dileğini gerçekleştirebileceğini söyler. Delikanlı hem padişahın kızıyla evlenir hem de memleketindeki kömür kedisine kavuşur:

“Kırk gün, kırk gece düğün olurken orada kalmışlar, sonra yuvalarına dalmışlar, iyiliklerinin armağanı olarak hiç ölmeden yaşamışlar”(Burdurlu, 1963d: 32).

“Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalında Gökçe Yiğit’i öldürmekle görevli cellât merhametli biri olduğu için gökçe yiğidi öldürmeyince iyiliğinin ödülünü görür:

“Gökçe yiğit, çok sevinmiş, cellâda, iyiliğine karşılık bir avuç altın verdikten sonra ormanın içine doğru yola çıkmış”(Burdurlu, 1974: 48).

Yine aynı masalda, Gökçe Yiğit ve Akça Kız’a yardım eden çoban ve Ak Ana iyiliklerinin karşılıklarını görürler. Masalın sonunda saraya yerleşip mutlu yaşam sürerler.

“Mutluluk Gülü” masalında kuyumcudan istenen altın tepsiyi yapan delikanlıya kuyumcu iyiliğinin karşılığını verir:

“Kuyumcu, kendisini zorluklardan kurtaran bu çırağa armağanlar vermiş, boynuna sarılmış, yanaklarından öpmüş” (Burdurlu, 1974: 88).

“Yangın” öyküsünde, öykünü kahramanı Ayşe, yangına sebep olan Elif Teyzesinin zor durumda kaldığını fark eder ve küçük yaşta olmasına rağmen teyzesine iyilikte bulunur:

“Bir süre sonra, aklım başıma geldi, kafamda bir şimşek çaktı. Elif Teyze’nin kocası hiçbir şeyi bağışlamayan bir adamdı. Onun suçunu ben almalıydım üzerime. Koştum yanına:

-Elif Teyze, tasalanma, sen yakmadın ki ocağı, ben yaktım!..”(Burdurlu, 1979: 45).

Bu satırlar küçük bir çocuğun ne kadar duyarlı olabileceğini göstermektedir. Burdurlu, çocuklara iyilik değerini öğretmek için onların yaşına uygun bir çocuğu kahraman olarak seçmiştir.

3.6. İyi Huylu Olma

İyi huylu olmak; dürüstlük, yardımseverlik, çalışkanlık, iyilikseverlik gibi pek çok iyi özelliği içinde barındırır. Burdurlu, hayata her zaman iyimser bakabilmek, yardıma ihtiyacı olanların yardımına koşmak, her durumda dürüst olmak, başkalarının iyiliğini istemek gibi erdemleri, çocuklara masal, şiir, roman ve hikâyeleriyle kazandırmaya çalışmıştır. Burdurlu’nun eserlerinde kahramanlar sadece iyi ya da kötü özelliklere sahip insanlar değildirler. Yazar, gerçek hayatta olduğu

gibi, eserlerinde seçtiği kahramanları iyi ve kötü özellikleriyle beraber verir. Böylece çocuklar her insanın hata yapabileceği ve bazı kötü özelliklere sahip olabileceğini de öğrenirler. Bu durum Burdurlu'nun kitaplarının, çocuklara gerçek hayattan kopuk bir hayal dünyası yerine onların da ilerde karşılaşacakları gerçek hayatın bir kesiti olduğunu göstermektedir.

“Arkadaşlığın Böylesi” öyküsünde, öykü kahramanının en yakın arkadaşı Günce'dir. Günce, pek çok iyi özelliği sayesinde arkadaşlarına örnek olan bir karakterdedir. Günce'nin en önemli özelliklerinden biri herkesin mutluluğunu istemesidir:

“Günce, eli açık, yardımsever ve yalan söylemeyi sevmeyen, girişken bir kızdı. Bir gün belediyeye gitmiş, temizlik işçileri için kimi sorulara yanıtlar arıyorduk. Bizi, şişman bir amcaya götürdüler. Adam o denli şişmandı ki! Ceketini göbeğini örtemiyordu. Sonra, şapkası tepesinde küçücük kalmıştı. Biz dört arkadaş kikirdeşirken, Günce, soruların yanıtlarını yazmıştı bile. Hiç gülmüyordu. Oradan ayrıldıktan sonra, ilk kez bana da kaşlarını çatmıştı. Arkadaşım haklıydı. Bize yardım eden yaşlı bir kişinin yanında gülmek hiç doğru değildi. Arkadaşım Günce'nin bir önemli özelliği de kendisiyle birlikte herkesin sevinmesini, mutlu olmasını istemesidir. Onun bu tutumunu çok beğenirdim. Çünkü her zaman babam da:

“Toplumsal mutluluktur önemli olan!.. derdi”(Burdurlu, 1979: 107).

Burdurlu, “Tahta Kızak” öyküsünde, çocukların kendi yaptıkları kızakla kayarken yaşlı bir kadına çarpmalarıyla başlayan bir hikâye anlatır. Çocuklar yokuş aşağı kayarken elindeki iki bakraçla çeşmeden karşı kaldırıma geçmekte olan Fatma Teyze'ye çarpınca arkadan gelen kızak da onlara çarpar. Bu kaza öykünün kahramanını çok üzer. Çünkü yaşlı bir kadının sakatlanmasına sebep olmuşlardır:

“Beni en çok üzen, bir başkasına verdiğimiz ziyandı. Ellerimiz, dizlerimiz zedelenmişti. Bunlar, hiç önemli değildi. Önemli olan, Fatma Teyze'ydi. İçimdeki kırıklık uzun süre beni bırakmadı. Bu bir rastlantıydı. Sanıyorum büyük suçumuz yoktu. Babamın attığı tokatlar ve uzun süre bize küsüşü, Fatma Teyze'nin topallaması yanında pek önemli değildi. Çok dikkatli olmalı, ona ziyan vermemeliydik. Onun sakat kalan bacağına baktıkça bir hoş oluyor, kendimi bağışlayamıyordum”(Burdurlu, 1979: 140).

Öykü kahramanı, çalışıp para kazanmaya başlayınca kendi kazancından Fatma Teyze'ye yardım eder. Bu yardım biraz olsun vicdanını rahatlatır.

Burdurlu, “Ayakkabım” öyküsünde ise, kimsesiz bir kızla alay etmenin yanlışlığını işlemiştir. Öğretmeni, kızı bir gün onu sözlüye kaldırıncı, sınıftakiler kızın delik ayakkabılarına bakarak gülerler:

“Başımdan kaynar sular dökülmüş gibi oldu. Şaşırdım. Bildiklerimi de söyleyemiyordum. Çocukların gözü, ayakkabılarımdan delik burunlarından çıkan parmaklarımdaydı. Dayanamadım. Ağladım” (Burdurlu, 1979: 154).

Yazar, bu öyküde fakir insanlarla alay etmenin o insanlarda yarattığı olumsuz sonuçlara değinmiştir. Alay edilen çocuklar toplum içinde güvensiz olurlar. Bu güvensizlik hem diğer insanlara hem de kendilerine karşıdır. Çocuklarda oluşan bu güvensizliği ortadan kaldırmak çok zor olduğu için güvensizlik oluşmasını engellemek daha basit bir durumdur. Bu sebeple çocuklara fakir ya da zor durumda olan insanlarla alay edip onları üzmenin ne kadar yanlış bir davranış olduğu öğretilmelidir.

Burdurlu, alay etmenin yanlışlığını “Balık Kız Hümeysra” öyküsünde de işlemiştir. Herkesin “kurbağa surat ve çirkin kız” dediği Hümeysra'nın hayat hikâyesi Suzan'ı çok etkiler:

“ Beş yaşında annesi ölmüş. Babası iki çocuklu bir kadınla evlenmiş. Üvey anne, bunu atmış yetiştirme yurduna. Orada sevinçsiz, mutsuz günler geçirmiş. Sonra şimdi baba dediği adam almış onu evine”(Burdurlu, 1979: 35).

Yeni babası Hümeysra'yı özel okulda okutur, Hümeysra, onun yanında mutludur ancak, insanların onun yüzüyle alay etmeleri onu çok üzer:

“Fakat insanlar pek acımasız. Beni konu yapıp çekiştiriyorlar. En çok üzüldüğüm, bana, kurbağa demeleri”(Burdurlu, 1979: 35).

Suzan bunları duyunca Hümeysra'yla arkadaş olmaya karar verir:

“Onun derisinin, biçiminin altında altın gibi bir yüreği vardı”(Burdurlu, 1979: 36).

“Konuk Günüm” öyküsünde, çocuklara doğru örnek olma ve kötü alışkanlıklardan uzak durma işlenir. Öykünün kahramanı olan çocuk, annesinin ve

ablasının kıyafetlerini giyer, onlara özenir. Çocuk, bir gün, eve arkadaşlarını çağırır, onlara sigara ikram eder:

“Hemen, benim yaşımda olanlarına birer sigara verdim. Oları annemin çakmağıyla yaktım. Odamızda artık yanan sigaralar ve dumanlar vardı. Koltuklara yaslanmış, bacaklarımızı büyükler gibi birbiri üstüne atmış, çalımlı çalımlı sigara içiyor, ellerimizi kollarımızı havada oynata oynata büyük hanımlara benzer konuşmalar yapıyorduk” (Burdurlu, 1979: 175).

Sigara içince, çocukların bazısının başı döner, bazısının genzi yanar ve içmeyi bırakırlar. O sırada sandık odasından dumanlar yükselir. Babasının kitaplığındaki bütün değerli kitaplar yanarak yok olur. İtfaiye gelir, ev su ve is dolar. Çocuk, kendini büyük hissetmek için yaptığı yanlışlığı anlar ve büyük olmak isterken kendini daha da küçük hisseder.

Burdurlu, “Hırsız Ben miyim” öyküsünde, hiç kimseyi emin olmadan suçlamamak gerektiği mesajını vermiştir. Öykü kahramanı Çağın’ın küçük kalem biriktirme merakı vardır. Çağın bu merakı sayesinde pek çok sayıda küçük kalemden oluşan bir koleksiyon oluşturmuştur. Bir gün sınıf arkadaşı Zerrin’in dayısı Amerika’dan Zerrin’e boya kalemleri yollar. Zerrin kalemlerini kaybedince sınıftaki bazı öğrenciler bu kalemi Çağın’ın alabileceğini söylerler. Bu zan altında kalma Çağın’ı çok üzer:

“Tüm gözler bendeydi. Kalem meraklısı olduğum için Zerrin ‘in kalemlerini ben almıştım bütün arkadaşlarıma göre. Bu durum kişiliğimi zedelemişti. Her gün bu konu ortaya çıkınca gözlerin bana döndüğünü görerek üzülyordum.”(Burdurlu, 1979: 203).

Bir gün sınıfta yapılan bir çalışmada Çağın’ın grubu birinci olunca Zerrin ‘Ne olacak siz her şeyi orada buradan yürütüyorsunuz’ deyince Çağın iyice yıkılır. Öykünün sonunda Zerrin’in kalemlerini bir kitapevinde unuttuğu anlaşılır ve Çağın’dan özür diler. Burdurlu, bu öykü vasıtasıyla hem insanları emin olmadan zan altında bırakmamak gerektiği hem de hata yaptıktan sonra mutlaka özür dilenmesi gereğini belirtmiştir.

“Ak Yumurtalar” öyküsü, Veli ve Niyazi isimli iki arkadaşın dürüst olmayı öğrenmelerini anlatır. Niyazi’nin babası, Devlet Hayvan Bakımevi’nde atlara

bakmakla görevlidir. Bir gün Veli ve Niyazi ona yardım ederken Veli, kümeşte yumurtaların olduğunu fark eder. Çocuklar yumurtaları gizlice alıp eve giderler. Veli'nin annesi yumurtaları nerden aldıklarını sorunca, çocuklar, arkadaşlardan para toplayıp aldıkları yalanını söylerler. Niyazi'nin babası akşam dönünce o da yumurtaları sorar. İyice korkmuş olan Niyazi yaptıklarını doğruca anlatır. Niyazi'nin babası yumurtaları alıp yerine koymalarını söyler. Ancak çocuklar yumurtaları haşlamıştır. Buna rağmen babası ısrar eder:

“Olmaz! Onlar müdürün yumurtaları. Bu gece yerine konmalı”(Burdurlu, 1979: 29).

Çocuklar utana sıkıla yumurtaları götürürler. Niyazi'nin babası onlar gelene kadar eşine çocuklar için yumurta haşlatır ve çocuklar gelince onlara:

“Size bu son bir ders olsun!.. bir daha hiç kimsenin malına dokunmayın ha!...”(Burdurlu, 1979: 30).

nasihatini verir. Öykünün son paragrafı okuyuculara hem dürüstlüğü hem olaylara çok yönlü bakabilmeyi öğretir:

“Biz, Hayvan Bakımevi müdürünün nasıl oluyor da bir kamu kuruluşunda kendine özgü tavuk beslediğini sormadık. Bu soruyu o zaman bilebilir miydik? Hayır!.. Sorsak bile babam, siz orasına karışmayın diyecekti. Şimdi anlıyorum ki, babam bizimkini hırsızlık saymış, müdürünün, orada devlet malı arpalarla, devlet malı otlarla tavuk beslemesini hırsızlık saymamıştı. Ya da işin iç yüzünü biliyordu da bizi hırsızlıktan uzak tutmak istiyordu”(Burdurlu, 1979: 30).

“Memiş Can” romanında öksüz ve yetim olan Memiş'in köydeki zorlu hayatı anlatılmıştır. Memiş, önce Ayşe Yenge'sine sığınır. O evlenince muhtar, Memiş'i Murat Ağa'nın yanına sığırtaç verir. Murat Ağa, Memiş'e şu nasihatlerde bulunur:

“-İyi bir çocuğa benziyorsun. Mallarıma iyi bakarsan ben de sana iyi bakarım. Öyle kem kümden hoşlanmam. Dikkatli ol, uyanık bulun. Erken yat, erken kal, işin neyse ona bak. Evin düzenini bozma. Söylenenleri iyi dinle, gözlerin orda burada olmasın”(Burdurlu, 2007: 38).

Memiş'in hakkını araması çocukların örnek alacakları bir davranıştır. Bir gün dağda dananın biri yamaca yuvarlanır, ayağı kırılır. Memiş onu sırtına alır, yola çıkarır. Eve geldiklerinde Murat Ağa Memiş'e çok kızar. Ev halkından hiç kimse

Memiş'i teselli etmez. O günden sonra ev işlerindeki her eksiklik Memiş'ten bilinir. Ama Memiş hakkını savunur:

“Bu durum karşısında boynumu bükmek doğru değildi. Yanıtlarımın sertliği karşısında benden korkanlar, yılanlar oldu. Yürekliydim. Doğruydum. Bana verilen görevleri tam yapıyordum. Benden hiçbir şey sorulmamalıydı”(Burdurlu, 2007: 51).

Memiş, insanların içten davranmaları gerektiğine inanır. Harman yerinde öğle olunca yemeği ve testileri hazırlamak Memiş'in görevidir. Yemek hazır olunca çalışanların ona “Yaşa, aslan Memiş” demelerini önemsemez:

“Yalan söylemeyi hiç sevmem. Ağaların sözlerine sevinemezdim. Onlar, bana bunları gelişigüzel söylüyorlardı. Hem öyle söylüyorlardı ki onları yel alıp gidiyordu”(Burdurlu, 2007: 55).

Memiş'e, yetiştirme yurdunu yerleştiği gün yurt müdürü şu nasihatlerde bulunur:

“Sakin yanlış bir iş yapma. Yalan söyleme. Eğer bir yakınman olursa gel bana söyle. Kimseyle kavga etme. Kendini de çiğnetme. Dürüst ol, doğruluktan şaşma”(Burdurlu, 2007: 88).

Bu nasihatlere baktığımızda hepsinin tecrübeler sonucu oluşmuş ve iyi özelliklere sahip olunması isteğini taşıdığını görürüz. Bu sebeple nasihatler çok önemlidir. Burdurlu, pek çok eserinde kahramanların dilinden bu öğütleri ifade eder. “Memiş Can” romanında da öğretmen olan Memiş, öğrencilerine her zaman iyi huylu olmaları gerektiğini öğretmeye çalışır:

“Öğrencilerime doğruluğun, her insana iyilik yapmanın bir erdem olduğunu anlatıyorum, ama ne kertede yararlı oluyorum, bilemiyorum”(Burdurlu, 2007: 188).

“Mutluluk Gülü” masalında, padişah babası kendisini kovunca ülkeden ayrılmak zorunda kalan delikanlıya annesi arkadaş seçiminin önemini belirten öğütler verir:

“Kendine iyi bak. Kötü yürekliyle arkadaşlık etme. Yanlış yollara gitme. Hiç, ama hiç kin gütmeye. Arkadaş seçerken bencil olanları bir yana at. Kim, ekmeğinin çoğunu senin önüne, azını kendi önüne koyuyorsa, onlarla dost ol”(Burdurlu, 1974: 105).

“Kömür Kedi” masalında ise, hastalanan padişah küçük oğlunu yanına çağırır ve ona adil bir yönetici olmasını istediğini söyler:

“Her yeri güzelce yönet, her işi iyilikle evir, çevir, öteki yerde benim burnumu sızlatma”(Burdurlu, 1963d: 23).

İbrahim Zeki Burdurlu, çocukların, büyüklerin verdikleri nasihatleri dinlemelerinin onlara çok yararlı olacağını eserlerinde kahramanlarının dilinden verir. “Kızgın Bir Lira” öyküsünde, hikâye kahramanı hayattaki gayesini şöyle anlatır:

“Amacım, okumak, iyi bir vatandaş olmak... Öğretmenlerimiz bize öğüt veriyorlar. Sınıfımda durumum çok iyi. Hiç zayıfım yok”(Burdurlu, 1979: 157).

Bu çocuk, altı yaşındayken anne ve babasının evde olmadığı bir gün babasının yeleğinin cebinden bir lira alır. Bu parayla şekerçiye gider. Şeker alacağı sırada parası, gaz ocağının üstünde kaynayan tencerenin içine düşer. Şekerçi parayı alır, çocuğa verir. Para çocuğun elini yakar ve çocuk hızla eve gelir. Eve geldiğinde babasının ona şeker ve lokum aldığını gören çocuk, bir daha izinsiz para almamaya karar verir. Çocuğun böyle bir karar alması, okuyuculara, hatalardan ders alma mesajını vermektedir:

“Bu olaydan sonra, anneme, babama haber vermeden hiçbir yerden para almadım”(Burdurlu, 1979: 164).

Burdurlu’nun, “Üç Destan” kitabındaki bölümlerden birincisi Koroğlu hikâyesidir. Bolu yöresinde yaşayan bir derebeyi olan Bolu Beyi kötü karakterli bir insandır. Burdurlu, Bolu Beyi’nin zalimce davranışlarını anlatarak çocuklara hangi davranışların toplumca sevilmediği gösterir:

“İnsanların sözlerini dinlemez, özlerine bakmaz, yaptıklarına kızar, dilediğini astırır, istediğini kestirir, tüm çevreye korku salarmış. Kimsenin gözünün yaşına bakmaz, kendi aklının gösterdiği yoldan çıkmaz, kendisi kadar kötü yürekli adamlarıyla kalesinin içinde gün geçirirmiş. Bu kara kuru adam, toprakların ürününü alır, haklıyı haksızdan ayırmadan, kötüyü iyiyi seçmeden, iyiliğin tertemiz güzelliğinden geçmeden herkese kötülük edermiş”(Burdurlu, 1969: 5).

Bolu Beyi'nin bu kötü özelliklerine karşılık Seyis Yusuf'un oğlu Ali iyiliksever biridir:

“Ali, on beş yaşında bir yiğitmiş. Boylu, iyi huylu, alımlı, çalışmı bir delikanlıymış. Güçlüymüş. Mertmiş. Köyün tüm yoksullarına yardım eder, köy işlerinde en önde iş görürmüş. Yalan bilmez, doğru yoldan ayrılmazmış”(Burdurlu, 1969: 11).

İyi huylardan biri de tevazu sahibi olmaktır. Burdurlu, “Dileği Gerçekleşmeyen Kız” masalında mütevazı olmanın güzelliğini belirtir:

“İncilerle, güllerle, çimenlerle başlayan yeni yaşamları, tümüne de yeni mutluluklar vermiş; küçük evi, büyük saraylar kadar büyük yapmış. Üçü de sevinç içinde, varlıklılığın yalancı onuruna kapılmadan yaşayıp gidiyorlarmış”(Burdurlu, 1974: 147).

İyi huylu olan insanlar, zorluklara sabretmesini bilirler. “Dileği Gerçekleşmeyen Kız” masalında fakir bir karı-koca vardır. Bunların, zor şartlara rağmen yaşamlarını huzurla devam ettirmeleri iyi huylu olmalarına dayanır:

“Kadın hanım hanımcık, doğru, dürüst, uysal; adam kendi halinde, iyi huylu, sessiz, gönlü açık... İkisi el ele, yol yola verip gönül zenginliklerinin güzel ürünlerini vererek yaşayıp gidiyorlarmış”(Burdurlu, 1963c: 34).

Bu çift, iyilikseverlikleri sayesinde herkes tarafından sevilirler:

“Paraları, pulları yokmuş ama iç evrenlerinin iyilik suları çokmuş. Onları, o ülkede sevmeyen yokmuş”(Burdurlu, 1963c: 34).

Benzer şekilde, “Nar Güzeli” masalında da, yaşlı nine iyi özellikleriyle etrafındakiler tarafından sevilir:

“Gelen geçen ona ‘günaydın’ der, iyi günler dilermiş. O da tümüne, iyi sözcükler söyleyerek, yüreklerinin iyiliklerini kazanırmış”(Burdurlu, 1974: 215).

“Ak Güvercin” öyküsünde ise, çocukların iyi kalpli insanları her zaman çok sevdikleri belirtilir:

“Mustafa Dayı, iyi yürekli bir adamdı. Yetiştirdiği güvercinleri parasız dağıtır, onların yerine yenilerini üretti. Herkes ondan hem güvercin alır, hem yumurta. Mustafa Dayı, bize şeker, leblebi verir ve her zaman bahçesine gelebileceğimizi söylerdi”(Burdurlu, 1979: 102).

Burdurlu masallarında iyi huylu olma gereğini zıtlıklarla da vermiştir. “Dileği Gerçekleşmeyen Kız” masalında kötü yürekli hizmetçinin başına gelenler, çocuklara, kötülerin başına gelenleri gösterir. Kara yürekli hizmetçi Dileği Gerçekleşmeyen Kız’ı padişahın sarayına götürürken onun prense lâayık olmadığını düşünür. Kız su isteyince her yudum için gözlerini oyar ve kızı arabadan atar. Daha sonra kızın yerine geçerek prensle evlenir. Ama ne güzel ne de iyi huylu olduğu için prens onunla mutlu olamaz. Prens bir av sırasında Dileği Gerçekleşmeyen Kız’ı bulur ve onu görünce her şeyi bir anda anlar. Kızla evlenir. Saraya dönünce hizmetçiye:

“Anlaşıldı şimdi düğümünün içinde nelerin olduğu. Karaların malı olmaktan kurtamayacaksın kendini. Hemen söylemelisin kırk satır mı kırk katır mı?..”(Burdurlu, 1963c: 47).

der. Kötü yürekli Kara Kız yaptıklarının cezasını çeker:

“Bu kötü yürekli kızı, kırk katırın en ardındaki en azgın katırın kuyruğuna bağlayıvermişler. O, çektiği çilelerin acısını çekerken, güzel kızla prens, mutlulukların en yücesine çıkıp oturmuşlar”(Burdurlu, 1974: 169).

“Apak Bacı” masalında da, Beyoğlu’nun sevdiği kızın yerine geçen Arap Bacı yaptığı kötülüklerin cezasını kırk katırın en arkasına bağlanarak öder.

“Mutluluk Gülü” masalında ata yemini veren delikanlı yola çıkacağı sırada atın sesini duyar. At, çok iyiliğini gördüğü sahibine duyduğu minneti ödemek ister:

“Ey insanoğlu, senin çok iyiliğini gördüm; yüreği tertemiz bir insansın. Sana armağan olarak yelemden iki kıl veriyorum”(Burdurlu, 1974: 83).

“Bülbüllü Padişahın Oğlu” masalında, padişahın oğlunun idareciliği şöyle anlatılır:

“Bülbüllü padişahın oğlu, kızın sunduğu altın tacı giyerek ülkesini temiz duygularla, iyi düşüncelerle yönetmiş”(Burdurlu, 1974: 187).

“Yer Dinleyen, Deniz İçen, Ağaç Göçüren, Un Yiyen” masalında Sultanoğlu:

“Ben, yedi günlük yola çıktım, yedi başlı devi öldürüp, yazgımı güldürüp amacıma ulaşacağım; benimle gelmek istemez misin?”(Burdurlu, 1974: 198).
deyince Toprağı Dinleyen Adam:

“-Ey benim tatlı dilli oğlum, hiç seninle gidilmez mi”(Burdurlu, 1974: 198) diyerek hemen yola koyulur. Yine aynı masalda sultanoğlu iri yarı bir adama “Kolay gelsin, gücün yerini bulsun; nasılsın tatlı amcam?” (Burdurlu, 1974: 199). deyince adam bu sözleri içe serinlik verici bulur ve çocuğun tatlı dili için ona yardım etmeye karar verir.

Burdurlu, “Uzar Gider” şiirinde dedikodunun yanlışlığı işlemiş ve çocukları bu kötü özelliğe karşı uyarmıştır:

“Bir şey duyulmaya görsün
Dilden dile uzar gider
Sivilce çoban olur birden
Çıban uzar gider” (Burdurlu, 1947a: 21)

3.7. İnanç

İbrahim Zeki Burdurlu, inanç değerini Tanrı inancı biçiminde işlemiştir. Bu inanç Burdurlu’nun masallarında çocuksuzluk çekenlerin çocuk sahibi olmak için Tanrı’ya dua etmeleri ve masal kahramanlarının yaşadıkları her olayı Tanrı’nın yazgısı olarak kabul etmeleri şeklinde kendini gösterir. Burdurlu, şiirlerinde ise daha çok insanların Tanrı’ya yakarışlarını ve inançları sayesinde daha huzurlu olmalarını dile getirmiştir.

“Dileği Gerçekleşmeyen Kız” masalında çocukları olmayan aile çocuklarının olması için Tanrı’ya yakarır. Bir gün duaları kabul olur ve çocukları olur. Adam doğum yaklaştıkça Tanrı’ya daha çok yakarır:

“Ey yüce Tanrı’m, bizi de sevindirdin en sonunda ...”(Burdurlu, 1963c: 35).

Çocuk doğduktan sonra evlerine gelen ak sakallı bir ihtiyar:

“Çocuğu size Allah bağışladı, ama benden gelecek onun gerçek adı” (Burdurlu, 1963c: 35).

diyerek çocuğa ad verir. Burdurlu’nun pek çok masalında çocuk özlemi içinde olan insanların Tanrı’ya yakarışlarına yer verdiği gibi “Bir Köyden Bir İnsan” kitabında da çocuk isteğine yer verir. Burdurlu, bu kitapta çocuk özlemi içinde olan Toprak Ana’nın hayatını anlatmıştır. Toprak Ana, Tanrı’dan bütün acılarının kaynağı olan çocuksuzluk için yardım ister:

“Nolur Tanrım bir er bana

Bir genç daldan bir yer bana

Aydınlık bir gün var bana

Geçsin şu gece ortası”(Burdurlu, 1950b: 61)

“Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalında Gökçe Yiğit ve kırk arkadaşı ava giderken uğurlama sırasında da halkın inanç değerleri kendini gösterir:

“Onlar, ormanın yolunu tutarken, bütün evlerin pencereleri açılır, kentin erken uyananları, bu kırk yiğidi el sallayarak uğurlarlarmış. Kendileri, ‘av!.. av!..’ sesleriyle sokakları çınlatırken arkada kalanların tümü de onlar için dua ederlermiş.” (Burdurlu, 1974: 8)

“Yer Dinleyen, Deniz İçen, Ağaç Göçüren, Un Yiyen” masalında Sultanoğlu, devle vuruşmaya:

“Hey Tanrım sana sığınıyorum”(Burdurlu, 1974: 210).

sözüyle başlar. Bu söz, insanların herhangi bir eylemi gerçekleştirirken inançla davranmalarının önemini göstermektedir. Çünkü bu inanç insanlar güven içinde tutacaktır.

Burdurlu, “Nar Güzeli” masalında inanç değerini kadere razı olma şeklinde işler. Masalda, Arap Kız’la evlenmek zorunda kalan delikanlı Tanrı’nın yazdığı kadere olan inancından dolayı sesini çıkarmaz:

“Delikanlı, Tanrı’nın çizdiği yola ne denir diyerek, Arap Kız’la kırk gün kırk gece düğün yapıp evlenmiş”(Burdurlu, 1963d: 11).

Benzer şekilde “Aslan Oğul” masalında da padişahın ölümün ne zaman geleceği sorusuna yardımcısı yazgıya olan inancını belirterek cevap verir:

“-Ey yüce padişahımız, senin ülkemizin başından ayrılmanı hiç istemeyiz. Tanrı, bu acıklı günü daha çok geciktirsin, sizin ölümünüz, yalnız Tanrı’nın buyruğuyla olacak. Bu inancımızda hiç kuşkumuz yoktur, bunu çok iyi bilersiniz ki siz, öteki evrene, yalnız ve yalnız Tanrı’nın buyruğuyla göçeceksiniz”(Burdurlu, 1972: 68).

Burdurlu, “Şu Ömrüm” şiirinde Tanrı’ya, mutluluğunun daim olmasını isteyerek dua eder. Bu mısralarda şairin bu dileğini düzen için istediği anlaşılır:

“Nasibimi kesmesin Tanrı dünyadan
Evim yerinde kalsın, bahçem yerinde;
Konu komşu içinde yaşasak böyle
Şu ömrüm gündüzünde, gecelerinde.” (Burdurlu, 1947a: 20)

“Mevlit Okunur” şiirinde Tanrı inancı şöyle yer alır:

“Nasıl doyulmaz tanrı’ya
Her dudaktan inerken âmin
Her yürekten koparken şifa
Tanrı’ya varırken âmin”(Burdurlu, 1947a: 38)

“Beyaz Minare” şiirinde de İslam dininin kardeşliği simgelemesi ve inanç değeri vardır:

“Doğar mahallemize şu beyaz minareden
Ufuğun yabancısı daha parlak bir güneş;
Bütün sönmüş ruhlardan ve hoşnut gönüllerden

Seslenir insanlara gülerek kardeş kardeş.”(Burdurlu, 1947a: 44)

“Nazar Boncuğu” şiirinde Tanrı inancının insanı huzura götürmesi işlenir:

“Bazen elleridir konuşan içle,
Açılır Tanrı’ya her sırdan uzak;
Varır gibi olur tatlı sevinçle,
Ona her duayla yakınlaşarak”(Burdurlu, 1947a: 70)

“Kim Kime” şiirinde, köy insanlarının Tanrı’ya şükredişlerini buluruz:

Dünyan var el el içre nur
Bahçen var gül gül içre nur
Kulun var dil dil içre nur
Kim kime Tanrım kim kime.”(Burdurlu, 1945: 12)

Burdurlu, doğadaki varlıkların ve insanın bütün olduğunu kabul eder. Bu sebeple “Bir Ermiş” şiirinde Tanrı’ya bu düzen için şükreder. Tanrıyla konuşan şair, doğadaki varlıklarda kendisinin olduğunu söyler:

“Yapraklardan seyret beni
Yapraklardan yapraklardan
Kuşlarla bir söyleyeni
Dinle Tanrım yapraklardan”(Burdurlu, 1946: 22)

Aynı şiirde yer alan şu mısralar, şairin kendini çiçekle, yaprakla, toprakla ve petekle bir gördüğünün göstergesidir:

“Kadrinle bol bol gülteni
Gözle Tanrım uzaklardan
Rızkını nimet bilen
Kokla tanrım çiçeklerden”

Burdurlu, “Bir Köyden Bir İnsan” kitabında Toprak Ana ismini verdiği bir köylü kadının hayata bakışını yansıtır. Bu kitapta yer alan “Allah Onu Hoşnutluğa Götürüyordu” şiirinde şair, Toprak Ana’nın inançlı bir insan olduğunu belirtir.

“Secdeye kapanmak, sevap, melek, seccade” kelimelerini kullanan şair, insanın başına gelen her şeyin Allah’ın takdiriyle olduğunu belirtir. Şair, ibadet ederken duyduğu hazla hayata karşı daha anlamlı bir bakış kazanan Toprak Ana’nın dilinden şunları söyler:

“Her şey ondan, bahar, kış, yaz
Gönül içre insan insan çaldığımız saz
Olana olmasın demek olmaz
Allah’tan”(Burdurlu, 1950b: 10)

3.8. Aile

Çocukların aileden aldıkları sevgi onların bütün hayatlarını etkiler. Sevgi dolu bir ortamda büyüyen çocuklar, toplumla uyum içinde olan bireyler olurlar. Çocuklara ilk eğitimin de ailede verildiği düşünülürse aile olmanın önemi bir kez daha ortaya çıkar. Aile birlikteliği hem çocukların güven içinde büyümelerini sağlar hem de anne ve babalarının çocuklara pek çok değeri kavratmasını olanaklı kılar. İbrahim Zeki Burdurlu özellikle kendi ailesinden hareketle çocuklara aile olmanın kıymetini göstermeyi amaçlamıştır.

Burdurlu, çocukluk akşamlarında yaşadıklarını, o günlere ait unsurları okuyucuyla buluşturur. “Soframız” şiirinden şairin üç kardeşi, annesi, babası ve ninesiyle beraber yaşadığını öğreniriz. Akşam, bütün ailenin bir araya geldiği, aile birlikteliğinin tam olarak hissedildiği zamandır:

“Akşam bir gündüzle gelir evimize,
Doğar kalplere vefa güneşi,
Karanlık hoş umutlar getirir bize,
Yanar ocağımızın kutlu ateşi.”(Burdurlu, 1947a: 53)

Akşam yemeğinde bütün aile bir araya gelir. Mavi örtülü bir sininin etrafında aile fertleri beraberce yemeklerini yerler. Bu sofraya, güvenin hissedildiği bir mekândır:

“Bir çorba kâsesi geniş bir âlem,
Ruhlar okşar kardeş gibi yüzleri.”(Burdurlu, 1947a: 53)

Şair, ailesiyle beraber mutlu bir yaşam sürmektedir. Aile sıcaklığını yansıtan şu mısralar, şair ve ailesinin aile birlikteliğini her şeyden önemli gördüklerini göstermektedir:

“Sınırsız bir tat var benim aşımda,
Şefkat dokur annem her bakışımda,
Birleşir lezzetler küçük başımda,
Gece bir kıvançla sarar bizleri. (Burdurlu, 1947a: 53)

Mutlu yaşam için gereken çok para değil, huzurlu bir aile hayatıdır. Burdurlu ailesiyle beraber sade ve mutlu bir yaşam sürmüştür. “Ev İçi Şenliği” şiirinde Burdurlu’nun ailesiyle beraber mutlu yaşamı yer alır. Burdurlu ailesinin hayatında vefa duygunun önemi bir kez daha vurgulanır:

“Babam söyler, annem söyler, gün söyler
Camlar mırıldanır, ayna seslenir
Hep iç güzelliği ve neler neler
Gönlümüzde vefa adlı bir şiir”(Burdurlu, 1947a: 63)

Şair, ailesinin mutlu ortamından “Her Şey Güzeldir Evimizde” şiirinde de bahseder. Şair, nenesi, kardeşi, annesi, babası ve teyzesinin özelliklerini şiirine taşıyarak huzurlu ev ortamını anlatır. Şairin kalabalık bir aile içinde yetiştiğini öğrendiğimiz bu şiirde annesinin şefkatli oluşunu dile getirdiği görülmektedir:

“Nenem geçmişe döner, bacım hayal peşinde,
Kalbinin kuşlarıdır beyaz örtülerde şen;
Annem şefkat yolcusu binbir türlü işinde,
Odur her iş sonunda sevinçle güzelleşen”(Burdurlu, 1947a: 66)

Şair, aile efradının özelliklerini şiirlerine taşımıştır. Nenesi geçmişe özlem duyarken kız kardeşi hayaller kurar. Annesi hem ev işleriyle uğraşır hem de çocuklarını sevgiyle büyütür. Babası ise, aile halkına karşı annesine nazaran daha mesafelidir. Ancak bu mesafe şairin babasına duyduğu sevgiye engel değildir:

“Babam bizimle gülen, bizden ayrı düşünen

Yüzü her an sevilen, sessiz sedasız bir can;
 Onda her zaman için bir şey vardır bilinen,
 İyidir ve kardeştir Tanrı'yı seven insan.”(Burdurlu, 1947a: 66)

Burdurlu, ailesiyle beraber vatanında özgürce yaşamaktan çok mutludur. Şair, esirliği okuduğu kitaplardan öğrenince sahip olduğu bu mutluluğun farkına daha da çok varır:

“Annem türküsünü pek içten söyler
 Tüter bacamızdan mavi dumanlar
 Bizimdir kardeşçe sevilen gökler
 Bizden bir parçadır geçen zamanlar”(Burdurlu, 1966b: 9)

Burdurlu, ailecek özgürce yaşadıkları için evlerini altın peteğe benzetir. Böylece özgürlük ve çalışma birleşmiş ve mutlu bir aile hayatı oluşmuştur. Burdurlu, evlerini vatan olarak düşünür. Bu evde huzurla ve aile olmanın verdiği mutlulukla yaşamaktadırlar. Burdurlu'nun hayatında iç içe yerleşmiş, onu mutlu eden üç kucak vardır. Bunlar; annesi, babası ve kız kardeşidir:

“En ortadaki annem
 Duygu bağışlayan güzel yüz
 Öyle candan bir yol ki
 Gece bilmeyen gündüz

İkinci yuvam can babam
 Ortanın tam ortasında
 Koruyan coşkun bir ışık
 Yuvayla gök arasında

Yuvamın üçüncüsü küçük Filiz
 Denizler kadar büyük ve engin
 Bir minnacık yüreği var ki
 Düşlerim kadar geniş ve zengin”(Burdurlu, 1966b: 44)

Burdurlu, “Mis Gibi Taze Leblebi” öyküsünde, hayatta tek başına olmanın zorluklarını anlatır. Yazar, böylece çocuklara ailelerin önemini göstermek istemiştir. Çünkü her insanın acılarında ve sevinçlerinde yanında olacak kişilere ihtiyacı vardır:

“Yaşamda tanıdığım tek insan ninemdir. Anne yok... Baba yok... Ninem de olmasaydı... Yaşamın bu ninem yok olsa bölümünü, bu yıl düşünmeye başladım. Başladım ya... Çünkü ninesiz kalıvermişim. O da göçüp gitmişti. Derslerime sarıldım. Bir yandan da dünyada yalnız kaldığımı duyuyordum içten içe, gerçekten de kimsesizdim. Artık kendi kendime yetmeliydim. Bu duyguların akışı, her yanıma dolduruyordu. Boğazım tıkanır gibi oluyor, ağlıyordum.”(Burdurlu, 1979: 148)

Burdurlu, masallarında ise, aile kurma ve âdetleri işlemiştir. Genellikle bütün masallarda masal kahramanı âşık olduğu kızla evlenir. Evlenme sürecindeki kız istemeler, düğünler, anne ve babanın çocuklarının mutluluğunu görmek istemesi Burdurlu’nun masallarında yer alan unsurlardır:

“Dileği Gerçekleşmeyen Kız” masalında perili dağların padişahının oğlu Dileği Gerçekleşmeyen Kızı ister. Kızın anne ve babası da kızı oğlana verirler:

“Ana, baba, kızlarının başına yeni bir mutluluk tacı kondurmasınlar mı? Onun aile ocağını sevgi ateşleriyle yandırmassınlar mı? Biricik kızlarını gelin atına bindirmesinler mi?”(Burdurlu, 1963c: 38)

Oğullarının bu aile kurma isteğini anne ve babası uygun bulurlar ve hemen düğün hazırlıklarına başlanır.

“Yer Dinleyen, Deniz İçen, Ağaç Göçüren, Un Yiyen” masalında, sultan, oğlunun yuva kurup mutlu olmasını ister:

“Sultan, oğlunun mutluluğu görmesi, yaşama sevincine erip evrenin yaşama tadını alması için onu evlendirmek istemiş.”(Burdurlu, 1974: 190)

3.9. Aşk

Aşk, bütün insanların en azından hayatlarında bir kere de olsa yaşadıkları bir duygudur. Elbette ki burada kastettiğimiz karşı cinse duyulan aşktır. Ancak insan sadece karşı cinse değil, vatanına, işine, ailesine, uğraşlarına da aşkla bağlı olabilir.

Çocuklar için aşk duygusunun ifade ettikleri daha farklıdır. Çocuk edebiyatı ürünlerine baktığımız zaman yetişkinlerdeki aşk duygusunun çocuklarda sevildiklerini hissetme ve başarılarının takdir edilmesi şeklinde olduğunu görürüz.

“Sevme ve sevilme ihtiyacı çocukları aşkı aramaya yöneltir. Çocuk edebiyatında aşk erken başlar ve iyinin, başarılının ödüllendirilmesi şeklinde ortaya çıkar” (Zengin, 2003: 22).

Kitaplarda aşk uğruna verilen mücadeleleri okuyan çocuklar insan hayatında duyguların yerini göreceklerdir. Aşkın yeri geldiği zaman her duygunun önüne geçmesi maddiyattan ziyade manevi değerlere verilen önemin göstergesidir. İbrahim Zeki Burdurlu, eserlerinde aşkın insanı hayata bağlayan ve olgunlaştıran yönünü ortaya çıkarmıştır.

Burdurlu, “Dipsiz Gölün Masalı” efsanesini aşk üzerine kurmuştur:

“Köyün güzel kızı, obanın güzel oğlunu bir gün kırlarda gezerken görmüş. Bir bakmış, kendinden geçmiş, bir daha bakmış kendine gelmiş. Üçüncü bir bakıştan sonra obanın oğlunun güzelliğine vurulmuş. Oğlan da bu güzel kız karşısında ne yapacağını şaşırmış, kızı beğenmiş. İkisi de birbirlerini görmek için çeşitli nedenler aramışlar, su başında, köy yolunda, akşam olurken bahçelerde, sabah olurken bağlarda birbirlerini görmeğe koşmuşlar, göz göze gelerek coşmuşlar”(Burdurlu, 1966c: 8).

Bu iki genç birbirini sever, ancak kızın babası kızını bir obanın oğluna vermek istemez ve kızını eve kapatır. Oğlanın babası da obasını toplar ve uzaklara gider. Kız evden çıktığı bir gün delikanlıyı bulamayınca acısından kendini göle atar. Delikanlı kızın öldüğünü duyunca o da kendini gölün sularına bırakır. Efsanenin olağanüstülüklerini burada görürüz. Halk, gölde yaşayan bir çift ördeğin kız ve delikanlı olduğuna inanır. Yazar, aşka engel olmamak gereğini efsanenin sonunda söyler:

“İki ördek, bu kıyılarda yaşayamadıklarına yanarlarmış ama gölün dibinde insanların yersiz yasaklarından uzak, mutlu yaşamları yüreklerini hep sevinçle doldurmuş”(Burdurlu, 1966c: 10).

“Nar Güzeli” masalında iki genci aşkı vardır. Delikanlı kızı görünce kendinden geçer:

“Delikanlı, bir bakmış güzele, başlamış gözleri titremeğe; bir daha bakmış güzele, başlamış dizleri titremeğe; bir daha bakınca, başlamış sözleri kendiliğinden titremeğe...” (Burdurlu, 1963d: 7).

“Köroğlu” hikâyesinde Köroğlu, kır atıyla gezintiye çıktığı bir gün çeşmenin başında bir kız görür. Köroğlu kızı çok beğenir ve ona âşık olur:

“Doldur elinden içeyim
Mest olup serden geçeyim
Seninle bile göçeyim
Çamlı bellere bellere”(Burdurlu, 1969: 23)

“Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalında, Gökçe Yiğit, Akça Kız’a olan aşkını, güngörmüş bir kişi olan Pembe Ana’nın sunduğu bardağı içmeden önce söyler. Çünkü Pembe Ana kırk yiğitten, dolu bardağını kimin uğruna içeceğini söylemesini istemiştir:

“Pembe Ana!..Pembe Ana!.. Ben bunu içiyorum Akça Kızımın onuruna. Akça Kızım dalca kızım, balca kızım...”(Burdurlu, 1974: 19).

Gökçe Yiğit ve Akça Kız kaçarlarken Akça Kız, yaklaşmakta olan atlıları görür ve sevdiğinin ölmesinden duyduğu endişeyi ifade eder:

“Bizimkiler bizi nerden duymuşlar
Ardımıza kara güçler koymuşlar
Gökçe yiğit, kurtar hemen canını
Benim için yakma tatlı canını”(Burdurlu, 1974: 46)

Gökçe Yiğit Akça Kız’ı çok sevmektedir, bu sebeple onu bırakmaz:

“Ömrümden geçerim de senden geçemem”(Burdurlu, 1974: 46).

“Ayşe Gül Tek Şehidin Ardından” şiirinde, Ayşe Gül’ün, çok sevdiği eşi Dursun’u vatan uğruna şehit verişini buluruz. Şiir, Ayşe Gül’ün hâlâ çok sevdiği Dursun’un acısını içinde taşıdığının kanıtıdır:

“Kirpiğim uykuma şahit,
Uykum bir tek yığide;
Uykum aşılan geçit,
Varır ağlar bir şehide;

Dursun, Dursun.”(Burdurlu, 1945: 50)

Burdurlu, “Toprak İnsanları” kitabında köy insanlarının hislerine yer vermiştir. Toprak insanı “Bir Düşün Getirdiği Sesler” şiirinde yavuklusuna duyduğu aşkı dile getirir:

“Ben sana sığınan kimsesiz bir can,
Sen bende eriyip ben olan yürek;
Ben toprağı eş dost bilen bir insan
Sen gecelerimi bürüyen etek.(Burdurlu, 1945: 77)

Köy insanları doğayla iç içe oldukları için, duygularını doğadaki varlıkları kullanarak anlatırlar. Şair bunu iyi bildiği için sevileni güz bakışlı, buğday renkli olarak tasvir eder ve özlemi yaprağa, kavuşmayı ise yeşermeye benzetir.

“Güz bakışlı, buğday renkli yüzünde,
Bir aşk hasadından doygun çizgiler;
Gözler toprak denen camın önünde,
Yeşerecek seni sabırla bekler.

Tez yeşer, gözlerim süydüğün bahçe,
Oranın yelleri göğsünden eser;
Özleyiş yaprağım renge erince,
Sendeki yaprağa benden renkler ver.”(Burdurlu, 1945: 80)

Bu mısralar, doğayla aşkın bütünleşmesi gibidir.

Burdurlu, gençliğinde kilim dokuyan bir kıza gönlünü verir. Bu sebeple ona duyduğu aşkı, kızın tezgâhında bulunan; çıkırık, ip çilesi, iplik, topan, tarak, mekik, mesir, kumaş olmak isteğiyle belirtir. Şair, kıza öyle âşıktır ki, bu eşyaların yanında onun dilinde türkü de olmak ister:

“Tezgâh dokuduğun odada
 Kumaş olayım
 Renk renk bezeneyim hünerlerinle;
 Cefacı dilber, ak ellerinde
 Gidip pazarlarda satılayım,
 Köşeden köşeye atılayım.”(Burdurlu, 1945: 95)

Şair, aşk sayesinde âleme mutlulukla bakar. Artık kalemi kıvrak, yazıları su gibidir.

“Burdur’daki Mahallemiz” şiiri, Burdurlu’nun delikanlılık çağına ilişkin düşüncelerini içerir. Şair, ilk aşkın insan hayatındaki yerini şöyle belirtir:

“Açılır gönlüne delikanlının
 Bir aşk pırıltısı, bir göz içinden;
 Boy verir ilk sevgi, bu geçen ömrün
 Tadı ömre sığan hür sevincinden.”(Burdurlu, 1947a: 18)

Burdurlu, aşkla hayata yeniden tutunur, sanki yeniden doğar. Şairin aşkın acısından ziyade verdiği mutluluğu ön plana çıkarması onun hayata olumlu baktığının ve çocuklara da bu iyimserliği göstermek istediğinin kanıtıdır:

“Ben düşünmesini bilmiyordun
 Sen öğrettin bunu bana sen;
 Bir noktaya bakıp bakıp gülmüyordum
 Hele hiç dolmuyordum hayallerin ötesinden.”(Burdurlu, 1950a: 5)

İbrahim Zeki Burdurlu “Sev Beni” kitabında aşkın değişik hallerini anlatır. Şair, bu şiirlerden biri olan “Tekliğimiz” de sevdiğiyle kendini “bir” görüşünü belirtir. Sanki evrende sadece o ve sevdiği vardır. Önce yüreklerini değiştirirler sonra yürekleri sen-ben mayasıyla yoğrulur. Şair evreni mor olarak düşünür. Çünkü mor gizemin ve aşkın rengidir:

“Evren mordu alabildiğine
 Alabildiğince esrikleşerek kucaklıyordu
 İkimizi” (Burdurlu, 1966d: 4)

Bu mısralarda şairin aşk hissiyle evrene daha güzel baktığını görülmektedir.

3.10. Çalışkanlık

Çalışma değeri, insanların kendilerini geliştirerek topluma faydalı bireyler olmalarını sağlar. Çalışan insanlar, enerjilerini işlerine verdikleri için kötü işlerle uğraşmaz ve kimseye muhtaç olmadan yaşarlar. Çocuklarda çalışma isteği uyandırmak için onlara doğru biçimde yaklaşmak, örnek olmak ve çalışmanın önemini anlatmak gerekir. İbrahim Zeki Burdurlu, eserlerinde çalışkan insanlara ve çalışmanın önemine yer vererek çocuklara çalışmanın güzelliğini göstermiştir. Başarıya ulaşmak için verilen uğraşlar çocukların amaçları uğrunda çalışmalarını sağlayarak hem kendilerine hem çevrelerindeki insanlara kişiliklerini kanıtlama fırsatı da vermektedir. Burdurlu, bu kanıtlama çabasına öykülerinde yer vererek kendi başarılarını elde etmeye çalışan çocukları okuyucularına örnek olarak göstermiştir.

“Okulumun En Önünde” öyküsünde, yoksul bir ailenin ilkokul son sınıfa giden kızlarının 23 Nisan Çocuk Bayramı’nda okulu temsil edecek öğrenci olarak seçilmesi anlatılır. Tomris, sınıfının en çalışkan öğrencisidir ve bütün derslerden en yüksek notu aldığı gibi, bilgi ve şiir yarışmalarında da en başarılı odur. Tomris, yoksulluğunu kendisinin ve çevresindekilerin hissetmemesi için çok çalışır. Başarılarıyla kendini kanıtlamak onu mutlu eder:

“Bu durumum iç evrenimi doyuruyordu. Çevremde herkes beni saygıyla anıyor, bana başka, önemli bir gözle bakıyorlardı. Her ne kadar kurdelem yıpranmış, yakam eski, önlüğüm kısalmış olsa da çok zayıf bedenimin üstünde taşıdığım kişiliğim her yerde öne geçebiliyordu”(Burdurlu, 1979: 19).

Tomris’in sesi gür ve kalındır. Çok kitap okuduğu için şiirlerin bütün sözcüklerini doğru, anlamına uygun okur. Ablası da evde onu durmadan çalıştırır:

“Seçim gününe değin öyle güzel çalıştım ki!.. Aynanın karşısında, bahçede, oynarken, okula giderken, gelirken, iş yaparken bile şiirimi okuyordum. Hiç durmadan çalışıyordum. Bu yıl da tüm halkın önüne çıkıp ben okuyacaktım şiirimi”(Burdurlu, 1979: 20).

Burdurlu, “Avin Tadı” öyküsünde de Yılmaz isimli bir çocuğun kendini kanıtlama çabasını anlatır. Yılmaz’ın aynı yaştaki teyzesinin oğlu Hasan’a silah verilmesi, onun büyük yerine konması Yılmaz’ı kıskandırır. Yılmaz, bir gün gizlice evden tüfeği alır. Böylece kendini daha büyümüş hisseder.

“Boyum daha büyümüş, ellerim daha irileşmiş, adımlarım daha büyük adamların yürüyüşlerine benzemişti. Elde silah savaşa gidiyordum. Gözümün önünde Hasan canlanıyor, ondan aşağı olmadığımı kanıtlamak için bahçelerin arasına dalıyordum”(Burdurlu, 1979: 21).

Yılmaz tüfeği nişan almaya hazır hale getirir. O sırada babasının ikazlarıyla Hasan’ın ona korkak dediğini düşünür. Korkak olduğunu kabul etmez. Sonunda nefesini kesip ateş eder ve iki kuşun birden yere düştüğünü görür. Eve gidip annesi, babası ve Hasan’a kuşları göstermek ister. Ancak o sırada öğretmeninin “Kuşları vurmayın, yazıktır.” sözünü hatırlar, hemen koruya döner ve kuşları bir ağacın altına gömer:

“Tüfek omzumda asılıydı ama ben yine eski küçüklüğüme dönmüştüm. Büyük değildim artık. Böylesi bir büyüklük de istemiyordum”(Burdurlu, 1979: 23).

Yılmaz böylece büyüklüğün tüfekte olmayacağını gerçek büyüklüğün çalışma ve başarıyla olacağını anlar:

“Hasan bir hiçti, bir acımasız kişiydi o. Bana hiçbir tat vermeyen tüfeği bir daha elime hiç almadım”(Burdurlu, 1979: 23).

İbrahim Zeki Burdurlu, “Yuvarlağın İçinde” öyküsünde, öykünün kahramanı olarak çok çalışkan bir kız olan Fatoş’u seçmiştir. Çocuklar genellikle kendi yaşitlarının anlatıldığı hikâyeleri daha çok severler. Bu sebeple Fatoş’un çalışkanlığının vurgulanması önemlidir:

“Sokağımızdaki adım Güllü Fatoş, okuldaki adımsa çalışkan Fatma’ydi. Öğretmenim çok seviyordu beni. Sınıf içi çalışmalarda birinci geliyordum. Ödevlerimi tam hazırlıyor, öğretmenin bir dediğini iki etmiyordum. Okulda, sınıfta, koruda çocukların başkanı durumundaydım”(Burdurlu, 1979: 55).

Burdurlu, “İşçi Kızıysam” öyküsünde bir işçi kızı olan Vahide’nin ilkokul beşinci sınıfta başından geçenler anlatmıştır. Vahide, çok çalışkan bir kızdır:

“Bütün ödevlerimi vaktinde yapıyor, sınıftaki bilgi yarışmalarında, ders işlemlerde önde gidiyordum”(Burdurlu, 1979: 63).

Vahide, okulda çok başarılı olmasına rağmen, öğretmenin pek çok etkinlikte ona görev vermemesinin nedenlerini düşünür. Bulabildiği tek neden öğretmen- veli kopukluğudur:

“Annem ve babam çekindikleri için okula gelip öğretmenle bir ilişki kurmamışlardı. Beni öğretmene sormuyorlardı. İyi giyimli hanımlar, okula kadar gelerek öğretmenle konuşuyorlar, çocukları üzerine söyleşiyorlardı” (Burdurlu, 1979: 66).

Küçük bir çocuğun bunun farkında olması Burdurlu’nun çocukları hiçbir zaman küçümsemediğinin ve onlara çok değer verdiğinin göstergesidir.

Burdurlu, şiirlerinde çalışmanın güzelliğini bilen Burdurlu kadınlara da yer vermiştir. Burdurlu kadınlar tezgâh dokurken yaptıkları işten çok zevk almaktadırlar:

Bizim mahallenin bütün kadınları,
Başka ses bilmezler tezgâh sesinden;
Koşar mekik mekik parlak alınları
Lezzeti içerler renk musikisinden
Başka ses bilmezler tezgâh sesinden”(Burdurlu, 1947a: 21)

“Yumaklar Bitince” şiirinde de Burdur insanlarının çalışkanlığı vardır. Burdur insanları için çalışmak yaşamakla eş değerdedir. Bu insanlar çalışmadıkları zaman hayattan zevk alamazlar:

“Tezgâhlar boş kalınca yaşamak biter,
Gün eskinir, gece solar, mehtap azalır,
Pazarı görmez olur gözler dudaklar
Uzun gibi gelen kitap azalır.”(Burdurlu, 1947a: 45)

“Memiş Can” romanında Memiş ve amcasının oğlu Mustafa’nın küçük yaşlarına rağmen azimle çalıştıkları görülür:

“Güz gelince bize yeni işler çıktı. Mustafa’ların bağıını bozduk. Küfelere doldurduğumuz üzümleri, boz eşekle eve taşıdık. Evin arkasına yaptığımız ocakta pekmez kaynattık. Ayşe Yenge çalışkan, becerikli bir anaydı. Bizim küçük yardımlarımızla her işini kendi yapıyordu. Kimseye gidip de bir dilek de bulunmuyordu”(Burdurlu, 2007: 16).

Bir süre sonra Mustafa ve Memiş taşçılık yapmaya başlarlar. Taş ocaklarında taş söküp Burdur’a satarlar. Taş ocağında çalışmak çok zordur ancak çocuklar bir iş başarmının mutluluğunu tattıkları için bu zorluğa katlanırlar:

“Ne kadar yorulsak, ne kadar zorlukla karşılaştık, yığdığımız taşlar bize geniş bir sevinç veriyordu. Göğsümüz kabarıyor, alacağımız paranın bize vereceği onuru hesaplayamıyorduk. Ne de olsa çalışıyorduk, bir iş başarıyorduk. Taşlarımızı sattığımız gün çok gururluyduk, yüz lira kazanmıştık”(Burdurlu, 2007: 26).

Memiş, okula başlayınca derslerine de düzenli olarak çalışır:

“Ben ilk günden çalışmaya başladım. Gece çalışma saatlerini hiç geçirmedim. Ödevlerimin tümünü önem vererek yapıyor, hemen hemen her çalışmamdan bir sonuç çıkarmaya çalışıyordum”(Burdurlu, 2007: 104).

Burdurlu, vatanına, atalarına ve ailesine layık olmak için çalışmayı kendine ödev addeden bir şairdir. Şair, çalıştıkça güzele ve doğruya ulaşacağını bilir:

“Benliğimi sarar çalışma hızı

Göz nuru dökerim her işime ben

Güzelle, doğruyla örülür yuvam

Çıkmaz yanlış bir yön ak düşüncemden”(Burdurlu, 1966b: 6)

Çalıştıkça vatan gülümser ve şairi alnından öper. Kardeşleri onu daha çok sevmeye başlar. Burdurlu herkesi çalışmaya davet eder, çünkü bu vatan onlardan hizmet bekler:

“Türkiye’ m, işleyen güçlerin yeri

Ana toprak her gün çiçek bekliyor,

Her alanda her iş, sonsuz çağrıyla

Özlem özlem olmuş emek bekliyor.

Durmak yakışır mı sana ve bana

Yaraşmaz bizlere durgun yürekler
Yurdu süslemenin birinci yolu
Yerinde saymayan bir ülkü bekler

Kendim için, evim için, yurt için
Baş ödev; Atatürk gibi davranmak,
Savaşmak, kazanmak, kurmak, yükseltmek
Yapıp yaratmanın adıyla yanmak.

Sen de benim gibi durma kardeşim,
Çalış, yollarında gülsün her çiçek;
İşinle dönerken her yan yeniye
Vatan seni dilden düşürmeyecek.”(Burdurlu, 1966b: 6)

Şair, “Tembel Kız” masalında çalışmayı sevmeyen bir kıza tembelliği bırakmasını öğütler:

“Tembellik olmaz pekiyi
Duran, bulamaz her şeyi
Değiş Tembel Kız, çok değiş
Elinde gizin değneği.”(Burdurlu, 1972: 87)

Burdurlu, çalışmanın insana verdiği mutluluğu pek çok şiirinde işlemiştir. Şair, Toprakla meşgul olan insanların, çalıştıkça mutlu olup kendilerini daha özgür hissetmelerini:

“Bu adam özünü taktı iğine,
Düştü hür toprağın hür eteğine,
Renk oldu, fer oldu gözbebeğine,
Toprağın gül diyen, gül diyen sesi.” (Burdurlu, 1945: 30)

mısralarında dile getirmiştir.

Doğanın düzenine hayran olan şair, bal üreten arıyı da şiirlerinde unutmaz. Arının çalışmasını:

“Kanatlardaki seferden,

İğnelerdeki haberden,

Terk edilen çiçeklerden

Mevsim peteğe duruldu.”(Burdurlu, 1945: 70)

mısralarıyla anlatır. Çalışmanın güzelliğini ise “Kovan düğün, kovan cümbüş” mısralarıyla betimler.

“Nar Güzeli” masalında tek başına yaşayan bir nene vardır. Bu nene ihtiyar olmasına rağmen çalışıp kimseye muhtaç olmadan kendi ihtiyaçlarını görür:

“Ak saçlı, ak huylu, ak ömürlü, ak muratlı, ak günlere bakan, kendi kandilini kendi yakan, kendi işlerine kendi yorulup bakan bir nineymiş bu. Netsin, günlük azık için çalışmak gerek, bir başı olsa bile işe alışmak gerek”(Burdurlu, 1963d: 4).

Burdurlu’nun bazı masallarında, çalışmak, üstün olmak içindir. “Bülbüllü Padişahın Oğlu” masalında Güllü Kız, padişahın oğluyla girdiği yarışta ondan üstün olduğunu kanıtlamak ister:

“-Ey gizli yüzüğüm, ne olur beni birinci yap, şu oğlanı gerilerde bırakayım”(Burdurlu, 1974: 179).

3.11. Arkadaşlık

Arkadaşa sahip olma çocukların gelişiminde önemli etkiye sahiptir. Çocuk, arkadaşları vasıtasıyla paylaşmayı, iletişim kurmayı öğrenir ve kendi yaşadıklarının benzerlerini arkadaşlarının da yaşadığını fark ederek yalnız olmadığını anlar. Çocuklar, arkadaşlık bağları kurarak mutluluğa ortak olmayı, acıyı paylaşmayı ve güven duygusunu taşımayı da öğrenirler. İbrahim Zeki Burdurlu arkadaşlık değerini özellikle öykülerinde samimi bir dille işler. Bu öyküler hayatın içinden seçilmiş olması bakımından çocuklara yakın gelen ve onları arkadaşlığın güzelliğiyle buluşturan türdendir.

“Pembe Yel Değirmeni” öyküsü, Oğuz isimli bir çocuğun dilinden yazılmıştır. Oğuz, mahalle kültürünün içinde yetişmiştir. Ahmet, Abdullah ve Süleyman, Oğuz’un en yakın arkadaşlarıdır. Bu çocuklarının oyuncakları yoktur. Ailelerinin onlara oyuncak almama nedenlerini bilmezler. Ancak burum onların yaratıcılıklarının gelişmesini sağlar:

“Biz, mahallemizin, sokağımızın çocukları. Ahmet, Abdullah, Süleyman, ben oyuncaklarımızı kendimiz yapardık. Ağaç dalları, tahtalar, bez parçaları, tekneler, küçük kutular bizim ellerimizde canlı birer oyuncak olurdu. Döner tekerlek bulur, araba yapar, yokuşlardan kayardık. Uzun değneklere uzun çiviler çakar, cambazlar gibi onlara basarak yürürdük sokak sokak”(Burdurlu, 1979: 7).

“Ak Yumurtalar” öyküsünde ise, Niyazi ve Veli isimli iki yakın arkadaşın başından geçenler anlatılır. Yazar, bu öyküde, çocuklara arkadaşlarıyla iyi geçinmeleri mesajını vermiştir:

“ Arkadaşımla ayrı ayrı mahallelerde oturuyoruz. Ama her gün bir aradayız. Veli, çok girişken, uyanık, güldürücü gücü olan bir arkadaş. İkimiz birleşince mahallemizin çocukları kahkahadan kırılıyorlar. Oyunlarımız, savaşlarımız çok tatlı. Yalnız kavga, taş kavgasına dönüşmemeli”(Burdurlu, 1979: 25).

Bu satırlar, mahalle arkadaşlığını, oyun oynamayı çocuksu bir dille yansıtmaktadır. Benzer şekilde “Yuvarlağın İçinde” öyküsünde de, mahalle arkadaşlığını işlenmiştir. Mahalle kültüründe, komşu çocukları aynı okula gider ve okuldan dönüşte hep beraber oyunlar oynarlar. Böylece aralarındaki arkadaşlık bağları iyice kuvvetlenir:

“Okul arkadaşlarım, bizim sokaktaki çocuklardı. Okula, hepimiz birlikte gider, yine birbirimizden ayrılmadan dönerdik. Çantalarımızı evlerimize atar atmaz, doğru ağaçların altına koşardık. Buradaki oyunlarımızın tadına doyum olmazdı. “Hatice, Mihriye, Gülsüm, Süleyman... Beşimiz, çok iyi anlaşıyor, çok iyi oynuyorduk. Kavgasız anlaşıyorduk birbirimizle”(Burdurlu, 1979: 56).

Burdurlu, “Arkadaşlığın Böylesi” öyküsünde, arkadaşlığın değeri vurgulanmış ve çocuklara arkadaşlarının kıymetini bilmeleri gerektiği mesajını vermiştir:

“Arkadaşlık, ne kadar iyi bir bağıdır insanlar arasında. Ama biz bunu arkadaşsız kaldığımız zaman daha iyi anlıyoruz. Bu bağ kopunca, insan kimsesiz kalmış gibi oluyor. Ne yapacağını şaşırıp kalıyor”(Burdurlu, 1979: 105).

Öykü kahramanının en yakın arkadaşı Günce’dir. Bu arkadaşlık, beraber çalışmayla da iyice perçinlenir. Bir bilgi yarışmasında başarılı sonuç alınca çok mutlu olurlar:

“Sınıfın en çalışkanıydık, her konuyu en iyi bilen bizdik. Bu durum, Günce’yle arkadaşlık bağlarımızı daha da güçlendirmişti. Sürekli çalışma sonunda, bölgemizin birincisi olduk. Arkadaşımınla çok mutluyduk. Sevincimiz, sarsılmaz arkadaşlığımız, ailelerimizi de etkilemiş, onları da mutlu etmişti”(Burdurlu, 1979: 107).

“Mis Gibi Taze Leblebi” öyküsünde arkadaşların zor günde destek olması vardır. Öykü kahramanı zor durumda kalınca arkadaşları onu yalnız bırakmazlar.

“Sen sıkılma, seni biz parasız bırakmayız. Sıkma tatlı canını, biz neyiz burada”(Burdurlu, 1979: 149).

Ayrıca, arkadaşlarının aralarında para toplayıp gizlice onun cebine koymaları, arkadaşların yeri geldiğinde aile fertleri kadar yakın olduklarını gösterir.

“Karanlıktaki Köpek” öyküsünde, çocuklar saklambaç oynarlarken içlerinden biri bodruma saklanır. Bodrumda köpekle karşı karşıya gelince kapıya yönelir ve o esnada köpek onu ısırır. Isırılan çocuğun kardeşi ablasını kurtarmak için atılır ama diğerleri kaçarlar. Yazar, kaçan çocukların dilinden şu sözleri söyler:

“Şimdi hepiniz beni dinleyin. Neden siz ikiniz, Melahat’ı köpek ısırıldığı gün kaçıp gittiniz? Buna çok üzıldüm. Siz hepiniz kardeşsiniz. Sizi de dişleseydi o köpek de kaçmasaydınız. Bir daha böyle şeyler olmasın aranızda! Her zaman yardımlaşmak iyidir”(Burdurlu, 1979: 186).

Burdurlu, arkadaşlık değerini masallarında da işlemiştir. Ülkenin birinde yaşayan bir padişahın Gökçe Yiğit isimli bir oğlu vardır. Bu yiğit etrafındaki arkadaşlarıyla güçlü bağlara sahiptir:

“Gökçe Yiğit, kırk arkadaşının içinde, sevilen, sayılan bir delikanlıymış. Gökçe Yiğit yaman bir yiğitmiş ama kibirli değilmiş, tüm dostlarına arkadaşlığın en güzel ilgisini gösterir, onlarla güler, oynarmış” (Burdurlu, 1974: 8).

Gökçe Yiğit, avlamak için ateş ettiği ceylanın çok güzel bir kıza dönüştüğünü görünce kendinden geçer ve avlanmayı bırakır. Yiğidin otuz dokuz arkadaşı ondaki bu tuhaflığı fark eder ve sebebini öğrenmeye çalışırlar. Bir karşılık alamayınca da arkadaşlarının dertlerine ortak olur ve kente dönerler:

“Kentin yolunu tutmuşlar ama hiç birinde ne sevinç, ne coşkunluk... Gökçe Yiğit’in yüzündeki tasa, tüm yiğitlere dağılmış. Sarayın önündeki alandan yavaş yavaş, sessizce evlerine dağılmışlar”(Burdurlu, 1974: 14).

Şair, kendi hayatını anlattığı “Burdur’daki Mahallemiz” kitabında mahalle arkadaşı yetim Nuri’nin ölümünü şiirlerine taşımıştır. O gün bütün mahalleli sessizliğe gömülür:

“Adamlar götürmüştü onu
Tabut içinde sessiz ve yorgun
Sadece ağlayışlar vardı
Bilmediği dünyasında onun”(Burdurlu, 1947a: 46)

Çocuklar da arkadaşlarının arkasından yas içinde kalırlar:

“Biz hep oyun gözlü çocuklar
Attık ceplerimizden taşları
Düşünmek istedik bir an için
Gözlerimizde ölüm yaşları”(Burdurlu, 1947a: 46)

Burdurlu arkadaşını arkasından duyduğu acıyı şöyle mısralaştırır:

“ Ne oyun ne de sevinç o gün
Güneşin doğuşuna bile kızdık
O zengin dünyalar içinde
O gün, o gün ne kadar yalnızdık.”(Burdurlu, 1947a: 46)

“Köroğlu” hikâyesindeki arkadaşlık, dostluk boyutundadır. Bolu Beyi, Köroğlu’nun arkadaşları Ayvaz ve Kenan Bey’i esir eder ve onları sadece kır at

karşılığında serbest bırakacağını söyler. Koroğlu arkadaşlarını çok sevdiği için buna razı olur:

“Arkadaşlarım için yapamayacağım iyilik yoktur benim. Onlar için kendi canımı bile verebilirim”(Burdurlu, 1969: 37).

3.12. Estetik

Çocukların kişiliklerinin oluşma sürecinde henüz kendilerine özgü beğenilerinden bahsedilemez. Çocuklardaki estetik kavramını geliştirmek ve kendi beğenilerini oluşturmalarına yardımcı olmak gerekir. Bu da ancak onlara estetik değerinin öğretilmesiyle mümkündür. Çocuklar, etraflarındaki güzel ve estetik unsurların farkına vararak hem beğeni geliştirecek hem de özellikle doğanın kıymetinin daha çok farkına varacaklardır. İbrahim Zeki Burdurlu, estetik değerini hem insanla hem de doğayla ilgili olarak işlemiştir. Burdurlu, masal ve efsanelerinde insanlara ait güzellik ve estetik unsurlarını belirtirken özellikle roman ve öykülerinde Türkiye’nin estetiğine yer verir.

“Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalında Gökçe Yiğit’in avlamak için uğraştığı ceylan çok güzel bir kıza dönüşünce Gökçe Yiğit, kızın güzelliğinin etkisinde kalır:

“Kız öyle güzelmiş ki, Gökçe Yiğit, bu güzelliğin etkisiyle kendinden geçivermiş. Gözlerini açtığı zaman, güzel kızın yanında durduğunu görmüş. Bir kez daha bakmış kızın gözlerine... Kız, kız değil ayrı bir canmış. Gözler göz değil birer evren. Boy, boy değil bir tatlı salınmış elleri el değil, birer minik kuş. Sözün kısası, kız, çok güzel bir kızmış”(Burdurlu, 1974: 12).

“Apak Bacı” masalında estetik unsurlar bolca yer almaktadır. Bu masalda yer alan estetik ve güzellik sadece dış görünüşten ibaret değil aynı zamanda ses, ifade ve tavır olarak da karşımıza çıkar:

“Ses, o denli güzelmiş ki, dalları, yaprakları titretiyor, çiçekleri oynatıyormuş.”(Burdurlu, 1974: 128)

Pek çok masalda olduğu gibi bu masalda da güzellik aşkla bütünleşir. Bu noktada, insanların güzel ve estetik buldukları kişilere âşık oldukları gerçeği ortaya çıkmaktadır:

“Beyoğlu, ormana girer girmez, Apak Kız’ın ince, tatlı sesini duymuş. Sabahın taze güzelliği içinde bu ses, tüm çevreyi ve doğayı değiştiriyor, güzelleştiriyormuş. Beyoğlu, bu tatlı sesin etkisine kapılarak, dallara baka baka, yaprakları okşaya okşaya, elindeki gülü özenle tutarak Apak Bacı’nın odacığının önüne varmış”(Burdurlu, 1974: 130).

Burdurlu, “Dileği Gerçekleşmeyen Kız” masalında kızın güzelliğinden övgüyle bahseder. Yazar, kızın güzelliğini anlatmak için peri, şeker, inci, çimen benzetmelerini kullanır:

“Kız, ay gibi tatlı, ırmaklar kadar muratlıymış, perilerden daha ince bakışlıymış. Güller, al al, şeker yanaklarında; gülüşler, ayrı ayrı bir mutluluk dudaklarında. Boynunda iri iri güzel inciler, ayaklarının altında yeşil yeşil çimenler”(Burdurlu, 1974: 149).

“Yer Dinleyen, Deniz İçen, Ağaç Göçüren, Un Yiyen” masalında sultanın oğluyla evlendirmek için güzel bir kız aranır. Aranan kızda en başta istenen özellik kızın güzel olmasıdır:

“-Sultanoğlu, sultanoğlu, tam sana göre bir kızım var, tam sana eş bir yıldızım var. Onun güzelliğine söz yoktur, olamaz da. O, periler ülkesinin bir tanesidir”(Burdurlu, 1974: 191).

Benzer şekilde “Nar Güzeli” masalında, yaşlı nine delikanlı için çok güzel bir kız seçer:

“Bu güzel, öyle bir güzel ki, suyun akışı gibi, suyun duru duru bakışı gibi, suyun soğuk soğuk yakışı gibi, duru, arı, sarı bir kız. Bu kız senin olsun, yolların sevinçlerle dolsun”(Burdurlu, 1963d: 7).

“Avin Tadı” öyküsünde de doğanın güzelliği betimlenir:

“Tarlalar, uzaktaki tepeler, onların arkasındaki dağlar çok güzeldi. Gökyüzü masmavi... Uzaklar tertemiz ve ağaçların dalları pırıl pırıl...”(Burdurlu, 1979: 37).

“Dipsiz Gölün Masalı” efsanesinde, güzelliğin ön planda olduğu görülür:

“Evvel zaman içinde, kalbur saman içindeyken bu gölün kıyısında bir köy varmış. Köyün içinde güzelliği dört yöne ulaşmış taptaze bir kız yaşıyormuş. Güzel boylu, güzel huylu, bakışları engin, dili zengin bu kızın bir tek eksiği yokmuş. Çok çok güzelmiş”(Burdurlu, 1966c: 7).

Yazar, kızın güzelliği yanında oymak beyinin oğlunun da fiziksel görünüşünü tasvir eder:

“Oğlan, oğlanmış hani; bir gören yürek ayrılamazmış ondan. Boy desen uzun, omuzlar desen geniş, kollar bilekler yaman; göz, kaş tam yerinde, çevik, kıvrak av avar, ata biner, tüm işlere yardım eder. Eksiksiz bir delikanlıymış”(Burdurlu, 1966c: 7).

“Allı Gelin ve Kızılırmak” efsanesinde, estetik şöyle yer alır:

“Bu ünlü, iyi zengin çok güzel, pek ince bir kızı varmış. Boylu boslu, tatlı huylu, babası kadar iyi, şeker mi şeker bir kız... Güzelliğini, iyiliğini anlata anlata bitiremiyorlarmış”(Burdurlu, 1966c: 34).

“Belkıs Tiyatrosu” efsanesinde, kralın kızı Belkıs çok güzel bir kızdır:

“Gözleri, saçları, yüzü, boyu o kadar uyumluymuş ki çevrede bu güzelliği övmeyen yokmuş. Sarayın içinde, Akdeniz havasıyla beslenip, yeşilliğin ve maviliğin sonsuz eşsizliğiyle güzelleşen Belkıs, yetişip gelinlik çağına gelince yedi iklim dört bucaktan görmeye gelenler oluyormuş”(Burdurlu, 1966c: 47).

Bu efsanenin sonu şöyle biter:

“Siz de güneye iner, Akdeniz’in mavi sularının yankılandığı eşsiz yeşilliklerin arasına ulaşır, Belkıs tiyatrosunu görürseniz kralın anlayışını beğenirsiniz. Akdenizin güzelliğine ayrı bir değer kazandıran sanat eserlerinin içinde bu tiyatronun büyük önemi vardır. Denizin maviliğini emen yeşilliğin tüm yapraklarında görülen uçarı yeşilliğin bir ucu, bu sevimli bölgenin sanat eserlerine bağlıdır”(Burdurlu, 1966c: 50).

“Balık Kız Hümeýra” öyküsü, Ege Denzinin en iyi plajlarına açılan Gümüşsu köyünde geçer. Kıyıları yazlık konutlarla dolu olan bu bölge yazın insanlarla dolar, taşar. Yazar, bölgenin güzelliğini şöyle anlatır:

“Mavi Ege’nin arkasında yemyeşil tepeler uzanır. Çam ağaçlarıyla süslü bu yamaçlarda, her zaman bir tatlı mavi yansır durur. Sanki denizin mavi dibi, günün her saatinde bu tepelere yansır. İnsan denizle bu yeşil tepeler arasında kendini yitirir gibi olur”(Burdurlu, 1979: 31).

“Memiş Can” romanında Memiş ve arkadaşları İstanbul’a yaptıkları gezide İstanbul’un güzelliğine hayran olurlar:

“İstanbul, vapurdan başka güzel. Yedi tepenin denizi, tepeleri ve adaları ayrı bir güzellikte”(Burdurlu, 2007: 148).

Memiş, stajını İzmir’de yapar. İzmir’i çok beğenir:

“İzmir’in çevresindeki tarihsel kalıntılar da önemli. Mühendis arkadaşların arabalarıyla Efes’i, Bergama’yı, Didim’i gördüm, gezdim. Sanıyorum buralardaki doğa dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Ege Denizi’nin yarattığı güzel mavilik, hemen her yerde kendini gösterir. Bir ara Marmaris’e dek indik. Marmaris apayrı bir güzellik”(Burdurlu, 2007: 188).

3.13. Yardımseverlik

Yardım etme, insanların birbirlerine destek olmalarının sonucudur. Her insanın mutlaka yardıma ihtiyacı olduğu zamanlar vardır. Bu zamanlarda yanında kimseyi bulamayanlar kendilerini yapayalnız hissederler. Yardım görmenin yanında yardım etmenin mutluluğunu da her insan yaşamıştır. Bir başkasına yardım etmenin verdiği mutluluğu çocukların da yaşaması ve yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmeleri için yardımseverlik değeri onlara kazandırılmalıdır. Burdurlu, yardımseverlik değerini, insanların yardımseverliklerinin karşılığında her zaman iyilik göreceklerini belirterek işlemiştir. Burdurlu, yardımsever olmayı insanların kötü gününde yanında olma ve böylece birlikteliğin kuvvetlenmesini vurgulayarak işler.

“Arkadaşlığın Böylesi” öyküsünde, yardımseverlik değeri çocuklara yakın gelecek bir şekilde işlenir. Öykünün kahramanı olan kızın en yakın arkadaşı Günce, çok yardımseverdir:

“İkimiz, okulun yardım kolunda değildik ama toplantılara katılırdık. Günce, ‘Beslenmede zayıf kalan öğrencilere ben yardım edeceğim’ der, ederdi de”(Burdurlu, 1979: 109).

“Salepler” öyküsünde ise, eşeğine yüklediği salepleri satan yaşlı kadına yardım eden küçük kıza annesi geç geldiği için kızar ancak, kız annesine aldırılmaz:

“Ama ben, bir yaşlı nineye yardım etmenin sevincini yaşıyordum içimde”(Burdurlu, 1979: 74).

“Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalında Gökçe Yiğit, zorda kaldığı bir durumda karşısına çıkan Ak Ana’dan yardım ister. Ak Ana Gökçe Yiğit’in hikâyesini öğrenince hemen yardım eder:

“Sana yardım edilmez de kime edilir a benim aslanım, deyip gökçe Yiğidin alnından öpmüş”(Burdurlu, 1974: 37).

Burdurlu, insanlara yardım etmenin toplumun birbirine duyduğu güvenin bir göstergesi olarak düşünür. Bu güven, zenginlerin fakirlere, büyüklerin küçüklere, rahat olanların zorda kalanlara yardım etmesi şeklinde kendini gösterir. “Nar Güzeli” masalında yaşlı ninenin yoksullara yardım etmesi bu türdendir:

“Yaşlı nine, yemeklerin birazını yedikten sonra, geri kalanını yoksul komşularına dağıtmış”(Burdurlu, 1974: 227).

Burdurlu, eserlerinde karşılıksız yardım etmenin önemine dikkat çekerken aynı zamanda iyilik edenlerin her zaman iyilik bulacaklarını mesajını da verir. “Yer Dinleyen, Deniz İçen, Ağaç Göçüren, Un Yiyen” masalında yardım edenler mükâfatlarını alırlar:

“Sultanoğlu, kendisine içtenlikle yardım eden dört arkadaşını, ülkesinde konuk etmiş, onlara çeşitli işler vererek yaşantılarını düzenli bir duruma sokmuş.(Burdurlu, 1974: 211)

“Mavi Pullu Balık” masalında da yardım edenlerin yardımlarının karşılıklarını alacakları mesajı verilir. Böylece insanlara iyilik etmenin herkese bir gün mutlaka fayda sağlayacağı belirtilmiş olur:

“Padişahın oğlu, kendisine çok yardımı dokunan arkadaşını, yanından ayırmamış, onu ülkesinin güzel kızlarından biriyle evlendirmiş”(Burdurlu, 1974: 114).

“Pembe Yel Değirmeni” isimli öyküde meydana gelen deprem kenti ve insanlarını çok zor durumda bırakır. Ancak bu deprem halkın birbirine kenetlenmesine sebep olur ve kentin yaralarını sarmaya herkes koşar. Öykü kahramanı olan çocuk hem bu durumdan hem de kendi oyuncağının depremde kırılmasından duyduğu üzüntüyü şöyle belirtir:

“Deprem, kentimizi ve bizim düşlü evlerimizi yıkıp geçti. Her gün sallanıyorduk. Değirmenim ambarda, merteklerin, tahtaların arasında kalmıştı. Yardıma gelenler, inilti gelen yerleri açıyorlar, komşularımızı kurtarıyorlardı. Bir yandan onlara acıyor, bir yandan da çok geç kavuşabildiğim oyuncağımı düşünüyordum. Kırılmıştır o... ezilmiştir... Ne pervanesi, ne burgusu kalmıştır”(Burdurlu, 1979: 7).

Burada, çocuğun acıma hissi belirtilirken onun çocuk olduğu ve çocukça düşündüğü gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

“Yangın” öyküsünde çıkan yangında köylülerin hep beraber hareket ettikleri görülür. Bu beraberlik özellikle kötü günlerde insanların birbirine destek olması gerektiğini belirtir:

“Kuyuya!... Kuyuya!...

“Herkes kovalarla gelsin!...”

“Elden ele, elden ele!...”

“Memet, Amet, koşun kahveye haber verin!..”

“Köylü kadınlar, kızlar, çocuklar, hemen bir dizi kuruverdiler. Kovalar, elden ele geliyor, ateşin üstüne dökülüyordu”(Burdurlu, 1979: 45).

“Memiş Can” romanında da, bir gece köyde çıkan yangına bütün köyün yardıma koştuğu görülür:

“Herkes durmadan su taşıyordu. Biz de ikişer kova alarak yardıma katıldık. Kovalar elden ele gidiyordu. Kimsenin havanın ayazından korkusu kalmamıştı. Kadınlarda girmişti yardım zincirine”(Burdurlu, 2007: 82).

Burdurlu, Türk köylüsünün her işini imece usulü yapmasını çocuklara şu satırlarla verir:

“Yangın yerinin onarılmasına başlandı. Köylüler birleşerek yanan yeri onarmaya koyuldular. Kimi taş çekiyor, kimi kum getiriyor, kimi kireç yakıyor. Böylece yananların acısı giderilecek”(Burdurlu, 2007: 83).

3.14. Merhamet

Merhametli olma, insanı insan yapan en önemli duygulardandır. Merhamet duygusuna sahip olmayan bireyler, hem insan olarak eksiktirler hem de çevreleri tarafından kabul görmezler. Merhametli olmak, sadece zor durumda olan insanlara karşı olmamalıdır. Merhamet değeri, hayata karşı bir bakış açısını yansıtır. Etrafına karşı zalimce davranışlar içinde olan bir kişi yeri geldiğinde kendini yapayalnız bulur. Bu sebeple İbrahim Zeki Burdurlu masal ve öykülerinde merhamet değerine yer vermiştir. Yazar, eserlerinde, merhametli olan insanlara ve yardım edilmesi gereken değinir. Acıma duygusuna sahip insanların zor durumda kalan insanlara yardım etmelerini işleyen yazar, çocuklara bu önemli değeri kavratmayı amaçlamıştır.

“Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalında Gökçe Yiğit ve Akça Kız peşlerindeki adamlara yakalanınca çok sert bir cellât Gökçe Yiğit’i alıp ormana götürür. Gökçe Yiğit, cellâda sevgisinin çok yüce olduğunu söyleyerek kendisini öldürmemesini ister. Cellât, Gökçe Yiğit’in içli yakarışına dayanamaz ve Gökçe Yiğit’le beraber uygun bir yol bulurlar. Cellât:

“Seni öldürdüğümü söylerim, bir kanlı gömleği götürüp önlerine atıveririm.” der.(Burdurlu, 1974: 48).

Zorda kalan insanlara yardım etmek her şeyden önce bir insanlık vazifesidir. “Mutluluk Gülü” masalında kardeşleri tarafından kuyuya bırakılan delikanlının haline kervancılar acır:

“Kervancılar, kötülüğe uğrayan bu delikanlıya çok acımışlar” (Burdurlu, 1974: 82).

Keloğlan Masalları’ndan biri olan “Sihirli Yüzük” masalında ise, Keloğlan’ın merhamet dolu kişiliği yer alır. Keloğlan, bütün çocukların çok sevdiği bir kahramandır. Çocuklar, bu kadar sevdikleri bir kahramanın özelliklerini her zaman kendilerine örnek almak isteyeceklerdir. Bu sebeple Burdurlu, bu derece önemli olan bir değeri Keloğlan vasıtasıyla işlemiştir:

“Avcılar ormana dalıp görünmez olunca Keloğlan bağlı yılanın kıvranmasına dayanamamış, çözmüş bağlarını, bırakıvermiş”(Burdurlu, 1966a: 4).

“Papatya’nın Anneler Günü” öyküsü, yedi yaşında bir kızın zorlu yaşamını anlatır. Papatya’nın babası, her gece içki içip evde annesini döven, arasıra da kumar oynayan bir adam olduğu için Papatya beş yaşındayken anne ve babası ayrılırlar. Babası işe gitmeyi de bırakınca çok zor günler geçirirler. Annesi, babasından ayrıldıktan sonra Almanya’ya gider, orada bir fabrikada çalışmaya başlar. Papatya anneannesine kalır. Anneannesi sinirli bir kadındır. Papatya’yı döver, dışarı çıkarmaz, rahat ettirmez, onun arkadaşlarıyla oynamasına izin vermez. Bir anneler gününde, iri taşların üzerinde yaşlı ve korkak gözlerle etrafa bakan Papatya’yı fark eden genç bir kız ona neden ağladığını sorar. Papatya bir şey olmadığını söyler, ancak tavırlarındaki bu ürkeklik kıza çok dokunur:

“Kızın öyle bir durumu vardı ki beni yanında tutuyordu. Hemen bırakıp gidemedim. Gözlerini sildim mendilimle. Cici, ince, bir kuş kadar küçük bir kız”(Burdurlu, 1979: 13).

“Salepler” öyküsünde, öykünün kahramanı olan küçük kız okuldan dönerken yolda eşeğine yüklediği salepleri satan yaşlı bir kadın görür. Bu kadına acır ve ona yardım etmek ister:

“Kadın çevresine bakındı. Ne yana gideceğini düşünüyordu. Yaşlı kadına birdenbire acımıştım. İçimde bir şeyler kımıldadı. Onu bizim mahalleye götürmek için yanına yaklaştım”(Burdurlu, 1979: 69).

3.15. Cesaret

Cesaret, doğru yönde kullanıldığı takdirde insanlara her zaman yeni fırsatlar ve kendilerini geliştirme imkânı sağlar. Çocuklar ne zaman cesurca davranmaları gerektiğini öğrenirlerse attıkları adımlardan pişman olmaz ve kendilerine duydukları güveni yitirmezler. Cesaretsiz olmak kadar yersiz cesaret de insanlara zarar verir. Bu bakımdan doğru yer ve doğru zamanda cesur davranmak önemlidir. İbrahim Zeki Burdurlu, masal ve hikâyelerinde gerektiği yerde cesur davranan insanlara yer vermiştir. Bu insanlar, cesur olmaları sebebiyle hayatlarını kolaylaştırmış ve başarıya ulaşmışlardır.

Burdurlu, özellikle masallarında korkusuzca davranan insanları ön plana çıkarmıştır. “Akça Kızla Gökçe Yiğit” masalında padişah babalarının istediği mutluluk gülünü arayan üç kardeşten en küçüğü çok cesurdur. Delikanlı, devin konağına gözünü kırpmadan girer:

“Bu sarayın sınırlarına kimse giremez; sen hangi gücüne güvenerek girebildin buralara değin?”(Burdurlu, 1974: 60).

Benzer şekilde “Yer Dinleyen, Deniz İçen, Ağaç Göçüren, Un Yiyen” masalında da peri kızını arayan sultanoğlu karşısına çıkan yedi başlı devle korkusuzca mücadeleye girer:

“-Bana üç gün izin verin, ondan sonra, bu yedi başlı devle vuruşmaya hazır olacağım”(Burdurlu, 1974: 195).

Sultanoğlu, devin karşısına cesurca çıkar:

“-Hey, dev baba, dev baba! Biz seninle vuruşmaya ant içtik, işte toplanıp karşına geldik”(Burdurlu, 1974: 204).

Burdurlu, “Üç Destan” kitabında yer verdiği “Köroğlu” hikâyesinde cesaret değerine bolca yer vermiştir. Bolu Beyi’nin adamları Köroğlu’nun kulesindeki Bey’in konağına bakan iki pencerenin kapatılması gereğini söyleyince Köroğlu başını güneşe doğru kaldırıp:

“O iki pencere kapanamaz. O iki pencere iki göz gibi Bolu Beyi’nin konağına, Bolu Beyi’nin yüreğine bakıp duracak. Varın, gidin Beyinize bu sözleri bir bir söyleyin.” der. (Burdurlu, 1969: 14).

Aynı kitaptaki “Oğuz Destanı”nda cesur Oğuz Han’ın sözleri onun cesaretini gösterir. Büyük ormanda çok güçlü ve zalim bir dev yaşar. Bu deve her gün yemesi için bir evden oğul verilir. Herkes bu durumdan bıkar. Bir gün Oğuz Han iyice kızar ve devi öldürmeye ormana giderken köyün büyükleri devin yenilmez olduğunu söyleyip ona engel olmaya kalkarlar. Oğuz Han, cesaretle şunları söyler:

“Söz verdim içimden ben
Yolumdan dönemem ben
Ölürsem gök beğensin
Kalırsam yer beğensin
İşte yolum ormandır.
Devin işi tamamdır.”(Burdurlu, 1969: 60)

Oğuz Han devi öldürür. Bu habere bütün Türk yurdu çok sevinir:

“Türkeli bayram etmiş, bayram göklere yetmiş
Oğuzlar, şölenlerle oğuz’u hakan etmiş
Olmuş hanların hanı, Oğuz başa taç olmuş
Türk yurdu yürek yürek ölmez sevinçle olmuş.”(Burdurlu, 1969: 61)

Burdurlu, cesaret değerini “İşçi Kızıysam” öyküsünde haksızlığa karşı çıkma şeklinde dile getirir. Öykünün kahramanı Vahide, öğretmenin sınıf içinde ayrımcılık yapmasından rahatsızlık duyar. Öğretmen, o yıl, yine okul eğlencesine belirli öğrencileri seçince Vahide, cesaretini toplar ve duyduğu rahatsızlığı belirtir:

“Öğretmenin yüzünün içine gülerek bakıyor, bana da bir görev vermesini bekliyordum. Bakışlarımla yalvarıyordum. Başarısız, yeteneksiz arkadaşlarım bana

bu ödev verildi, ben şunu yapacağım dedikçe içten içe eriyordum. Kafama iyice koymuştum. Ben de bir ödev alacaktım. Bir köşede kalmayacak, ortaya çıkıp kendimi gösterecektim. Geceleri yatağında gözlerimi yumup düşler kuruyor, öğretmenin karşısında söyleyeceğim tümceleri bir bir hazırlıyordum. Dediğimi, düşündüğümü yaptım. Ne edip edip kuraya girdim. Öğretmenime “koroda ben de çalışmak istiyorum!” deyince, bir şey söylemedi, geç anlamında başını salladı. Bu baş sallama bile yaralamıştı beni”(Burdurlu, 1979: 66).

Gecede söylenecek monolog için Vahide çok hazırlanır ve o seçilir:

“İçimde yepyeni bir sevinç vardı. Artık öğretmenim bu durumumu benimsemiş, beni övgüye değer bulmuştu. Artık o gün söylesem de olabilirdi.” (Burdurlu, 1979: 67)

Öğretmen, ertesi günkü bayram törenlerine, ayırdığı çocukların dinlenmeleri için katılmayabileceklerini söyleyince, Vahide birkaç arkadaşıyla beraber kendisine söylenmemesine çok üzülür. Çünkü en az diğer çocuklar kadar onlar da yorulmuşlardır. Vahide, bu ayrımcılığa cesurca tepki verir ve ertesi gün törene o da gitmez. Öğretmeni sorunca “Siz dinlenin dememiş miydiniz?” der. Bu öykü, çocuklara her durumda haklarını savunma mesajını vermektedir. Burdurlu, cesaret değerini, insanlara meydan okumaktan ziyade haksızlığa karşı çıkma şeklinde işleyerek çocuklara girişimci olmaları gereğini sezdirmiştir.

3.16. Sabır

Sabırlı olma, zorluklar karşısında pes etmemek demektir. Sabretmek, zahmetli bir süreç olduğu için herkesin bu zorluğa katlanması mümkün değildir. Sadece sabretmeyi bilen insanlar çektikleri sıkıntıların karşılığını alır ve amaçlarına ulaşırlar. İbrahim Zeki Burdurlu, eserlerinde sabrın bir erdem olduğunu ve sabreden insanların başarıya ulaşmalarını işleyerek çocuklara bu değeri öğretmeye amaçlamıştır.

“Yer Dinleyen, Deniz İçen, Ağaç Göçüren, Un Yiyen” masalında, Sultanoğlu Peri Kızı’yla evlenmek için onu ararken karşısına çıkan cüce, Sultanoğlu’na, Peri

Kızı'nı bulmak için önce yedi başlı devi öldürmek gerektiğini Sultanoğlu'nu küçük görür bir tavırla söyler. Sultanoğlu buna kızar ancak sabreder:

“Sultanoğlu, kendisini küçümseyen bu cüceyi, bir tokatla yere sermek istemiş ama kendini zor tutmuş”(Burdurlu, 1974: 195).

Sultanoğlu sabrının karşılığını alır ve üç gün içinde devi öldürmeyi başarır.

“Mutluluk Gülü” masalında ise, mutluluk gülünü arayan Küçük Oğlan cesaret ve sabırla davranarak devin konağında kalır ve devi öldürmeyi başarır:

“Kız, Küçük Oğlanın bu denli güçlü olmasının nedenini öğrenmiş ve amacına ulaşmak için nelere katlandığını anlamış”(Burdurlu, 1974: 69).

Küçük oğlan devin konağından ayrılırken konaktaki kızdan işine yarayacak bilgiler öğrenir ve yılmadan mücadelesine sabırla devam eder:

“Küçük oğlan, bu bilgileri de öğrenince, yolunun ne denli çetin olduğunu bir kez daha öğrenmiş”(Burdurlu, 1974: 71).

Toprakla uğraşan insanlar için mevsimler önemlidir. Güzden sonra, sabredip de bekleyenler için toprak emeğin karşılığını verir. Artık, sıkıntı biter ve kazanç başlar. Burdurlu, “Gülü Seven İnsanlar” şiirinde bu sabrı anlatır:

“Bekleyene yeşerdi dal,
Geçen günler oldu masal
Topraktan fışkıran helal,
Helâle hâl eklediler”

Sabretmek herkesin başarabileceği bir erdem değildir. Bu erdeme sahip olabilmek düzgün bir karakter gerektirir. “Apak Bacı” masalında, çocuklar kendilerine kötü davranan üvey annelerinin yaptıklarına sabrederek okuyucu çocuklar için doğru bir model oluştururlar:

“Günler geçtikçe bu yeni annenin kötülükleri bir bir çıkmaya başlamış. Gün olmuş, çocukları sokakta bırakmış, gün olmuş, yiyecek vermemiş; gün olmuş, giysilerini yıkamamış. Çocuklar, kadının bu tür davranışları karşısında susup kalmışlar, babalarına bir tek yakınma sözcüğü söylememişler” (Burdurlu, 1974: 117).

Burdurlu, “Memiş Can” romanında kimsesiz bir çocuk olan Memiş’in okuyup öğretmen olma sürecinde zorluklarla dolu yaşamını anlatır. Öğretmen olan Memiş, kendi çok zorluk çektiği için öğrencilerine kalem tutmasından, defter kullanmaya kadar her şeyi sabırla öğretir:

“Sabırla yapıyorum bunları. Sabırla yapıyorum, çünkü kendimi düşünüyorum. Ben nasıldım? Kendi durumumu unutmadım ki...”(Burdurlu, 2007: 165).

3.17. Umut

Geleceğe umutla bakmak insanı hayata bağlar. Umut değerine sahip olan insanlar olayların sonuçlarını olumlu değerlendirir ve amaçlarına ulaşmak için taşıdıkları inançlarını korurlar. Çocuklara umut değerini öğretmek onların hayata karşı olumlu bakış açısı geliştirmelerini sağlayacaktır. Elbette ki hayatta mutluluklar olduğu gibi acılar da vardır. Bu sebeple çocukları hayata tam olarak hazırlamak için onlara zorlukların da olabileceği önemli olanın hayata küsmeyip geleceğe umutla bakmak olduğu gösterilmelidir. İbrahim Zeki Burdurlu, eserlerinde ne kadar zorluk içinde de olsalar geleceğe umutla bakan insanlara yer vermiştir. Burdurlu, özellikle “Burdur’daki Mahallemiz” kitabında kendi memleketindeki insanların hayata umutla bakışlarını yansıtmıştır.

Şair, Burdurlu genç kızların hayata umutla baktıklarını belirtir. Bu genç kızlar umut dolu oldukları gibi saf ve temizdirler:

“Gelinlik çağlarına sarkan o zümrüt dallar,
Seçer her meyveye bir renk çeyiz sandıklarından
Tanrı’ya gider gibi saf ve temizdir onlar,
Yolcudur bu dilberler umutlu arkasında

Kendi iç halleriyle pervasız güzellerden
Dudak değmemiş kızlar, suçsuz melek kalpliler
Öperler saf gençliği, hayat derneğinde şen

O, gönülleri ipek sanar, ipek kalpliler”(Burdurlu, 1947a: 19)

Burdur’da kadın-erkek herkes çalışmaktadır. Günleri çalışmakla geçen bu insanlara zamanı doğa hatırlatır. Ay ve güneş onların saatidir. Burdur insanları çalışkan ve vatanseverdir. Dul işçi bir kadının dilinden şu mısralar onun umudunun kanıtıdır:

“Ben kocamın şehit düştüğü kıratın
Umut bayrağıyla yürüdüm bahara”(Burdurlu, 1947a: 20)

Burdurlu, “Bütün Hatıralar Peşinde” şiirinde umudunu şiirleştirmiştir. Şair bu umudu, “aydınlık” olarak niteler:

“Nasibe uzanan kapılar açıktır,
Aydınlık dost olur baş sedire tünér;
Kilimlerde kuşlar, yastıklarda ıtır
Vefa sönen aşkın dal ucundan iner
Aydınlık dost olur baş sedire tünér.”(Burdurlu, 1947a: 21)

Burdurlu, ırgatlık yapmanın zorluklarını ve ırgatların çalışmayla mutlu olmalarını “Irgatlar” şiirinde işler. Bu insanlar bütün zorluklara rağmen hayata umutla bakarlar:

“Severler ak yüzünü ömrün
Cefayı aşk diye içerler
Çok uzun bir iş sonundadır,
Doymak denen büyülü ıtır
Umut yazar hep satır satır
Ondan gene aşkı seçerler.”(Burdurlu, 1947a: 31)

Bu insanlar aileleriyle beraber evlerinde mutlu bir yaşam sürer, ağır şartlarda çalışmalarına rağmen hayata karşı hep olumlu bakar ve azla yetinmesini bilirler.

Atiye Abla, şairin mahallesinde yaşayan insanlardan biridir. Bu kadın hayatta pek çok acı çekmiş ancak hayata karşı umudunu yitirmemiştir:

“Sabır, acı, vefa varmış yüzüne

Zaman bu üç renkle vurmuş yüzüne
 Hayat nedir diye sormuş yüzüne,
 Acıyı beslerken, yası bilmemiş”(Burdurlu, 1947a: 35)

Atiye Abla hayata umutla bakan, çalışkan bir kadındır:
 “Yoktu işlerinden başka bir rüya
 Yemyeşil bir yastık uçsuz bir dünya
 Dost bakışlı ayna, dost gözlü eşya
 Onu çok yakından bir kardeş bilmiş.”(Burdurlu, 1947a: 35)

Burdurlu, umutla dolu bir şairdir. Kıbrıs’ta Türkiye’den uzak olduğu yıllarda da umudunu kaybetmez ve Akdeniz’in mavisinde hayat bulur. “Yeniden Hep Yeniden” şiirinde on kez geçen “mavi” kelimesi Akdeniz’in sonsuzluk ve umutla dolu olduğu hissini okuyucuya yaşatır:

“Yapayalnız ortasında Akdeniz’in
 Maviye kanıp da tekrar susamak...
 Renk içinde, renk delisi gibi
 Mavi yağmurunda mavi aşkıyla
 Akdeniz’i renkler ekleyerek okşamak
 Akdeniz akar akar da
 Mavileşir dünya, başlar sonsuz tat
 Her an yeniden, yeniden, hep yeniden”(Burdurlu, 1959: 59)

Bu mısralar şairin Akdeniz’in sevgisinin kelimelere dökülmüş halidir. Bu sevgi ve umut “mavi” kelimesinde hayat bulmuştur.

Burdurlu, “Memiş Can” romanında kimsesiz Memiş’in kendine kötü davranan ev halkına bile güler yüz gösterdiğini belirtmiştir. Çünkü ona göre güler yüz, hayata gülümsemek, geleceğe umutla bakmaktır:

“Ben her şeyi severdim; ama çatık kaşları hiç mi hiç sevmezdim. Çatık kaş demek, sert bir yumruk demektir”(Burdurlu, 2007: 53).

İbrahim Zeki Burdurlu, “Günaydın” şiirinde, “çiçek, yaprak, kuş, su, bahar” kelimeleriyle, “ışık, sevinç, mutluluk, coşmak, sevgi, umut” kelimelerini birlikte kullanarak hislerini doğayla bütünleştirmiştir. Şair, doğan günün doğadaki fer varlığına ışığıyla günaydın dediğini düşünür ve kendi anne-babasına ve sevgiyle taşan her göze ‘günaydın’ der. Türkiye de bayrağa günaydın demektir:

“Her yön ayrı bahar günaydınımdan

Her yön sevincimle başka yeni tan

Çocuklar coşarak bilgiyle can can

Eğiten ocağa günaydın diyor”(Burdurlu, 1966b: 3)

Bu dörtlük şairin okula ve eğitime verdiği önemin göstergesidir. Okul için “eğiten ocak” tabirini kullanması, okulu yuva olarak gördüğünü ortaya koyar.

Burdurlu, “Nar Güzeli” masalında yaşlı bir ninenin dilinden genç bir delikanlıya umut dolu bir yaşam diler:

“Haydi, bakalım, yolun açık ola, umut dalların ürünlerle dola.”(Burdurlu, 1963d: 7)

3.18. Şükran Duyma

Yapılan iyiliklere karşı teşekkür etme ve minnet duyma şükran duygusundan kaynaklanmaktadır. Çocuklara şükran duygusunun kazandırılması çocuk eğitimi bakımından oldukça önemlidir. Çünkü çocuklar kendilerine yapılan iyiliklerin farkına ancak bu değeri öğrenerek varabilirler. Böylece kendileri de iyiliğin ve iyi huylu olmanın önemini kavrayacaklardır. İbrahim Zeki Burdurlu, öykü ve masal kitaplarında özellikle, yapılan yardımların kıymetini bilmeyi vurgulayarak şükran duygusunu işlemiştir.

“Mutluluk Gülü” masalında üç kızdan yardım alan delikanlı her seferinde kızlara teşekkür eder. Ayrıca yolda karşılaştığı ve kendi oğlu olmasını isteyen kervancıbaşıya da şükran duyar:

“Küçük oğlan, kervancıbaşıya teşekkür etmiş, iyi günler dilemiş”(Burdurlu, 1974: 82).

İyiliklerin herhangi bir karşılık beklenmeden yapılması önemlidir. “Yangın” öyküsünde, öykünün kahramanı Ayşe, yangına sebep olan Elif Teyzesinin çok zor durumda kaldığını anlayınca onun suçunu üstlenmek ister. Elif Teyzesi onun bu davranışına minnet duyar:

“Elif Teyze anlamıştı ne demek istediğimi. Diziden ayrılarak, başımı göğsüne aldı, öptü beni”(Burdurlu, 1979: 46).

Çocuklar başarıları takdir edildiği zaman daha istekle çalışırlar. Burdurlu, “İşçi Kızıysam” öyküsünde, öykünün kahramanı Vahide’nin, bayram töreninde, okulunu başarıyla temsil edince okul müdürü ve öğretmeni tarafından kutlanmasına yer vererek çocuklara başarının verdiği hazzı yaşatmak istemiştir:

“Müdürümüz, yerinden kalkıp gelmiş, sahnenin arkasında

—Vahide, sen başarılı bir sanatçısın, çok güzel! Diyerek alnımdan öpmüştü. Öğretmenimiz de karşıda beni kutlama sırasını bekliyordu”(Burdurlu, 1979: 68).

Burdurlu, “Salepler” öyküsünde ise, yaşlı insanlara yardım etme gereğini işlemiştir. Öyküdeki yaşlı kadın kendisine yardım eden kıza duyduğu şükranı ona armağan vererek gösterir:

“Bizim sokağın başına geldiğimiz zaman, salepçi nine bana dört dizi salep uzattı.

—Al bakalım bunları! Bunlar senin hakkın, bana çok yardım ettin”(Burdurlu, 1979: 71).

Kız bunları alamayacağını söyler ancak kadın çok ısrar edince alır. O sırada kızın annesi eve geç geldiği için kıza çıkışınca yaşlı kadın hemen araya girer ve kıızı korur.

“Sel Sularında” öyküsünde, çayın getirdiği kumların biriktiği kumlukta çocukların oynadıkları oyunlar anlatılır. Bu oyunlardan birinde, Mehmet ve Vehbi oynarlarken, Mehmet çaya düşer. Mehmet kendine geldiğinde bir hastane odasındadır ve yardımına ilk önce Vehbi’nin koştüğünü anlar. Ona duyduğu minneti gözleriyle anlatır:

“Biraz sonra oda arkadaşlarımla doldu. Hepsi üzgündü. Hele Vehbi, başını öne eğmiş, yüzüme bakamıyordu. Ona baktım, gözlerimle sağ ol dedim. Vehbi olmasaydı, kim haber verecekti durumu”(Burdurlu, 1979: 80).

“Memiş Can” romanında annesiz ve babasız olan Memiş’in zorluklar içindeki hayatı anlatılır. Memiş’e amcasının eşi Ayşe Yenge’si bakar. Memiş, küçük de olsa Ayşe Yenge’sinin kendisi için yaptıklarının farkındadır:

“Benim biricik anamdı o. Giysilerimi yıkıyor, aşımı pişiriyor, küçük nazlarımı bile çekiyordu. Ayşe Yenge bize her zaman güler yüz gösteriyor, koca kavak altında aşık oynamaya daldığımızda bile bağırıyordu”(Burdurlu, 2007: 19).

Yazarın, bu farkındalığı ön plana çıkarması çocukların yapılan iyiliklere karşı duyarlı olmaları sağlamak içindir.

Günlük hayatta insanlarla iletişim kurarken nezaket kurallarının da çocuklara küçük yaşlarda itibaren kazandırılması gerekmektedir. Bu nezaket sözlerinden belki de en başta geleni yapılan iyi davranışlara karşı teşekkür etmektir. Burdurlu özellikle masal ve hikâyelerinde sık sık teşekkür sözlerine yer vermiştir. “Üç Öykü” kitabında yer alan Koroğlu hikâyesinde Bey’in kızı, hiç kalkamayan devesini kaldıran Koroğlu’na teşekkür eder:

“Devemi ölüp gitmekten kurtardığın için sana çok çok sevgilerimi sunuyorum, sağ ol beni bir dertten ayırdın”(Burdurlu, 1969: 36).

Keloğlu Masalları’ndan biri olan “Deniz Güzeli” masalında da iyiliğe teşekkür etme vardır:

“Keloğlu, cevaplara çok sevinmiş, güneş anasının ellerini öpmüş, iyiliğini unutmayacağını söyledikten sonra yola düşmüş”(Burdurlu, 1966a: 47).

“Doru Tay, Kız Yay” masalında şükran duyma değeri saygıyla birleştirilerek verilmiştir. Masal kahramanı iyiliğini gördüğü ninenin ellerini öper, yaptığı iyiliğe karşılık o da nineye yardım etmek ister:

“Hemen ninenin ellerine kapanarak, öpmüş, öpmüş o pamuk elleri, “Sağ ol, sağ ol, nineciğim.” demiş ve:

“-Söyle bana canım nine, yapılacak bir işin varsa yapayım, kapanacak bir yaran varsa kapayayım, söyle canım ninem, demiş”(Burdurlu, 1972: 34).

3.19. Bağışlama ve Özür Dileme

Çocukları hayata hazırlarken onlara sadece hayatın güzel yönleri değil aynı zamanda zorlukları da gösterilmelidir. Böylece çocuklar hayata karşı mücadele etmeyi öğreneceklerdir. Bununla beraber yapılan hataları karşı da hoşgörülü olmak da onlara öğretilmelidir. Kin tutmayıp insanları affetme erdemi ancak bağışlayıcı olmakla kazanılabilir. Aksi takdirde insanlar sürekli mutsuzluk yaşayacak ve karşılaştıkları her yanlışta yeni bir yıkım yaşayacaklardır. Bu sebeple çocuklara affedici olma değeri öğretilmelidir.

“Mutluluk Gülü” masalında padişah babası ve kardeşleri tarafından haksızlığa uğrayıp zor günler geçiren küçük oğlan masalın sonunda herkesi affeder:

“Küçük oğlan, babasıyla ağabeylerini bağışlamış, onların özür dilemelerini kabul etmiş”(Burdurlu, 1974: 95).

Burdurlu, “Bülbüllü Padişahın Oğlu” masalında padişahın oğlunun dilinden, onu öldürtmekten vazgeçen diğer padişaha şunları söyler:

“Bağışlayan yüreğinizin her sözü, iki ülke için yeni bir dostluk bayrağı olsun”(Burdurlu, 1974: 186).

Delikanlının babası da diğer padişahı affeder ve mutluluk içinde yaşarlar. Bütün masalların sonunun mutluluk ve barışla bitmesi büyük oranda yapılan yanlışlara karşı affedici olmaktan kaynaklanmaktadır.

“Balık Kız Hümeysra” öyküsünde, Meral ve Suzan isimli iki arkadaş, bir otomobil lastiğine tutunarak denizde yüzmeye çalışırken kıyıda epey açıldıklarını fark ederler. Suzan’ın annesi “Dönün” diye seslenince telaşlanırlar. Suzan boşlukta kalınca yanında yazlığa yeni gelenlerden biri olan “çirkin kızı” görür. Suzan ondan yardım ister. Kız ona sadece güler. Suzan’ın annesi de kızıdan yardım etmesini ister ancak kız, yardım etmek yerine gülmeye devam eder, denizde taklalar atar. Suzan da ona “kurbağa surat” der. Çirkin kız bu sözü duyunca Suzan’ın yanından uzaklaşır. Suzan kıyıya ulaşınca çirkin kız ona: “Sen bana kurbağa dedin ha!.. boğulsaydın çok sevinecektim!.. Ağzından çıkan sözcüğü kulakların duydu mu?” der. Bir saat sonra,

Suzan, çirkin kızın yanına gider ona: “Arkadaşım birkaç soru sorabilir miyim” der. Kız onu kovar. Ancak Suzan alttan alır ve yaptığı hatanın farkına varır:

“Beni bağışlamaz mısın? Bir yanlışlık yaptım!.. Boğuluyorum sandım” (Burdurlu, 1979: 75).

Kız sinirlenir ona, “Sen de bana kurbağa diyen ötekiler gibisin “der. Suzan özür diler:

“Çok özür dilerim. Canım yandığı için düşünemez durumdaydım. Beni bağışlayamaz mısın?”(Burdurlu, 1979: ??)

Bu söz üzerine çirkin kız da özür diler ve barışırlar.

“Hırsız Ben miydin” öyküsünde, Zerrin, kaybettiği kalemelerini sınıf arkadaşı Çağın’ın aldığını söyler. Ancak kalemlerin bir kitabevinde unutulduğu anlaşılınca Zerrin, sınıfta Çağın’dan özür diler:

“-Efendim, yok yere Çağın arkadaşımın adı karıştı bu işe. Suçlu benim. Çağın’dan özür diliyorum ve biriktirdiği kalemlere katılması için bu kutuyu sizin elinizle arkadaşıma armağan etmek istiyorum. Çağın, bağışla beni, al al bu boyaları”(Burdurlu, 1979: 204).

3.20. Özgürlük

Her toplum özgürce yaşamak ister. Toplumların özgürce yaşamalarının yanında günümüzde bireysel özgürlükler de önem kazanmıştır. Artık insanlar kendilerini her bakımdan özgür hissetmek istemektedir. İbrahim Zeki Burdurlu, hem ülkelerin özgürlüğü hem de bireysel özgürlükleri işlediği eserlerinde çocuklara hürriyetin önemini göstermiştir.

“Apak Bacı” masalında Türk milletinin bağımsızlığa olan düşkünlüğü anlatılır:

“Bir gün, Beyoğlu’nun ülkesine yabancıların saldırdığı duyulmuş. Beyoğlu, ülkesinin bağımsızlığı korumak, özgürlüğünü yitirmemek için, hemen erlerini toplamış, savaş alanlarına koşmuş”(Burdurlu, 1974: 132).

“Sığamıyorum” şiirinde, şair, kendini bir tepebaşında tasavvur eder. Bu tepeden Akdeniz bütün ihtişamıyla görülmektedir. Burdurlu, orada kendini özgür ve bütün kâinata hâkim hisseder:

Emrime boyun eğdi zaman
Bir hiçti ülkemde uzaklıklar
Açıldım, uzadım, yayıldım
Gerdim kanatlarımı Akdeniz’e.(Burdurlu, 1954: 10)

Şair, hürriyet âşığıdır. Kıbrıs’ta görev yaptığı için memleketine ve memleketindeki özgürlüğe özlem duymaktadır. Çünkü Kıbrıs, hâlâ tam olarak özgür değildir:

Bir elimle tuttum Kıbrıs’ı
Bir kolumu doladım boynuna Anadolu’nun
Emzirttim anasından yavru Kıbrıs’a
Hürriyet, hürriyet, hürriyet.”(Burdurlu, 1954: 10)

Şair, Kıbrıs’ta bulunduğu yıllarda Magusa’yı adım adım gezer. Magusa sokaklarında ve evlerinde Türk Tarihini bulur. Sanki bu gezintiyi tarihle beraber yaptığı hissine kapılır. Şair, Magusa zindanının önüne geldiğinde tarihten “Hürriyet Kasidesi”ni okumasını ister. Çünkü, artık zaman değişmiş ve hürriyeti boğan karanlık ortadan kalkmıştır:

“MAGUSA’DA
“Söyle Hürriyet Kasidesi’ni
Duysun zindanın hatırasından Namık Kemal
Senin hürriyeti söyleyebilen sesini;
Söyle söyle de utancından
Karanlığı yaratan fikirle beraber
Belki, belki önümüzde eğilir şu zindan(Burdurlu, 1954: 16)

Burdurlu, Namık Kemal’in Magusa zindanında esaret altında bulunması üzerine kaleme aldığı Magusa’da Bir Zindan şiirinde hürriyet kavramını vurgular:

Hürriyete

Dilsiz kalmak
 Yaraşmaz;
 Memlekete
 Gülsüz kalmak,
 Can ve ete
 Dilsiz kalmak
 Yakışmaz. (Burdurlu, 1954: 24)

Şair, Namık Kemal gibi bir hürriyet savunucusuna “fikri ezen, nuru bozan” kara zinciri ve zindanı asla yakıştırmaz. Magusa’nın kalın duvarlarının dışında gündüz olsa bile içerisi karanlıktır. Ancak Namık Kemal’in aydın rüzgârı geceyi de gündüz yapar. Şair, Namık Kemal’in Magusa günlerini:

Magusa’nın
 Önü deniz;
 Kalesinin
 Yanı deniz;
 Denizde var
 Bir hürriyet;
 Kalede var
 Bir kalebent;
 Dışarıda var
 Bir can kuşu,
 İçerde var vatan kuşu.(Burdurlu, 1954: 24)

Şair, hürriyetin kimsenin elinden alınamayacağına dair inancını şu mısralarla vurgular:

Zaman döner:
 Ölmez asla
 Tek hürriyet
 Tek memleket;
 Öldü ferman
 Kaldı zindan;

Soldu kâğıt;
 İşte kaldı
 İki kemal
 Namık Kemal
 Gazi Kemal.(Burdurlu, 1954: 24)

Şair, Kıbrıs'ı “Minnacık Ada” şeklinde tanımlar. Bu ada küçük olmasına rağmen pek çok soruna sahiptir. Bu sorunların başında hürriyet isteği gelir:

“Bu minnacık ülkede
 Açar, kış-yaz hasrete bir gül
 Türk’e, “Hala seni bekliyorum” diye.”(Burdurlu, 1954: 31)

Şair, çocukken okuduğu kitaplarda eskiden bazı insanların esir olarak yaşadığını öğrenir. Bu sebeple hür olmanın mutluluğunu doyasıya hisseder:

“Annem türküsünü pervasız söyler,
 Tüter bacamızdan mavi dumanlar;
 Bizimdir kardeşçe sevilen gökler,
 Bizden bir parçadır geçen zamanlar.”(Burdurlu, 1947a: 72)

Şair için yuvası vatandan bir parçadır. Evinde huzur içinde özgürce yaşamaktan büyük haz duyar:

“Nasıl öz verirse toprak çiçeğe,
 Bize de hürriyet verir bu toprak;
 Benzedi evimiz altın peteğe,
 Baba, ana, oğul bal taşıyarak”(Burdurlu, 1947a: 72)

Burdurlu, hürriyet aşığıdır. “Öylesine Hür” şiirinde, “mavi” rengini hürriyeti ve sonsuzluğu simgeleyerek kullanır. Akdeniz’in uçsuz sularında kendini özgür hisseden şair, gönlünü huysuz bir çocuğa benzetir. Bu huysuz çocuk, mavi bir yaşamı hayal eder:

“Bir mağara yaptı mavilerden
 Mavilerle bahçeler döşedi

Çiçekleri, ağaçları ve kuşları
 Hep hep mavilerden...
 Mavi insanlar yarattı deniz sularından
 Mavi bir saltanat kurdu ki ne ömür...
 Gönlüm huysuz çocuk
 Şimdi o yalçın kayalarda
 Öylesine insan, öylesine hür”(Burdurlu, 1959: 20)

Son mısra, hem sadece insan, hem de erdemli insan olarak açıklanabilir. Şair her zaman sade ve mutlu bir yaşam arzular. Onun istediği insan tipi; nitelikli, dürüst, üretken ve doyasıya özgür olmalıdır.

İbrahim Zeki Burdurlu’nun “Memiş Can” isimli kendi hayatından parçalar taşıyan bir romanı bulunmaktadır. Aynı şekilde “Memiş” şiirinde de on iki yaşında, mavi gözlü, kırmızı yüzlü, üstü başı perişan bir çocuk anlatılır. Ancak bu çocuk bir Kıbrıs Türk’üdür. Şair Memiş için “yaman bir yavru Türk Memişçik” der:

“Bir soru ağına düşürür her ders;
 —Efendim hürriyet ne demek?
 Bir tamlama değil mi hür vatan?
 Düşüncenin sınırı var mı öğretmenim?
 Bu sınır bayrağıma dar mı öğretmenim?”(Burdurlu, 1959: 42)

Şair, Memiş’in bu meraklı halini çok sever. Memiş, hürriyeti, kurtuluşu anlamak ister:

“Anlat dilinin döndüğü kadar
 Hatırı hoş olsun Memiş’in
 Daralmasın küçücük kalbi
 Anlasın gramerde kurtuluş ne demek,
 Kurtuluşu bütün zamanlarıyla çekebilmek”(Burdurlu, 1959: 42)

Burdurlu, bu mısralarda Türk milletinin her zaman hür olduğunu ve daima hür olacağını belirtmiştir.

Şair için Türkiye; bayrak, ev ve ocak demektir. Vatanında özgürce, Atatürkleşerek yaşamanın mutluluğunu hisseder:

“Özgürlük, bir ılık kuvvetle sönmez
 Özgürlük, bir sestir, hiç hiç üflenmez
 Özgürlük bir kaynak aktıkça dinmez
 Coşarım, coşarım, coşarım özgür.”(Burdurlu, 1966b: 8)

Şair, hürriyeti baharın gelişyle bir tutar:
 “Bir diyar, bir bahar, bir rüzgâr
 Toplanır iç içe
 Doğar bir bayrak altında
 Bu memleket
 Doğar geniş kahramanlıklar sonu
 Ele alınan bu hürriyet”(Burdurlu, 1950a: 50)

3.21. Misafirperverlik

Misafirperverlik, Türk milletinin en önemli özelliklerinden biridir. Kapıya gelen bir kimse ev halkı tarafından hiç tanınmasa bile Tanrı misafiri olarak kabul edilir ve ağırlanır. Eve gelen konukların, evin bereketini arttıracak inancı Türk halkında misafirin önemini göstermektedir. Türk halkı, eve gelen misafire elinden gelen hizmetin en iyisini sunmaya çalışır. Misafire güler yüz gösterilir, evde bulunan yiyeceklerin en güzelleri ikram edilir. İbrahim Zeki Burdurlu, Türk milletinin en önemli özelliklerinden biri olan misafirperverlik değerini masal, roman ve öykülerinde işlemiştir. Misafir ağırlama insanlar arasındaki bağı kuvvetlendirdiği gibi hoşgörü ve nezaket değerlerinin önem kazanmasını da sağlar. Bu sebeple yazar, Türk milletinin bu özelliğini çocuklara sezdirme yoluyla göstermiştir.

Bütün masalların sonunda olduğu gibi Burdurlu’nun masallarının sonunda da sevenler kavuşur ve yapılan düğüne yedi ayrı ülkeden konuklar davet edilir ve ağırlanır. “Dileği Gerçekleşmeyen Kız” masalında, masal kahramanı kız evine gelen misafirini ağırlar:

“İki gözü yerine gelen güzel kız, evreni bir kez daha görmek için kılavuz içinde yaşayıp giderken bir gün kapı çalınmış. Hemen kapıyı açmış kız, kapıdaki kadını buyur ederek almış içeriye, baş sedire oturtmuş, konuklamış”(Burdurlu, 1974: 163).

Masalların ihtişamlı dünyası içerisinde elbette ki zenginliğin önemi büyüktür. Ancak burada dikkati çeken, padişah ve ailesinin ne kadar zengin de olsalar halktan kopuk olmamaları ve her zaman saray ve konaklarında misafire yer vermeleridir. Bunun örneğini “Bülbüllü Padişahın Oğlu” masalında görürüz. Masalda, Güllü Kız erkek kılığına girip padişahın oğlunu yarışta yenince Padişahın oğlu da onu tebrik eder ve konağında misafir eder:

“-Oğlansın, arkadaşımın, bu gece benim konuğum olacaksın, birlikte iyi bir gece geçireceğiz. Padişahın oğlu, kızı almış, konağa götürmüş. Sofralar kurulmuş. Yiyeceklerin en iyilerini, tatlıların en güzellerini yemişler, içkilerin en keskinini içmişler. Gece, karşılıklı oturarak konuşmuşlar”(Burdurlu, 1974: 181).

“Salepler” öyküsünde ise, Türk köylüsünün misafire verdiği değer yer alır. Eşeğine yüklediği salepleri satan yaşlı kadını, saat çok ilerlediği için köylüler misafir ederler:

“Bu akşam konuğumuz var. Hesabı yarın sabah görürüz. Haydi, nine, akşam oldu, bu saatten sonra yola çıkılmaz”(Burdurlu, 1979: 73).

Bu satırlar, misafirperverliğin güven boyutunu göstermektedir. Günümüzde insanların birbirine karşı ne kadar az güven duydukları göz önüne alınırsa yaşlı bir kadının bilmediği bir köyde tanımadığı insanlar tarafından misafir edilmesi Türk köylüsünün birbirine duyduğu güveni belirtmektedir. Böylece çocuklar, bu güveni sezecek ve misafir ağırlamanın altında yatan değerleri kavrayacaklardır.

“Memiş Can” romanında Adana’dan Osmaniye’ye giden öğrenciler ve öğretmenleri bir ilkokul öğretmeni olan Memiş’in okuluna da uğrar. Memiş, misafir öğrencilerle kendi sınıfını tanıştırır, onlara saz çalar. Memiş, bir karayolu çalışması için okula gelen öğretmenleri de ağırlar:

“Onlara mandolin çaldım, çay hazırladım, bir gün de yemek yedirdim”(Burdurlu, 2007: 169).

İnsanlarla rahat iletişim kurabilmenin yolları çocuklara küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gereken özelliklerdendir. Karşıdaki insana sıcak davranma, ona değer verdiğini gösterme, nazik ve uyumlu olma misafirperverlik değerinin

içinde taşıdığı nitelikler olması bakımından bu değerin çocuklara aşılması gerekmektedir.

3.22. Barış

Barış değeri, bütün dünyada ilk öncelikle benimsenmesi gereken değerlerin başında gelir. Çünkü barış, dünya düzenini sağlayan bir değerdir. İbrahim Zeki Burdurlu, Kıbrıs, İzmir ve Burdur'daki insanların hoşgörü ve barış içindeki yaşamlarını eserlerinde işlemiştir. Burdurlu, barışın insan hayatındaki önemi üzerinde durarak okuyucularına barışsız bir düzenin olamayacağı mesajını vermiştir.

İbrahim Zeki Burdurlu, Kıbrıs'ta bulunduğu yıllarda Kıbrıs'ın kozmopolit yapısını şiirlerinde işlemiş ve insanların beraberce uyum içinde yaşamasını dile getirmiştir. Şair, Kıbrıs'ta bulunduğu yıllarda Magusa Limanı'na dünyanın dört bir yanından gemiler gelmesini ve bu limanda Asyalı, Afrikalı, Amerikalı, Avrupalı insanlarla bir arada olmalarını şiirleştirmiştir. Şair, bu beraberlikten duyduğu sevinci coşkun bir ifadeyle belirtir. Kıyafetler, diller, tenler başka da olsa insanlar mutludur:

“MAGUSA LİMANI

Geliyor bakışı Amerika'nın

Akdeniz'e

Vuruyor kalbi Hindistan'ın

Akdeniz'de

Bir fes, Mısır'dan

Suriye'den bir kalpak

Barışıyor, karışıyor, yarışıyor

Bir fes, bir kalpak, bir şapka...

Diller başka, tenler başka;

Göz renklerinden geliyor bir ses;

İnsanlığın kaderinde

Deliler gibi şen herkes;

Deliler gibi şen

Bir başka, bir kalpak, bir fes.”(Burdurlu, 1954: 17)

Şair, Magusa’da Kışla Sokağında yaşamıştır. Bu sokak, sakinlerinin birbiriyle barış içinde yaşadığı, aydınlık bir sokaktır. Bu insanlar, kapılarını açık bırakacak kadar birbirlerine güvenen, komşuluk ilişkileri sağlam, umut dolu insanlardır. Şair bu sokağı ve bu sokağın sakinlerini:

“Her gün böyle bu dünya
Agop böyle, Kostaki böyle
Mezarlık böyle, çarşı böyle
İnsanca duygular böyle
Hep böyle şu Akdeniz
Böyle vallahi içimiz.”(Burdurlu, 1954: 30)

mısralarıyla betimler.

Burdurlu, hayata umutla, varlıklara yüzeysel değil derinlemesine bakan biridir. Mahalle kültürüne sahip olan Burdurlu, memleketi Burdur’da olduğu gibi Kıbrıs’ta yaşadığı yıllarda da komşuluk ilişkilerine çok önem vermiştir. Şair, Kıbrıs’ta farklı milletlerden olsalar bile birbirlerine karşı her zaman saygı ve sevgi çerçevesinde davranan komşularını şöyle anlatır:

“Günün en erken vakti,
Türk, İngiliz, Rum, Ermeni
Biliyorduk birbirimizin diliyle
Günaydın derken gülmesini”(Burdurlu, 1959: 7)

Bu mısralar şairin evrensel barış düşüncesinin neticesidir. Şair, Kıbrıs’ta geçirdiği günleri ve o günlere ait hislerini “Kıbrıs Düşü” şiirinde de işler. Burdurlu, Kıbrıs’ın kozmopolit yapısını ve bu yapının barış içinde olmasını istediğini:

“Ses olurum sokaklarında,
Öyle gürlerinden bir nefes...
İlk adım, ilk selamet, ilk iş,
Günaydın good morning, kalimera
Uzayan ses ses...”(Burdurlu, 1959: 60)

mısralarında bir kez daha belirtir.

Burdurlu, İzmir’de yaşadığı günlerden izler taşıyan “Günaydın Anneciğim” kitabında Türk halkı için bayramın ifade ettiklerine şiirinde yer vermiş ve bayramların en çok birleştirici yönünü ön plana çıkarmıştır. Şair için bayram, küslerin barıştığı, dostlukların pekiştiği günlerdir:

“Darginlar barışrlar
Yeniden hız alır dostluğun sesi
Kardeşlik duygularından taşar
Bayramın o eşsiz musikisi”(Burdurlu, 1966b: 30)

Bayramın çocuklar için ifade ettiği anlam ise daha çok eğlencedir. Şair bunu çok iyi bildiği için çocukların hislerini samimi bir biçimde ifade eder:

“Biz çocuklar bulutlar gibiyiz
Özgür maviliklerde ak ak
Salıncaklar, dönerler, atlıkarıncalar
Heey ne güzel sonsuz yaşamak”(Burdurlu, 1966b: 30)

Bu mısralarda çocuğun, kendini oyunda özgür hissettiğini görürüz. Çocuk oyunla kendini geliştirdiği gibi hürriyeti de tadar. Kısa bir zaman da olsa çocuğun hayattan uzaklaşıp bu özgürlüğü yaşaması onun hayal dünyasının gelişmesi için önemlidir. Şairin, şiirde, “biz çocuklar” diyerek bu şiiri çocuk ağzından yazmış olması şiirin çocuklara çok samimi ve yakın gelmesini sağlamaktadır.

Burdurlu vatan, hürriyet ve bayrak sevgisiyle dolu bir şairdir. Yurdun bütününde birlik ve beraberlik fikrine sahip olan şair, Burdur’un vatanın genelini yansıtan bir parça olduğunu düşünür ve Burdur’daki kardeşliği mısralarına taşır:

“Hep kardeşlik için çarpan bu yürekler,
Bu küçük şehirde al renkle kardeşir.”(Burdurlu, 1947a: 6)

Burdurlu’nun masallarına barış değeri açısından baktığımızda bütün masallarda olduğu gibi yazarın masallarının da mutlu sonla bittiğini görürüz. Bu son küslerin barışması, huzura kavuşulması ve topluma barışın hâkim olması şeklindedir. “Bülbüllü Padişahın Oğlu” masalında, Güllü Padişah ve Bülbüllü Padişah’ın

arasındaki küslük yüzünden iki padişahın çocukları yarışa girmek zorunda kalırlar. Güllü Padişah'ın kızıyla Bülbüllü Padişah'ın oğlu birbirlerine üstünlük sağlayamaz ve birbirlerine âşık olurlar. Babalarına aynı çizgide kaldıklarını ve evlenmek istediklerini söylemeye karar verirler. Tam bunu söyledikten sonra kızın parmağındaki sihirli yüzük dile gelir ve barış içinde huzurla yaşamının önemini dile getirir:

“-Han padişah, can padişah, insanın tek ülküsü, bu evrende tertemiz bir yaşam sürmektir. Ortadan kırgınlığı kaldıralım. İki padişah, ikiniz de çok iyisiniz. Bu düğünle iki ülke birleşerek, tatlı tatlı anlaşarak yaşamalısınız. Bülbüllü padişah gelsin senin güllerinle eğlensin, sen git onun bülbülleriyle sevinçlen. Evren sizden öğrensiz düzenliği, haydi durma padişah, var git buyruklarını ver, ortalık şölenlerle dolsun”(Burdurlu, 1963a: 16).

Çocuklar, barış değerinin evrenselliği sayesinde bütün dünyayı kapsayan bir düzen ve hoşgörü anlayışına sahip olacaklardır. Bu bakımdan İbrahim Zeki Burdurlu'nun barış değerine bu derece önem vermesi anlam kazanmaktadır.

3.23. Kanaatkârlık

Sahip olunan varlıkların kıymetine bilmek insanların hayata karşı olumsuz bakmalarını engeller. Ancak bu şekilde hayattan zevk alınabilir. Elbette ki her insanın elde etmek istedikleri vardır. Ancak sürekli bunları düşünmek ve sonucunda da elde edememek insanları mutsuzluğa sürükler. Bu sebeple çocuklara hayata olumlu bakmayı öğretmek gerekir. Kanaatkârlık değerini öğrenen bir çocuk sahip olduklarıyla yetinmesini bilecek ve ulaşmak istediklerine ulaşamadığı zaman hayal kırıklığına uğramayarak yeniden mücadeleye başlayacaktır. İbrahim Zeki Burdurlu, öykü ve şiirlerinde hem kendi hayatındaki kanaatkâr insanları anlatmış hem de genel olarak Türk insanının hayata olumlu bakışını yansıtmıştır.

“Mis Gibi Taze Leblebi” öyküsünde eldeki imkânların farkına vararak kanaatkâr olma işlenir. Öykü kahramanı çok zor şartlarda yaşamaktadır, ancak bir gün bir pardösüye sahip olunca duyduğu mutluluğu şöyle anlatır:

“İlk kez, ince de olsa, bir pardösü giymek ne demek, gelin de bana sorun. O gün sınıfıma, yatakhane, okuluma sığamadım. Sanki bir başka insan olmuştum. Gizli gizli aynaya bakıyor, yüzümü, boyumu, ayakkabılarımı gözden geçiriyordum. Okulun dışındaki insanlar gibi olmuştum”(Burdurlu, 1979: 150).

Burdurlu, köy insanlarının sade ve kanaatkâr yaşamlarını, o insanların sık kullandıkları “tohum, süt, tarla, ambar, hamur, yemiş, kurt, sofr, öküz, çarık, menevre, bostan, toprak, hasat” gibi kelimeleri şiirinde kullanarak okuyucularına anlatmıştır. Köy (toprak) insanları için toprakla iç içe, sade bir yaşam sürmek çok önemlidir. Bu sade yaşam içinde, beraberlik ve barış içinde yaşanan günler vardır:

“Ekşimemiş hamurumuz var
Kurt değmedik yemişlerimiz
Bunları eş, dost derneğinde
Hoş beş ederek yeriz

Geçen yılları örnek biliriz
Geçtiğimiz yollar ondan örnek
Çarığımız öküzümüzün derisi
Menevreğimiz kıl kıl üstüne.” (Burdurlu, 1945: 8)

Şair bu mısralarda, köylülerin eldeki imkânları kullandıkları ve fakir ama mutlu bir yaşam sürdükleri belirterek onların tecrübeye ve örnek almaya verdikleri önemi göstermiştir.

“Toprak Dam” isimli şiirde ise, bir damın dilinden kanaatkârlık değeri dile getirilir. Şair, bu şiirde bir nesneyi kullanarak köy insanlarının kanaatkârlıklarına eşyaları da ortak etmiştir:

“İnsanım bende uyur
Aşım ayrılanla bulgur
Toprak! Allah’a duyur,
Bir yol benden geçesi.”(Burdurlu, 1945: 24)

Şair, köy insanlarının sade ve mutlu yaşamlarına hayrandır. Bu insanlar, hayata umutla bakar ve çalışarak kazanmanın mutluluğunu yaşarlar:

“Bir izin ardından gönlün dupduru
Nasırlı ellerin toprağa yoldaş
İçine serpilten umut yağmuru
Büyütür içinde sana benzer baş.”(Burdurlu, 1945: 63)

“Loş Odamız” şiirinde ise, Burdurlu ve ailesinin kanaatkâr yaşamları vardır. Manevi duygular ve değerler her zaman maddi imkânsızlıkların üzerini örter. Şair, fakir ama mutlu bir ailede büyümüştür. Bu mutluluk eşyalara da sinmiş, aile olmanın verdiği beraberlik duygusuyla kanaatkar olma değeri birleşmiş ve ortaya birbirine kenetlenmiş bir aile tablosu çıkmıştır:

“Bir sıcaklık eser soluk eşyalardan,
Coşkun gülümseme gün gibi aşikâr;
Çok garip şekiller eskimiş tavandan
Bizi okşayacak gibi sarkar, sarkar

Bu kardeş fakirlik bize çok benziyor,
Özlem duyuyoruz sade gözlerine;
Ocak, yaşamının yolunu çiziyor
Zevkle yatanların sıcak dizlerine”(Burdurlu, 1947a: 71)

Doğadaki varlıkların yaşamı sadedir ve bu varlıklar sadece var olma amaçlarına göre yaşarlar. Şair bu düzene hayrandır. “Tanıyış” şiirinde sık sık geçen, “böcek, tohum, koza, dünya, kök, karınca, meyve, mevsim, güz, bahar, toprak, hayat, sofraya, yarın, insan” kelimeleri şairin, doğadaki varlıkların hayat düzenine ve uyumuna duyduğu hayranlığı göstermektedir. Şair, bu şiirde doğada olduğu gibi insanlar arasında da olmasını istediği düzeni anlatır. Bu düzen, herkesin çalışması, emek vermesi ve sahip olduklarıyla yetinmesini bildiği zaman mümkün olabilecektir:

“İşte dünyam diye çıldıran böcek
İşte dünyam diye gelişen tohum

İşte bir kozada geçmiş, gelecek,
 İşte dünyam diye haykıran tohum.
 Böcekler ışıklı kökler sevgili
 İşte hür şenliğe uyan benizler”(Burdurlu, 1946: 11)

Burdurlu, “Bir Köyden Bir İnsan” kitabında Toprak Ana adını verdiği bir köy kadını okuyucuya anlatır. Toprak Ana, yaşamın iyi yönlerini gören, iyimser bir kadındır. Her ne kadar zorluklar içinde de olsa halinden şikâyetçi olmaz. Elindekilerle yetinmesini bilir:

“Çiçeklerim ötüşüyor
 Geceme gündüz düşüyor
 Tek evim serinleşiyor
 Dam oluyor saray gibi”(Burdurlu, 1950b: 50)

Toprak Ana, hayatı güzelleştirmenin insanın elinde olduğunu bilir. Toprak Ana için yaşamın anlamı sade ama mutlu bir hayattır. O, bu isteğini:

“Hayattan murat ne demek
 Günleri iyi gün etmek
 Dağlar ardı dağlar gitmek
 Deli, deli bir tay gibi.”(Burdurlu, 1950b: 50)

mısralarıyla dile getirir.

Toprak Ana, köyde zorluklar içinde bir yaşam sürmüştür ancak halinden şikâyetçi olmaz:

“Şükretmiş olayım güneşe, aya
 Dost bilmiş olayım yoksul çarığı.”(Burdurlu, 1950b: 67)

Bu mısralar, şairin hayata karşı hep umut dolu, kanaatkâr bakışını yansıtır. Burdurlu, köy hayatının saflığı ve samimiyetini pek çok şiirinde işlemiştir. Bu şiirlerde, şairin doğayla iç içe olmaktan duyduğu mutluluk dile getirilir:

“Sırdaş oldum toprakla, ota, ayrılıkla
 Katmerli nasırla, katmerli yarıkla
 Suyum uyur testimde, uyur, uyanır

Yatağım sıcak sıcak göğsümü tanır”(Burdurlu, 1950b: 70)

Burdurlu, maddi sıkıntılar için üzülmeyi bir tarafa bırakır. Onun en çok istediği çocuğunun gözünde yükselmektir. Şair bunu; “Odama maddesiz, menfaatsiz bir hayat boşaldı” mısrasıyla verir. Şairin kanaatkârlığı ön plana çıkardığı şu mısralarda da Burdurlu’nun hayata bakışı yer almaktadır:

“Çocuğum gülüyor, ıslıl ıslıl pembe yanakları
Eski sobam yanıyor vefalı bir gönül gibi;
Yanın ey insanlığın iyilik ocakları!..
Bu an, bu an, bu an, öz hayatım
Gül gibi, gül gibi, gül gibi.”(Burdurlu, 1950a: 42)

3.24. Emek

Çocuklara emek vererek kazanmanın güzelliği küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gereken bir özelliktir. Böylece çocuklar hayata karşı direnmeyi ve hazırcı olmamayı öğreneceklerdir. Emek verme ve çalışma zor olarak bilirse de aslında her insan kendi emeğiyle kazandığı zaman daha mutlu olur. Ayrıca, emek vererek kazanma çocuklara sahip olduklarının kıymetini bilmeyi de öğretecektir.

“Çul” şiirinde, çul, hayatın anlamını kavrayan bir olgunlukla dile gelir. O, emeğin önemini bilir, göz nuruna hürmet eder. Çul, sadece yerde serili bir nesne değildir. Şair, çulu kişileştirmiş ve onu hayata olgun bir bakışla baktırmıştır:

“Dinlerim vücutların ahını,
İğneme ipliktir seven insanlar;
Çizgilerime yol diyen ayak
Gider meydanlar boyu meydanlar”(Burdurlu, 1945:22)

Şair, “Bu Adam Toprağa Gönlünü Verdi” şiirinde, toprakla uğraşan insanın emeğinin karşılığını aldıkça mutlu olmasını anlatır:

“Tarla yeşerdikçe içi kımıldar
Mevsim bir alandır, göze gelir dar” (Burdurlu, 1945: 30)

Şair, “Burdur’daki Mahallemiz” isimli kitabında Burdur’u ona ait bütün unsurlarıyla işler. Burdur’da evlerde tezgâh dokunur. İnsanlar tezgâh dokuyarak duygularını belirtir, üretmenin huzuruyla mutlu olurlar:

“Hep tezgâh sesi bu şehir
İnsan hoşnut kalır gönül dünyasından
Serper kumaşlara vefa renklerini;
Güller sarkarsa da aşkın rüyasından
İşler gönlüm diye cefa renklerini.”(Burdurlu, 1947a: 7)

Bu şiir, sanatla uğraşmanın insan ruhunu dinlendirmesini anlatır. Tezgâh dokumayla hem insanlar emek verip ürün alırlar hem de hayallerini, düşüncelerini ilmik ilmik tezgaha işlerler. Burdur insanları bu durumdan çok hoşnuttur:

“Hep tezgâh sesi bu şehir,
Bütün evler sarhoş gibidir seslerle,
Ruhlar huzur emer gök maviliğinden,
Çırpınır yürekler uysal heveslerle
Dönmez bu insanlar renk güzelliğinden”(Burdurlu, 1947a: 7)

“Üç Dullar” şiirinde genç yaşta dul kalmış üç kadın anlatılır. Kadınlar tezgâh dokuyarak hayata tutunmuşlardır:

“Üç gönül ömrünün musikisine
Hayat aynı gerçeklerle dokunmuş;
Renk vermiş içleri tezgâh sesine
Aynı bezde üç kalp renk renk okunmuş”(Burdurlu, 1947a: 33)

İlk meyvesini veren bir kökün dilinden yazılan şu şiirde ise kökün meyve verdiği için duyduğu hazzı buluruz. Kök, meyve vermek için çok acılar çekmiştir, ancak bu eziyetlerin sonucunu görmüş, meyvesini vermiştir. Kök bu düzenden çok memnundur:

“Ve sonra bu hayat kadar güzelken
Çiçek açıp meyve olan can benim”(Burdurlu, 1946: 16)

Kök hayata aşkla tutunmuştur. Amacı meyve vermektir ve meyvesi için gerekenleri olgunlukla yapar.

Toprak saftır, üretkendir. Sadece gökyüzünü ve içini tanır, bilir. Toprağın tek amacı üretmektir. Toprağın gökle konuştuğu “ Toprağın Gerçek Ağrısı” şiirinde şair bunları işler:

“Ey gök sade senin güneşine
Boyun eğen tembel dallarım
Yıldızlarına karşı açılan dikenlerim
Yağmurunla uyuklayan çiçeklerim var”(Burdurlu, 1946: 24)

Toprak ürettiklerini öle benimser ki, onlar için çektiği acıları bile hoş görür. “Kutluyum her mevsimde” mısrası bunu belirtmektedir.

“Saban delsin bağrımı
Filiz emsin ağrımı
Tohum bilmez böğrümü
Dövsün kazmalar dövsün”(Burdurlu, 1946: 24)

Toprağın işi zordur ancak o bundan şikâyetçi değildir.

“Memiş Can” romanında Memiş isimli bir çocuğun mücadelelerle dolu yaşamı anlatılır. Memiş, emek vererek üretmenin mutluluğunu doyasıya yaşar, Ayşe Yenge’si ve onun oğlu Mustafa’yla beraber halı dokumaya başlar:

“Halının gülleri, yaprakları oluşukça büyük bir sevinç duyuyordum. Komşular gelip gittikçe bizim halının ilerlediğini gördükçe göğsümüz kabarıyordu. Gerçekten iyiydi bir işin içinde onun geliştiğini izleyerek yaşantılara dalması”(Burdurlu, 2007: 66).

O yıl bütün kışı halı dokuyarak, hem eğlenip hem üreterek geçirirler:

“Rıza Çavuş böyle günlerde odaya da gitmiyordu. Bize fıkralar anlatıyor, güldürüyordu. O anlattıkça biz, halıyla anlatılanlar arasında zamanı unutuyor, uzaklara dalıp gidiyorduk”(Burdurlu, 2007: 71).

2.25. Kültüre Sahip Çıkma

Kültür, bir milleti meydana getiren değerlerin bütünüdür. Evrensel olabilmek için önce milli olmanın gereği göz önüne alındığında kültür kavramının önemi ortaya çıkar. Bu bağlamda evrensel olabilmek için öncelikle kültürel değerleri tanımak ve onlara sahip çıkmak gerekmektedir. Bu gereklilik çocuklara kazandırılırsa milli kimliğini tanıyan ve ardından bütün dünyanın gelişimine katkı sağlayabilecek bireyler yetiştirilebilir.

“Bizim Köye Gelen Mektuplar” şiirinde, Türk kültürüne ait pek çok unsurla karşılaşırız. Bu unsurlar, her Türk gencinin askere gitmesi, mektuplarda eşe dosta selam söyleme ve vatanın her değerden üstün olmasıdır:

“Dün sınır nöbetindeydim
Emniyet kanımda devdi;
Yurdu ve seni kolluyordum.” (Burdurlu, 1945: 34)

“Anacım iyiyim
Tarihi mektubuma kadar;
Selam koydum eşe dosta
İlet onları yerli yerince...” (Burdurlu, 1945: 32)

Delikanlı askerde öğrendiği marşa da mektubunda yer verir:

“Biz Türküz doğuştan
Şan biliriz nam üstünde
Göz kapağımızı

Sileliberi

Sileliberi” (Burdurlu, 1945: 33)

“Durdu Bacının Dönesi” şiirinden, köyde darı, buğday, başak yetiştirildiğini, yiğitlerin güreş tutuşunu, kızların sandıklarına çeyiz bastıklarını, dostların acıya ortak olduklarını, çarı giyildiğini ve toprak damların olduğunu öğreniriz:

“Orda gree yiğitler”, “çarık ayağı gizleyen”, “ağlar dost, yastığın gibi”(top, ins, s.40)

“Sr” iirinde geçen:

“Hepsinde ttyor kıvrak bir sevinç,

Ovalar, dik beller, geitsiz sular;

Seslerinde gizli duygulu bir i

Bu ite öz şiir, öz türküler var.” (Burdurlu, 1945: 66)

mırsalarda, köy insanının şiir ve türkülerinde kendisinin olduğunu öğreniriz. Yani, köy insanları sanatlarında bile samimi bir şekilde hayatlarını yansıtırlar.

Yazarın “Anılardan ykler” kitabında, okul ve İstiklal Marşı’nın Türk toplumunun hayatındaki önemi belirtilir. Her ocuk yedi yaşında önlüğünü giyer ve okula gider.

ğretmenle İlk Gün yksnde, Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk de yer alır. Sevim, okula başladığı ilk gün, okulda Atatürk’ görmekten mutlu olur:

“Resimli duvarlara baktım. Kocaman bir Atatürk vardı duvarda. Babam bana, “Atatürk gülümsedi” diye bir şiir öğretmişti. Baktım gülümsüyordu Atatürk”(Burdurlu, 1979: 85).

“Kandil reėi” öyküsünde, Türk toplumuna ait gelenekler yer alır:

“Bir kandil günüydü. Annem birkaç günden beri söyleyip durduğu kandil reklerini yapıp komşlara dağıtacaktı. Gelenek böyleydi. Çünkü herkes bize kandil reklerini göndermeye başlamıştı beni”(Burdurlu, 1979: 129).

Sevda, annesinin yaptığı çörekleri, annesinin selamını da söyleyerek dağıtır. Bu öyküde, halkın kültürünü yansıtan “kolay gelsin bereketli olsun! Sağ ol, hoş geldin, hoş bulduk, teşekkür ederim, aferin” gibi kalıplaşmış ifadeler de yer alır.

“Tahta Kızak” yksnde, Türk toplumuna ait kültür özelliklerini buluruz:

“Kış gecelerinin ayrı bir tadı vardı. Komşlarımızla sık sık toplanır, uzun geceleri tatlı duruma getirirdik. Masallar anlatmak, bilmeceler söylemek ve kimi geceler pişmaniye çekmek”(Burdurlu, 1979: 137).

“Acımasızlar” öyküsünde, Türk toplumunun hayatında önemli bir yere sahip olan bayramlar vardır:

Şeker bayramıydı o gün. Hepimiz erken kalkmıştık. Kardeşimle kahvaltıyı falan düşünmeden giyinmiştik. Yeni giysim, yeni gömleğim, yeni ayakkabım ve yeni çoraplarım... Bir başka insan olmuştum sanki...”(Burdurlu, 1979: 193).

Öyküde, bayram toplarının atılması, davul ve zurnayla bayramın kutlanması, sokak sakinlerinin beraberce sokağı süpürmeleri, büyüklerin ellerinin öpülmesi, bayram ziyaretleri ve harçlıkları yer alır.

Şair, Kıbrıs’ta bulunan Baf Kalesinden Akdeniz’e doğru bakarken kalenin fethedildiği günleri düşünür.

BAF KALESİ

Yıl oldu yıllar önce bir yıl
Eski bir yel esti Anadolu’dan;
Sonra çelik süngü ve Türk sesi...
Bir an fethin güneşinde ısındım...
Liman bulamamış bir tekneyim sanki
Aktım, aktım.”(Burdurlu, 1954: 5)

Kıbrıs, Osmanlı Devleti’nin yönetiminde çok güzel günler geçirmiştir. Ada’nın şimdiki hali, şairi üzmektedir. Şair, adanın dilinden yazdığı bu şiirde Kıbrıs toprağının çok kızgın olduğunu söyler. Çünkü bu topraklar kaleye ilk Türk bayrağı takıldığı andan itibaren mutlu günler yaşamıştır. Bu topraklar, nice yıkılmaz yapılarla Osmanlı’yı içinde saklayarak yeni vakitlere akmıştır. Kıbrıs, Osmanlı paşalarının öncülüğünde Limasol’un, Lefkoşa’nın Magusa’nın fethini zafer çiçekleriyle yaşamıştır.

“OSMANLI ZAMANI

“Sonra” diyordu toprak “sonra
Bir Osmanlı zamanı doldurur yıllarımı
Koca, dağ imparatorluğun sevincindeydim,

Köylerim, şehirlerim mesuttu

Kıbrıs, Osmanlı adıyla şakıyordu.”(Burdurlu, 1954: 22)

Kıbrıs, eski günleri anarak mutlu olur. Aslında o günleri anan Burdurlu’dur:

“Toprağın gözleri bulanmıştı

Örtülmüştü sanki gözbebekleri

Dönmüştü, içine doğru bakıyordu.”(Burdurlu, 1954: 22)

Gül, Burdur’un vazgeçilmezlerinden biridir. Şair, “Gül kokar, gül kokar” mısrasını her üçlüğün sonunda tekrarlayarak anlatımı akıcı hale getirmiştir. Şaire göre Burdur’daki tezgâhlar, genç kızlar, dul gelinler ve bütün doğa gül kokar:

“O güzelim bahçeler,

Kanı kaynayan toprak

Türküye dalmış sular

Gül kokar, gül kokar.”(Burdurlu, 1947a: 8)

Şair, çocukluğuna ait her varlığı şiirleştirirken babasının arkadaşı emekli öğretmen Asım Efendi’yi de unutmaz. Bu şiirde Burdur hayatına ve Türk adetlerine dair pek çok bilgi vardır. Şairin babasının ve Asım Efendi’nin dertleşmeleri, çocukların askere gitmesi, askerden mektup gelmesi ve Tanrı’dan hep iyi günlerin dilenmesi “Emekli Öğretmen Asım Efendi” şiirini oluşturur. Asım Efendi’nin nasıl biri olduğunu şu mısralar anlatır:

“O eskiden her dersinde

Bir kalp şekli çizermiş,

Bütün çocuklara dönüp

‘İnsan olmak için önce,

Kalbin vefası lazım’ dermiş.”(Burdurlu, 1947a: 27)

Bayram günleri İslam dininin önemli tarihleridir. Bayramın özelliği küslerin barışması, akraba ve tanıdıklarla bir araya gelme, bayramlaşma, ikramlarda bulunma yani birlik ve beraberliğin kuvvetlendirilmesidir. Şair bayram günlerini:

Bütün yüzler bahar çiçekleri gibi,

Gözler, olgun, taze meyvelere benzer;

Geniştir insanın acılı hür kalbi,

“Üç gün için yaslar gönül dışında gezer”(Burdurlu, 1947a: 32)
mısralarıyla verir. Bu şiirde, şair, eski bayram günlerini yad etmiş ve herkesin sevinç içinde olmasını mısralaştırmıştır.

Türk ve İslam kültüründe ölen insanın arkasından mevlit okunması adettir. Şair bu âdeti mısralarına taşımıştır:

“Mevlit okunurken mahallemizde
Bir an düşünürüz geçen günleri
Sesler, sesleri bekler boşlukta
Sızlar kalplerimizin en تنها yeri.”(Burdurlu, 1947a: 38)

İnsanlar bir yerden başka bir yere taşındıkları vakit yeni ortama uyum sağlamaya başlarlar. Bu uyum, konuşma, giyim tarzı ve adetleri bilmekle olur. Türk halkında yeni gelene ‘hoş geldin’e gitme adeti vardır. Bu adet, tanışmayı ve beraber yaşamı paylaşmayı sağlar:

“Arkasından getirdiği başka şehir havası
Çabucak söner,
Pek çabuk alışır dili
Sonra mahalleliyi bekler.”(Burdurlu, 1947a: 44)

Burdurlu, Türk kültürünü okuyucularına tanıtmayı kendine amaç edinmiştir. Bu tanıtımı bizzat yaşadığı şehirleri tanıtarak yapar. Şairin Kıbrıs’ta oturduğu ev Namık Kemal ve Şinasi sokaklarının birleştiği köşe başındadır. Şair bunu şöyle betimler:

“Birinde istiklal
Birinde var
Tasvir-i Efkar”(Burdurlu, 1959: 5)

Şair için bu köşe başı Kıbrıs, Akdeniz ve Türkiye’nin birleştiği noktadır.

Şair, Kıbrıs’ın bir Türk yurdu olduğunu vurguladığı “Atatürk Meydanı” şiirinde, bu meydana Atatürk’ün adının verilmesi sebebiyle oraya manevi bir anlam yükler:

“Nasıl varılmaz, meydan Atatürk Meydanı olur da

Hem Akdeniz'in tarih yapraklarında
 Sonsuzluk maviliğinde yazılar olur da
 Yıldızlarla okunur okunur da
 Türk'ün eski topraklarında
 Nasıl varılmaz?"(Burdurlu, 1959: 16)

Şair, “mavi suların içinde mavilere akan yıldızların parıltısı” derken Atatürk'ü kasteder. Bu meydan Atatürk'ün yani Türk'ündür. Bu yüzden buram buram tarih ve Türklük kokar. Dil Türkçe, yer Türk yurdu, lider Atatürk'tür.

Şair vatanına ve bayrağına duyduğu sevgiyi küçük bir çocuğun elinde tuttuğu bayrak vasıtasıyla şiirleştirir. Bu çocuk da çocuğun elindeki bayrak da küçüktür. Ancak bu bayrak Türkiye kadar büyüktür. Çocuğun bir asker edasıyla başı dik, bayrak göğsünde, ay-yıldız gözbebeklerinde yürümesi şairi duygulandırır:

“ÇOCUK
 Biliyordu Kıbrıs'ta doğduğunu,
 Ondan evvel biliyordu Türk olduğunu;
 Bayrağı hayal hayal Akdeniz ufkuna çekti
 Kırmızının içinde göründü Türkiye
 Çocuk heyecandan ölecekti.”(Burdurlu, 1959: 39)

İbrahim Zeki Burdurlu, milletine ait değerleri eserlerinde özellikle işlemiştir. “Memiş Can” romanında da bu değerleri görmek mümkündür:

“Çevremdeki çocuklar İstiklal Marşı'nı söylerken ben de katılmaya çalışmıştım. Gerçekten ben bu marşı gereği gibi bilmiyordum. Ama öğrenecektim”(Burdurlu, 2007: 103).

“O yıl en çok merak ettiğim konulardan biri de Atatürk'tü. Türkiye'mizi kurtaran yüce komutanın yaptıklarını, yaşamını okudum. 10 Kasım günlerinde okulumuzda Atatürk törenleri yaparken çalışmalara ben de katılırdım. Son yaptığımız törende ben Atatürk'le ilgili anılar anlatmıştım. Kentten gelen konuklar önünde, Atatürk'ün yaşamından alınan bu anılar iyi bir etki yaratmıştı. Bunun en önemli etkisi bende olmuştu. Ondan sonra Atatürk'le ilgili kitaplara büyük bir ilgi duymaya başladım”(Burdurlu, 2007: 125).

“Köylü olmak... Tarih derslerinde, edebiyat derslerinde okumuştuk. Osmanlı hükümeti zamanında, köylü olmak hele Türk olmak bir sakınca gibiymiş. Böyle bir akım gelip geçmiş ülkemizde. Türklükle ilgili her şey aşağı görülmüş. Ama Atatürk, Türk ulusunu Türklük bilincine vardırarak için tarih ve dil çalışmalarına başlamış. Ben köylüyüm ve ulusumun efendisiyim”(Burdurlu, 2007: 141).

Memiş ve arkadaşları öğretmenlerinin gözetiminde yaptıkları Bursa-Bandırma gezisinde hem Türkiye’yi daha yakından tanıma imkânı bulurlar hem de keyifli vakit geçirirler. İstanbul’u sisler içinde görmek çok hoşlarına gider, Bursa’yı da çok beğenirler:

“Bursa, bir bakıma İstanbul’dan daha güzel. Her yer yemyeşil. Yeşil türbenin bulunduğu yerden ovaya doğru şöyle bir baktınız mı tüm görünüm yemyeşil uzanıyor. Bursa’daki tarihsel yapıların hiçbirisi yok Balıkesir’de. Bursa, Balıkesir’den daha güzel. Hele Uludağ... Yemyeşil ovasının ortasında karlı tepesiyle yükselen Uludağ’ın efsanesini öğretmenimiz anlattı bize”(Burdurlu, 2007: 142).

Memiş, yazma dersinde bu efsaneyi yazar.

“Bursa, gerçekten ayrı bir kent. Suyu, havası, yapıları başka. Her sokağında ayrı bir tarih var. Tüm tarihsel yapıları, özellikle müzeyi gezdik. Camilerin, türbelerin duvarlarındaki, kubbelerindeki çiniler çok güzel. Köyümdeyken büyük Türkiye’yi bilmezdim. Hele ülkenin bu denli güzel olduğunu hiç bilmezdim”(Burdurlu, 2007: 147).

Memiş, öğretmenlik yaptığı okulda Kıbrıs’a düzenlenen gezide Kıbrıs’ı daha yakından tanıma imkânına kavuşur. Kıbrıs’ta Lefkoşa’nın alınması sırasında şehit olan Bayraktar’ın türbesini, Girne’yi, Magosa’yı, Namık Kemal’in Magosa’daki zindanını gezerler:

“Namık Kemal’in buraya tutuklu olarak gönderilmesini öğrencilere anlattım. Vatan Yahut Silistre oyununun Gedikpaşa Güllü Agop Tiyatrosu’nda oynanmasının halk üzerinde yoğun bir etki bıraktığını, gençlerin Namık Kemal’e yakın bir ilgi göstererek gösteriler yaptıklarını, işte bu gösterilerden korkan sarayın, ozanı buraya değin tutuklu olarak gönderdiğini söyledim”(Burdurlu, 2007: 185).

Burdurlu, Namık Kemal’in zindanının karşısına büstünün koyulmasını hem bir Namık Kemal anısı hem de Türklerin özgürlük sevgisi ve özlemi içinde bulunduklarının göstergesi olarak kabul eder.

İbrahim Zeki Burdurlu, Türk toplumunu en önemli günlerinden biri olan 23 Nisan Çocuk Bayramını da unutmaz ve “Memiş Can” romanında bu bayramı işler:

“23 Nisan’da iyi bir tören yaptık. Okulumuzu süsledik. Ayrıca geniş bir eğlence programı da hazırladık. Önce açılış konuşması yaptım. Çocuk bayramının tarihsel ve sosyal değerini anlattım. Öğrencilerim şiirler okudular. Fıkralar anlatıldı. Saz öğrenenler kimi saz parçaları çaldılar. Sonra küçük, kısa oyunumuzu oynadık. Çocuklar, çok sevindiler. Köylüler de hoşlandılar. Küçük okulumuzun küçük töreni çok iyi oldu. Muhtar, elimi sıkarak beni kutladı” (Burdurlu, 2007: 173).

Şair, Atatürk sevgisini “Atatürk” şiirinde çocuk duyarlılığıyla dile getirir. Bütün çocuklar gibi o da Atatürk’ü önce duvardaki ve kitaplardaki resimlerden tanır. Alfabeyi öğrenirken Atatürk yazmayı da öğrenir. Büyüdükçe ona olan sevgisi ve onun her yerde yaşadığına dair inancı da artar:

“Daha iyi anlarım her yıl
Açıldıkça düşüncelerim
İlk sevgim büyür de
Seni daha da severim”(Burdurlu, 1966b: 16)

Burdurlu, “Nasrettin Hoca’nın Ziyafeti” şiirinde bir Nasrettin Hoca fıkrasını şiirleştirmiş ve çocukların çok hoşlanacağı bir üslup kullanmıştır. Kelimelerin günlük hayattan olması, Nasrettin Hoca gibi çocukların çok sevdiği bir kahramanın şiirde yer alması ve konunu gülünç bir şekilde işlenmesi çocukların ilgisini çekecek özelliklerdir. Bir bahar mevsiminde Akşehir halkı ziyafet vermeyi kararlaştırırlar. Herkes ziyafete bir yiyecek hazırlayacaktır. Hocaya ne hazırlayacağını sorduklarında, Hoca:

“-Ziyafet tastamam
Lezzete bal, şeker dolsun
Böyle sofradan dönmemek
Benim baş görevim olsun” (Burdurlu, 1966b: 17)

cevabını verir.

Nasrettin Hoca gibi Keloğlan da her çocuğun tanıyıp sevdiği bir Türk kahramanıdır. Keloğlan’ın hayata umutla bakması, kalbinin iyilikle dolu olması,

zorluklarla mücadele ederek mutluluğu araması onu önemli kılan etkenlerdir. Şair, bu şiiriyle çocukları Keloğlan masalları okumaya da teşvik eder. Keloğlan, çocukların dünyasında özel bir yere sahiptir:

“Nasıl tanımayız seni Keloğlan?
İyilik kaynağı derin gözlerin;
Ayrılma masmavi şen dünyamızdan
Bir tek seveni ol yüreğimizin

Biz çocuklar kahkahalar içinde
Senin gür sevginle dolar taşarız
Sen Keloğlan acı çeken tek mutlu
Yürekten güldükçe sonsuz yaşarız”(Burdurlu, 1966b: 19)

Burdurlu, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın önemini çocuksu bir dille anlatır:

“Selam sana Yirmi üç Nisan!..
Selam ey ilk temel bizlerden!..
Çocuk bayramımla bayramlaşan
Selam sana dağlardan, denizlerden”(Burdurlu, 1966b: 31)

Şair, ilkbaharın güzelliğini 23 Nisan’a bağlar. Bu bahar Atatürk’ün sayesinde olur. 23 Nisan, Millet Meclisinden yükselerek dalgalanan ilk bayraktır.

İbrahim Zeki Burdurlu, “Ömürsün Nasrettin Hocam” kitabının başında “Nasrettin Hoca Üzerine” isimli yazısında şunları söyler:

“Hoca, bir halk adamıdır. Halkın yaşamasına uygun bir yaşam içindedir. Halk içinde yetişmiş, toplumun içinden ayrılmamıştır. Bu yüzden fıkraları hep halkla ilgilidir. Bu ilgi, onu hiç unutturmamıştır. Zeka oyunları, dinleyenlere gülüşler sunarken bir yandan da iğneler, öğüt verir. Hoca, halktan ayrılmayan bir kişi olduğu için Türkçemizin içinde yüreğimizden, düşüncemizden gelen sevgiyle yer almaktadır.”(Burdurlu, 1965a: 3)

Bu satırlarda Nasrettin Hoca’nın zekâsı ve güldürürken düşündürmesi ön plana çıkarılmıştır. Çocuklara doğruyu sezdirmek bakımından bu yol çok uygundur.

Eserlerde kendi kültürünü, kendi halkını işleyen Hoca, Ziya Gökalp'ın “milli olmayan evrensel olamaz” sözünü destekler niteliktedir. Kitabın nazım şeklinde yazılan ön sözünde Nasrettin Hoca'nın fıkralarına yer verilir. Hoca'nın bindiği dalı kesmesi, eşekten düşmesi, ipe un sermesi, göle maya çalması, hırsızları kaçırmaması ve ‘ye kürküm ye’ demesine şiirde yer verilerek Hoca tanıtılır.

“Öz öz söylemeye başla Türkçemde

İncelik sen, iğne sen, gülüş ve tat sen”(Burdurlu, 1965a:4)

mısraları, Hoca'nın sade ve açık bir Türkçe kullanmasını belirtir. İnce bir üslupla yazılan fıkralar herkese doyulmaz bir tat verir.

“Bul hele bul hele Türkçeme bin ses

Ör hele, gör hele anlamda anlam

Çal kaşığı soframızda duruşun niye?

Tam sırası Hocam tam sırası

Söyle sakınmadan ye kürküm ye...”(Burdurlu, 1965a: 4)

Nasrettin hoca fıkraları, sade Türkçeyle örülü, sonunda ders veren, halkın hayatını ve dilini yansıtan verimlerdir.

Burdurlu, bu kitabını “Son Söz” isimli şiiriyle bitirir:

“Hocam yüzyılların ses ses ünüsün

Türkçe, sende bulmuş kıvrak bir akış

Halkçısın, halktansın, halk tütüyorsun

Sana fıkra fıkra yüzyıllar akış.

Taşı gediğine koyuyorsun ya

Bize o taş büyük bir öğüt Hocam

Hem gülüşüyoruz hem ağlıyoruz

Türkçemde ikisi eşit tastamam

Adınla tadınla yolların açık

Dil senden esiyor ne yöne baksan

Dünya, anlam anlam seni anıyor

Ömürden ömürdün Nasrettin Hocam.”(Burdurlu, 1965a: 47)

Şair, Nasrettin Hoca'nın geçmişten geleceğe seslendiğinin altını çizer. Türkçeyi usta kullanışıyla fıkraları yüzyıllarca yaşayacaktır. Bu fıkralar çocuklara hayatın güldüren yanlarını göstererek onların yaşama bağlılıklarını artırır. Nasrettin Hoca'nın hazırcevaplığı da çocukların hem hoşuna gidecek hem de onları zekâlarını kullanmaya teşvik edecektir.

3.26. Özlem

İbrahim Zeki Burdurlu, özlem değerini eserlerinde kendi hayatından izler vasıtasıyla işler. Bu eserlere baktığımızda Burdurlu'nun bu değeri, kendi çocukluğuna ve Türkiye'den uzakta yaşadığı yıllarda vatanına duyduğu özlem şeklinde ifade ettiğini görürüz. Şairin çocukluğu Burdur'da geçmiştir. Bu sebeple Burdur, şairin en çok özlem duyduğu yerlerin başında gelir. Burdurlu'nun eserlerinde Burdur insanları, komşuluk ilişkileri, Burdur'a has âdetler ve şairin çocukluğuna ait pek çok unsuru bulmak mümkündür.

Şair, çocukluğunun geçtiği yıllara özlem duyar. O günlerin en önemli tanığı çocukluğunun geçtiği evdir. Şair, eski günleri gözünün önüne getirir. Annesiyle odalarda gezer, ninesini aynı minderde otururken düşünür. “Burdur’daki Evimiz” şiirinden şairin geniş bir aileye sahip olduğunu öğreniriz. Şair yılların hızla geçişini “Bir eşik atladım değişti mevsim” mısrasıyla verir. Şair, evine yıllar sonra yeniden gittiğinde anılarla sarmaş dolaş olur:

“Bu yıkık merdiven her basamakta,
Hayattan sayfalar kucaklamakta,
Gözlerim! Seyredin, ruhlar çıkmakta,
Canların indiği şu merdivenden.”(Burdurlu, 1945: 84)

Şair, çocukluğunu bu evde geçirmiş, daha sonra başka bir yere taşınmışlardır. Ancak bu ev, anıları sahiplenmiştir:

“Bu ev eşiğinden ta içine dek,
Tenimde duyduğum asırlık gömlek,

Her giyenden bir his, bir renk içerek,
Durmuş geçmişiyile yerli yerinde.”(Burdurlu, 1945: 83)

Burdurlu, işi gereği pek çok farklı yerde görev yaptığı için memleketi Burdur’dan uzun yıllar ayrı kalmıştır. Burdur, şairi kuvvetli bir şekilde kendine çekmektedir. Şairin Burdur’da en çok özlediği mutlu insanlardır:

“BURDUR’A DÖNÜŞ
En neşeli oyun gölde olurdu,
Bağlarda çınlardı gür kahkahalar;
Her çimende bir renk, bir iz uyurdu
Şakırdı içlerde mest olan bahar.”(Burdurlu, 1947a: 11)

Pek çok insan anılarıyla geçmişini yeniden yaşamanın mutluluğunu yaşar. Şair, “Bütün Hatıralar İçimde” şiirinde, geçmişteki mahallesini, komşularını, kısacası geçmişine ait her varlığı yâd eder. Bir kuruşa şeker veren bakkal, köşe başındaki zümrüt kahve, Usta Mehmet Ağa, hallaç topal Ahmet, nargile içen Hacı Dayı şairin hafızasında yer eden varlıklardır. Şair o mutlu günleri:

“Şöyle bir bakınca hür masallar gibi
Şehzade olurduk o büyük sarayda;
Çocukluk hülyası ve çocukluk kalbi
Yaşardı taşlarla kurulan sarayda
Şehzade olurduk o büyük sarayda.”(Burdurlu, 1947a: 21)

mısralarıyla verir.

“Biyografi” şiirinde şairin şiirle, edebiyatla dolu gençliğine duyduğu özlemi buluruz:

“Ne hoştu o günler hep şiir...
Bir mısra lezzeti vardı günlerde,
Bir büyük şiir ahengi her gün
Taşardı gönlümün içinden
Mevsimle geçen türkülerde”(Burdurlu, 1947a: 73)

Burdurlu'nun çocukluğuna duyduğu özlemi bir çocuk duyarlılığıyla kaleme aldığı “Bir Çocuk” şiirinde şairin çocukluk hatıralarını buluruz:

“Şimdi hatırladım bir güzel evi,
Bu eve geçilir gür bahçelerden;
Bir sedirden babam süzer her şeyi,
Nenem haber umar neler nelerden”(Burdurlu, 1946: 20)

Yaşlı insanlar geçmişi yâd ederek kimi zaman hüzünlenir, kimi zaman mutlu olurlar. Gençlik aşkları insanın hafızasından ömür boyu silinmez. Burdurlu, “Gelinlik Kız” şiirinde, komşu çocuklarının yaşadığı bir aşkı anlatılmıştır. Bu aşkın tadı hafızalarda saklanır:

“Söz diye ellere nakış seslenir
Gönül kubbesinden renkler elenir
Dünya bembeyazdı, gençlik ne denir,
O tatlı bir renktir boylu boyunca.”(Burdurlu, 1947a: 45)

Burdurlu, Kıbrıs'ta öğretmenlik yaptığı yıllarda Türkiye'ye hasret kalır ve bu özlemine pek çok şiirinde ifade eder. “Kırın Derinliği” şiirinde, şair, Türkiye'ye duyduğu özlemi dile getirir:

“Lefkoşa'nın çok uzağında
Sarmıştı beni içim, dönmüştüm kendime,
Dilim hiçbir şey söylemiyordu,
Çevremi alan özlemliler adına al gelincik
“Türk bayrağı” diyordu da başka bir şey demiyordu.”(Burdurlu, 1954: 12)

Şair, Karlıdağ'da bir ormanda gezerken bir çamın altına uzanır, çam dallarından öteye, gökyüzünü seyretmeye başlar. Kendini memleketi olan Burdur'da, Aziziye köyünde düşünür. Sanki bu orman, köyündeki ormandır. Ancak bu his kısa sürer ve şair, kendini yine özlem içinde bulur:

“KARLIDAĞ'DA BİR ÇAM ALTI
Karlıdağ'da bir çam altı
Yüzyukarı uzanıyorum

Dal sesi, ses değil, duymuyorum;
 Yok su sesinde memleketim,
 Orman nefesine dolan gariplik...
 Hayır, hayır bütün sesler ses ama
 Asıl bendedir garibolan gariplik”(Burdurlu, 1954: 14)

Şairin Türkiye’ye olan özlemi öyle artmıştır ki, artık gündüzlerin gecelerden farkı kalmamış, şair hayattan zevk alamaz olmuştur:

“zamanın hükmü yok gözlerimde
 Sisler içinden sıyrılınca Toroslar
 Bir titremedir başlıyor dizlerimde
 Kekeliyorum; Türkiye’ m aydınlığım benim
 Girne’den Toroslara... Yakınlığım benim.(Burdurlu, 1954: 15)

Şair, Sarı Mesarya ovasındaki harmanlara bakarken kendini Türkiye’de hayâl eder:

“SARIDAKİ SARILARA
 Şimdi Türkiye’de sarılar cümbüşündeyim,
 Sarıların harmanı Türkiye düşündeyim.”(Burdurlu, 1954: 18)

“Günaydın Yavru Kıbrıs” kitabı, Burdurlu’nun, Kıbrıs’ta yaşadığı yıllarda Türkiye’ye duyduğu özlemi dile getirdiği şiirlerden oluşmaktadır. Bu kitapta yer alan şiirlerden biri olan “Yıldızlı Mektup” ta şairin özlemini duygu dolu bir ifadeyle aktardığı görülür:

“Bitmiyor,
 Akışlarımdan kalan ömürlü hüzün;
 İki kelimeyle; sensiz yalnızım,
 Toprağın, gökyüzün uzasa Kıbrıs’a kadar
 Olsa yıldızın yıldızım.”(Burdurlu, 1959: 11)

Burdurlu, vatan özlemi içindeyken, Ankara'dan yayın yapan radyoyu dinler ve memleketine ait sesleri duymaktan çok mutlu olur. Çünkü memleketine duyduğu özlem had safhadadır:

“Radyo Ankara’da... Ses, mana, bizim...
Türkü söyleniyor çok uzaklarda...
Uzak değil, bu ses, hür memleketim
Çok çok yakınlarda, yok uzaklarda”(Burdurlu, 1959: 37)

Şair, radyoyu içlenerek dinler, içinde dev bir yalnızlığın oluştuğunu fark eder. Radyoda çalan türkü bitse de şairin içinde vatan özlemi bitmez.

Burdurlu, Kıbrıs'ta yaşadığı her gün içinde Türkiye'yi yaşatır. Kendini bayraklarla göklere çekilen, kalplerdeki hürriyet, kahvecilerin ilk yurdu, kebabçıların ilk ateşi, tatlıcılarının ilk lezzeti, okullardaki ilk ders ve ilk kelime “hürriyet” olarak görür. Şair Türkiye için “ışıl ışıl çağıran toprak” benzetmesini yapar. Türkiye'ye öyle özlem içindedir ki Akdeniz'in dalgalarında Türkiye'yi arar:

“Akşam çiçeklenirken Akdeniz’de
Mor mor...
Diliyim dalgaların,
Fıslarım kulaklarına Kıbrıs’ın;
“Türkiye yaklaşıyor.”(Burdurlu, 1959: 60)

İbrahim Zeki Burdurlu, Akdeniz’e her baktığında Türkiye'yi görmeyi arzular. Memleket hasretini çok derinden yaşayan şair duygularını:

“Dilimde bir dünya ağırlık,
Zehirle düğümlü dudaklarım;
Gülemem ağlayamam,
Her gün tutuyor can evimden
Bir Türk’ün denizlere bakışı,
O bakışlarda, o bakışlarda
Bir ay-yıldız akışı
Oy akışı...”(Burdurlu, 1959: 55)

mısralarıyla ifade eder.

Şair, “Toprak İnsanları” kitabında yer alan “Durdu Bacının Dönesi” şiirinde, Durdu Bacı’nın kızı Döne’ye olan özlemini dile getirmiştir. Bu şiir, köy insanlarının samimi duygularını okuyucuya ulaştırması bakımından önem taşımaktadır. Durdu Bacı, Döne’nin yokluğuna alışamamaktadır. Eski günleri sık sık yâd eder:

“Bir canla her işte öter, öterdin,
Ekinden hasada bol bol yeterdin,
Gönülden gam değil gülüş tüterdin,
Gezer tozar idin derman boyunca.”(Burdurlu, 1945: 39)

Şiirden Döne’nin 15 yaşında, güzel ve çalışkan bir kız olduğunu öğreniriz. Durdu Bacı acısını:

Belim büküldü içime,
Kervan uymadı göçüme,
Her tan gün işler saçıma
Döne deyi, döne deyi.(Burdurlu, 1945: 41)

3.27. İşbirliği

İşbirliği, insanların kendilerini yalnız hissetmelerini engeller. Dayanışma sayesinde insanlar güven içinde yaşarlar. Çocuklar, birbirlerine destek olmanın verdiği hazzı küçük yaşlardan itibaren öğrenerek ilerideki yaşlarda da çevrelerindeki insanlarla çalışmalarında beraber olarak daha verimli sonuçlar alacaklardır. İbrahim Zeki Burdurlu, Türk köylüsünün her işte beraberce davranmasını eserlerinde, çocuklara göstermiştir.

“Sabahın İlk Sesi” şiirinde, köy insanlarının imece usulü anlatılmıştır. Köyde her işte birlik ve beraberlik vardır. İş kıyafetleri giyilir, oraklar beraberce bilenir, her iş imece usulü yapılır:

“Yiğitler bir yanda tırpan sallasın,
Bacılar bir yana demet yollasın,
Analar bir yanda yığın kollasın,

Bir yana atalım bezenimizi.”(Burdurlu, 1945: 529)

Şair bu satırlarda köyde kadın- erkek ayırımı yapılmadığını da belirtir. Kısacası şairin kastettiği işbirliği bütün köyü kapsar.

İşbirliği içinde olma bir toplumdaki insanların aralarındaki uyumun ve birbirlerine verdikleri değerin göstergesidir. Her insan aldığı eğitim ve var olan yeteneği sayesinde belli bir alanda özelliğe sahiptir. İnsanın bu özelliğini diğer insanların da faydası için kullanması toplumun ilerlemesi açısından son derece önemlidir. Bunun farkında olan Burdurlu, işbirliği değerini “Memiş Can” romanında da işlemiştir. Roman kahramanı Memiş, köyün çamur olan yolunu köylülerin işbirliğiyle yapacaklarına inanır. Çünkü beraberce pek çok zorluk aşılar ve böylece insanlar üretmenin mutluluğunu yaşarlar:

“Görüyorsunuz, köyün şu iki ana yolu çamur içinde. Bu yolları kendi emeğimizle yapmalıyız. Bir iş bölümü yaparak taş getirelim, ustalığını kendimiz başaralım ve yolları köyümüze yakışır bir duruma getirelim”(Burdurlu, 2007: 160).

3.28. Komşuluk

Komşuluk, Türk halkının sıcakkanlılığı ve beraberliğinin bir göstergesidir. Türk toplumunda komşulukla ilgili pek çok atasözünün bulunması Türk insanların komşuluk ilişkilerine ayrı bir yer verdiğini göstermektedir. İbrahim Zeki Burdurlu mahalle kültürü içinde büyümüş bir insan olduğu için komşuluk ilişkilerini çok iyi bilmektedir. Burdurlu, Türk toplumunun bu önemli özelliğini eserlerinde kendi komşularından hareketle işler. Anlatılanların gerçek olması çocukların bu samimiyeti en yakından görmeleri bakımından önem taşımaktadır.

Burdurlu, “Burdur’daki Mahallemiz” şiirinde Burdur insanlarını okuyucuya tanıtır. Burdur insanları umutludur, hayata karşı iyimserdir. Şair, bu insanların birbirlerine destek olmalarını, birlik ve beraberlik içinde çalışıp yaşamalarını şöyle şiirleştirmiştir:

Bizim mahallenin gönül yapısı,
Hür işler boyunca zengin bir gurur;

Komşunun ilk derdi ve son rüyası
Daima günlere açılan uğur.

Süsler örtüsünü günlük sevincin,
Nasip duyguları cömert bir için,
Dul Fatma bacının gözsüz Ayşe'nin
Umut dünyasıdır tezgâhtaki nur.”(Burdurlu, 1947a: 17)

Şair, “Bütün Hatıralar Peşinde” şiirinde Burdur’daki güçlü komşuluk bağlarını anlatır. Burdurlu, komşu kızı Hacer’in derdine ortak olmuş, onu teselli etmiştir:

“Bazen ağlar bulur komşu kızımızı
Bir yumak gülüşle teselli ederdim;
Neydi bilmiyorum, onu çeken sızı,
Bir kardeş sesiyle “nen var Hacer” derdim
Bir yumak gülüşle teselli ederdim”(Burdurlu, 1947a: 21)

Burdurlu, her zaman sade bir yaşam taraftarıdır. Bu sebeple, mahalle hayatının, samimi ve dostane komşuluk ilişkilerinin güzelliğini ön plana çıkarır. Şair, herkesin birbirinin iyiliğini istediği, bütün acıların ve mutlulukların beraberce yaşandığı mahalle kültürüne özlem duyar:

“Mahallenin gülüş veren, acı veren
Bu, çaresiz sürüp giden macerası,
İnsana ne güzel, ne tatlı dedirten
O kendi neşesinde yoğrulan yağı
Bu çaresiz sürüp giden macerası.”(Burdurlu, 1947a: 21)

“Sesler Duyulur” şiirinde ise, her ne kadar evler ayrı da olsa, komşuların birbirleriyle ne derece yakın oldukları anlatılır. Komşular her şeyden önce dost oldukları için birbirlerinin hatalarını görür ve hemen uyarırlar:

“Gerçi duvarlar saklar yüzümüzü
Fakat ne ekip biçtiğimiz duyulur

Bizden önce komşu bilir içimizi
 Ertesi gün kulağımız burkulur”(Burdurlu, 1947a: 29)

Burdurlu’nun çocukluğunda komşuluk ilişkileri daha kuvvetli olduğu için, şair mahallede olan bir düğünün bütün mahalleyi ilgilendirdiği günlere tanıklık etmiştir. Şair, çocukken mahallenin kızlarından biri olan Dudu Abla’nın evlenmesine çok üzölmüş, onun yokluğunda mahalleyi eksik varsaymıştır. “Dudu Abla Gelin Oldu” şiiri bu çocuk duyarlılığıyla kaleme alınmıştır:

“İşte mahallenin Dudu ablası
 Yok oldu ki bir gün içinde,
 Kanımız eksilmiş gibi oldu
 Soldu gözlerimiz peşinde.”(Burdurlu, 1947a: 36)

Şair, mahallesinde yaşanan bir komşu kavgasını, gözlemlerine dayanarak şöyle şiirleştirir:

“Dün öğleüstü Dul Ayşe
 Kapı komşu Müzeyyen
 Daha birçok yazmalı baş
 Can cana kavga ettiler
 Bir güröltü bir kıyamet
 Ağızlar açıldı birden”(Burdurlu, 1947a: 36)

Mahalleli kavga edenleri ayırmaya çalışsa da başaramaz. Ancak aniden başlayan kavga, başladığı gibi birden biter. Komşu kavgaları uzun sürmez çünkü insanlar her durumu olağan seyrinde yaşadıkları için öfkelerini hemen belli eder ancak bunu daha fazla uzatmaz ve barışırlar:

“Ses ve sözün arkasında,
 Ne olacak komşuluk bu
 Kavga da olur barış da;
 Her şey unutuldu birden
 Her söz uçmuş gibi oldu”(Burdurlu, 1947a: 36)

Şair, büyük şehirlere nazaran köyde yaşanan komşuluk ilişkilerinin daha sağlam olduğunu:

“Kaşığı birdir hepsinin, her birinin

Hepsi bir toprak vurgunu, bir de çiçek” mısralarıyla belirtir. (Burdurlu, 1950b: 26)

Burdurlu, köylerde akşamları insanların bir araya gelip sohbet ederek vakit geçirdiği günlere yetişmiştir. Şair de halk kültürü sevdalısı biri olarak, o akşamlardan birini mısralarına taşır ve o sıcak insanları ve sohbetleri okuyucunun gözleri önüne serer. Ocak başında toplanan yeni gelin, ihtiyar Döne, Ayşe Kız ve daha başkaları mısır patlatıp Keloğlan masalları anlatırlar. Böylece sıkıntılardan uzaklaşıp umut dolu sohbetler ederler:

“Çalı çırpı verin ocağa

Alev gürlesin karanlığın üstüne

Gece, bir defa küçülsün hiç kalmasın

Açılmaz kollarla bağlanalım güne”(Burdurlu, 1950b: 31)

Komşuluk bağlarının kuvvetli olması insanlar arasındaki iletişimi arttırdığı gibi çocuklarında bu iletişimi kendi hayatlarında uygulamalarına olanak sağlar. Burdurlu, “Yeşil Erikler” öyküsünde komşuluğu, hediyeleşme ve güvenle beraber işlemiştir:

“Bahçemizin komşusu Melahat Teyze, bahçesinin kapısındaydı. Bizi görünce durdu:

—Süleyman oğlum, gelin benim eriklerden toplayın da annenize götürün. Haydi, toplayın, ceplerinizi doldurun! Ben gidiyorum. Siz kapıyı çekiverin. Annenize çok çok selam söyleyin. Bir gün geleceğim onu görmeye. İsterse yarın o da gelsin yesin ağaçlardan”(Burdurlu, 1979: 95).

“Bir Köyden Bir İnsan” kitabı Burdurlu’nun tasvir ettiği ve adına Toprak Ana dediği bir kadının hayata bakışını anlatır. Toprak Ana komşusunun ölümünden duyduğu acıyı şöyle dile getirir:

“Daha dün öpüştüğümüz can

Koştı bugün toprağa doğru...
 Hep bir yürüdük bir tepeden
 Durduk başında öksüzün
 Hep beraber çok ağladık.” (Burdurlu, 1950b: 51)

Aslında bu mısralar bir anlamda vefanın da göstergesidir. Bu insanlar için manevi değerler her şeyden önemlidir. Köy yerinde yaşam beraberlik içinde geçer. Acı ve mutluluk paylaşılır. Toprak böyle bir ortamda yaşamaktan çok mutludur:

“Kardeşler içinde, köyler içinde
 Şenlikler içinde, evler içinde
 Yetimler içinde, beyler içinde
 Yeşil yeşil olmuş gönül bucağı”(Burdurlu, 1950b: 67)

Burdurlu, “Üç Yumukla Üç Yumak” masalında da komşuluğun önemini belirtir. Yazar, komşuların her zaman birbirlerine karşı nazik ve iyi niyetli olmaları gerektiğini çocuklara şu satırlarda sezdirir:

“Ali Dayı’yla Veli Dayı komşuluk ilgilerinin sürekli olmasını dilerler, birbirlerini incitmezlermiş”(Burdurlu, 1964b: 6).

3.29. Eşitlik

Herkese eşit davranılması haksızlıkları önlediği gibi insanların, emeklerinin karşılıklarını alacaklarını bildikleri için azimle çalışmalarına sebep olur. Çocuklar yetişkinlere nazaran çok daha hassas oldukları için yapılan herhangi bir ayrımcılığı hemen hissederler. Bu ayrımcılık onların kendilerine ve çevrelerindeki insanlara duydukları güveni sarsacaktır. Çocukların kendilerini geliştirmeleri ve amaçları uğrunda çalışmaları için onlara adilce davranılmalı ve hak ettikleri değer verilmelidir. İbrahim Zeki Burdurlu, eserlerinde zengin- fakir, güçlü- güçsüz ya da kız- erkek ayrımı yapmaksızın herkese her koşulda eşit davranılması gereğini belirtmiştir.

Fakir bir ailenin kızı olan Tomris okulunda herkese eşit davranılmamasından üzüntü duyar. Yoksulluğunu başarısıyla aşmak için çok çalışır. Şiir seçmelerinde okuyuşuyla herkesi kendine hayran bırakır:

“Bir kez daha büyümüşüm. Varlıklı ailelerin çocuklarının çalımını bir kez daha yıkmışım. Böyle bir amacım yoktu ama çevremde ve sınıfımda parasal durumları iyi olan ailelerin çocuklarına ayrı bir değer veriliyor, onlara ayrı bir gözle bakılıyordu”(Burdurlu, 1979: 21).

Tomris, şiire öyle çok çalışmıştır ki, ailesi de şiiri dinleye dinleye ezberlemiştir. Bayram sabahı annesi ona, büyük kızından kısalttığı gömleği giydirir. Tomris okula varınca öğretmenleri onun üzerine bayrağı yerleştirmek isterler. Tomris, kısaltılmış gömleğini göstermekten utandığı için soyunmaya çekinmiştir. Öğretmenlerin Tomris’e; “Soyunsana kızım ne duruyorsun, kızım sağır mısın sen, seninle mi uğraşacağız” deyip önlüğünü yırtar gibi üstünden çıkarmaları ve gülerek kızın zayıflığını konuşmaları ve yüzlerini buruşturarak saçını düzeltmeleri Tomris’i çok üzer. Giyinirken kızın gömleğinin askısı sökülünce bir öğretmenin “Ne anneler var yahu, ne biçim kadınlar bunlar, şu çocuğa bak üflesen uçacak!.. Bir de her yeri sökülük mü sökülük” demesi kızı iyice üzer. Tomris şiirini okur ancak içi buruktur:

“O öğretmen en sevinçli günümde vurmuştu beni. Oysa o, sökülük gömleğimi, etsiz vücudumu gördükten sonra bunların böyle olmasında benim bir suçumun bulunmadığını anlamalı ve beni kırmamalıydı. Çünkü bunlar, benim başarımla ilgili konular değildi”(Burdurlu, 1979: 23).

Tomris, kendisine zengin çocuklara olduğu gibi davranılmamasına çok üzülür ancak yine de şiirini okulun önünde okur ve görevini yerine getirmenin mutluluğunu duyar. O öğretmeni de iyi yetiştirilmediği için bağışlar.

“İşçi Kızıysam” öyküsünde, öykünün kahramanı Vahide, öğretmenin sınıf içinde eşit davranmadığının farkındadır:

“Öğretmenimiz, beni her zaman başarılı bulduğu halde, kimi eğitim çalışmalarında gerilere iter, gösterilerin, oyunların işlerini sınıfımızdaki doktor, yargıç, mühendis çocuklarına verirdi. Bu eşitsizlik, bu ayrı tutma eylemi, beni yaralardı. İçten içe öğretmenimize kızar, onu bir türlü bağışlayamazdım. Bir

öğretmenin böyle davranmasını istemiyordum. Hele bana karşı, çünkü tüm derslerde başarılı bendim. En iyi numaraları ben alıyordum. Üstelik sınıfımıza okulun müdürü ve müfettiş geldiği zaman öğretmenin yüzünü ben ağartıyordum. Hiç olmazsa bu ödevlerin eşit olarak verilmesini istiyordum”(Burdurlu, 1979: 64).

Oyunlarda, gösterilerde ve diğer bütün eğitsel çalışmalarda diğer çocuklar da görev almak isterler. Öğretmen hep aynı öğrencilere görev verince diğer çocuklar bu durumdan duydukları rahatsızlığı dile getirmek isterler. Ancak öğretmen onları görmezlikten gelir.

“İki Köpek” şiiri, “Bir varmış bir yokmuş” tekerlemesiyle başlayan bir masalın mısralara dönüşmüş halidir. İki köpeği olan bir adam köpeklerden birini evinde bekçi yapar, diğer köpekle de her sabah ava gider. Avdan döndüklerinde bekçi köpeğe de avdan bir parça verir, onu doyurur. Avcı köpeği bu durumu adaletsizlik olarak düşünür ve bekçi köpeğe:

“Ben koşuyorum her gün

Dağ, tepe, bayır, orman

Koyu gölgede yan gelerek

Yiyorsun sen her avdan”(Burdurlu, 1966b: 32)

der. Bunu üzerine bekçi köpek efendisinin kendisini hazır yemeye alıştırdığını söyler. Şair de şiirin mesajını şu dörtlülle verir:

“Bütün suç yönetende

O, eğitseydi eğer

Boş durur muydu köpek

Kırlara özlem çekerek?(Burdurlu, 1966b: 32)

“Burdurlu, Ömürsün Nasrettin Hocam” kitabında da adil olma gereği işlemiştir. Bir gün Nasrettin Hoca’nın kadıdan bir belge alması gerekir. Kadı rüşvet almadan belgeyi vermez. Bunun üzerine Hoca, toprak bir çömlek alır, çömleğin altını kömür ve külle döşer. En üste de bal koyar. Akşam çömleği kadıya götürür ve belgeyi hemen alır. Üç gün sonra kadını uşağı çatık kaşla Hoca’nın evine gelir, belgede eksik olduğunu söyler. Bunu üzerine Hoca cevabı yapıştırır:

Hoca faka basmaz, bilir işini

Adama pek sertçe bir cevap verir:

“-Belgede bir eksik yoktur be oğul

Asıl oyun bizim al çömlektedir.”(Burdurlu, 1965a: 37)

Bir Keloğlan masalının şiirleşmiş şekli olan “Keloğlan” şiirinde, masalda yer alan dev, ak saçlı nine ve Keloğlan vardır. Devden korkan ak saçlı nineyi Keloğlan’ın devi öldüren oku kurtarır. Böylece zulüm sona erer, adalet yerini bulur:

“Yıkılır haksızın kurduğu düzen

Korkunun korkusu yok olur

Kurtulur insan bir gün acıdan

Tüm istekleri gerçek hak olur.”(Burdurlu, 1966b: 22)

Yazar, “Yuvarlağın İçinde” öyküsünde, kız erkek eşitliğini işlemiştir. Çocukların cinsiyet ayrımı yapmadan beraberce oynayıp zaman geçirmeleri onların ilerideki yaşamlarını da olumlu etkileyecektir. Çocukken sadece kız ya da sadece erkek arkadaşlarıyla oynayan çocukların daha ileri yaşlarda karşı cinsten insanlarla iletişim kurmakta zorlandıkları bilinmektedir. Burdurlu, cinsiyet ayrımcılığının yapılmaması gereğini satırlarına şöyle taşır:

“Ağaçların arasında saklambaç, evcilik, okulculuk oynar, ağaçlara salıncaklar kurar. Yoruluncaya kadar binerdik. Biz kızlarla oğlanlar birbirimizden hiç ayrılmazdık. Oğlanlar bizim oyunlarımızı, biz oğlanların oyunlarını oynardık”(Burdurlu, 1979: 56).

Kadın- erkek arasındaki eşitliğin bir başka yönü de erkeklerin kadınlara baskı yapmalarıdır. Bu baskı, kadınların hangi davranışları yapacaklarından ne giyeceklerine kadar pek çok duruma erkeklerin karar vermesidir. İbrahim Zeki Burdurlu, bu baskının yanlışlığını ve çağın gereklerine uyma gereğini “Memiş Can” romanında, köy kadınlarının modern olmasını isteyerek belirtir:

“Kadınlar çarşaf giyiyorlar. Muhtara bu giysi durumunu açtım. Yüzüme uzun baktı, güldü. Gerçekten çok önemli bir konuydu. Düğünlerde kadınlar ayrı bir yerde toplanıp eğleniyorlar. Genellikle dümbelek çalışıyorlar ve oynuyorlar. Sonra hep bir ağızdan türküler söylüyorlar”(Burdurlu, 2007: 168).

3.30. Duyarlı Olma

Duyarlı olmak herkesin sahip olabileceği bir özellik değildir. Duyarlı olabilmek için daha ince düşünmek ve etrafa karşı daha ilgili olmak gerekir. Duyarlı olabilen insanlar hem çevrelerindeki varlıkların daha çok farkına vararak yaşamın zevkine varırlar hem de durumlar karşısında daha özenli davranabilme yeteneğine sahip olurlar. İbrahim Zeki Burdurlu, eserlerinde, duyarlı olan insanları işlediği gibi kendi etrafındaki eşyalarda fark ettiği inceliklere de yer vererek kendi duyarlılıklarını da ifade etmiştir.

“Mavi Entarili Gözsüz Yetim Kız” şiiri, âmâ bir kızın dilinden yazılmıştır. İbrahim Zeki Burdurlu, bu şiirde âmâ insanların duyarlılıklarını mısralarına taşımıştır:

“Bak bak anneciğim bütün şekiller
Yok olmuş, silinmiş insan ve eşya;
Mavili yetim kız öğrenmiş bir yer,
Bir ses bahçesiymiş gezdiği dünya”(Burdurlu, 1947a: 28)

Bu kız renkleri bilmez ancak görmeyen parmakları gören ışığın içinden geçerek renge varır. Kız, insanları sesleriyle tanır, yeryüzü ona bir rüya gibi gelir. Çocuklar bu mısralar sayesinde engelli insanların dünyalarını tanıma fırsatı bulacaklardır.

Burdurlu, bir diğer şiirinde yine gözleri görmeyen bir kızın hayata bakışını anlatır. Bu kız görememektedir ama elleri ve kulakları çok duyarlı hâle geldiği için dünyayı onlarla tanır:

“Görmeyen parmaklar, tatlı ve yumuşak
Saçlarımı sevgi sevgi tarıyor
Arkadaşım bak seni tanıyor
Sesin taze bir tan, ışıklar nefes
Dinliyor, dinliyor “Oh hayat” diyor
Geziyor içinde öz sevgin ses ses”(Burdurlu, 1966b: 13)

Burdurlu, şiirlerinde olduğu gibi öykülerinde de duyarlılık değerini işlemiştir. “Sel Sularında” öyküsünde, yaşadığı bölgeyi tanıma ve çevreye karşı duyarlı olma ön plandadır:

“Kentimizin ortasından bir çay geçer. Bu, yukarılardan, Çine ovasından gelen, kenti aşarak bağları, bahçeleri geride bırakarak göle ulaşır. Bizim çay yaz aylarında göle kadar ulaşmaz. Kentle göl arasında uzanan üzüm bağları, buğday, haşhaş, pancar tarlaları sulanırken çayın suyu sona erer. Ama güz yağmurları başlayınca, çayın keyfi yerine gelir. Çağıltılarla akmaya başlar. Kimi yıl kış aylarında çay, iki yanındaki duvarları aşarak, yakınındaki evleri basar”(Burdurlu, 1979: 75).

“Lokman Hekim’in Masalı” efsanesinde, Lokman Hekim’in doğaya karşı ne kadar duyarlı olduğunu görürüz. Lokman Hekim, her sabah tan vakti evinden çıkar, Seyhan ve Ceyhan sularının etrafındaki renk renk, boy boy bitkilerin içine dalar. Lokman Hekim, bitkilere karşı son derece duyarlıdır:

“Lokman Hekim, otun, yaprağın dalın, gülün dilini, gönlünü bilir, onlarla uzun uzun konuşmuş. O, kırların yolunu tutar tutmaz, çimenlerin, otların fısıltısı bir musiki olurmuş sanki. Her yaprak, her çiçek gözü, her rengin aydınlık yüzü dile gelir, Lokman Hekim’e hangi hastalığı iyi edeceğini söylemiş.

Lokman Hekim, torbasına doldurduğu dallarlı, yaprakları, çiçekleri evine akın akın gelenlere dağıtır, hepsinin derdine derman olur, ayrı ayrı sağlığın yolunu gösterirmiş”(Burdurlu, 1966c: 20).

Burdurlu, bir sabah vakti, Magusa’daki bir portakal bahçesinin kendinde uyandırdıklarını “Dostum Magusalı Ağaç” şiirinde mısralarına taşır. Şair, eşyalara farklı bir gözle baktığı için o eşyaların içinde gizli anlamlar taşıdığını bilir:

“Bakın, yaprakların uçuk yeşilliğinde

Sabahı tanıyan yaprakça duygular...

Portakalların o gür renkli dilinde

Ne manalar var... Ne toprakça duygular...”(Burdurlu, 1954: 20)

Şair, doğanın düzenine hayrandır. Ona göre portakallar, sabahın göğsünde mavilik arar. Ağacın mevsim türküsü aydınlığı donatır. Şair, bir portakal ağacının dallarındaki renk dansını izler, bu ağaçta sonsuzluğu görür:

“Bir ahenk; iniyor, çıkıyor dallarda
Bir gizli söyleyiş, yeşil, turuncu, mor
İçli nebat gözler bakıyor dallarda
Bakış, deyiş deyiş ama duyulmuyor”(Burdurlu, 1954: 20)

Burdurlu, evlerindeki eşyaları karşı yüzeysel olarak değil her ayrıntıya dikkat ederek sahiplenir. Bu durum şairin varlıklara karşı duyalı bakış açısını gösterir. Şair için her varlığın bir manası vardır. Bu manayı çözmek için eşyalara dikkatli bakmak gerekir. Burdurlu, kardeşinin duygularını dokumalara yansıtmalarını şöyle anlatır:

“Bacımın gönlünü renk diye içmiş,
Şu perde, bu bakış ve şu örtüler,
Altın bir iğneden hülyası geçmiş
Şimdi al basmadan hayata güler”(Burdurlu, 1947a: 63)

Burdurlu, “Mavisi Akdeniz” şiirinde on dokuz kez “mavi” kelimesini kullanmıştır. Şair, Akdeniz’in mavisini hayatındaki her nesne de görür. Yani, Akdeniz şairin hayatının tam içindedir. Gökler, Akdeniz baktığı için mavidir. Çinilerdeki mavi Akdeniz’denir. Akdeniz’in rengi olan mavi, sonsuzluk ve huzur rengidir:

“Kırları coşturan o titrek kaval
Renginden geçer de hayatlaşmaz mı?
Sen değil misin hayvanların giydiği?
Var, sor karıncadan mavin değil mi?
İlk lokmayla her sabah katık ettiği?”(Burdurlu, 1959: 46)

Şair eşyalara karşı çok duyarlı olduğu için onlara önem verir ve maviyle onları daha da anlamlandırır:

“Mavi şakır da gün penceremde
Eşyam mavi aşklar içre renk renk tutuşur.”(Burdurlu, 1959: 46)

Şair, bu şiirde bütün dünyanın maviye yani Akdeniz’e bağlı olduğunu söyler. Şair için yaşam mavi bir yolculuktur.

Burdurlu “Bir Köyden Bir İnsan” kitabında Burdur’daki hayatına dair insanlara ve eşyalara yer vermiştir. Köy hayatında önemli biri olan testi, köy aşığı olan Burdurlu’nun şiirlerinde de hak ettiği yeri alır. Burdurlu için testinin en önemli özelliği toprak kokmasıdır:

“Durur her zaman gölgesinde
Dostluk vefası var sesinde
Bir yudum hayattır nefesinde
Bir kelimelik niyazı var”(Burdurlu, 1950b: 28)

Bu dörtlükte şairin testiye kişileştirdiğini görürüz. Testi, köy insanlarının dostluk ve vefalarına sahiptir.

Burdurlu’nun “İzmir’in Mor Atları” şiirinde sıkıntılarında uzaklaşmak istediğini görürüz. Bunu “Süzüldüm etimden, kemiğimden” sözleriyle anlatır. Şair, etrafına daha dikkatle bakınca hayatın koşuşturması içinde çoğu zaman farkında olmadığı ayrıntıları görür. Bu ayrıntıları fark ettiği insanlar halkın içinden kimselerdir. Marangoz Sabri, Bahçıvan Veli, Kapıcı Mustafa ve Küçük Oral. Hayat zordur ancak mutluluk, insana ve tabiata verilen değerdedir. Şair bu hali mısralarına şöyle taşır:

“Baktım, marangoz Sabri’nin kirpiklerinde
Bir karanfil
Bahçıvan Veli’nin sol dudak ucunda
Bir menekşe
Kapıcı Mustafa saçlarıyla oynuyordu
Hele küçük Oral
Gözlerine sığdıramamış Ege’yi
Yanakları bana deniz uçuruyordu
Zambaklara günaydın demeden gezeyim dedim
Duydum birinin yaprak ucunun en ince rengi
Beni almış kaçırıyordu”(Burdurlu, 1976: 5)

3.31. Mantık Yürütme

Mantıklı davranabilmek için durumları iyi algılamak, doğru yorumlamak ve olaylardan ders almak gerekir. Her insanın hatalarının olması kaçınılmazdır. Ancak önemli olan aynı hataları tekrarlamamaktır. Mantığıyla karar veren insanlar hem geleceği önceden görüp kendilerini ilerdeki durumlara göre hazırlarlar hem de cahilce davranışlardan kaçınarak durumları her zaman kendi lehlerine çevirirler. İbrahim Zeki Burdurlu'nun eserlerinde mantık yürütmeyi, olaylardan ders alma, tedbirli olma, cahilce davranışlar yerine akılla karar verme ve ince fikirler üretme şeklinde tasnif etmek mümkündür.

Burdurlu'nun öykülerinin pek çoğunun sonunda olaydan ders alma vardır. “Sel Sularında” öyküsü de olaydan ders çıkarmayla sonlanır. Kumlukta oynarken çaya düşen Mehmet'in durumuna düşmemek için diğer çocuklar orda bir daha oynamazlar:

“Bir ay evde yattıktan sonra, dışarıya çıktığım zaman, Vehbi'yle kumluğa gittik. Orada hiç kimse yoktu. Benim durumum onlara bir ders olmuştu herhalde”(Burdurlu, 1979: 80).

“Sönük Lastik” öyküsünde ise, öykü kahramanı babasının çalıştığı fuardaki motorlara izinsiz olarak binmeye başlar. Sönük lastiği fark etmediği bir gün kaza geçirir ve bu olay ona ders olur:

“Kendimden çok annemle, babama acıyordum. Akılsızlığımın cezasını onlara çektiriyordum”(Burdurlu, 1979: 170).

Burdurlu, “Tahta Kızak” öyküsünde, tedbirli olmanın gereğini belirtmiştir:

“Kış ayları kentimizde çok güç geçer. Kar, buz, soğuk hava tüm yaşamı etkiler. Kömür, odun varsa odalarımız ısınır, yoksa durmadan titrersiniz. Bu nedenle babam, yaz aylarında kışlık odunu, kömürü alır, kış hazırlığını yapar”(Burdurlu, 1979: 135).

Burdurlu, Aisop'un "Atla Asker" şiirini Türkçeye çevirmiştir. Bu şiirde, savaştaki bir askerin atına davranışlarını anlatılır. Asker, savaşta atına bol yem ve su verir, onu çokça tımar eder, sürekli gözetir. At da buna karşılık dağlar tepeler aşarak koşar. Ancak savaş bitip asker köye döndüğünde atına bakmaz olur. Ona arpadan çok saman verip zor işler gördürür. Sonunda at bir deri bir kemik kalır ve askere küser. Gün gelip yeniden savaş çıkınca asker yine atıyla yola çıkar. Ancak bu sefer at yolda kalır ve içini sahibine boşaltır:

"Ey değer bilmeyen asker
Koşamıyorum bu sefer
Attım, eşeğe döndürdün
Piyade ol, mertsen eğer."(Burdurlu, 1966b: 14)

Şair, şiirin sonunda geleceği düşünmeden boş vermenin yanlışlığını belirtir:

"Böyledir her işin düzeni
Ortalık düzeldi deyip de
Unutmamalı tehlikenin
Bir daha geleceğini"(Burdurlu, 1966b: 14)

"Memiş Can" romanında, Memiş'in amcasının oğlu Mustafa sıtma olunca köylüler onun Sıtma Pınarı'nda yıkanması gerektiğini söylerler. Annesi ve Memiş Mustafa'yı pınarda yıkayınca Mustafa daha da hastalanır:

"Kadınların söylediklerini duymuştum. Bu duanın arkası vardı. Biz Mustafa'yı yıkadıktan sonra, Sıtma Pınarı'nın içinden bir ak sakallı dede çıkacak, kamıştan bir bıçakla hastalığın damarını kesecek. Orada ne dede gördüm, ne de kamış"(Burdurlu, 2007: 30).

Mustafa Sıtma Pınarı'nda yıkandıktan sonra daha da hastalanır. Bunun üzerine hastaneye gidilir. Doktor çok geç kalındığını söyler. Mustafa'nın annesi oğlunun Sıtma Pınarı'nda hastalanmış olabileceğine ihtimal bile vermez ve onun taş ocağında hastalandığını söyler. Ancak Memiş her şeyin farkındadır:

"Mustafa'nın Sıtma Pınarı'nda hastalandığını nasıl söyleyebilirdim"(Burdurlu, 2007: 31).

Bu romanda küçük bir çocuğun yaşça büyük insanlardan çok daha mantıklı düşünmesi Burdurlu'nun çocuklara mantıklı davranmanın yaşı olmadığı mesajını verdiğini düşündürmektedir. Bazen büyükler de hatalı davranabilir. Bu romanda hatalı davranmanın nedeni eğitimsizliktir. Burdurlu, böylece çocuklara eğitimin önemini de vurgulamış olmaktadır.

Burdurlu'nun "Ömürsün Nasrettin Hocam" kitabında Nasrettin Hoca'nın pek çok mantıklı sözüyle karşılaşırız. Bu sözler, Hoca'nın pratik zekâsının ve hazırcevaplığının ürünüdür:

"Hoca bir gün bakkal dükkânı açar.

Bir gün bir kadın çıkagelir uzaktan

Der: -Kuzum Efendi Hoca

Ben Kedioğlugillerden falan kişiyim

Bize veresiye ver bolca

Hoca veresiye sözünü duyar da aldanır mı?

Der: Haklısın, bir şey diyemem

Kendi kendime öyle yaman bir söz verdim ki

Doğrusu sermayeyi kediye yükleyemem."(Burdurlu, 1965a: 44)

3.32. Eğitim

Eğitim, toplum hayatının en önemli unsurudur. Eğitimsiz insanlardan oluşan toplumlar hiçbir zaman ilerleyemezler. Bu sebeple çocukların eğitimine azami ölçüde dikkat etmek gerekmektedir. İbrahim Zeki Burdurlu, çocukları hayata hazırlamada önemli bir yeri olan eğitim kavramını işlerken öncelikle onlara okulu ve okumayı sevdirmeyi amaçlamıştır. Çocuklara okulun sevdinilmesi onların eğitimlerine olumlu katkılar yapacaktır.

"Öğretmenle İlk Gün" öyküsü, Sevim'in okula başladığı ilk günü anlatır. Sevim, ilkin, okula gitmekten korkar:

“Babam bir hafta önce, beni evimize yakın olan okula yazdırdı. Ama ben okula yapayalnız gidemem. Korkarım. Annemsiz orada hiç duramam. Gerçekten çok korkuyordum. Komşularımızın çocuklarının söyledikleri hâlâ kulaklarımdadır:

—Öğretmen kulağımı çekti bugün.

— Ahmet bir tokat yedi öğretmenden.

—Bir ders ayakta durdu şu Sefa denen çocuk”(Burdurlu, 1979: 81).

Sevim’in annesi, kızındaki endişeyi anlar ve ona okulu sevdirmeye çalışır:

“Sevimciğim günaydın, haydi bakalım. Kahvaltını yap, önlüğünü giy, yakanı tak, kurdeleni bağlayayım. Doğru okula. Ne güzel! Benim de gidesim geldi senin okula. Ne kadar güzel bir okul”(Burdurlu, 1979: 82).

Sevim okula giderken iyice korkar ve nerdeyse ayakları geri geri gidiyor gibi olur. Annesi durumu anladığı için Sevim’i zorlamaz, adımlarını onun adımlarına göre atar. Okula vardıkları zaman çocuklar sıraya girmişlerdir. Sevim ve annesinin kenarda beklediğini gören genç bir kız yanlarına yaklaşıp Sevim’in korkularının geçmesine yardım eder:

“Annemi de senin yanına oturturuz. Üzülme hiç. Seni annenden hiç ayırmayız. Canını sıkma. Biz de senin isteklerini yerine getiririz. Korkma sen, hiç korkma.”(Burdurlu, 1979: 84)

Sevim, bu iyi niyetle yaklaşan genç ablanın öğretmeni olduğunu öğrenince çok sevinir:

“Demek bu güzel ablaydı benim öğretmenim. O da benim annem gibiydi. Gülüyordu, okşuyordu, tatlı tatlı konuşuyordu. Öyle sevindim ki”(Burdurlu, 1979: 86).

Sevim’in annesinin, kızının okulu sevmesi için elinden geleni yapması anne-babaların çocukların eğitimine gereken özeni göstermesi mesajını vermektedir:

“Eve dönerken, annem bana resimli kitaplar aldı, onların birisinin üstünde benim öğretmenime benzeyen genç bir kız vardı. Ertesi gün okula yalnız gittim. Genç abla, anneme benziyordu çünkü”(Burdurlu, 1979: 86).

Burdurlu'nun babası, o küçükken başka bir köye atandığında şair çok üzülür. Babasının yokluğuna öğretmenlerinin yardımıyla alışır. Böylece öğretmenlerin öğrencilerine sevgiyle yaklaştıkları belirtilerek çocukların öğretmenlere karşı olumlu bir bakış açısı oluşturmaları amaçlanmıştır:

“Artık annemdi son avuntu
Ve ilkokuldaki öğretmenlerim
Ne iyiydi onlar şifa dolu
Kalpleriyle gelirler
Bana şefkat verirlerdi.”(Burdurlu, 1947a: 75)

Burdurlu öğretmenin ve bilginin kıymetini çok iyi bilen biridir. Öğretmene duyduğu sevgiyi samimi duygularla mısralarına taşımıştır:

“Sen geldin güldük hepimiz
Çünkü sen hep büyütensin
Filiz filiz açıldıkça duygular
Yetişen fidanları içten görensiz

Bir anımı yazdım şuraya;
Bilgi beşiğinde salladın bizi
Kaldırdın ilk adımda yerden
Mavi göklere yolladın bizi.”(Burdurlu, 1966b: 46)

“Bir gün öğretmen oldum
Ne kadar gururla dolmuştu kalbim” (Burdurlu, 1947a: 74)

mısraları şairin eğitime verdiği önemin göstergesidir.

Burdurlu, çocukların derslerine çalışmaları gereğini, öykülerinde sezdirme yoluyla verir. “Yeşil Erikler” öyküsünde, öykü kahramanın düzenli ders çalıştığı çocuklara sezdirilir:

“Bir gün okuldan dönmüş, sınavlar için ders çalışıyordum. Günlük ödevlerimi yapmış, defterleri kapatmışmış, tarih kitabını yeni açıvermişim. Altı yaşındaki kardeşim Raşit yanıma geldi”(Burdurlu, 1979: 93).

İbrahim Zeki Burdurlu, pek çok pek çok şiirinde kendini de bir çocuk olarak düşünür. Böylece şair, çocukların kendilerine daha yakın bulacakları şiirler yazmıştır. Bu yol çocuklarda okuma isteğini geliştirme bakımından çok uygundur. Küçükken şaire ninesi uyumadan önce masal anlatır. Masalların zengin dünyası şairi içine çeker. Masalların çocukların okumaya heveslenmelerinde çok önemli olduğu buradan anlaşılmaktadır:

“Uçsuz gökler en yakın diyar
Her insan şen ve çok bahtiyar
Her güçlükte bir Keloğlan var
Her nasibim o cömert devler

Ben uyurum anlatır nenem
Düşte bile masal düşüncem
Ak yıldızlı saray her gecem
Dinle oğlum hayat masal der”(Burdurlu, 1947a: 56)

Annesi de küçükken şaire masallar anlatarak onun hayal dünyasını zenginleştirmesine yardımcı olur:

“Bizim Keloğlan’ın küçük değneği,
Açtı önümüze geniş bir dünya;
Bak bütün ağaçlar masal çiçeği,
Bütün ömür sende tatlı bir rüya”(Burdurlu, 1947a: 64)

Memiş, kitaplarla yakın bir arkadaşlık kurar:

“Gerçekten yalnızdım. Ama kitaplar yalnızlığımı alıyordu”(Burdurlu, 2007: 115).

“Memiş Can” romanı okuma hevesli bir çocuğun hayatını anlatır. Aslında bu roman, Burdurlu’nun anılarından oluşmaktadır. Romanın bütününde yazarın eğitime verdiği önem vardır. Yazar, bu düşüncesini Memiş isimli bir çocuğun dilinden yansıtır. Memiş, ilkokulu bitirdikten sonra bir gün öğretmeniyle karşılaşır.

Öğretmeni ona nasıl vakit geçirdiğini sorar. Memiş susunca ona kitap verse okuyup okumayacağını sorar. Memiş çok istekle okuyacağını söyler:

“Öğretmenin yanından uçarak ayrıldım. Neredeyse elimdeki testi kırılacaktı”(Burdurlu, 2007: 17).

Öğretmeni Memiş’e kitaplar verir. Onu okutmak istediğini söyler:

“Öğretmenin ellerini öpmek istedim, fakat yapamadım. Sevincimi sezmiş olacak ki,

—Tasalanma Memiş, seni okutmak için her şeyi yapacağım, dedi. Mutluydum artık. Nedense okumak istiyordum”(Burdurlu, 2007: 17).

Memiş okuyacağı için çok mutlu olur. Bir gece rüyasında ninesini görür. Ninesi rüyasında ona bir torba uzatarak şöyle der:

“Memiş’im, okutamadım seni, al bunu gece gündüz demeden oku”(Burdurlu, 2007: 18).

Ninesinin bastonuyla okul yolunu göstermesi Memiş’in içindeki okuma aşkını artırır:

“Öğretmenimin verdiği kitapları okuduktan sonra bir kez daha elime kitap almamıştım. Ninem bana bir yol gösteriyordu. Ortaokulda okuyan arkadaşlarımdan kitaplar istedim. Birinde hiç kitap yoktu. Ötekiler bana dört kitap verdi. Bunlar masallar, öyküler, şiirlerdi. Bunları okudum coşkuyla. Hiç durmadan okuyordum. Mustafa, kolumdan çekerek beni oyuna sürüklemek istiyor, ben yine okuyordum”(Burdurlu, 2007: 19).

Memiş, Mustafa’yla beraber Burdur’a pazara gittiği her gün orada okuyan çocukları görüp onlara imrenir:

“O çocuk... Boynu kravatlı o çocuk. Kasketli, pantolonu ütülü... Ne kadar temiz. Yüzü, gözleri pırıl pırıl... Elleri pamuk gibi... Okuyanlar hep öyle mi oluyorlar? Ben de okuyabilsem. Kim tutar benim elimden. Öğretmene gitsem... Bana yardım et desem. Ninem olsaydı şimdi, kendisi koşardı kente ve okullara”(Burdurlu, 2007: 63).

Memiş, okumak isteğini yeni gelen öğretmene söyler ve öğretmen de ona yardım edeceğini söyleyince Memiş çok sevinir:

“Bana tatlı bir sesle öğüt veren ve bir yol açan öğretmenin boynuna sarılacaktım. Kendimi tuttum. Ellerini tutup öptüm” (Burdurlu, 2007: 69).

Memiş, öğretmenin desteğiyle Burdur’daki yetiştirme yurduna okumak için başvurur. Bunu öğrenen Rıza Çavuş, Memiş’e onun okuma zamanını geçip geçmediğini sorunca Mustafa:

“-Okumanın da yaşı mı olurmuş? İnsan her zaman okuyamaz mı? (Burdurlu, 2007: 78)

der. Ayşe Yenge de Memiş’in okuma isteğine çok sevinir. Memiş ilçede bir halı evinde çalıştığı günlerde hep okumayı düşünür:

“Yatağında yalnız kaldığım zaman, usumu yoran her gece düşündüğüm tek konu okumaktı. Bu yaz ayları bir bitse de güze ulaşırsak... Okula bir yazılabilsen! (Burdurlu, 2007: 95).

Memiş’in okuma aşkını:

“Yurdumuzun kitaplığına gelen gazeteleri, dergileri de okumaya başladım. Kitaplar da elimden düşmüyor. Arkadaşlarıma bu kitapları gösteriyor, onlarında okumalarını istiyorum”(Burdurlu, 2007: 97).
cümlelerinde de bulmak mümkündür.

Burdurlu, eğitimin öncüsü öğretmenleri de çocuklara sevdirmeyi amaçlamıştır. Memiş’in ağzından çıkan şu sözler buna örnektir:

“Öğretmenin sıcak eli yüreğimin üstündeydi sanki. Hepimize ayrı ayrı sevgiyle baktı”(Burdurlu, 2007: 104).

Memiş, okula başlayınca her gün yazarak yazısını düzeltir. Matematik ve İngilizceye de çok çalışır.

“Öğrendiğim iyi bir yer vardı: kent kitaplığı. Bu kitaplığa giderek çeşitli kitaplar okuyor, gazeteleri görüyor ve dergileri karıştırıyordum. Türkçe öğretmenimiz konuyu her derste okumaya getirir:

—Çocuklar, ders kitaplarının dışındaki masal, öykü, romanları okumak sizin bilginizi artırır, anlayışınızı keskinleştirir, yaşamı daha iyi öğretir, sizi

okumayanlardan üstün bir insan yapar, derdi. Okumanın nasıl geliştirileceğini anlatırdı. Hemen her dersin sonunda sırasını getirip küçük bir yazı, bir şiir, bir masal, bir öykü okurdu. Çok güzel okuduğu için ondan her ders bir şeyler okumasını isterdik. O da durmadan okurdu. Kimi derslerimizin tümünü okumaya ayırır, çeşitli kitaplardan çeşitli yazılar okurduk”(Burdurlu, 2007: 111).

Burdurlu, eğitimin önemini çok iyi bildiği için kendi hayatından izler taşıyan Memiş Can” romanında, Memiş’in, öğretmenliğe hazırlayan meslek derslerine gereken önemi verdiğini belirtir:

“Çocukların ruh durumlarının nasıl anlaşılacağını, çocuk dünyasının yapısını, davranışlarının çeşitlerini, belirtilerini anlatan derslerde gerçekten yararlı bilgiler var. Bu derslerimizi veren öğretmenleri ilgiyle dinliyor, artık mesleğime hazırlanıyorum”(Burdurlu, 2007: 136).

Memiş’in gayretleriyle açılan yeni okulun açılışında konuşmalar yapılır:

“Törende önce muhtar konuştu. Sonra ben, öğretim ve eğitimin önemi üzerinde durarak Atatürk Türkiye’sinin ancak okuma yoluyla kalkınacağını belirttim”(Burdurlu, 2007: 160).

Memiş, çok çalışmasının sonucunu alır ve Almanya’ya gönderilecek gençler arasına girmeyi başarır. Orada mesleğini daha da ilerletecektir. Gitmeden önce köyüne gelir:

“Köy beni sevgiyle karşıladı. Bir zamanlar, beni dışarıya atmaya çalışanlar, şimdi yüzüme bakıyorlar, gözlerimin içine gülüyorlardı. Çocukluk arkadaşlarımla kucaklaştım. Mustafa’yla köyün tüm dağlarını, tepelerini gezdik. Her evden çağrı alıyor, hiçbirine gidememenin acısını çekiyordum. Annemin, babamın arkadaşları, akrabaları bana ayrı bir ilgi gösteriyorlardı. Bu ilgi, okumuş olmamdan geliyordu. Bir de köyümün bir toplum işine parmak basmıştım. İlerdeki dağdan su getirecektik köye. Bu işin tasarılarını hazırladım. Günlerce çalışarak her şeyi yaptım. Köyün ortasındaki kavağın altına bir çeşme yapıp bu suyu akıtacaktık. Bu davranışım, başta muhtar olmak üzere tüm köylülerin hoşuna gitti”(Burdurlu, 2007: 190).

Şair, kahvelerde vakit kaybetmemiş, okuyup yazmıştır. Şair, burada çocuklara vakitlerini okuyarak değerlendirmeleri mesajını vermiştir.

“Bütün bahtiyarlıklar içinde
 Hala kahve tadını, oyun tılsımını
 Ve sarhoşluk demlerini bilmeden
 Sadece okuyor ve yazıyorum
 Bence tek saadet budur dostlarım”(Burdurlu, 1947a: 75)

3.33. Sorumluluk

Sorumluluk sahibi olmak çocukların ilerdeki yaşlarında kendi ayaklarının üzerinde durmalarını sağlayacak bir değerdir. Sorumluluk almaktan kaçan insanlar kendilerine güvenmeyen ve hayatta hiçbir zaman başarılı olamayan insanlardır. Her insanın hayatta mutlaka sorumluluk alması gerekir. Elbette ki alınan her sorumluluk başarıyla neticelenmeyebilir. Ama önemli olan pes etmeyerek yeni sorumluluklar üstlenmek ve başarıya ulaşmak için çalışmaktır.

İbrahim Zeki Burdurlu, “Memiş Can” romanında bütün zorluklarla tek başına mücadele ederek başarıya ulaşan Memiş’in hayatını anlatır. Memiş, Murat Ağa isimli bir zenginin yanında sığırtmaç olduğu için günlerini dağda hayvanları otlatarak yapayalnız geçirir. Hayvanların emanet olduğunu ve bütün sorumluluğun kendisinde olduğunu iyi bilen Memiş, onlara çok iyi sahip çıkar:

“Gözlerimi açar açmaz, tümünü sayarım. Tamam, olduklarını anlayınca yüreğim esenliğe kavuşur”(Burdurlu, 2007: 42).

Memiş, kendi ayaklarının üzerinde durmak zorundadır. Ancak bu zorunluluktan şikâyet etmez, aksine bu durumu kabullenir:

“Derede yıkanıyor, kirlenen çamaşırlarımı da kendim yıkıyorum. Ne yapayım, tüm işlerimi kendim yapmaya alıştım”(Burdurlu, 2007: 43).

Memiş, kimsenin ona acımasını istemez. Bunu düşünmek bile Memiş’i rahatsız eder. Burdurlu, Memiş’in ağzından söylediği şu sözlerle hayata karşı direnmek gerektiğini belirtmiştir:

“Bana acınsın istemiyordum. Kimse acımamalıydı bana. Böyle bir şey oldu mu içim ezilir giderdi. İçim hiç ezilmemeliydi benim. Ama ben de mutluluğu bulmalıyım. Bulamazsam bile bulmak için uğraşmalıyım”(Burdurlu, 2007: 76).

Memiş, hayatla mücadele etmenin en doğru yolunun okumak olduğunu anlayınca köydeki öğretmeninin ‘Türkiye’imize önce öğretmen gerekli’ sözünü kendine amaç edinir ve kendi kendine söz verir:

“Evet, Memiş Can, ben bu sözü tutacağım, bir öğretmen olacağım”(Burdurlu, 2007: 90).

Memiş, okumak için yurda yerleşir. Yurt müdürü, Memiş’i liseye yazdırdıktan sonra ona, mücadelesine pes etmeden devam etmesi öğüdünü verir:

“İnsan, her zaman, her istediğini gerçekleştiremez; ama kişi, istediklerini gerçekleştirmek için koşalı, durmamalı. Bundan sonra durmadan çalışmalısın”(Burdurlu, 2007: 98).

Memiş, yurda yerleştikten sonra zaman kaybetmeden çalışmaya ve kendini geliştirmeye başlar. Yetiştirme yurdundaki kitaplıktan pek çok kitap alıp okumaya başlayan Memiş okuduğu kitaplardan birindeki Robenson isimli kahramanın hayat mücadelesinden çok etkilenir:

“En çok masallar, öyküler, çocuk romanları hoşuma gidiyordu. Robenson denilen adamın öyküsünü çok beğendim. O yapayalnız, ıssız adada neler yaptı, neler başardı. Ben de onun gibi olmaya çalışacaktım.”(Burdurlu, 2007: 90)

Memiş, öğretmen okulundayken kendini mesleğine tam anlamıyla hazırlamak için çok çalışır. Sınıfta öğrencilerine faydalı olmak için stajda çok dikkat eder. Sınıfı hem bilgisiyle hem öğretmen kişiliğiyle doldurması gerektiğini bilir. Bir gün staj yaptığı okuldaki öğretmenlerden biri Memiş’e öğretmenlik yapmak yerine üniversiteye gitmesini söyleyince Memiş üzülür ve öğretmene şunları söyler:

“Ben sizin gibi düşünmüyorum. Ben bir köy çobanıydım. Şimdi okuyarak bir öğretmen oluyorum. Böyle bir ortamda bana verilecek görevi seve seve yapacağım. Benim bildiğim budur.”(Burdurlu, 2007: 151)

Memiş, Çukurova’da bir köyde öğretmen olarak göreve başlar. Mesleğinin ilk gününde Memiş, sorumluluğunun ne kadar büyük olduğunun farkına bir kez daha varır:

“Öğrencilerle geçirdiğim ilk gün beni yordu desem yalan olmaz. Gerçekten öğretmenlik zor. Sırada oturmakla, öğretmenlik yapmak arasında büyük ayrılık var. Artık öğrenci değilim, kaygısız oturamam. Sorumluluk omuzlarımda. Bunca çocuğun eğitimi benim işlevime bakıyor. Onlara iyi şeyler öğreteceğim”(Burdurlu, 2007: 155).

Memiş, göreve başladığı köyde okulun ihtiyaçlarını karşılamak için çok uğraşır. Muhtar ona yardımcı olmaz ve onu engellemeye çalışır. Memiş, köyün parasının köye harcanması gerektiğini düşünür ve köyün delikanlılarının köy ve okul için çalışmalarına yardım etmelerini ister. Ama muhtar buna karşı çıkar ve Memiş’in başına bela olduğunu söyleyince Memiş itiraz eder:

“Hayır... Neden ben senin başına dert olayım? Ben buraya çalışmaya geldim. Sen daha ilk günden benim hızımı kesiyorsun. Senden bana yardım etmeni istiyorum. Şu köye bazı şeyler kazandıralım diyorum. Bunda bir kötülük yok ki...”(Burdurlu, 2007: 157)

Memiş’in tek amacı çocukları okutmaktır. O hayatı boyunca kendini buna hazırlamıştır. Şimdi artık aldığı sorumluluğu yerine getirmek için canla başla çalışması gerekmektedir. Memiş’in zorluklardan yılmayarak aldığı sorumlulukları en güzel biçimde yerine getirme çabası bütün çocuklara örnek teşkil edecektir.

Benzer şekilde “Yer Dinleyen, Deniz İçen, Ağaç Göçüren, Un Yiyen” masalında Sultanoğlu’nun amacı uğrunda verdiği mücadele vardır. Sultanoğlu, Peri Kızı’nı aramaya bıkmadan aramaya devam eder:

“Sultanoğlu, Peri Kızı’nı bulamadıkça, amacından uzaklaşmıyormuş; yepyeni bir istekle yeni yollara atıyormuş kendini”(Burdurlu, 1974: 193).

3.34. Takdir Etme

Her insan takdir görmek ister. İyi özelliklerin ve başarıların takdir edilmesi o davranışları pekiştirmede en etkili yollardan biridir. Takdir görmek bütün insanlarda olduğu gibi çocuklarda da yaptıkları davranışların tekrarlanmasına ve başarı için daha da azimle çalışmalarına sebep olur. Çocuklar, hangi davranışların takdir

gördüğünü ve hangi davranışların beğenilmediğini yaşayarak olduğu gibi okudukları kitaplar sayesinde de öğrenirler.

İbrahim Zeki Burdurlu, takdir etmenin çocuklardaki olumlu davranışları geliştireceğini bildiği için “Memiş Can” romanında bu değeri işler ve tek başına hayat mücadelesi veren Memiş’in takdir gördükçe hayata daha sıkı sarılmasını anlatır. Memiş’in adı onur listesinde yer alınca yurt müdürü onu bu başarısından dolayı tebrik eder:

“Yurt müdürü beni kutlamış, tüm yurttaki öğrencilerin eğlence yaptığı bir gecede, tüm öğrencilerin içinde övmüştü”(Burdurlu, 2007: 109).

Memiş, okulda yapılan şiir ve öykü yarışmasında birincilik alınca ona çeşitli hediyeler verilir. Memiş, kalabalığın önünde başarıyla bulunmaktan dolayı gurur duyar:

“Bu armağanlardan çok, en beğendiğim durum, yazılarımin beğenilmesi idi. Kalabalık bir alanda ortaya çıkarak armağan almak da hoşuma gitmişti. Hoparlörle adımın okunması da ayrı bir onur vermişti bana”(Burdurlu, 2007: 121).

Takdir görülmesi sadece okuldaki başarılarla sınırlı değildir. İnsanların sahip olması gereken bazı özellikler takdir edildikçe kalıcı davranış haline gelir. Bu özelliklerden biri de yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmektir. Memiş ve arkadaşları kırdaki ders yaptıkları bir gün dereye düşen bir adamı kurtarırlar. Bu olayın sonunda Memiş öğretmenlerinden takdir görür:

“Türkçe öğretmenim, beni öğretmenler odasına çağırarak yaşlı adama yaptığım yardım için beni kutladı. Öteki öğretmenler arasında aldığım bu teşekkür hoşuma gitmişti”(Burdurlu, 2007: 108).

Sonuç

İbrahim Zeki Burdurlu, 1922 yılında Burdur'da doğar. Babası ilkokul öğretmeni, annesi ev hanımıdır. İlkokulu ve ortaokulu Burdur'da okuduktan sonra İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'na başlar. Öğretmen olduktan sonra ilk görev yeri Ceyhan'ın Mustafabeyli köyüdür. 1942'de Gazi Eğitim Enstitüsü'ne kaydolan Burdurlu, mezuniyetini müteakip sırasıyla Burdur (1946-1950), Lefkoşa, Lefke, Magosa (1950-1954) ve yeniden Burdur (1955-1962) Liselerinde görev yapar. 1963 yılında İzmir Buca Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat öğretmenliği görevine atanır. 1976'da emekliye ayrılır ve 1984'te vefat eder. Karşıyaka-Örnekköy Mezarlığı'na defnedilir.

Burdurlu'nun şiir, masal, destan, efsane, roman ve öykü türlerindeki eserlerinde sade bir anlatımı seçtiği görülür. Şair, şiirlerinde Türk halk şiiri geleneğiyle modern şiiri birleştirmeye çalışmıştır.

Burdurlu, çalışmamızın 'eserleri' başlığı altında isimleri ve haklarında kısa bilgiler verilen on üç şiir, on yedi masal, bir efsane, bir roman, bir öykü, bir destan, beş inceleme- araştırma ve üç antoloji kitabı olmak üzere toplam kırk iki eserin sahibidir. Çocuk eğitimi ile ilgili olarak eserlerinde tespit ettiğimiz evrensel değerler; sevgi, anne-baba sevgisi, vatan sevgisi, kardeş sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, toprak sevgisi, çocuk sevgisi, yaşam sevgisi, saygı, mutluluğa ve acıya ortak olma, dürüstlük, iyilik etme, iyi huylu olma, inanç, aile, aşk, çalışkanlık, arkadaşlık, estetik, yardımseverlik, merhamet, cesaret, sabır, umut, şükran duyma, bağışlama ve özür dileme, özgürlük, misafirperverlik, barış, kanaatkârlık, emek, kültüre sahip çıkma, özlem, işbirliği, komşuluk, eşitlik, duyarlı olma, mantık yürütme, eğitim, sorumluluk ve takdir etmedir.

Kaynakça

Alpöge, Gülçin (1997). "Günümüz Çocuk Kitaplarında Çocuk İmgesi", *I. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma Merkezi, No: 1.

Boratav, Pertev Nail (1987). "*Masal*", *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları,(Yayına Hazırlayan ve Yöneten: Mustafa Ruhi Şirin).

Burdurlu, İbrahim Zeki (1945). *Toprak İnsanları*, Ankara: Ülkü Yayınları.

_____, _____ (1946). *Toprağın İçindeki Toprak ve Toprağın Masalı*, Burdur: Cumhuriyet Basımevi.

_____, _____ (1947a). *Burdur'daki Mahallemiz*, Burdur: Cumhuriyet Basımevi.

_____, _____ (1947b). Bugünkü Şiirimizin Ana Konuları I: Vatan ve Memleket Duygusu, *Erciyes Dergisi*, 52, 16- 26.

_____, _____ (1948). Bugünkü Şiirimizin Ana Konuları XI: Ruh Durumlarının Yankıları, *Erciyes Dergisi*, 67, 13- 24.

_____, _____ (1950a). *Basık Tavan*, Burdur: Yeni Burdur Basımevi.

_____, _____ (1950b). *Bir Köyden Bir İnsan*, Burdur: Yeni Burdur Basımevi.

_____, _____ (1953). *Lefkoşa*, Lefkoşa: Halkın Sesi Matbaacılık.

_____, _____ (1954). *Minnacık Ada*, Lefkoşa: Halkın Sesi Matbaası.

_____, _____ (1959). *Günaydın Yavru Kıbrıs*, Lefkoşa: Halkın Sesi Matbaası.

_____, _____ (1963a). *Güllü Padişah*, İstanbul: Altay Yayınevi.

_____, _____ (1963b). *Sihirli Gül*, İstanbul: Altay Yayınevi.

_____, _____ (1963c). *Dileği Gerçekleşmeyen Kız*, İstanbul: Kardeş Yayınevi.

_____, _____ (1963d). *Nar Güzeli*, İstanbul: Kardeş Yayınevi.

- _____, _____ (1964a). *Mavi Pullu Balık*, İstanbul: Dağarcık Çocuk Yayınları.
- _____, _____ (1964b). *Üç Yumukla Üç Yumak*, İzmir: Dağarcık Çocuk Yayınları.
- _____, _____ (1965a). *Ömürsün Nasrettin Hocam*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1965b). *Pamuk Bacı*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1966a). *Keloğlan Masalları*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1966b). *Günaydın Anneciğim*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1966c). *Ülkemin Efsaneleri*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1966d). *Sev Beni*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1967a). *Altın Perçem Sırma Saç*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1967b). *Leylek Dadı*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1969). *Üç Destan*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1971). *Romanlarıyla Reşat Nuri Güntekin*, İzmir: Karınca Matbaacılık.
- _____, _____ (1972). *Kendi Bir Karış, Sakalı Üç Karış*, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- _____, _____ (1974). *Akça Kızla Gökçe Yiğit*, Ankara: Milliyet Yayınları.

_____, _____ (1976). *İzmir'in Mor Atları*, İzmir: Karınca Matbaacılık.

_____, _____ (1979). *Anılardan Öyküler*, İzmir: Karınca Matbaacılık.

_____, _____ (2007). *Memiş Can*, İzmir: Tudem Yayınları.

Dilidüzgün, Selahattin (1997). “*Türkiye’de Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*”, *Çocuk Kültürü*, İstanbul: Mavi Bulut Yayınları.

Enginün, İnci (1987). *Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, Türk Dili Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Ankara: TDK Yayınları.

Gökşen, Enver Naci (1980). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Güleryüz, Hasan (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kantarcıoğlu, Selçuk (1991). *Eğitimde Masalın Yeri*, İstanbul: MEB Yayınları

.

Köklügiller, Ahmet ve Minnetoğlu, İbrahim (1974). *Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar*, İstanbul: Minnetoğlu Yayınevi.

Oğuzkan, Ferhan (1987). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık.

. _____, _____ (1997). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Emel Matbaacılık.

Özbay, Murat (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Öncü Basımevi.

Sever, Sedat (2003). *Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Kök Yayıncılık.

Şirin, Mustafa Ruhi (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Yalçın, Alemdar ve Aytaş, Gıyasettin (2005). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Yavuz, Muhsine, (1997). *Masalların Eğitimsel İşlevleri*, Ankara: Can Matbaacılık.

Zengin, Ahmet Yaşar (2003). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Efa Yayınları.

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öz Geçmiş

Adı Soyadı:	Derya ÇİNTAŞ			
Doğum Yeri:	ADANA			
Doğum Tarihi:	25.06.1984			
Medeni Durumu:	Bekar			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Hürriyet İlköğretim Okulu		Konya	1996
Ortaöğretim	İmam Hatip Lisesi		Konya	1999
Lise	Selçuklu Atatürk Lisesi		Konya	2002
Lisans	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Türkçe Eğitimi Bölümü	Konya	2006
Yüksek Lisans				
İlgi Alanları:	Çocuk Edebiyatı, Türkçe Eğitimi			
İş Deneyimi:	2006-2008 Türkçe Öğretmenliği, 2008-... Araştırma Görevliliği.			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Bekir KASAPÇOPUR (Çumra İlçe Milli Eğitimi Şube Müdürü) Ramazan ACAR (Abdullah Tenekeci İlköğretim Okulu Müdürü)			
Tel:	05418818862			
E-Posta:	dcintas@selcuk.edu.tr			
Adres	Ulurmak Hacı İbali Mah. İskender Cad. Dede Sok. No: 13 Karatay/Konya			